

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**SÜRDÜRÜLEBİLİR TOPLUM GELİŞİMİNDE
TOPLUM BAHÇELERİNİN ÖNEMİ
BERLİN PRENSESER BAHÇESİ (PRINZESSINNENGARTEN)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Melike Selin DURMAZ

Disiplinlerarası Anabilim Dalı

Kentsel Tasarım Yüksek lisans Programı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Handan TÜRKOĞLU

Ocak 2013

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**SÜRDÜRÜLEBİLİR TOPLUM GELİŞİMİNDE
TOPLUM BAHÇELERİNİN ÖNEMİ
BERLİN PRENSESER BAHÇESİ (PRINZESSINNENGARTEN)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Melike Selin DURMAZ
519091027**

Disiplinlerarası Anabilim Dalı

Kentsel Tasarım Yüksek lisans Programı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Handan TÜRKOĞLU

Ocak 2013

İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü'nün 519091027 numaralı Yüksek Lisans Öğrencisi **Melike Selin DURMAZ** ilgili yönetmeliklerin belirlediği gerekli tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı “**SÜRDÜRÜLEBİLİR TOPLUM GELİŞİMİNDE TOPLUM BAHÇELERİNİN ÖNEMİ BERLİN PRENSESER BAHÇESİ (PRINZESSINNENGARTEN)**” başlıklı tezini aşağıda imzaları olan jüri önünde başarı ile sunmuştur.

Tez Danışmanı : **Prof. Dr. Handan TÜRKOĞLU**
İstanbul Teknik Üniversitesi

Jüri Üyeleri : **Prof. Dr. Handan TÜRKOĞLU**
İstanbul Teknik Üniversitesi

Doç. Dr. Çağatay SEÇKİN
İstanbul Teknik Üniversitesi

Doç. Dr. Hürriyet ÖĞDÜL
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

Teslim Tarihi : **17 Aralık 2011**
Savunma Tarihi : **22 Ocak 2012**

ÖNSÖZ

Çalışma sürecim boyunca beni özgür ve verimli kılmasının yanısıra yerinde ve zamanında sunduğu önerileriyle verdiği destekten ötürü öncelikle tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Handan TÜRKOĞLU'na; yapıcı yorumlarıyla katkıda bulunan ve tez sunumumda motive edici görüşleri ile inancımı körükleyen değerli öğretim üyeleri Sayın Doç.Dr. Çağatay SEÇKİN'e ve Sayın Doç.Dr. Hürriyet ÖĞDÜL'e teşekkürlerimi sunarım.

Hazırladığım tez çalışmamın araştırma ve geliştirme süreci her ne kadar Berlin'de keyifli ve geniş bir zaman diliminde gerçekleşse de araştırmanın derlenerek aktarılması, elde edilen bilgilerin yorumlanması, fikirlerin paylaşılması ve yazımı daha kısa ve yoğun bir süreçte tamamlanmıştır. Tüm bu süreci verimli, üretken ve tutkulu geçirmemi sağlayarak bana mutlu bir ortam sunduğu için canım annem Sibel DURMAZ, canım babam Nihat DURMAZ, anne yarısından öte teyzem Sercan TECDELİOĞLU, sevgili eniştem Mustafa TECDELİOĞLU ve biricik kardeşim Genco DURMAZ ile geçirdiğim güzel günlere teşekkür ederim. Yayla günlerimi çocukluğumdan beri güzel kılan, beni doğa ve toprak ile tanıştıran eşsiz sohbetleriyle zihnimi güzelleştiren ve aslında bu tez konusunun ve ilgi alanımın arka planını beslemiş olan çok sevgili anneannem Emine KÜÇÜKOĞLU'na sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Benim için hem büyükbaba gibi olan hem de akademik anlamda kentte başlayan doğa ana arayışımın ve uyanışımın zihnime serpiştirdiği tohumlarla yeşermesini sağlayan Prof. Dr. Sümer GÜREL'e ve çok sevgili ütopya grubumuza teşekkür ederim.

Aileden öte olan dostlarımın şehirlerarası mekik dokuduğum göçebe zamanlarımı keyifli kılması, fikirlerimi aynı heyecanla paylaşmaları ve motivasyonumu hep yüksek tutmaları nedenleriyle canım dost Ezgi SUCU; tez sürecime yoldaş olan ve her daim ruhunu bana bulaştıran canım hippie dostum Merve AKI; varlığı ile beni hep iyi hissettiren kızkardeşim Özgü Damla YILDIZ; mottolarıyla hayat bulduğum enerjisi yüksek bir diğer kardeşim Nurgül YARDIM; bakış açısıyla beni beslerken eğlendiren ve desteğiyle hep yanımda olan dostum Emine Seda KAYIM; pozitif yaklaşımıyla beni her zaman yüreklendiren Arzu ERTURAN başta olmak üzere bu süreçte farklı bakış açıklarını biriktiren Sokak Bizim Derneği üyelerine, Mersin günlerimi güzelleştiren ve moralimi yüksek tutan çok değerli çocukluk arkadaşlarım Göksü GÖK ve Dila BULUKLU, motivasyonunun yanısıra desteğini her zaman hissettiğim Dalya HAZAR ve her zaman fikrine ihtiyaç duyduğum ve heyecanımı hep anlayan Burcu AKINCI, müzik önerileriyle, paylaşımlarıyla bana hep destek olan tüm dostlarım için yazıya dökemeyeceğim kadar çok teşekkür ederim.

Berlin ve Cottbus günlerimi paylaşan ve verdiği destek ile beni mutlu eden Ecem SARIÇAYIR, Muratcan KAZANCI ve Cem SOYER, bu günleri yaptığımız keşif ve gezilerle güzelleştiren değerli fikirleriyle katkıda bulunan Manuel RAMOS, bahçede kendimi besleyip büyütmemi sağlayan Prinzessinengarten kurucusu Marco Clausen

ve tanıştığım özgün, özgür ve üretken bahçe insanların için doyamayacağım kadar teşekkür ederim.

Bu tez Berlin’de keşfedilen bir bahçede birbirine dokunan topraklı ellerin, spontane adımların ve karşılaşılan çıplak ayakların ortak bir ürünüdür. İstanbul ve Mersin arasında mekik dokunarak vücut bulmuş ve beslenmiştir. Paylaşıldıkça çoğalacak, yeni meyveler verecektir.

Şubat 2012

Melike Selin DURMAZ
Şehir Plancı

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR	ix
ÇİZELGELİSTESİ	xi
ŞEKİL LİSTESİ	xiii
ÖZET	xv
SUMMARY	xvii
1. GİRİŞ	1
1.1 Tezin Amacı	2
1.2 Tezin Kapsamı	3
1.3 Tezin Yöntemi	5
1.4 Önermeler ve Varsayımlar	8
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	11
2.1 Çevre-Davranış Çalışmalarında Sürdürülebilir Toplum Değerlendirmeleri	12
2.2 Sürdürülebilir Toplum Gelişiminde Ekolojik Sorumluluk	14
2.3 Sürdürülebilir Toplum Gelişme Kriterleri	17
2.3.1 Sürdürülebilir toplum oluşturulma süreci	17
2.3.2 Sürdürülebilir toplum gelişiminde kentsel çevre etkileşimi	21
3. TOPLUM BAHÇELERİ	25
3.1 Toplum Bahçelerinin Kavramsal ve Uygulama Değerlendirmeleri	25
3.1.1 Toplum bahçeleri kavramsal değerlendirmeleri	26
3.1.2 Toplum bahçelerinin uygulanma alanları	30
3.1.2.1 Dinlence amaçlı paylaşımlı / hisseli bahçeler	32
3.1.2.2 Çocuk ve okul bahçeleri	33
3.1.2.3 Girişimcilik bahçeleri	35
3.1.2.4 Çalışma ve Öğretme Amaçlı / suç saptırıcı bahçeler	35
3.1.2.5 Şifa ve terapi amaçlı / sessiz bahçeler	36
3.1.2.6 Mahalle cep (pocket) bahçeleri	37
3.1.2.7 Ekolojik restorasyon amaçlı bahçeler/parklar	38
3.1.2.8 Tepki/ gösteri/ eylem amaçlı öncü bahçeler	39
3.1.3 Toplum bahçelerinin arazi ve idare organizasyonu	40
3.2 Toplum Bahçelerinin Sürdürülebilir Toplum Gelişimi Açısından Değerlendirilmesi	42
3.2.1 Toplum bahçelerinin sağladığı toplumsal faydalar	42
3.2.2 Toplum bahçelerinin sürdürülebilir toplum gelişim sürecindeki rolü	45

3.3 Toplum Bahçelerinin Kentsel Çevreye Katkısı ve Açık Kamusal Alan Etkileşimi.....	49
3.3.1 Toplum bahçelerinin kentsel çevreye katkısı ve entegrasyonu	50
3.3.2 Toplum bahçelerinin açık kamusal alan etkileşimi.....	52
4. BERLİN PRENSESLELER BAHÇESİ ALAN ÇALIŞMASI	57
4.1. Berlin Şehir Bahçeciliği Geleneği ve Toplum Bahçeleri Uygulamaları	57
4.1.1 Berlin açık alan sistemi ve şehir bahçeciliği geleneği	57
4.1.2 Berlin şehir ve toplum bahçeciliği uygulamaları	60
4.1.2.1 Berlin'in paylaşımlı/hisseli bahçegelenegi (Allotment Gardens)	60
4.1.2.2 Rosenduft Kulturgarten toplum bahçesi	62
4.1.2.3 Altemende-Kontor Girişimi Toplum Bahçesi.....	63
4.1.2.4 Bunte Beete Toplum Bahçesi	65
4.2 Prinzessinnengarten (Prensesler Bahçesi) Toplum Bahçesi Örneği.....	66
4.2.1 Çalışma alanının konumu ve kent ile ilişkileri	66
4.2.2 Prensesler bahçesi organizasyon süreci ve mevcut durumu	68
4.2.2.1 Prensesler bahçeci oluşum süreci ve organizasyon yapısı.....	68
4.2.2.2 Prensesler Bahçesi'nin mevcut durumu ve problemleri	70
4.2.3 Alan seçiminin nedeni ve çalışma yöntemi	73
4.2.3.1 Prensesler Bahçesi'nin çalışma alanı olarak seçim nedeni.....	73
4.2.3.2 Prensesler Bahçesi deneyim süreci ve çalışma yöntemi	75
4.3 Prensesler Bahçesi Alan Çalışması	76
4.3.1 Bahçenin kullanıcı analizleri	77
4.3.2 Bahçenin etkin kamusal alan kullanım değerlendirmesi	82
4.3.2.1 Erişilebilirlik ve çevresel bağlantılar	83
4.3.2.2 İmaj, konfor ve çevre algısı	86
4.3.2.3 Aktiviteler ve kullanımlar	92
4.3.2.4 Sosyalleşme ve ekonomik hareketlilik	99
4.3.3 Bahçenin sürdürülebilir toplum gelişim kriterleri değerlendirmesi.....	104
4.3.3.1 Sosyal öğrenme ve birlikte uygulama pratikleri üretme	105
4.3.3.2 Sürdürülebilirlik kültürü ve çevresel farkındalık oluşturma.....	111
4.3.3.3 Toplumsal katılımı sağlama ve "gerçekleştirme"	116
4.3.3.4 Çokdisiplinli yerel ve uluslararası bağlantılar kurma	122
5. SONUÇ	129
KAYNAKLAR.....	131
EKLER.....	139
ÖZGEÇMİŞ.....	149

KISALTMALAR

COP	: Community of Practice
CGA	: Community Gardens Assosiation
CGWG	: Local Community Garden Working Groups
ACGA	: American Community Gardenin Association
NG	: Nomadisch Grün

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 2.1 : Wenger, E. (2000) tarafından tanımlanan uygulayıcı topluluk süreci .	20
Çizelge 4.1 : Bahçede görüşülen 20 kişinin dağılımı	78
Çizelge 4.2 : Görüşülen kişilerin yaş grubu dağılımları	79
Çizelge 4.3 : Bahçede görüşülen kişilerin Berlin'e geliş nedenleri.....	79
Çizelge 4.4 : Kullanıcı profillerine göre kişilerin sosyal durum, millet, yaş ve Berlin'e geliş nedenleri	80
Çizelge 4.5 : Görüşülen kişilerin "bahçede hissettiklerini ifade eden anahtar kelimeleri" ve kullanım sıklıklığı.....	82
Çizelge 4.6 : Bahçeye ulaşım tercihlerindeki oran	83
Çizelge 4.7 : Görüşülen kişilerin bahçedeki aktivite kategorilerine göre katılım durumu	93
Çizelge 4.8 : Görüşülen kişilerin bahçeyi ilk olarak farketme ve bağlantıya geçme yöntemlerinde ileri sürdüğü yanıtlar ve oranları.....	123
Çizelge 4.9 : Bahçenin varlığını bulunduğu konum ile koruması adına başlatılan dilekçe sürecinin imza ve zaman çizelgesi.....	127

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1.1 : Tez içerik şeması	5
Şekil 1.2 : Çalışma yöntemi ve süreci	6
Şekil 2.1 : Kavramsal çerçevenin değerlendirilmesi	24
Şekil 3.1 : 1902 yılında New York De Witt Clinton Parkı'nda uygulanmaya başlanan kent bahçesi	30
Şekil 3.2 : Farklı girişim ve konseptlerle oluşturulan paylaşımlı bahçeler	33
Şekil 3.3 : New York ve Chicago kentlerinde öne çıkan atıl ve boş alanlarda kurulan bahçeler	33
Şekil 3.4 : Martin Luther King Okulu, “Edible Schoolyard” uygulamaları	34
Şekil 3.5 : Le Conte İlkokulu'nda bahçecilik aktiviteleri	34
Şekil 3.6 : Berkeley Gençlik Alternatifleri Bahçesi	35
Şekil 3.7 : Güçlü Kökler Bahçesi	36
Şekil 3.8 : San Fransisco Hastanesi bahçesinde bulunan Comfort Garden	37
Şekil 3.9 : Halcyon Commons Komşuluk Bahçesi	37
Şekil 3.10 : Garden for Environment çevreci ve aktivist bahçe uygulaması	39
Şekil 3.11 : Kentsel tarım uygulamasını teşvik edici adım olarak bahçecilik aktiviteleri ve arazi işgalini gündeme getiren Gill Tract Urban Farm ..	39
Şekil 3.12 : Arlanza Toplum Bahçesi oluşum ve kampanya süreçleri	40
Şekil 3.13 : Birlikte uygulama pratikleri ile Sosyal Öğrenme Kabiliyeti	46
Şekil 3.14 : Yerel toplumsal aktiviteleri kamusal erişilebilirlik ile biraraya getiren kentsel yeşil alanlar olarak toplum bahçeleri	48
Şekil 3.15 : Çatılma kapsamında değerlendirilen toplum bahçesi yaklaşım ve uygulamasının değerlendirme şeması	55
Şekil 4.1 : Berlin Paylaşımlı Bahçe Alanları Örneği (Allotement Gardens)	61
Şekil 4.2 : Paylaşımlı bahçelerin kentsel yapıya kattığı rekreatif fonksiyonlar	61
Şekil 4.3 : Gleisdreieck Parkı'nda oluşturulan Rosenduft Garten toplum bahçesi uygulaması	62
Şekil 4.4 : Rosenduft Garten bahçe elemanlarından örnekler	63
Şekil 4.5 : Allmende-Kontor girişiminin Tempelhof Parkı'nda oluşturduğu toplum bahçesi	64
Şekil 4.6 : Allmende-Kontor girişiminin bahçe oluşturma sürecinden örnekler	64
Şekil 4.7 : Bunte Beete bahçesinin uygulama sürecinden görüntüler	65
Şekil 4.8 : Bunte Beete bahçesinden görünüşler	66
Şekil 4.9 : Çalışma kapsamında değerlendirilen toplum bahçelerinin konumları ve çevresel bağlantıları	67
Şekil 4.10 : Berlin Motizplatz kavşağında, kent yönetimine ait arazide geliştirilen mobil bahçe uygulaması, mahalle pilot projesi: Prinzessinnengarten ..	68
Şekil 4.11 : Prensesler Bahçesi elemanları, aktivite ve kullanım alanları	70
Şekil 4.12 : Prensesler Bahçesi elemanları ve uygulama süreçlerinden örnekler	72

Şekil 4.13 : Berlin'de ziyaret edilen toplum bahçeleri için belirlenen değerlendirme kriterleri	73
Şekil 4.14 : Berlin'de incelenen toplum bahçelerinin belirlenen kriterler doğrultusunda değerlendirmesi	74
Şekil 4.15 : Belirlenen kriterleri kapsamı ile Prensesler Bahçesi'nin çalışma alanı olarak seçilmesi	75
Şekil 4.16 : Görüşülen kişilerin bahçeye göre konumu ve kent içi hareketi	81
Şekil 4.17 : Bahçenin konumu ve erişilebilirlik durumu	85
Şekil 4.18 : Prensesler Bahçesi imaj, algı ve konfor izlenimleri	87
Şekil 4.19 : Prensesler Bahçesi imaj, algı ve konfor izlenimleri-II	90
Şekil 4.20 : Prensesler Bahçesi aktivite alanları ve etkileşimleri	94
Şekil 4.21 : Temel bahçecilik faaliyetleri ve organizasyonu	95
Şekil 4.22 : Açık bahçecilik günü aktivitesine katılım	96
Şekil 4.23 : Prensesler Bahçesi besleyici ekonomik aktiviteler.....	97
Şekil 4.24 : Besleyici sosyal ve kültürel aktiviteler	98
Şekil 4.25 : Prensesler Bahçesi sosyal çeşitliliği ve sosyalleşme ortamı.....	101
Şekil 4.26 : Sosyal öğrenme, bilginin aktarımı ve uygulama süreci.....	106
Şekil 4.27 : Prensesler Bahçesi'nin sürdürülebilirlik kültürü ve çevresel farkındalık oluşturmaya yönelik izlenimler	112
Şekil 4.28 : Prensesler Bahçesi katılım altyapısını oluşturan süreçler	117
Şekil 4.29 : Aktiviteler aracılığı ile Prensesler Bahçe'sine gelen ziyaretçilerin katılımcı süreçleri izlediği görülmektedir	119
Şekil 4.30 : Prensesler Bahçesi'nin yerel ve uluslararası bağlantı kurması ile kentsel mücadelesi adına sağladığı çok disiplinli örgütlenme süreci	124
Şekil 4.31 : Prensesler Bahçesi'nin yerel ve uluslararası ölçekte kurduğu etkileşim	125
Şekil 5.1 : Kavramsal çerçeve ile elde edilen kriterler ve bahçenin ilişkisi	130

SÜRDÜRÜLEBİLİR TOPLUM GELİŞİMİNDE TOPLUM BAHÇELERİNİN ÖNEMİ: BERLİN PRENSESLELER BAHÇESİ (PRINZESSINNENGARTEN)

ÖZET

“Toplum Bahçeleri” yaklaşımı ve uygulamalarının sürdürülebilir toplum gelişimindeki rolünün ve bu süreçte sağladığı kamusal alan etkileşim süreçlerinin değerlendirildiği bir araştırma sunulması amaçlanmaktadır. Çevre-davranış etkileşimini sunan yaklaşım ve değerlendirmeler ışığında belirlenen kavramsal çerçevede, ekolojik sorumluluk ve sürdürülebilir toplum ilişkileri aktararak bu süreçte belirlenen ilkelere karşılık olarak toplum bahçelerinin önemi ele alınmakta, aynı zamanda yarattığı açık kamusal alan etkileşimi ve kullanım biçimleri değerlendirilmektedir. Sürdürülebilir toplum gelişme kriterleri üzerinden çalışma kapsamı belirlenen toplum bahçeleri değerlendirmeleri, kavramsal çerçevede ve alan çalışmasında sosyal ve ekolojik hedeflere dayalı yaklaşım ve uygulamalarını sunmaktadır. Ekolojik sorumluluk kaygısı ile toplumdaki yaşam alışkanlıklarının, tutum ve davranışlarının yeniden yapılandırılması gerekliliği ele alınmakta ve bu nedenle kent merkezlerinde yer alan toplum bahçesi uygulamalarının hem kentsel hem de toplumsal erişilebilirliği ile yarattığı çevre-davranış etkileşimlerinin incelenmesi planlanmaktadır. Kentsel, toplumsal ve çevresel ihtiyaç ve problemlere farklı boyutlarda uygulamalarıyla referans veren toplum bahçeleri kavramsal çerçevede belirlenen kriterler doğrultusunda iki ana başlık üzerinde ele alınmaktadır. Çalışma alanı olarak belirlenen Berlin’de bulunan Prensesler Bahçesi’nde uygulamalara katılım yoluyla gözlem deneyimi yaşanmış, bahçe topluluğu ile uygulama yapılan mülakatlar değerlendirilmiştir. “Sürdürülebilir Toplum Gelişme Kriterleri” ve bu gelişimin ihtiyaç duyduğu “Etkin Kamusal Alan Kullanımları” alt başlıklarıyla birlikte ele alınmakta ve bahçenin örnek bir model olarak gerçekleştirmiş olduğu etkileşimli süreçleri sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilir Toplum Gelişimi, Toplum Bahçeleri ve Bahçeciliği, Etkin Kamusal Alan Kullanımı

**THE IMPORTANCE OF COMMUNITY GARDENS THROUGH
SUSTAINABLE COMMUNITY DEVELOPMENT
BERLIN PRINCESS GARDENS (PRINZESSINNEGARTEN)**

SUMMARY

In this thesis, I explore the benefits of community gardens framed within environment-behaviour interaction through sustainable community development. According to this approach, two main issues have been in focus along the thesis: Sustainable community development and open public space interaction, which present criteria to evaluate community garden projects.

Many approaches for development, planning and design processes of cities have been improved to find out the right utilization of environmental values. The concept of leaving urban space for being back in the nature is not a realistic way to change our perception, life styles, behaviors and attitudes towards the environment. Although urban public space is mainly the area of consumption, it can constitute the premises of co-production according to the prevalence of sustainable life practices which should be organized by the community. A model should be developed and interiorized which is based on community development through sustainable life practices and which aims to maintain the public space because of its ongoing relation with the environment and the community.

There are basic human needs in relation with natural, social and built environments. Building compatible environments according to these basic needs, provides well-being of social construction. On the other hand, interdisciplinary comprehension on the popular concept “sustainability”, that suggests the balance between social, environmental and economic dimensions becomes prevalent for highlighting the need of changing attitudes, life styles and environments by bringing the concepts and approaches like ecological responsibility, awareness, the culture of sustainability and knowledge transmission etc. into discussion. In this concept, the process of building compatible environments according to basic human needs, refers to action-based community practices, reification methods of participatory processes and the

sustainable community development activities which provide network between all these interactions.

Respectively, this study primarily evaluates the sustainable community development in the context of environment-behavior interaction and according to the aforementioned approaches of its first chapter based on conceptual framework. How human behaviors and attitudes could affect the environment, whilst the environment, which refers to and presents the requirements of ecological responsibility, could also affect the human behaviors, attitudes and life-styles towards human-environment interaction in daily life, is discussed. In this case, community gardens have been brought into scope through their interaction as an open public space effectively to maintain sustainable community construction and development.

The second chapter of the thesis examines the evaluation of community garden concept as an idea, as a place and as an action. Different dimensions of community gardening approaches and projects have also been presented as a tool for or, according to its context, as an objective for social and environmental utilization. Community garden criteria, management methods and concepts have been defined and evaluated according to sustainable community development and its open public space integration which nurture each other in accordance to their conceptual framework. Due to the sustainable community development criteria, maintaining community gardens brings alternative solutions and common benefits in different scales (neighborhood, city, etc.) by creating environmental awareness, community of practice, social cohesion, social activities and projects besides the benefits of agriculture and planting. Different organizational methods for community gardens seek for their own public space integration. Some could occupy the city land; others could exist in schoolyards, city parks etc. But garden projects, that have been evaluated in this thesis as case-studies and research subjects, are generally bottom-up, grass root organizations and are used collectively. Social learning and practicing methods, as criteria of sustainable community development, have also been set naturally in gardening activities to associate the community into participation in various producing processes (food, idea, event, education etc.).

The third chapter presents the fieldwork, consisting of a first-hand experience gained in Berlin by visiting community garden projects, through observing and participating in various garden activities and by volunteering and researching in

Prinzessinnengarten project, which is an open learning area situated at Berlin's popular central district, Kreuzberg and showcases both social and ecological aims. According to its location, the garden has been put under pressure of moving out, as a result of an agreement signed with the city government. Although it was built as a mobile garden due to its temporary agreement, the garden's success in becoming an effectively utilized urban public space, despite of the ever increasing development pressure on open public spaces caused by land speculation, presented it as a model initiative and a symbol for defending city's public land.

Since 2009, Prinzessinnengarten successfully been the stage of various events and not only on gardening but also on neighborhood development and solidarity, for alternative educational practices, workshops on local and international levels, to introduce opportunity for internships and jobs, on guiding new initiatives about developing their own garden projects, for building networks and about achieving urban bio-diversity with permaculture methods. After taking the aforementioned influences into account and considering multiple advantages offered to observe the behavior-environment interaction through sustainable community development into account, Prinzessinnengarten, a successful model and a start-up compared to other community garden projects in Berlin, was selected as the fieldwork area. The garden's multicultural milieu enabled the easy completion of the fieldwork through effortless accessibility of knowledge and interviews in English and even in Turkish, as the district has also a strong neighborhood connection with Berlin's Turkish locals.

After multiple visits and researches about community gardens in Berlin during May 2012, I decided to participate in Prinzessinnengarten's gardening activities twice a week and for a 5 month period with other volunteers, workers, interns, visitors, participants and initiators. Correspondingly, through May to July 2012, I have built the conceptual framework based on sub-questions, while participating in various activities. From August to September 2012, I interviewed 20 participants of Prinzessinnengarten, who all come from different backgrounds. I also volunteered in the petition campaign on the garden's struggle against the decision of city government. In doing so, I was able to observe and analyze every phase of this community garden until October 2012 and including organization, gardening, volunteering, leisure and struggle.

Findings of this site analyses and interviews have been evaluated through two sets of parameters and their sub-questions deriving from the conceptual framework of the thesis. Primarily, public space interaction of Prinzessinnengarten has been analyzed through the conceptions of access and linkages, image and comfort, activities and uses, sociability and transaction. Secondly, the criteria of sustainable community development has been evaluated through the notions of social learning and community of practice, building culture of sustainability and environmental awareness, community participation and reification and multidisciplinary networking on local and international levels.

Evaluation of all these aspects indicates how Prinzessinnengarten generates and nourishes strong interaction through creating its own spatial, social and environmental infrastructure. Various involvement opportunities besides the main activity of gardening, such as open gardening days for knowledge transmission, cultural events, dining with organic food and drinks, its potential to offer a green, healthy and aesthetic option for recreation and meeting and to present both ecological and social diversity, ties the community together and raises public awareness about the environment. Even the petition which has been signed by 30.000 signatures in only couple of months indicates that the garden has a lot of participants and exemplifies its established success in building a community, an environment and a public space from scratch. This bottom up project demonstrates a unique set of social and ecological intention by creating open public space interaction generated by its natural environment and by influencing the community for sustainable community development.

Keywords: Sustainable Community Development, Community Gardens and Gardening, Effective Use of Public Space

“Bizim asıl arzuladığımız, güzellikleriyle bizi duygulandıran nesne ve mekânlara fiziksel olarak sahip olmaktan öte, onlara benzemektir.”

– Alain de Botton, Mutluluğun Mimarisi

“What we seek, at the deepest level, is inwardly to resemble, rather than physically to possess, the objects and places that touch us through their beauty.”

– Alain de Botton, The Architecture of Happiness

1. GİRİŞ

Bu çalışma, çevre-davranış etkileşimine dayalı kavramsal çerçeve ışığında, sağlıklı bir toplumsal yapı için iletişim ve etkileşimi sağlaması, farklılıkları ve çeşitliliği barındırması ile insanların kentte ortaklaşa kullanarak paylaştıkları kamusal alan etkileşimi nedenleriyle toplum bahçelerinin rolünün önemine odaklanmakta, sürdürülebilir toplum gelişme sürecinde hem amaç hem de araç olarak bir ihtiyaç olduğu kabulünden yola çıkmaktadır.

İnsanların içinde bulunduğu doğal çevre, sosyal ortam ve kentsel mekân etkileşimi süreçlerinde temel ihtiyaçları söz konusudur. Toplumdaki bireylerin ve toplulukların bu ihtiyaçları ile uyumlu çevreler oluşturulması sağlıklı bir toplumsal yapılanmayı sağlamaktadır. Son yıllarda farklı disiplinlerde ve disiplinlerarası alanlarda giderek önemi artan, toplumsal, ekonomik ve çevresel dengenin sağlanmasına karşılık gelen sürdürülebilirlik yaklaşımlarının bir adım ötesine geçilerek çevresel farkındalık, ekolojik sorumluluk, sürdürülebilirlik kültürü ve bilginin(dağarcık) aktarımı gibi kavram ve yaklaşımlar ile tartışılan yaşam alanlarının ve insanların tutum ve davranışlarının yönlendirilmesi gerekliliği dikkat çekmektedir. İnsanların temel fizyolojik, psikolojik ve toplumsal ihtiyaçları ile uyumlu çevreler oluşturulması sürecinde bu yönlendirme; uygulama ve eylem odaklı topluluk oluşumlarını, katılımcı süreçlerin “gerçekleştirmeci” (reification) yöntemlerini ve tüm bunların etkileşimini kuran bağlantıları barındıran sürdürülebilir toplum gelişim eylemlerini işaret etmektedir.

Çalışmanın ana temasını oluşturan toplum bahçeleri bu kavramsal çerçeve üzerinden değerlendirilmektedir.

1.1. Tezin Amacı

Bu çalışmada “Toplum Bahçeleri” yaklaşımı ve uygulama alanlarının, sürdürülebilir toplum gelişim sürecindeki öneminin ve bu süreçte yeniden ele alınması gereken kamusal alan etkileşimi üzerinden belirlenen kriterler ile değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Bu değerlendirme, toplum bahçelerinin kentsel ve toplumsal ortamda çeşitli ihtiyaçlara ve problemlere çözüm getiren uygulama örneklerinin öneminin anlaşılması gerekliliğine dayanmaktadır. Dolayısıyla toplum bahçelerinin referans verdiği ve dayandığı kavramsal çerçeve bu kurgu üzerinden oluşturulmaktadır.

İkincil bir amaç olarak çalışma sürecinde kendi tartışmasını yaratan ve “Toplum Bahçeciliği”ne karşılık geldiği kabulü ile “Community Gardening” yaklaşımının Türkçe’de ve Türkiye’deki kavramsal ve uygulama karşılıkları açısından tam olarak bir tanımlamasının bulunmaması nedeniyle bu yaklaşımın incelenmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Toplum bahçelerinin kavramsal yaklaşımları ve uygulamalarının sürdürülebilir toplum gelişimine ve bireysel ve kolektif kazanımlara olanak veren açık kamusal alan etkileşimine sağladığı katkıların değerlendirilmesi ile zenginleştirilmesi gereken bir araştırma zemini sunulması hedeflenmektedir. Toplum bahçelerinin kavramsal yaklaşımları ve uygulama örnekleri ile ele alındığı bir araştırma çalışmasını ve belirlenen kurgu üzerinden yararlanılan yerli ve yabancı kaynakların aktarımını sunmaya çalışmaktadır.

Çalışmada ele alınan toplum bahçesi kavramsal değerlendirmelerinin ve uygulamalarının, farklı formasyon ve bilim yaklaşımlarından üretilen çevre oluşturma yöntemlerini ekolojik sorumluluk ve sürdürülebilir toplum gelişimi önceliğinde kaynaştırıcı bir model sunduğu ve bu süreci toplumun belirlemesine, kendisini yönetmesine teşvik edici, eğitimci ve uygulamacı bir perspektif sağladığı süreçlerin anlaşılması beklenmektedir. Bu şekilde çalışmanın kavramsal çerçevesi ve bu çerçeveye paralel olarak toplum bahçeleri incelemeleri ve alan çalışması birbirini etkileyen ve besleyen iki değerlendirme sürecinden oluşmaktadır.

- Sürdürülebilir toplum gelişme kriterleri ile toplumu biraraya getirici süreçleri ve yöntemleri inceleyerek toplum bahçelerinin sosyal yapılanmaya katkısını değerlendirmek.

-Ve sürdürülebilir toplum gelişiminin kentsel mekân etkileşimi ile ihtiyaç duyduğu etkin kamusal alan kullanım kriterleri üzerinden toplum bahçelerini değerlendirmek.

1.2. Tezin Kapsamı

Toplum bahçelerinin değerlendirildiği bir çok çalışma ve çeşitli yaklaşımlar üzerinden ele alındığı farklı kavramsal ilişkiler bulunmaktadır. Kentsel tarımın bir uzantısı olarak gelişen ve kentlerdeki yerel gıda ihtiyaçlarının karşılanması veya kentlilere ekonomik gelir sağlanması amaçlarıyla gerçekleştirilen toplum bahçeleri uygulamaları görülmekte ve bu süreçlerde değerlendirilen çalışmalara konu olabilmektedir. Çalışma amacı ile aktarıldığı üzere sürdürülebilir toplum gelişme kriterleri üzerinden çalışma kapsamı belirlenen toplum bahçeleri, kavramsal çerçevede ve alan çalışmasında sosyal ve ekolojik hedeflere dayalı sürdürülebilirlik kültürü ve bilgisinin aktarımını sağlayan yaklaşım ve uygulamalar üzerinden kurgulanmaktadır. Bu kapsamda belirlenen temel kriterler ile ele alınacak sürdürülebilir toplum gelişiminde bilginin ve kültürün aktarımı için gereken sosyal öğrenme ve uygulama pratikleri ile toplumsal katılım sağlayıcı rolü, yerel ve uluslararası bağlantılar ile çevresel farkındalık oluşturma süreçleri değerlendirilmektedir. Çalışmanın ekolojik sorumluluk kaygısı ile toplumdaki yaşam alışkanlıklarının, tutum ve davranışlarının yeniden yapılandırılması gerekliliği ele alınmakta ve bu nedenle kent merkezlerinde yer alan toplum bahçesi uygulamalarının hem kentsel hem de toplumsal erişilebilirliği ile yarattığı çevre-davranış etkileşimlerinin incelenmesi planlanmaktadır.

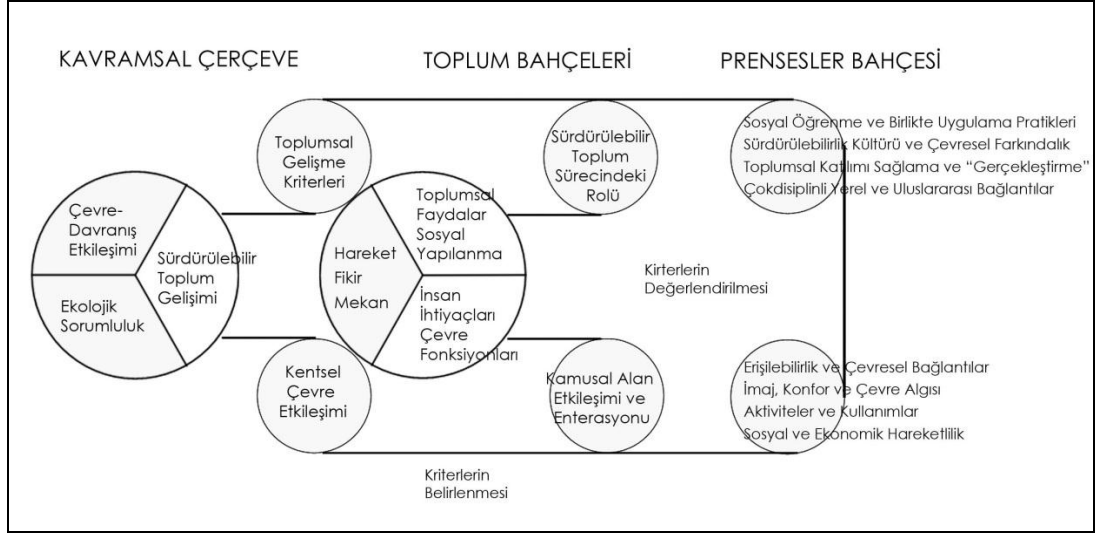
Çalışmanın genel değerlendirmelerinin dışında tezin kapsamı 3 ana bölümden oluşmaktadır.

Toplum bahçelerinin sürdürülebilir toplum gelişimi açısından öneminin izini süren değerlendirme ile kavramsal çerçevenin aktarımı ilk bölümü oluşturmakta ve öncelikle çevre-davranış çalışmaları üzerinden ilişkiler kurulmaktadır. Çevre – davranış çalışmalarının sürdürülebilir toplum değerlendirmeleri, insanların bireysel ve kolektif süreçleri ile kentsel çevre etkileşimi üzerinden çevre psikolojisi ilke ve yaklaşımları ile ele alınmaktadır. Çevre-davranış çalışmalarında sürdürülebilirlik yaklaşımları, günlük davranış ve hareketlerin ekoloji sorumluluk perspektifiyle sorgulanmakta, ilgili kavramsal tanımlamalar yapılmaktadır. Bu süreçte toplum için yeni bir algı inşasının gerekliliği tartışılmakta, “eylem odaklı” katılım ve karar alma

süreçlerinin önemi ele alınarak, sürdürülebilir toplum gelişme sürecinde önemli olan bireysel farkındalık kazanımlarının kolektif süreçlerle yerel hareketlere ve çevresel eylemlere dönüşüm biçimleri değerlendirilmektedir. Sürdürülebilir toplum gelişiminde ekolojik sorumluluk gerekliliği, üretim-tüketim sürecine yeni yaklaşımlar getiren ve bu süreçte bireylerin tutum ve davranış modellerini ve yaşam alanlarını etkileyecek faktörler ile sunulmaktadır. Sosyal ortamdan, bilgi ve becerilerin kazanımına kadar davranışsal değişiklikleri uzun ömürlü kılan ve içselleştiren, katkılar sunan aşamalar tanımlanmakta, bireysel boyuttan toplumsal hareketlere uzanan sürdürülebilir toplum oluşturulma süreci değerlendirilerek geliştirilmesi gerekli kriterler incelenmektedir.

Çalışmanın ikinci bölümünde kavramsal çerçevede belirlenen bu yaklaşımlara, eylemlere ve kriterlere karşılık geldiği kabulüyle toplum bahçelerinin kavramsal ve uygulama değerlendirmeleri sunulmaktadır. Kavramsal çerçeveye paralel olarak sürdürülebilir toplum ilişkileri ve kamusal alan etkileşimi ele alınan toplum bahçelerine yönelik fikir, hareket ve mekân söylemleri ile çeşitli uygulama örneklerideğerlendirilmektedir. Toplum bahçelerinin referans verdiği toplumsal ve çevresel yararlar ile amaç ve araç olarak ele alındığı farklı proje türleri değerlendirilmektedir. Amerika orijinli uygulamalar ile çeşitli konseptler, arazi ve idare organizasyonu bilgileri sunulmakta ve uluslararası platformlarda tartışılan çeşitli kriterler ve yaklaşımlar üzerinden sürdürülebilir toplum ve kentsel mekân entegrasyonu sürecinde bahçelerin yarattığı açık kamusal alan etkileşimi değerlendirilmektedir.

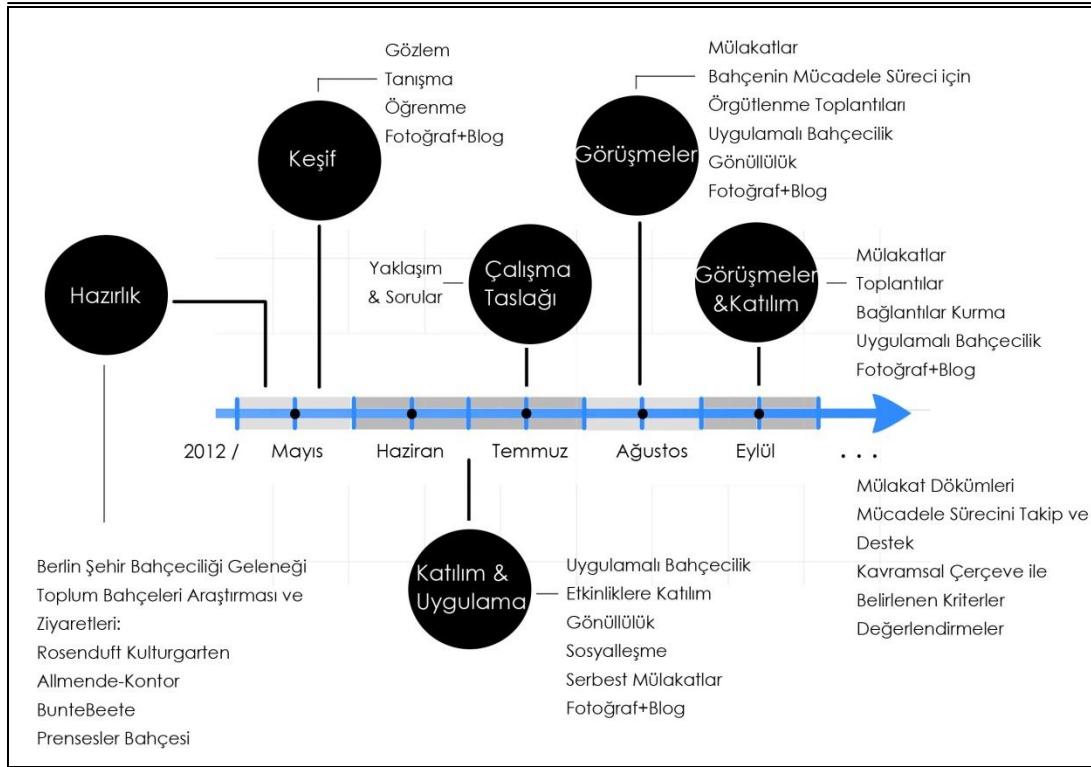
Üçüncü bölümde ise alan çalışmasının gerçekleştirildiği Berlin kentinin açık alan sistemi içerisinde önemli bir yeri olan şehir bahçeciliği geleneği incelenmekte ve belirlenen çalışma alanı sürecinde ziyaretlerin gerçekleştirildiği kentteki diğer toplum bahçeleri uygulama örneklerine de yer verilmektedir. Çalışma alanı olarak seçilen Prensesler Bahçesi (Prinzessinnengarten) ile ilgili olarak sunulan temel bilgilerin ve çalışma yöntemlerinin aktarılmasının ardından kavramsal çerçeve ve toplum bahçeleri değerlendirmelerinden alınan referanslarda öne çıkan kriterler ve süreçler çalışması değerlendirmenin zeminini oluşturmaktadır. Bu doğrultuda değerlendirmeleri aktarılan alan çalışması kavramsal çerçeveden ve toplum bahçelerinin bu çerçeveye paralel olarak elde edilen bulgularından beslenmektedir. Tez içerik şeması Şekil 1.1’de görülmektedir.

Şekil 1.1. : Tez içerik şeması

1.3. Tezin Yöntemi

Açık kamusal alan etkileşiminde toplumsal katılım sağlayıcı ortak kullanım alanları oluşturmanın önemi konusundan hareketle şehir ve toplum bahçeciliği girişimlerine yönelik ilgi alanı ile araştırmacı 2011-2012 öğretim yılı boyunca değişim programı öğrencisi olduğu Brandenburg Teknik Üniversitesi'nde konuyla ilgili olarak Berlin kentinde araştırma ve alan çalışması gerçekleştirmeye karar vermiştir. Kent içinde üretken ve etkili alanlar oluşturmanın ve bu alanları toplum temelli bir hareket eşliğinde gerçekleştirmenin örnek olduğu bir model arayışı başlamıştır. Açık kamusal alanların etkin kullanımını sağlayan, insanları birleştirici etkisi ve toplum tabanlı mekân organizasyonu gibi etkilerle öne çıkan şehir ve toplum bahçeciliği uygulamaları için örnek bir çalışma alanı ihtiyacı ortaya çıkmıştır.

Şekil 1.2. : Çalışma yöntemi ve süreci

Araştırma sürecinde toplum bahçelerinin kentsel mekânda yarattığı etkileşimi anlamak adına çevre-davranış çalışmaları ve son dönemlerde bu alanda öne çıkan ekolojik sorumluluk ile sürdürülebilir toplum gelişimi üzerine kavramsal bir çerçeve oluşturulmakta ve çevre ve toplum arasında yeni bir algı inşa etme yönünde çeşitli kaynaklardan yararlanılmaktadır. Değerlendirilen yaklaşımlar doğrultusunda başvuru kaynağı ve literatüre bölümler içerisinde yer verilmektedir. Toplum bahçelerine yönelik kavramsal çerçeveye paralel olarak, bahçelerin kavramsal ve uygulama değerlendirmelerinin ardından sürdürülebilir toplum gelişim kriterleri ve açık kamusal alan etkileşimini sağlaması ile kentsel mekân içinde olma biçimleri ele alınmaktadır.

Alan çalışması ise tüm bu kavramsal ve uygulama araştırmaları ile eşzamanlı ilerlemiş, Berlin kent merkezinde belirlenen toplum ve kent bahçesi uygulamaları ziyaret edilerek Prensesler Bahçesi (Prinzessinnengarten) çalışma alanı olarak seçilmiştir. Alanın seçim nedenine ve süreçlerine alan çalışması ile ilgili bölümde yer verilmektedir. Bahçecilik uygulamalarına katılarak geçirilen deneyim süreci ile şekillenen araştırma süreci ve yöntemi 3 aşamadan oluşmakta; bahçeyi keşif dönemi, bahçede öğrenme, uygulama ve araştırma dönemi, bahçenin son döneminde ise

içinde bulunduğu kentsel süreçler adına kent yönetimine karşı verilen mücadeleye katılım dönemi olarak tanımlanabilmektedir.

“Katılma yoluyla doğrudan gözlem” ile gerçekleştirilen araştırmada ayrıca mülakat yöntemi ile farklı kullanıcı profillerindeki kişilerin görüşleri değerlendirilmektedir. Çalışmanın genel kurgusuna da referans veren alan çalışması süreci ve yöntemi konusunda Bozkurt Güvenç’in görüşlerine yer verilmesi, sürecin anlaşılması adına kolaylık sağlamaktadır:

Güvenilir bir gözlem, göz dahil olmak üzere bütün duyu organlarıyla yapılır. Bilgi ve veriler görme, işitme, koklama, dokunma ve ısı alma yoluyla ya da bütün duyularımızla toplanır; konuşma, sorup soruşturma ve tartışma yoluyla denetlenir ve pekiştirilir. Tekrarlanarak bilginin doğruluğu kontrol ve tahkik edilir. Katılma yoluyla gözlem sürecinde nedensellik ilişkilerinin doğru kurulması adına kültür aşırı yaklaşım ilkesi gündeme gelmektedir. Araştırmacının ya başka bir toplumdan gelmesi ya da yabancı olması gerekir. Katılma yoluyla gözlem tekniğinin bu şartına “kültür aşırı yaklaşım” adı verilmekte, bu ilkenin güvenilir bir gözlem sağladığı ileri sürülmektedir (Güvenç, 1992).

Sosyal bilimcilerin veya sosyal çalışmalarla uğraşan kişilerin, çoğunlukla kendi toplumlarının kültürü ve ilişkileri konusunda güvenilir gözlemciler olmadığı öne sürülmektedir. Toplumlar, kendi sosyal bilimcilerine bile olup-bitenleri olağan görmeyi öğretirler. Bunun sonrasında ise yanlı olunması, güvenilir gözlem yapılamaması söz konusu olmakta, taraflı ve önyargılı olma hali öne çıkmaktadır. Oysa gözlemciler yabancı bir ülkenin kültürüyle kendi ülkelerindeki yabancı insanların tutum ve davranışları konusunda son derece dikkatlidirler. Yalnız sosyal bilimciler değil, tüm insanlar yabancı, değişik, olağan-dışı töre ve davranışlara karşı uyanık ve dikkatlidirler.

Güvenilir bir gözlem için, araştırmacının yabancı bir kültür ortamında çalışmasının şart olduğunu ileri sürülmekte, bu kurala veya ilkeye “kültür aşırı yaklaşım” adı verilmektedir. Berlin kentinde gerçekleştirilen alan çalışması belirtilen bu sürece karşılık gelmektedir.

Alan çalışmasının değerlendirilme etapları kavramsal çerçevede ve toplum bahçeleri kavramsal ve uygulama süreçlerinin değerlendirilmesiye elde edilen bulgulara göre oluşturulmuştur. İki ana kola ayrılan değerlendirme sürecinde öncelikle açık kamusal

alan etkileşiminin incelenmesi amacıyla Prensesler Bahçesi; Çevresel Bağlantılar (Erişilebilirlik) ; İmaj, Algı ve Konfor ; Aktiviteler ve Kullanımlar; Sosyal ve Ekonomik Hareketlilik başlıkları altında değerlendirilmektedir. Sürdürülebilir toplum gelişme kriterleri doğrultusunda öne çıkan uygulayıcı topluluk eylemlerinin bahçe üzerinden değerlendirilmesi adına Sosyal Öğrenme ve Birlikte Uygulama Pratikleri; Sürdürülebilirlik Kültürü ve Çevresel Farkındalık Oluşturma; Toplumsal Katılımı Sağlama ve "Gerçekleştirme"; Çokdisiplinli Yerel ve Uluslararası Bağlantılar Kurma süreçleri aktarılmaktadır.

1.4. Önermeler ve Varsayımlar

İnsan-çevre etkileşimi yaklaşımı ile kişi davranış ve tutumlarının çevreyi etkilediği ve aynı zamanda ekolojik sorumluluğun gerekliliklerini gösteren etkili bir çevrenin de insan davranış, tutum ve yaşam alışkanlıklarını etkilediği kabul edilmektedir. Bu etkileşim sürecinde toplum bahçeleri sürdürülebilir toplumun inşasını ve gelişimini sağlayacak yönde yarattığı açık kamusal alan etkileşimini gerçekleştirmektedir.

Toplum bahçeleri etkin kamusal alan kullanımını herhangi bir tasarım müdahalesine ihtiyaç duymadan toplum tabanlı hareket ve katılımı hayata geçirici bir zemin sunmaktadır.

Kentlerin gelişimi, plan ve tasarım süreçlerinde çevresel değerlerin doğru kullanımına yönelik çeşitli yaklaşımlar geliştirilmektedir. Doğaya geri dönüş, doğanın gücü ve önemi gibi temalarla kentsel mekânın tamamen terkedilip, yaşam alışkanlıklarımızı ve çevreye yönelik algı ve tutumlarımızı bir anda değiştirmek gerçekçi değildir. Kentsel kamusal mekân, her ne kadar günümüzde tüketimin ifade alanı olsa da, birlikte düzenlenecek sürdürülebilir yaşam pratiklerinin yaygınlaştırılması için başlanması gereken ortak üretim alanıdır. Sürdürülebilir yaşam pratikleri konusunda toplum gelişimini merkezine alan ve bunu kentsel mekânda başlatıp yaşatmak isteyen bir yaklaşım modeli benimsenmelidir.

Kentte pek çok farklı konuda arayış ve yöntemler sürmektedir. Farklı sosyal, ekolojik, çevresel ve mekânsal yaklaşım ve uygulama denemelerinde devamlılık ve sürdürülebilirlik arayışları ve kalıcı olabilen bir model üretimi arzusu bulunmaktadır. Tüm bu yaklaşımların orta yerinde konumlandırılacak ve toplum tabanlı bir yaklaşım ile ekolojik sorumluluğun kentsel mekânda yerine getirilmesini sağlayabilecek bir yöntem ve araç olarak Toplum Bahçeleri gösterilebilir.

Toplum bahçelerinin organizasyonu ve yaygınlaştırılması, tüm bu arayışlar için bir çözüm yöntemi olarak değerlendirilmelidir. İçeriği, amacı, leği ve bileşenleri eşitlenebileceği gibi kentsel mekânda eşitlikçi ve davetkar yapısıyla insanların katılım gösterebileceği toplum bahçeleri oluşturmak, sosyal öğrenme ve uygulama pratikleri ile toplumun hem fikir hem doğal besin hem de bilgi üretiminin gerçekleşebileceği kamusal mekânlar olarak toplum bahçelerinin oluşturulmasını teşvik etmek gerekmektedir.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Çalışmanın kavramsal çerçevesinde çevre psikolojisi alanının ilgi odağında bulunan çevre-davranış etkileşimi ve bu etkileşime yönelik yapılan çalışmaların güncel tartışma konusu olarak sürdürülebilir toplum ve ekolojik sorumluluk üzerinden yeniden yapılanması gereken çevre yaklaşımları değerlendirilmektedir. Ayrıca bu süreçte sürdürülebilir toplum oluşumunun yöntemleri ve gelişme kriterleri de ele alınmaktadır.

Çeşitli kaynaklardan yararlanılan kavramsal çerçevenin temelini Morval (1985) tarafından çevre-davranış etkileşimi, ekolojik sorumluluk ve çevreye göre konum yaklaşımları üzerine yapılan değerlendirmeler oluşturmaktadır. Ayrıca Watson ve Floyd (2003) tarafından ele alınan toplum tasarımı süreçlerine yönelik değerlendirmeler, sürdürülebilir toplum gelişme kriterleri için katkı sağlamaktadır. Katılımcı tasarım, uygulayıcı toplum ve sosyal öğrenme süreçlerine yönelik çalışmaları bulunan Wenger (2000) ise sürdürülebilir toplum gelişme kriterlerinin kavramsal altyapısının desteklemektir.

Çevre-davranış etkileşimlerinde Werner (1999) tarafından sürdürülebilir toplum oluşumuna yönelik çalışmalar güncel değerlendirmeler sunmakta, çevrenin insan davranışları üzerindeki geliştirici rolü ile çeşitli kriterlerin belirlenmesine katkı sağlamaktadır. Sürdürülebilir toplum sürecinde yeniden üretilmesi gereken ve Çahantimur (2007) tarafından ele alınan kentsel çevrenin ve kamusal alanın toplum ile etkileşim sürecinde sürdürülebilir yaklaşımın önemi ve bu önem doğrultusunda önerilen kavramsal ilişkilendirmeler değerlendirilmektedir.

Kavramsal çerçeve 3 bölümden oluşmaktadır. Sürdürülebilir toplum değerlendirmelerinin çevre- davranış çalışmaları ışığında ele alınmasının ardından gelişme süreci açısından ekolojik sorumluluk ile kurduğu ilişki sunulmaktadır. Sürdürülebilir toplum gelişiminin hem toplumsal hem de kentsel çevrenin yeniden inşa süreçleri açısından değerlendirilerek bu süreçte eyleme dönüşmesi gereken çeşitli kriterlere yer verilmektedir.

2.1. Çevre-Davranış Çalışmalarında Sürdürülebilir Toplum Değerlendirmeleri

Çevre-davranış etkileşimini odağına alan çevre psikolojisi, çevrenin daha yüksek bir farkındalıkla ve daha iyi yönetilmesine katkıda bulunmaya çalışmayı, bu süreçte yerel düzeydeki girişimleri inceleyip önermeyi ve daima küresel bir çerçeveyi akılda tutmayı amaçlamaktadır. Bu yaklaşımlar, bireysel ve kolektif, yerel ve küresel, fiziksel ve sosyal, şu an ve gelecek zaman durumlarındaki karşılıklı bağımlılığı ve etkileşimi vurgulamaktadır (Çahantimur, 2007). Çevre-davranış çalışmalarında ele alınan insan ve çevresi süreç içerisinde tüm bu boyutlar arasında bağımlı bir etkileşim içerisindedir. Çevre psikolojisi çalışmaları; insanlar, psikolojik süreçler, fiziksel çevre ve zamansal niteliklerin birbirine bağlı anlamlı bütünler oluşturacak şekilde bir araya gelebilme yollarına bütüncül bir yaklaşım içerisinde yoğunlaşmaktadır. (Werner, 2002).

1976'da Prohansky, çevre psikolojisini, davranış, kişinin deneyimi ve çevre arasındaki görgül ve kuramsal bağları kurma girişimi olarak tanımlamıştır. Çevre, doğal, sosyal ve inşa edilmiş çevreleri kapsamaktadır; algılayan kişiyle enformasyonun alınma ve yorumlanma biçimini de içine alan çeşitli öğelerin dinamik bir sistemi olarak anlaşılması gerekmektedir (Morval, 1985). Ittelson ise 1974'te, çevre ve çevre psikolojisiyle ilgili ilkelere katkıda bulunmuştur.

- Belirli bir fiziksel çevreye karşılık benimsenen davranış biçimleri, kişilerden bağımsız olarak süreklilik gösterirler (behavior settings).
- Çevre nötrdür, fakat, anlaşılmadık ve beklenmedik bir çevreyle karşılaşıldığında veya bir değişiklik ortaya çıktığında çevrenin özelliklerinin bilincine varılır.
- Çevre sadece fiziksel öğelerden oluşmaz, burada oluşan bireysel ve sosyal davranışları da kapsar.
- Çevre açık bir sistemdir. Yani sınırları, diğer fiziksel ve sosyal sistemlerle etkileşimine göre tanımlanmıştır.
- Belirli bir fiziksel çevreye özgü davranış, bunu oluşturucu herhangi bir parçanın değişiminden etkilenir.

Çevre - davranış etkileşimi üzerine yapılan çalışmalarda çevrenin insanların tutum ve davranışları üzerindeki etkisinden hareket ile sürdürülebilir toplumun inşasında önemli olduğu kabulü ile çevre-davranış çalışmalarının son dönemlerde değişen ve güncellenen konuları Bonnes ve Bonaiuto (2002) şu şekilde sıralamıştır:

Doğal çevrenin fiziksel-biyolojik yönlerine ve süreçlerine verilen dikkatin artmış olması, çevrenin mekânsal ve fiziksel özelliklerinin algılanmasını sağlayan sosyo-fiziksel yapının psikolojik süreçlerin bir parçası haline gelmesi ve son olarak, doğal süreçleri veya ekolojik kaynakları etkileyen günlük davranış ve hareketlere yerel ve küresel düzeyde özel önem verilmesi (Çahantimur, 2007). Giderek önem kazanan ve özel olarak ele alınan bu davranış ve hareketler günlük yaşamda sık ya da arada gerçekleştirilen davranışsal tercihleri içermekte ve çevre psikolojisi kitapçığında (The Handbook of Environmental Psychology, 2002) yer verildiği üzere Stern (2000) tarafından “çevresel davranışlar”, Kaiser (1998) tarafından ise “ekolojik davranışlar” olarak nitelendirilen çalışmalar gerçekleştirilmektedir.

Sürdürülebilirliğin elde edilmesi için gerekli olan sürdürülebilir toplum, öncelikle, insanların bireysel değer ve yargılarındaki kalıpların kırılarak davranış ve yaşam şekillerindeki kaçınılmaz değişiklikleri yapabilme ve bu doğrultuda yaşam alanlarını yeniden düzenleyebilme becerisine sahip olmalarına bağlıdır (UNESCO,2002). Çevre psikoloğu olan Werner (1999), sürdürülebilirlik alanında, genellikle fiili davranışları ölçen ve davranışta pozitif değişikliklerin nasıl sağlanabileceğini gösteren, “eylem odaklı” (action-oriented) araştırmalar yapmıştır. Halk katılımı ve karar verme süreçlerini bütüncül yaklaşımlarla incelemeyi tercih eden Werner’e göre, sürdürülebilirlik hakkındaki çevre psikolojisi araştırmalarındaki kilit varsayım şudur; “sürdürülebilirlik, insanlar kendi üretim ve tüketim davranışlarının çevresel sonuçları hakkında daha fazla sorumluluk almadıkları sürece elde edilemez” (Çahantimur, 2007). Bu yaklaşım aynı zamanda çalışmanın kavramsal çerçevesinin ve bu doğrultuda ele alınacak olan toplum bahçelerinin sürdürülebilir toplum ve kentsel çevre ilişkisi açısından değerlendirilmesi açısından önem taşımaktadır.

Çevre-davranış çalışmalarının sürdürülebilirliğe yönelik kavrayış ve değerlendirme çalışmaları yapması ile ortaya çıkan başlıklardan biri “sürdürülebilir gelişme çevresel psikolojisi”dir. Bu başlık altında ele alınan çevresel veya ekolojik davranışların irdelendiği araştırma yaklaşımları genellikle, özel çevre eylemlerinde birbirine

bağımlı olan noktalara ve bu bağımlılıkların en bireysel, yerel ve sınırları belli durumdan en kolektif geniş ve genel olana kadar çok yönlü özelliklerine dikkat edilmesinin önemini ortaya koymaktadır. Bu nedenle kişisel düzeyde küresel bir farkındalık kazandırmanın, bireysel davranışı çevresel sorumluluğa yönlendirmede ana etken olduğunu kabul eden sürdürülebilir gelişme çevre psikolojisi, çok boyutlu ve farklı seviyelerdeki çevresel hareketler ve deneyimler ile ilgilenmektedir. İnsanın yaşam çevresiyle ilgili bireysel düzeydeki çevresel hareketleri bu yaklaşım tarafından yerel davranışlar olarak nitelendirilirken, aynı bireysel ve yerel hareketler, makro süreçlerde daha doğrudan yer alarak toplu bir şekilde yaygınlaşıp paylaşıldıkça çevre açısından daha önemli olma eğilimi göstermektedirler (Bonnes, Secchiaroli, 1995).

Çevre psikoloji çalışmalarının son döneminde çeşitli sosyal-psikolojik teoriler “çevrecilik taraftarı davranışlar”ın ve hareketlerinin bir yanda “algılar, değerlendirmeler, tavırlar, değerler ve benzeri küresel kişisel uyumun sosyal-algisal sistemleri” ile, diğer yanda ise ele alınan yerel bağlamların çeşitli yönleri ile nasıl bağlantılı olduğunu göstermeye çalışmaktadır (Çahantimur, 2007). Bu konuda yapılan çeşitli araştırmalarla kazanılan perspektiflerden biri ise etkisi gittikçe artan “tam ekoloji” yaklaşımıdır.

Tam ekoloji yaklaşımı, çevresel davranışlara sosyal anlam yüklemekte ve sürdürülebilir toplum gelişiminde çevreye yönelik değerlendirmelerin anlaşılmasına fırsat sunmaktadır. Tam ekoloji yaklaşımına göre; çevre kaynaklarının kullanıldığı her türlü etkinlik kaçınılmaz olarak sosyal bir boyut alır, çünkü her bir bireyin kullanım etkinliği aynı kaynaklara bağımlı olan diğer yaşam formlarına izin verilen kullanımı etkilemektedir. Bu perspektifte; ekolojik çevrede gerçekleşen bireysel hareket ve deneyimler, “çevresel farkındalığı” kazanmaya başlamıştır. “Çevre farkındalığı”, “çevreyle ilgili kaygı” gibi kavramlar ve bunlarla ilgili “çevresel (veya ekolojik) sorumluluk” (Champagne, 1985; Winter, 2000) ve “çevreye bağlılık” (Montada, Kales, 2000) gibi kavramlar sürdürülebilir toplum gelişiminde çevre-davranış ilişkileri için giderek daha merkezi hale gelmektedir.

2.2. Sürdürülebilir Toplum Gelişiminde Ekolojik Sorumluluk

Bireyler ve çevre arası ilişkiler, kültürel çevrelere bağlı olmakta ve bunlardan etkilenmektedir. Fakat ekolojik sorunlar, özellikle günümüzde, doğa üstünde etkide bulunmanın biyolojik açıklamalarını aşmaktadır ve sadece kültür tarafından

belirlenmemektedir; son derece önemli bir ekonomik boyut söz konusudur. Böylece istenen çıktıları üreten tüm etkinlikler, ekonomistlerin dış yan çıktılar dedikleri istenmeyen çıktıları da yol açmaktadır. Bu çıktılar, bir etkinliğin kazançlarıyla, sosyal ve özel pahası arasındaki farka karşılıktırlar. Çevreyi doğrudan ve dolaylı olarak bozan ürünlerin üretimi, kullanılması ve atılması, bireylerin birincil ihtiyaçlarını doyumakta ve özel kazançlarını arttırmaktadır, fakat uzun dönemde sosyal pahaların buna paralel bir artışına yol açmaktadır. Üretim ve tüketim, insan ekonomisinde, ekolojik bir devrin aşamalarından çok, tüm etkinliklerin başı ve sonu gibi düşünülmektedir (Champagne, 1985). Bu çiftkutupluluk, doğal süreçlerin ekolojik dengeyi sağlamasını engelleyecek boyutlara ulaşmıştır; sürecin bu şekilde devam etmesinin engellenmesi için ekolojik denge mekânizmasının insanlar tarafından üstlenilmesi gerekmektedir. Kişiler, topluluklar ve toplumlar olarak yaşam biçimlerinin tutum ve davranışların ekolojik dengeyi sağlayıcı yönde geliştirilmesi, yeniden düzenleyici yöntemler üretilmesi gerekmektedir.

Bireylere ekolojik sorumluluklarını taşıtarak bahsedilen “dış çıktıları içleştirmek” atılması gerek bir adımdır. Çünkü insanlar, etkinliklerin bilincinde olan aktörler olarak çevreyi sorumlu ve dinamik bir tarzda yönetmeye yetenekli düzenleyici ögeler olarak ekosisteme yeniden girmelidirler (Morval, 1985).

Çevre-davranış çalışmalarında geline nokta sürdürülebilir toplumun alması gereken ekolojik sorumluluğu vurgulamakta, çevresel duyarlılığı ve sahip olduğu yaşama alışkanlıkları ile davranış ve tutumlarını etkileyecek süreçleri gündeme almaktadır. Sürdürülebilir toplum gelişiminin sahip olması gereken çevresel sürdürülebilirlik yaklaşımı için, gündelik hayat alışkanlıklarını, davranış modellerini ve yaşam alanlarını yeniden kurgulama sürecinde çevre-davranış etkileşimini geliştiren faktörler söz konusudur. Werner (1999), sürdürülebilirlikle ilgili yapılan araştırmaların çevre psikolojisi alanında değerlendirildiği üzere birbirini destekleyerek ihtiyaç duyulan davranış değişikliğini etkileyen 5 faktörü şu şekilde açıklanmaktadır;

- Sorun hakkında genel bir sosyal farkındalık olarak açıklanabilen sosyal ortam,
- Davranışsal çözümler hakkında bilgi sahibi olma ve bunlara katılma için istek duyma olarak açıklanabilen motivasyon,

- Motivasyonu sağlayacak zihinsel veya durumsal harekete geçiricileri barındıran hafıza,
- Sürdürülebilirlik ile ilgili bireysel ve sosyal olarak edinilen yeni davranış kalıplarının devam ettirilebilmesi için gerekli imkanları sunan fırsatlar,
- Sürdürülebilirlik ile ilgili davranışların doğru olarak uygulanabilmesi için gerekli bilgi aktarımı ve becerilerin kazanımı.

Belirtildiği üzere, sürdürülebilir toplum gelişimi için günümüzdeki davranış ve tutumların değiştirilmesi gerekliliği kaçınılmazdır. Bu değişimlerin bir anda gerçekleşmesi mümkün olmayacağından ötürü, etaplar halinde ele alınması gereken bir süreç ve bu sürecin gerektirdiği bütüncül bir yaklaşım söz konusu olmaktadır. Werner, davranışsal değişiklikleri etkileyen uzun ömürlü ve içselleştirilmiş konular üzerine yapılacak araştırmaların sürdürülebilirliğe ve sürdürülebilir toplum gelişimine şu konularda katkılarının olmasını beklemektedir (Çahantimur, 2007);

- Değerler, tavırlar ve davranışlarda değişikliklerin etkinleştirilmesi,
- Karşı-üretim yaklaşımlarının belirlenmesi,
- Yaşam kalitesinin tanımlanması ve ölçülmesine ek metodolojiler ve kavramsal çerçevelerle katkıda bulunulması,
- Motivasyonun sağlanarak sürdürülebilir bir geleceğin daha iyi bir vizyonunun oluşturulması,
- Tüketim ve yeniden üretimle ilgili temel değerlerin değişmesinin tüm dünyada acil olarak gerekli olduğunun vurgulanması,
- İnsanların kendilerini, doğayı ve gelecekteki nesilleri etkileyecek politik ve ekonomik kararlara katılmalarını sağlayacak şekilde sosyal sistemlerin değiştirilmesi.

Dolayısıyla bireysel boyuttan toplumsal farkındalığa, yerel boyuttan küresel yaklaşımlara kadar ekolojik sorumluluğu merkezine alması gereken sürdürülebilir toplumun davranış değişikliklerinin sağlanması ile oluşacak katkılar göz önünde bulundurulmalıdır.

Davranışları değiştirmek ve ekolojik bir sorumluluk geliştirmek için de önce toplumun ekolojik sorunlar konusunda neyi bildiğini, neler düşündüğünü ve ne yaptığını tanımak gerekir ve tüm bunlar çevre psikolojisi tarafından ele alınmaktadır (Champagne, 1985). İnsan davranışlarını ekolojik sorumluluk yönünde etkileyen çevrenin bu doğrultuda düzenlenme kriterleri de önemlidir. *Çünkü insan-çevre etkileşiminde kişi davranış ve tutumları çevreyi etkilemesine karşın ekolojik sorumluluğun gerekliliklerini gösteren etkili bir çevre de insan davranışlarını şekillendirebilmektedir.* Bu kabul ile şekillenen ve umutlanan çalışma, harekete geçirici toplum tabanlı bir hareket olan toplum bahçelerinin kavramsal duruşunu ortaya koymaktadır. Söz konusu çevre ile toplumdaki davranış değişikliklerini ekolojik sorumluluk odağında gerçekleştirme amacı, sürdürülebilir toplum oluşma kriterlerinin incelenmesini gerektirmektedir.

2.3. Sürdürülebilir Toplum Gelişme Kriterleri

Kişinin ve toplumun ekolojik sorumluluk merkezinde inşa etmesi gereken sürdürülebilir toplum gelişimi için Churchman (2002) tarafından ele alınan; insanların algılama, düşünme, öğrenme, hissetme ve gelişme yollarının anlaşılması yönündeki değerlendirmelerine yer vermek gerekmektedir. Bu yolların anlaşılması için gerekli olan; insanlar ve insan grupları arasında değişkenlik olabileceğinin kabul edilmesi ve sosyo-fiziksel çevrenin bu amaca ulaşılmasında olumlu bir değer veya engel teşkil edebileceğinin anlaşılması gerektiğidir.

2.3.1. Sürdürülebilir toplum oluşturma süreci

“Bir eylem sürdürülebilir ise, bütün uygulama biçimleri de sonsuza kadar sürmelidir”. Sürdürülebilir toplumun rolü bu noktada devreye girmekte ve sağlanması için kriterleri şu şekilde sıralanmaktadır (IUCN, 1991):

- Toplumsal hayata saygı ve duyarlılığın varlığı
- Yaşam kalitesinin geliştirilmesi
- Tabiatın çeşitliliğinin ve canlılığının korunması
- Yenilenemeyen kaynakların tüketiminin azaltılması
- Yeryüzünün taşıma kapasitesinin içselleştirilmesi
- Kişisel davranış ve tutumların değiştirilmesi
- Toplumun bulunduğu çevreyi düzenlemesine olanak sağlanması

- Bütünleşik gelişme ve koruma süreci için uluslararası bir yaklaşım oluşturulması
- Evrensel bir duruşa ve birlikteliğe sahip olunması

Bu ilkeler, gerçekleştirilmeleri için uygulama yöntemleri üretilmesini gerektirmektedir. Yeni bir toplumsal algı oluşturma ve bu süreci ekolojik sorumluluk üzerinden geliştirmek için inşa sürecini besleyen ve idealleri gerçekleştirmeyi sağlayan birlikte üretme ve uygulama pratiklerine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu ihtiyaçlar üzerine kurulan sürdürülebilir toplum kriterlerini yerine getirmek için sürdürülebilirlik kültürünü inşa etmek ve bu insanın toplum temelli oluşması için “başarılı toplum gelişimi ve tasarımı” gerekmektedir. Bu gelişimin nasıl sağlanması gerektiği üzerine toplum buluşmalarına karşılık gelen “charette”lerde sıralanan deneyimleri Watson ve Floyd belirli aşamalarla sunmaktadır (Watson, Floyd, 2003):

- Dinleme ve Öğrenme: Burada bahsedilen öğrenme biçimi sosyal öğrenmedir. Kişilerin ve toplulukların bir eylem sürecinde birbirinden öğrenerek sağladığı kapasite geliştirme süreçleri, uzmanlardan ve bilimsel kaynaklardan elde edilen bilginin öğrenim yöntemine alternatif sağlamaktadır. Sosyal öğrenme bir süreç olmakla birlikte, “dinleme”, “algılama”, “anlama” eylemlerini ve bu süreç sonrasında “öğrenme” sürecini olgunlaştırmaktadır. Birlikte uygulama ve deneyim pratikleri öncesinde toplu grupların birbirini anlama ve dinleme kabiliyetlerini geliştirici etkisi olan sosyal öğrenme toplum gelişiminin ilk aşamasını oluşturmaktadır.
- Biraraya Gelebilme ve Odaklanma: Elle tutulur, uygulanabilir ve tekrarlanarak deneyimlenebilir sonuçlar doğurmak için stratejik olarak belirlenmiş ve güçlü etki özellikleri bulunan programlar ve projeler ile bir aktivite, konu veya odak yaratılmaktadır.
- Toplumsal Katılımı Sağlama: İşbirlikçi ortaklıkları sağlayan ve gönüllülüğü, toplum temelli hareketi ve yerel girişimleri teşvik eden katılımcı bir karar verme mekânizmasına olanak sağlanmaktadır.
- Yerel Bağlantılar Kurma: Amaçlanan aktivite, eylem veya düzenleme için toplum tabanlı yerel girişimlerin yatay düzlemde kent yönetimi ile bağlantı kurması için harekete geçilmektedir.
- Çok Disiplinli Bağlantılar Oluşturma: Birçok farklı disiplinden gelen toplum ve üniversite tabanlı profesyonellerden veya gruplardan/girişimlerden

ekonomik, sosyal ve toplumsal planlama deneyim ve bilgilerinin aktarımı konusunda bağlantılar oluşturulmaktadır.

- Sürdürülebilir Gelişmenin Önemi Anlama: Planlamayı, proje ve program hedeflerini gerçekleştirme sürecinde bütünleşik ekonomik, sosyal ve çevresel sürdürülebilirlik yaklaşımlarının anlaşılmasına yönelik gereklilikler sunulmakta ve bu yönde eylemler oluşturulmaktadır.
- İnceleme ve Değerlendirme: Eylem odaklı toplum gelişimi konusunda elde edilen bulguları bildirmek ve yayılmasını sağlamak, profesyonel ve toplumsal öğrenme süreçlerinin devamlılığı için bir temel oluşturmak adına farklı yaklaşımlar birlikte deneyimlenmekte ve çeşitlilik sunan sonuçlar belgelenmektedir.
- Gençlik Girişimleri Oluşturma: Gençliğin toplum gelişimine yönelik tüm bu aktivitelere dahil edilmesi, gençlik girişimlerine gerçek hayat deneyimi adına fırsatlar sunulması gerçekleştirilmektedir.

Başarılı ve sürdürülebilir toplum gelişimi için ilk adım olarak sosyal öğrenmenin önemi büyüktür. Kişisel ve toplumsal davranışları şekillendiren tutumlar, klasik şartlanma ve edimsel şartlanma gibi öğrenme ilkeleri ile oluşabileceği gibi sosyal öğrenme ile de gerçekleşebilmektedir (Morval, 1985).

Sosyal öğrenme süreçleri kendi uygulayıcı topluluğuna (Community of Practice-CoP) göre gerçekleşmektedir. Kişisel veya profesyonel olarak bir fikir veya kavram üzerinden hareketle deneyimlenen çatışma ve uzlaşma sonunda sağlanan sosyal öğrenme sürecini ortak bir ifade alanı mümkün kılmakta ve bu alanı paylaşan kişiler de uygulayıcı topluluğu oluşturmaktadır. Uygulayıcı topluluğa katılan her bir girdi ile kazanılan yeni deneyimler, toplumun sosyal olarak tanımlanan uzlaşma ortamlarını geliştirmektedir. Bu ortam kişilerin bireysel ve kolektif olarak deneyimlediği öğrenme süresinin kısaltarak oranının artmasını sağlamaktadır (Wenger, 2000).

Çizelge 2.1. : Wenger, E. (2000) tarafından tanımlanan uygulayıcı topluluk süreçleri

Uygulama Süreçleri	Sürecin Açıklaması	Sürecin Temel bileşenleri
Ortak Uğraş	Fikrin müzakeresi ve uzlaşma için insanların etkileşime girmeleri, birlikte "anlamını birbirleriyle oluşturdıkları" faaliyetlere girişmeleri gerekmektedir. Ortak uğraş bir "önemli olana dahil olma" meselesidir ve bir uygulama topluluğunda aidiyeti yaratan kavramdır. Buna karşın ortak uğraş tektipleşmeyi beraberinde getirmez, birlikte çalışmak ortaklıklar yarattığı kadar farklılıklar da doğurmaktadır. Wenger bir uygulama topluluğundaki bu özelleşme durumundan "uğraş çeşitliliği" olarak bahsetmektedir.	-İlişkiler -Beraber birşeyler yapmak -Uğraş çeşitliliği -Sosyal karmaşıklık -Toplumsal Niyet
Müşterek Girişim	Zamanla ortak uğraş, üyeler arasında; onları neyin birleştirdiğine, müşterek girişimlerinin ne olduğuna dair, ortak bir kavrayış geliştirecektir ve bu, yalnızca eklemelenmiş bir amaç veya hedef şeklinde değil; neyin yapıp neyin yapılmaması gerektiğini, neyin önemli olup neyin olmadığını tanımlayan; "ortak yükümlülük ilişkileri" yaratarak oluşacaktır. Bir müşterek girişim asla sabit bir mutabakat değildir, sürekli tartışılmaktadır. Aynı şekilde dış etmenler ve kurumlar tarafından da belirlenemez. Uygulama toplulukları daha geniş bağlamda gelişmelerine ve dış etkenlerle sınırlandırılmalarına karşın uygulamaları daima bu koşullara bir karşılık niteliğindedir. Bu anlamda girişimleri daima kendilerine aittir. "Ritmin, müziğin bir parçası olması durumundaki gibi girişim de uğraşın parçasıdır.	-Müzakereci girişim -Ortak yükümlülük -Değerlendirmeler -Çağrılar -Yerel etkileşim
Paylaşılan Dağarcık	Müşterek girişimleri takiben, bir topluluk anlaşma süreci için; iletişim yöntemleri, araçlar, düzenli işleyişler, ortak algılar ve prensipler şeklinde kaynaklar yaratır. Bu paylaşılan dağarcık; "ortak uygulama pratiklerinin geçmişi ile olan ilişkisi sayesinde farkedilebilir" ortak referans noktaları sağlamaktadır. Bu kaynaklar halihazırda yerleşmiş anlamları güçlendirmek için kullanılabilecekleri gibi; ortak süreci farklı yönlerde geliştirmek ve onları yorumlamak için de kullanılabilirler.	-Konseptler -Söylevler -Hikayeler -Tutum ve davranışlar -Araçlar -Eylemler -Geleneksel etkinlikler -Uygulamalar

Kişilerin ortak bir uygulamaya dahil olması, temel toplumsal ilişkileri, tutum ve davranışları tanımlayan sosyal perspektifleri yeniden yapılandırmaktadır. Uygulamaya dahil olunması, kavramın veya fikrin üretimine de dahil olunmasını doğal bir süreç olarak gerektirmektedir. Bu şekilde öğrenme, üretim ve uygulama süreçleri arasındaki süre ve mesafeler kısaltmakta, uygulayıcı topluluk pratiklerinin sosyal doğası ile aydınlatıldığı her bir bireyin geçirdiği süreçte devamlı ve kalıcı etkiler sağlanmaktadır (Wenger, 2000). Dolayısıyla sürekli bir etkileşimin, kademeli başarının ve “verirsen alırsın” anlayışının (give-and-take) özünün iletilmesini sağlayan yöntemlerin geliştirilmesi önerilmektedir.

Uzlaşma ortamı katılımı beraberinde getirmekte ve bu katılım çeşitli anlaşma biçimlerini üretirken bu süreçte kullanılan araçlar, yöntemler ile kişilerin etkileşim süreçleri şekillendirilmektedir. Ortak bir deneyimi üreten bu sürecin ardından uygulayıcı toplulukta sadece katılımın sağlanmış olması yetmemektedir. Katılım süreci ve olması gereken bir yöntemi tanımlarken “gerçekleştirme (reification)” eylemi bunu tamamlayıcı bir gereklilik olarak söz konusu uygulamanın toplulukta hızla yankı bulması, somut bir hal kazanması ve bilgi üretiminin yönetim sürecinin sonuçlandırılarak öğrenilenlerin aktarılması olarak öne çıkmaktadır. Wenger bu iki eylemin uygulamaya dönük olarak gelişen süreçte paylaştığı rollerin ayrıştığını belirtmektedir; katılım yeterli ve gerekli ortak bir deneyim süreci geçirilmesini sağlarken, bu süreçte üretilen fikir ve kavramların kalıcı olması adına sosyal dokuya, deneyime ve girişime entegrasyonu “gerçekleştirme” pratiği sunmaktadır.

Uygulayıcı toplulukta kişileri ve konuları biraraya getirici çeşitli süreçler geliştirilmektedir. Ortak uğraş (mutual engagement), müşterek girişim (joint enterprise) ve paylaşılan dağarcık (shared repertoire) olmak üzere 3 aşamada Wenger tarafından tanımlanan süreçler toplulukların biçimlerine göre bağlantılar kurulmasını sağlamaktadır.

Tutumların sosyal öğrenme ile oluşması ve dolayısıyla deneyimlerle yapılandırılan sosyal öğrenme süreci için katılımcı ve uygulayıcı süreçlerin sağlanması yönünde doğru kurgulanmış bir kentsel çevre ve kamusal mekânın davranış biçimlerine etkisi ve ekolojik sorumluluğu önceliğe alan tutumları doğurabileceği göz ardı edilmemelidir.

2.3.2. Sürdürülebilir toplum gelişiminde kentsel çevre etkileşimi

“Çevrenin, insanları bazı uyum biçimleri geliştirmeye yönlendirdiği ölçüde bir güdülenme kaynağı olma durumu”, Heimstra ve Mc Farling (1974) tarafından ortaya konulan, insan davranışının çevreyle ilişkileri açısından incelenen ilişki türlerinden biri olarak çalışmanın konseptine oturan bir yaklaşımı ifade etmektedir.

İnsanın hem bireysel hem de toplumsal ve kentsel boyutta temel ihtiyaçlarını anlayıp sürdürülebilir toplum oluşumunu teşvik edecek bir kamusal ortam ve aktivitelerinin oluşturulması, çevre-davranış etkileşimine aracı olacak modellerin saptanmasını sağlamaktadır. Günümüzde artık çevresel etkileşiminin, yaşam kalitesinin ve kullanıcı odaklı memnuniyetinin sağlanmasından öteye geçilerek toplumun çevreye

ve ekolojik gerçeklîge katkısını sağlayacak yönde nasıl daha iyi ortamlar ve etkileşimler yaratılabilir sorumluluğu üzerine düşünülmesi gerekmektedir.

Dolayısıyla öncelikle insanın temel ihtiyaçları ve toplumsal gelişim adına kamusal hayat ile etkileşimini güçlendiren kentsel mekânın nasıl bu ihtiyaçlara cevap verebileceğine yönelik değerlendirmeler yapmak, ihtiyaç duyulan ilişkilendirmeleri sağlamaktadır.

Maslow (1954) insanın temel ihtiyaçlarına yönelik bir hiyerarşi belirlemektedir:

- Fizyolojik ihtiyaçlar: Besin, su, hava, fiziksel hareketlilik vb.
- Güvende olma ihtiyacı: Fiziksel ve psikolojik zararlardan korunma ve güvenlik içinde olma
- Ait olma ve sevgi ihtiyacı: Başkalarına katılma, kabul edilme, sevgi ve karşılık görme
- Saygı görme ihtiyacı: Başarmak, birşeyi tamamlayıcı parça olmak, farkına varılmak ve onaylanmak
- Kavrama ihtiyacı: Bilmek, anlamak ve açıklamak
- Estetik ihtiyaçlar: Görsel tatmin ve güzellik
- Kendi kendine gerçekleştirme ihtiyacı: Bir kişinin tüm kapasitesini kullanması ve birşeyler gerçekleştirmesi

Lang, Burnette, Moleski ve Vachon ise bu temel ihtiyaçlar üzerinden giderek yapıll çevrenin fonksiyonlarını ortaya koymakta ve ihtiyaçlara karşılık gelecek şekilde fizyolojik koruma, eylemlere yardımcılık ve psikolojik destek şeklinde kategorilendirmektedir (Ayıran, 1983).

Bu kriterlerin sağlanması, sürdürülebilir toplumun gelişiminin kentsel çevre ile etkileşimini doğru kurgulayabilmek adına önemli bir vazife görmektedir. Toplumun gelişmesi için etkileşime geçmesini sağlayan etkin kamusal alanları oluşturmak, yaşam kalitesi yüksek, yaşanabilir bir kent yaratmanın en temel şartlarındandır. Bu yaklaşımla 1975 kurulan Projects for Public Spaces-PPS, “The Social Life of Small Urban Spaces”ın yazarı olan William (Holly) Whyte’ın çalışmalarını genişletmeyi hedef alarak insanların daha güçlü topluluklar inşa etmesi için kamusal alanlar yaratmasına ve bunların devamlılığını sağlamasına yardımcı olan kar amacı gütmeyen bir planlama, tasarım ve eğitim organizasyonudur. Şu ana kadar 2500 toplulukla ve 40 ülkede projeler gerçekleştirmiş olan PPS mekân yaratma (place making) sürecinde kuramsal yaklaşımların uygulama pratiklerini deneyimlemektedir.

PPS işbirlikçi topluluk süreçlerinin küçük ölçekte işlediğini, bu ölçeğin kamusal alanların yaratılması ve yeniden kazanılması için en uygun yaklaşım olduğunu savunmakta, bu süreçte oluşturulması hedeflenen kamusal alanın etkin ve toplumun ihtiyaçlarına uygun olması için dört ana kriteri temel olarak belirlemektedir. Etkin kamusal alan kullanımını belirleyen bu kriterler; ‘Erişilebilirlik’, ‘Rahatlık ve Görsellik’, ‘Aktiviteler ve Kullanımlar’, ‘Sosyalleşme’ ana başlıkları altında sunulmaktadır.

- Erişilebilirlik açısından; Bir mekân fiziksel olarak kolayca erişilebilir olduğu gibi, toplumun tüm kesiminden insanların da erişimine açık olmalıdır. Burada farklı kültürel ve sosyal gruptan insanlar, her yaş grubundan kişiler ve engelli-engelsiz tüm bireyler kastedilmektedir. Bunun yanı sıra ulaşım açısından sadece otomobil ile değil, toplu taşımayla da rahatça ulaşılabilir olması gerekmektedir. Aynı zamanda dışarıdan görünebilir olmalıdır.
- Rahatlık ve görsellik açısından; kamusal alanlar rahat olmalı ve kendi imajını iyi bir şekilde yansıtmalıdır. Rahatlık ile güvenli, temiz ve oturabilir mekânların olması gibi kriterler kastedilmektedir. Bülten panosu, dinlenme alanları, gölgeli ağaçlar, çocuk dostu alanlar ve bisiklet parkları gibi unsurlar alanı daha da çekici yapar.
- Kullanım ve aktiviteler açısından; kamusal mekânda aktivitelerin bulunması bir mekândaki temel bina blokları gibidir. Bir şeyler yapacak olmak, insanlara o mekâna gitmek için neden verir. Eğer yapacak bir şey yoksa, o mekân boş kalır ve bu da yanlış bir şeyler olduğuna işaret eder.
- Sosyalleşme, sosyal hareketlilik açısından; bu kriteri değerlendirmek her ne kadar zor olsa da, olmazsa olmaz bir unsurdur. İnsanlar arkadaşlarını gördükleri, komşularıyla karşılaştıkları ve yabancılarla karşılaşmaktan rahatlık duyabilecekleri zaman, yaşadıkları yere ve topluma karşı daha güçlü bir aidiyet, bunu sunan mekâna da gitme isteği duyarlar. İnsanlar arasında bu iletişimin kurulması, toplumsal birlikteliği sağlamada önem sahibidir. Özetle, bu mekânlardan ayrıldığınızda, orada bulunduğunuz için kendinizi daha iyi hissedersiniz. Bunu sadece fiziksel, görsel öğeler sayesinde değil, sosyal ilişkiler sayesinde de hissedersiniz.

Montgomery (1998) ise bu kriterlere ek olarak etkin bir kamusal alanın sahip olması gereken ekonomik canlılıktan ve hareketlilikten bahsetmektedir.

- Ekonomik Canlılık: Montogomery’e göre etkili bir kamusal alan, hareketlilik zemini üzerinden mümkün olabildiğince karma kullanımlar ile inşa edilmelidir. Farklı katmanlarda ve süreçlerde yer alan bir ekonomik hareketlilik olmadan iyi bir kentsel mekân oluşturma mümkün olmadığı belirtilmektedir. Ancak bu görüşün yanısıra olması gereken tüm hareketliliğin sadece ekonomik tabanlı değil, aynı zamanda kentsel alanların ve şehirlerin sağlaması gereken sosyal ve kültürel hareketliliği de ifade ettiği belirtilmektedir.

Tüm bu kriterler, kişilerin ve toplumun bireysel süreçlerinden toplumsal ortamına kadar ihtiyaç duyduğu temel durumları kentsel mekânda karşılayacak ve geliştirecek niteliktedir. Çevre-davranış etkileşimine odaklanan yaklaşımların değerlendirilmesi ile toplumun yeniden inşasında sürdürülebilir ve ekolojik sorumlu davranış ve tutumların kentsel mekânın doğru yapılanması ile oluşabileceği ve ele alınan kriterler doğrultusunda bu yapılanmanın sağlanabileceği kabul edilmektedir.

Şekil 2.1 : Kavramsal çerçevenin değerlendirilmesi

3. TOPLUM BAHÇELERİ

Bireysel, kolektif, mahalli, kentsel, bölgesel ve estetik boyutlara göre oldukça geniş bir yelpazede farklı deneyimler ile çeşitlenen toplum bahçeleri kavramsal olarak demokratik bir alan olması bakımından yerel kültürü ve değerleri etkilemekte, hem direk bir katılım ortamı sunmakta hem de görsel değeri olan bir açık alan kullanımı ve toplumsal etkileşimi sağlamaktadır (Francis, 1989). Toplum bahçeleri 3 ana bölümde değerlendirilmektedir. Öncelikle toplum bahçelerine yönelik kavramsal değerlendirmeler ve uygulama alanları çeşitli görüşlere ve örneklerle yer verilerek sunulmaktadır. Sonraki iki bölümde ise toplum bahçelerine yönelik değerlendirmeleri kavramsal çerçeveye paralel olarak iki ana odak üzerinden ele alınmaktadır. Kentsel parklar, meydanlar, vb. gibi alanların da bulunduğu açık kamusal alanların bir elemanı olarak kentsel mekânla etkileşimi ve entegrasyonu üzerinden ele alınması gereken toplum bahçeleri ayrıca bu mekânlar ile etkileşim içerisinde olan toplumun ekolojik sorumluluğunu harekete geçiren ve devamlı kılan katkısı ve yöntemleri ile sürdürülebilir toplum gelişimi üzerinden incelenmektedir. Dolayısıyla sürdürülebilir toplum gelişimi için gerekli kriterler ve bunların gerçekleştirilmesi için ihtiyaç duyulan açık kamusal alan etkileşimini sağlama yöntemleri üzerinden toplum bahçelerinin değerlendirmeleri yapılmaktadır.

3.1. Toplum Bahçelerinin Kavramsal ve Uygulama Değerlendirmeleri

Toplum bahçeleri ilk olarak ilişkili olduğu kavramsal değerlendirmelere ve dayandığı fikirsel altyapıya göre incelenmektedir. Fikir, mekân ve hareket olarak değerlendirilmekte olan toplum bahçelerinin uygulama alanları ele alınmakta ve ardından farklı uygulama biçimlerine göre uyarlanan arazi ve idare organizasyonları sunulmaktadır.

3.1.1. Toplum bahçeleri kavramsal değerlendirmeleri

Toplumun hem kendisiyle, hem doğayla hem de yapılı çevre ile ilişkisi için “bahçe” güçlü bir metafordur. Dolayısıyla toplum bahçeleri üzerine çalışan kişilerin bahçe ve bahçecilik aktivitelerine yönelik kavramsal yaklaşımlarına yer vermek gerekmektedir.

Bahçe kavramının gücü; “fikir”(idea), “mekân” ve “hareket”(action) olarak eşzamanlı bir anlam bütünlüğü sunmasından kaynaklanmaktadır. Malzeme seçimi ve düzenleme biçimine yönelik üretilen fikirler incelenmeden bahçenin sadece fiziksel bir mekân olarak ele alınması mümkün olmamaktadır. Veya oluşturulma süreci ve aşamaları bilinmeden bir bahçeye yönelik ortaya çıkan fikir bütünüyle anlaşılmamaktadır. Ayrıca bahçecilik eyleminin gerektirdiği hareket, hem fikirselleşme süreci hem de fiziksel bir düzen yaratmaya yönelik isteği barındırmaktadır. Bahçe sadece bir fikir, sadece bir mekân veya sadece bir hareket olarak değil fiziksel bir gerçeklik, kavramsal bir süreç ve gerçek bir işgücü ile oluşan karmaşık bir ekolojide var olmaktadır.

Bu değerlendirmelerde öncelikle bir “fikir” olarak yer alan bahçe geleneksel ve modern sosyal düşüncenin ortak bir parçası olarak doğanın ve kültürün ve bunların birbirini nasıl etkilediğinin üzerine düşünülmesini sağlayan bir süreci sunmaktadır. Bahçe kavramı, doğa ve insan kontrolü (erk) arasında dengeleyici bir konumu olan felsefik değerlendirmelere konu olmuştur (Francis, 1992). Ardından mekânsal bir kavramı işaret etmesi üzerinden ekolojik sorumluluk bakış açısıyla kentsel mekân ve toplumun etkileşim sürecinde organize edilmesi gereken bahçe kavramı, çeşitli ölçeklerde var olabilen merkezi bir fiziksel yapı taşı olarak ele alınmaktadır (Hester, 1992). Bahçecilik aktivitelerinin gerektirdiği hareket kabiliyeti üzerinden de ele alınan bahçe, samimiyet ve doğrudan katılım isteyen bir hareket kaynağı olarak tanımlanmaktadır. Toprağı düzenleme, bitkilendirme, sulama ve hasat yapma gibi eylemler bağlantısız bir edilgenlikle sağlanamamaktadır. Diğer bir deyişle “eller kirlenmeden, tırnakların arasına toprak girmeden ve avuçlar su toplamadan bahçecilik gerçekleştirilemez” (Lewis, 1996). Bu görüş, bahçecilik eyleminin ve sürecinin özü olarak tanımlanmaktadır.

Bahçecilik eyleminin küçük bir toprak parçası üzerinde insanlara sunduğu kontrol süreci, toprağa karşı sorumluluk, anlaşma ve işbirliğini beraberinde getirmektedir. Toprakla kurulan bağ ile başlayan farkındalık, daha geniş bir ekolojinin kapsamı yönünde gelişmektedir. Bahçecilik eylemi giderek kitlesel kamusal bir harekete ve sıradan gündelik işgücü karşısında sessiz bir devrime dönüşmektedir (Lewis, 1996). Toplumsal hareket ve dayanışma ile ilişkilendirilen bahçecilik eyleminin sunduğu anlam gün geçtikçe önem kazanmaktadır. Çünkü bu hareket toplumsal olarak gerçekleşmesiyle devamlılığı olan ve faydalarının kazanımını sağlayan kapsamlı bir süreci gerektirmektedir. Toplum bahçeleri, kamusal hayatın önemine ve kavramsal yaklaşımlarına karşılık gelmektedir. Kamusal hayatın özelleştirilmesine karşı ve sosyal etkileşime duyulan ihtiyacı vurgulamaya yönelik giderek gelişen bir tepkinin parçası olmaktadır. Toplum bahçeleri, yerel katılım ve kamusal işbirliği ile ilgili gerçekleşen değişim ve düzenlemelere ilham kaynağı olarak davet sunan mekânlarda giderek artan ilgiden beslenmektedir (Francis, 1992).

Toplum Bahçesi, insanların çevre üzerinden anlam arama ve tanımlama süreçlerinde biraraya gelmesini simgeleyen bir model olarak tanımlanmaktadır. Kişiler çevreye direk olarak katılım sağladıklarında, bu çevrenin tasarımı, inşası, yönetimi için sorumluluk aldığı veya bahçelerin devamlılığını desteklediğinde; profesyonel bir tasarım sürecinden daha etkili ve derin bir anlam yaratan sürdürülebilir sürecin sağlanabileceği belirtilmektedir. Bahçe kavramı, bir kamusal alan niteliği kazandığında, bahçenin kullanıcısı olan veya olmayan herkes için belirgin bir anlam üzerine kurulmaktadır. Bir mahallenin veya şehrin gündelik hayatının bir parçası olarak özgünleşmektedir (Lofland, 1989).

Kamusal alan niteliği olan toplum bahçeleri çalışmanın odağını oluşturmakta ve bu bahçelerin önemli kişisel ve toplumsal kazanımlar sağladığı, yapı ve doğal çevrenin arasındaki ilişki kopukluğunu yapılandırıcı bir rol üstlendiği değerlendirilmektedir. Toplumsal açık alan ve kentsel yeşilleşme hareketleri arasında karakterini bulan toplum bahçeleri önemli bir merkezi alanda konumlanmaktadır (Francis, 1989). Ayrıca hem kentin atıl kalmış alanlarının kazanımı hem de geleneksel açık alan tipleri olan park ve oyun alanlarına göre toplumun ihtiyaçları ve rekreasyonel çeşitliliği sağlayıcı yönde ilham verici modeller olarak farklılaşan toplum bahçeleri bu bağlamda ikili bir fırsat sunmaktadır.

İngiltere'nin Nottingham şehrinde, "People, Land and Sustainability: New Directions in Community Gardening" adlı toplum bahçelerini değerlendirmeye yönelik olarak 2000 yılında düzenlenen konferansta "Toplum Bahçeciliği"ne yönelik temel bilgiler derlenmiştir. Konferansın temel amacı toplum bahçeciliğinin öneminin ve küresel sürdürülebilirliğe katkısının vurgulanmasına yönelik olmasına rağmen, ikincil bir amaç olarak toplum bahçeleri hakkında daha fazla bilginin toplanılması sağlanmıştır.

Toplum bahçelerinin özel bahçelerden ayırıcı özelliğini aktaran tanımlamalar; sahiplik, erişilebilirlik ve demokratik kontrol derecesine yönelik olarak bir tür kamusal bahçe hissinin yarattığı etki üzerinden değerlendirilmiştir. Birçok ülkede, toplumda, hem kentsel hem de kırsal ortamlarda bulunan toplum bahçeleri yerel ihtiyaçları karşılamaya yönelik olarak çeşitlenmektedir (Ferris, 2001). Yerel toplum için ucuz ve erişilebilir gıda sağlayabilenler olduğu gibi sadece açık alan ve yeşillik sunma öncelikli olan toplum bahçeleri de bulunmaktadır. Kentlerin kontrolsüz yayılması, kentsel yoğunluk ve kentsel arazi kıtlığı nedenleriyle gündeme gelen toplum bahçeleri uluslararası önemli bir olgu (fenomen) haline gelmekte; yerel gıda kaynaklarının geliştirilmesi konusunda olduğu gibi rekreasyonel ve toplumsal aktivitelere de olanak sağlaması açısından oldukça geniş açıda etkiler sunan bir yol olarak görülmektedir.

Bu toplum bahçeleri olgusu ve etkileri, 1996 yılında İstanbul'da düzenlenen Birleşmiş Milletler Habitat Konferansı'nda oldukça geniş bir yelpazede ele alınmıştır. Nottingham Konferansı'nda ise toplum bahçelerine yönelik geniş ve kapsayıcı vizyonu desteklemek amacıyla çeşitli yaklaşımlar ve değerlendirmeler üretilmesi amaçlanmıştır. Bu değerlendirmelerde; toplum bahçelerine yönelik kesin tek bir tanım yapılmasının, yerel ihtiyaçlara yönelik yaratıcı toplumsal etkileri sınırlandırabileceği nedeniyle elverişli olmadığı görüşü öne çıkmaktadır. Dolayısıyla konferansta önerilen 5 ana başlık, toplum bahçelerine yönelik çeşitli yaklaşım ve değerlendirmeleri gruplayarak, araştırma konularının organizasyonuna yönelik fırsat sağlamakta ve aynı zamanda toplum bahçelerinin hangi önemli kavramlar ile yakın ilişkide bulunduğunu göstermektedir:

- Toplumsal Bahçeciliğin Önemi
- Kentsel Sağlık Açısından Bahçeciliğin Önemi
- Çocuklar ve Bahçecilik Yaklaşımları İlişkisi
- Gıda Güvenliği
- Kentsel Arazinin Yeniden Kazanımı

Toplum bahçelerinin ve toplum bahçeciliğinin değerlendirildiği bu beş ana başlığın oluşturulmasındaki fikir, sürdürülebilirliğin sosyal boyutuna yönelik katkısı açısından öneminin anlaşılması gerektiğidir (Ferris, 2001). Aynı zamanda kentsel yerleşimlerde kamusal yeşil alanlara duyulan ihtiyacın da bu değerlendirme sürecinde vurgulandığı belirtilmektedir. Ayrıca toplum bahçeciliği kavramının, çeşitli türlerdeki toplumsal grupların kamu organları ve yerel yönetimler ile işbirliği içerisinde gerçekleştirebileceği farklı sivil girişimleri kapsayacak şekilde tasarlanmaları gerektiği ileri sürülmektedir. Çünkü gıda güvenliği, açık yeşil alanların kamusal erişilebilirliği ve uygulanabilirliği gibi çeşitli kentsel ve toplumsal konuların bu işbirliği ve kapsam sağlanmadan gerçekleştirilemeyeceği iddia edilmektedir (Roddick, Dodds, 1993).

Toplum Bahçeleri Birliği (Community Gardens Assosiation-CGA) tarafından yapılan çalışmalara dair değerlendirmeler sunan ve sürdürülebilir bir plan önerisinden bulunan Yerel Toplum Bahçesi Çalışma Grupları'nın (Local Community Garden Working Groups-CGWG) 2004 yılında hazırlamış olduğu raporda toplumun çevre ile etkileşimine yönelik toplum bahçeleri üzerinden bir tanım sunulmakta; "Toplum bahçesi, bitkilerin yetiştirilme sürecinde toplumun kendi ihtiyaçları için doğrudan biraraya geldiği, toplum tarafından devamlılığı sağlanan herhangi bir alan olabilir" şeklinde ifade edilmektedir (Saylor, 2005). Bu tanıma göre toplum bahçesi, fiziksel bir konuma ve devamlılığının sağlanması için gerekli tüm aktiviteler ile biraraya gelen insanların oluşturduğu sosyal ortama entegre olmaktadır. Dolayısıyla farklı lokasyonlara, aktivitelere, ihtiyaçlara ve toplumun katılımına göre çeşitlenen farklı uygulama alanlarının değerlendirilmesi gerekmektedir.

3.1.2. Toplum bahçelerinin uygulanma alanları

Hem bir fiziksel mekân hem de katılımcıların çeşitli aktivitelerinin de dahil olduğu sosyal ve organizasyonel bir ortam sunan toplum bahçesinin bir parçası olduğu kent bahçeciliği ve kentsel tarım hareketi ve uygulamalarıyla modern kent hayatına entegrasyonunun orijini ve başlangıcı New York’a dayanmaktadır.

Şekil 3.1 : 1902 yılında New York De Witt Clinton Parkı’nda uygulanmaya başlanan kent bahçesi [Url-1]

“Community Garden” olarak tanımlanmaya başlanan toplum bahçeleri ise 1970’lerin başlarında sosyal olarak dışlanmış ve atıl kalmış alanlarda yaşayanların gıda üretimi ve mahalle güzelleştirme gibi amaçlarla bir araya gelerek kendi girişimleriyle bir çok boş ve kullanım dışı alanda bahçelerin oluşturulma süreci ile ortaya çıkmıştır (Smith, Kurtz, 2003). Toplum tabanlı bir hareket olarak “gerilla bahçeciliği” formuyla da kentsel boş alanlarda uygulanan bahçecilik aktiviteleri, kentli bir topluluğun önderliği ve katılımı ile oluşturulmaktadır.

Arazi kullanımı açısından her ülkede farklı uygulamalar mevcuttur. Örneğin Amerika ve Avrupa’da toplum bahçeleri savaş zamanlarında ya da ekonomik kriz dönemlerinde gıda sağlamak üzere kullanılan “zafer bahçeleri” ile benzerlik göstermektedir. Kuzey Amerika’da gıda yetiştirilen küçük araziler, doğal alanları korumak için hayata geçirilen büyük “yeşillendirme” projeleri, kent sokaklarının köşelerinde bulunan ufak sokak saksıları gibi farklı toplum bahçeciliği uygulamaları olarak öne çıkmaktadır. İngiltere ve Avrupa’da ise öne çıkan model “kiralık/hisseli

bahçeler”dir (allotment gardens). Farklı büyüklüklerde araziler kiralanarak bahçe için kullanıldığı gibi, her biri yüzlerce metrekare olan ve nesiller boyunca aynı aile tarafından kiralanmış bahçeler de bulunmaktadır. Bu tür bahçelerin geliştirildiği kentlerde küçük bahçeler için kiralanmış araziler kentsel alanlardaki mini bostanlar olarak peyzaja dahil olmaktadır.

Toplum bahçesi olarak adlandırılan bir alanda, (arazinin niteliğine göre) domates, biber, patates, havuç, lahana, çilek, karpuz, salata yeşillikleri, çeşitli bitkiler gibi geniş bir yelpazede ürün elde etmek ve alan müsait ise kümes hayvanları da yetiştirmek mümkün olmaktadır. Ancak gıda üretimi çoğu toplum bahçesinin merkezinde yer alırken, hepsi için sebze vb. yetiştirmek odak noktasında bulunmayabilmektedir. Doğal alanların restorasyonu ve yerli bitki bahçeleri de aynı şekilde rastlanan modeller olurken, küçük meyve bahçeleri, bitki ve kelebek bahçeleri gibi projeler ile de birleştirilmektedir. Bunun yanı sıra yerel sanat deneyimlerinin peyzaj ile bir araya getirildiği, özel çiçeklerden plastik sanatlara kadar uzanan bir çeşitlilikte toplum bahçesi modelleri oluşturulmaktadır. Fiziksel bir ortamı olan bahçe içinde bitkiler, malzemeler ve mekânı düzenleyici elemanlar yer almaktadır. Bir evin arka bahçesinden veya avlusundan çıkıp bir binanın 18. katındaki beton zeminin çiçek tarlasına dönüşümüne kadar, herhangi bir özel bahçe ortamına sahip olunabilmektedir. Doğal ve vahşi hayatı barındırmaya çalışan bahçelerin yanı sıra çeşitlenen bahçelerin; toplumsal, organik, yenilebilir (edible) türlerinin olduğu, araba parkından dönüşen veya alışveriş merkezlerinde bulunabilen tasarım süreçlerine tabi tutulduğu veya kendiliğinden harekete geçirilen doğal süreçleri olan mahalli girişimlerde olduğu gibi döneme özgü farklı fikir ve değerler sunan uygulamaları bulunmaktadır (Francis, 1992). Tüm bu toplum bahçesi türlerine eşlik eden ve bahçecilik aktiviteleriyle farklılaşan formlar genel olarak rastlanan kategoriler halinde sunulabilmektedir. Bu kategoriler, Nottingham Konferansı’nda (2000) dünyadaki çoğu kentte bulunan ve işleyen uygulamaların değerlendirilmesiyle öne çıkmıştır:

- Dinlenme Amaçlı Paylaşımlı /Hisseli Bahçeler
- Çocuk ve Okul Bahçeleri
- Girişimcilik Bahçeleri
- Çalışma ve Öğretme / Suç İşlenmesini Saptırma Amaçlı Bahçeler
- Şifa ve Terapi Amaçlı Bahçeler/ Sessiz Bahçeler

- Mahalle Cep (Pocket) Bahçeleri
- Ekolojik Restorasyon Amaçlı Bahçeler/Parklar
- Bilgilendirici/Tanıtım Amaçlı Bahçeler, şeklindedir.

Kategorilerin ayrıştırılmasının sebebi konferansta incelenen spesifik toplulukların etkisi ve aktiviteleri ile oluşan çeşitli toplum bahçeleri oluşumlarıdır. Hepsi birşekilde karşılıklı yardım, ortak çıkarlar doğrultusunda birlik ve beraberlik sağlayan ortak özelliklere sahip olmaktadır. Ayrıca oldukça adil bir süreç ile uygulanmakta ve toplum bahçesini oluşturan toplum tarafından harekete geçirilen örnekleri oluşturmaktadır.

Her bir kategori için “toplum bahçesi” tanımı yapma motivasyonunun oldukça karmaşık bir altyapısı bulunmaktadır. Çünkü toplum bahçelerinin sahip olabileceği farklı konseptlerini ve aktivitelerini tanımlayan bu kategorilerde açık kamusal alan kullanımı ve erişimi, “toplum bahçesi” tanımının yapılması için sağlanması gereken kriterlerdir (Ferris, 2001). Ancak yine de bahçe topluluklarının oluşturulmasının sahip olduğu uzun geçmişe bakıldığında çevre ve sürdürülebilirlik yaklaşımları ile uluslararası kaygıyı ortaya çıkararak bir ivme kazanılmış olmasında toplum bahçeleri uygulamaları büyük katkı sağlamaktadır (Roddick and Dodds, 1993). Ele alınan kategorilerdeki uygulama ve yaklaşımlar birbirinden tamamen ayrıştırılmamalı, toplum bahçelerinin tanımlanan kategorilerdeki birden fazla işlevi ve aktiviteyi birarada barındırabileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

3.1.2.1 Dinlence amaçlı paylaşımlı / hisseli bahçeler

Genellikle bahçesi olmayan konutların olduğu ve boş zaman aktivitesi sunan açık alanları olmayan mahallelerde geliştirilmektedir. 20-50 arasında değişen sayıda küçük toprak alanlarda çiçek ve sebze yetiştirilmesi adına derin toprak yatakları uygulanan yöntemler ile gerçekleştirilmektedir. Piknik ve yemek amaçlı ocak alanları ve ortak gölgelik mekânları bulunan bahçeler genellikle çitlerle çevrili olarak ve kitlenebilir bir kapı ile yer almaktadır. Bahçelerin gelişimi bitki ve sebzelerle sağlanan kültürel çeşitlilik nedeniyle şevkle gerçekleştirilmektedir (Ferris, 2001).

Şekil 3.2 : Farklı girişim ve konseptlerle oluşturulan paylaşımlı bahçeler [Url-2,3]

New York Kent Konseyi kentten kopuk ve terkedilmiş boş alanlarda New York bahçelerinin bir çoğunun geliştirilmesini sağlamıştır. Çiçek ve sebze yetiştirmek amacıyla bahçeler oluşturmak ve yeşil alan kazanmak amacıyla bir çok aktivist yerel topluluklar tarafından önce işgal edilerek oluşturulmuş olan pek çok bahçe girişiminden bahsedilmektedir.

Şekil 3.3 : New York ve Chicago kentlerinde öne çıkan atıl ve boş alanlarda kurulan bahçeler [Url-4,5]

Toplum tabanlı bir hareket ve oluşumla kentin boş ve atıl alanlarında yapılan bu bahçe girişimleri, toplumsal ve çevresel yararlarının yanısıra bulunduğu kentsel mekânın geliştirilmesi ve güzelleştirilmesi açısından değer kazandırması nedeniyle önemli bir çekim yaratmaktadır.

3.1.2.2 Çocuk ve okul bahçeleri

“Her Okulda Bir Bahçe” projesiyle Kaliforniya’da bulunan okul alanlarının ve avlularının bahçelere dönüştürülmesi bölgesel eğitim kurumları tarafından teşvik edilmektedir. Berkeley’de uygulanan Le Conte İlkokulu topluluk bahçesi oldukça önemlidir. Öğrencilerin aileleri ile birlikte de katılım gösterdiği çeşitli aktiviteler oluşturulmakta ve bilimsel eğitim programı ile bütünleşen oldukça geniş bir yelpazede bahçecilik aktiviteleri gerçekleştirilmektedir. Bir diğer örnek ise yine

Berkeley’de bulunan Martin Luther King Lise Hazırlık Okulu’nun avlusunun ‘edible’ (yenilebilir) bahçe konseptine dönüştürülmesidir.

Şekil 3.4 : Martin Luther King Okulu, “Edible Schoolyard” uygulamaları [Url-6]

Le Conte İlkokulu’nda gerçekleştirilen etkinliklere ek olarak yenilikçi olma durumu, okulun mutfağında kullanılabilen besinlerin yetiştirilebilmesi özelliğidir. Özellikle öğrenciler tarafından oluşturulması ve devam ettirilmesi ile boş bir arazi üretken ve güzel bir bahçeye dönüştürülmüştür. Toplum bahçesi aktiviteleri ile canlandırılan okul bahçesi hareketleri, çocuklar ve gençler üzerinden etkileşime geçtiği aile tabanlı bir toplumsal katılım sağlamaktadır.

Şekil 3.5 : Le Conte İlkokulu’nda bahçecilik aktiviteleri [Url-7]

3.1.2.3 Girişimcilik bahçeleri

Çoğunlukla dezavantajlı mahallelerde ortaya çıkan sosyal dışlanmışlığı ve yoksulluğu iyileştirme amacıyla oluşturulan toplum bahçeleri duyulan ihtiyaçlara göre çeşitlenmektedir. Berkeley Gençlik Alternatifleri Bahçesi (Berkeley Youth Alternatives Garden) ocuklar için rahatlama ve dinlenme fırsatı tanırken dışuk gelir grubu ailelerden gelen gençler için ise girişim fırsatları kazanılmasını sağlamaktadır.

şekil 3.6 : Berkeley Gençlik Alternatifleri Bahçesi (Berkeley Youth Alternatives Garden) [Url-8]

Üretilen organik ürünler yerel işyerlerine ve Berkeley iftiler Pazarı'na satılmaktadır. Bu süreç, hem iş eğitimi sunmak hem de katılımcı gençlere gelir sağlamak konularında ikili bir amaca hizmet etmektedir (Lawson, 2005)

3.1.2.4 Çalışma ve öğretme amaçlı / suç saptırıcı bahçeler

Dünyada neredeyse tüm kentlerin genelinde görülen uyuşturucu, suç ve yoksullukla ilişkili tahrip edici etkilerin gençlerin hayatından çıkarılmasına yönelik girişimler oluşturulmaktadır. Silahlanmaya erişim kolaylığı ile özellikle Kalifornya'da öne çıkan suç ve uyuşturucu problemleri aşılmaya çalışılmaktadır. Toplumda ne çıkan bu sorunlara duyarlı kişiler biraraya gelerek toplum tabanlı projeler ile mücadele ederek huzur ve barış ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olarak harekete geçmektedirler. Bu noktada toplum bahçeleri gençlerin problemlerinin çözümü için gerekli olan alternatiflerin yaratılmasında, dikkatlerini ve eylemlerini şekillendirici, iyileştirici yönde yapılandırmaya yönelik olarak öne çıkmaktadır. Oakland ve Berkeley'de bulunan Güçlü Köklerin Bahçeleri (The Strong Roots Gardens) bu konuda önemli örnekler olup mahalle ölçeğinde çalışan aktivistler tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 3.7 : Güçlü Kökler Bahçesi (The Strong Roots Gardens) [Url-9]

Sosyal açıdan dışlanmış olan gençlere iş eğitimi sunma ve fırsat eşitliği sağlamak adına gelir elde etmelerine yardımcı olma yönünde çalışan bu toplum bahçelerine bir diğer örnek ise St.Mary Gençlik Çiftliği'dir. Burada gençlerin çevreye karşı sorumluluk ve duyarlılık kazanmaları ve doğal çevrenin korunup düzenlenmesi konusunda çevresel eğitim almaları sağlanmaktadır. Çevre mahallelerden gelen gençlere sağladığı iş eğitimi ve olanakları ile ucuz gıda üretimi konusunda deneyim sunmaktadır. Dolayısıyla yerel enformel kazanç yöntemlerine alternatifler oluşturulabileceğini görmeleri yönünde gençlerin motivasyonunun sağlayıcı süreçler başarı ile sonuçlanmaktadır (Ferris, 2001)

3.1.2.5 Şifa ve terapi amaçlı / sessiz bahçeler

Özellikle San Fransisco'da pek çok örnek ile çeşitlendiği belirtilen bahçelerin özellikle hastanelerin ve sağlık merkezlerinin çevresinde oluşturulduğu belirtilmektedir. Comfort Garden adıyla San Fransisco Hastanesi'nde oluşturulan bahçe hastaneye yıllarını vermiş kişilerin anısına hatıra amacıyla düzenlenmiştir.

Şekil 3.8 : San Fransisco Hastanesi bahçesinde bulunan Comfort Garden [Url-10]

Kent Parkları ve Rekreasyon Departmanı'nda çalışan ve aynı zamanda bahçenin tasarımını ve bitkilendirmesini yapan bahçe sorumlularından biri burada sebze ve şifalı bitki üretimini sağlayarak hastalar ve hastanedeki personellerinde kullanımına açmıştır. AIDS mağdurlarına ve diğer hastalara gıda sağlanması yönünde çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Dolayısıyla hastane bahçesi kendiliğinden bir toplum bahçesine dönüştürülmüş ve bu toplum tabanlı bir hareket ile oluşturulmuştur. (Cooper-Marcus, Barnes, 1995). Hastane yönetimi, bahçecilik aktiviteleri ile oluşturulan bu toplumsal girişimden ve süreçten yana duyduklarını ifade etmiştir.

3.1.2.6 Mahalle cep (pocket) bahçeleri

Geleneksel parklar ve açık alanlara ayrılan finans ve kaynakların kesilmesi sonucunda kentlerde yeni bir tür kent parkının belirdiğine değinen Nottingham Konferansı'nda mahalle (komşuluk) park alanları işaret edilmektedir. İyi bir örneği güney Berkeley komşuluğunda bulunan Halcyon Commons'dur. Yirminci yüzyıl yaşam alanlarının kuşatıcı aracı olan otomobilin ele geçirdiği alanların bir yerleşim bölgesinde geri kazanımı adına çarpıcı bir örneği sunulmaktadır.

Şekil 3.9 : Halcyon Commons Komşuluk Bahçesi [Url-11,12]

Halcyon adlı alan bir yerleşim bölgesinde, iş merkezleri ve dükkanların yakınında bulunan avantajlı bir park alanıdır. Kent sakinleri, Şehir Planlama Departmanı ile katılımcı bir süreçte para toplamış ve gönüllü katkı sunarak eskiden arabaların park ettiği bu bölgeye küçük bir park alanı tasarlamıştır. Çitsiz ve kapısız geleneksel bir Londra meydanına benzetilmekte ve Japon barış kapısıyla birlikte, çocuk oyun alanı, ağaçlar, çalılar ve göz alıcı çiçek yatakları da bulunmaktadır. Günümüzde kamuya ve bölge sakinlerine açık, oldukça çekici ve erişilebilir bir kompakt park olarak tanımlanarak vatandaş girişimiyle hayata geçmiş gerçek bir kamusal alan olarak değerlendirilmektedir. Parkın tasarlanma ve boş alanın geri kazanım sürecinde bahçecilik uygulamaları oldukça önemli yer tutmaktadır.

3.1.2.7 Ekolojik restorasyon amaçlı bahçeler/parklar

Ekolojik restorasyon başka bir halk bahçesi formu sağlamak için sosyal hedeflerle birleştirilmektedir. Beton tüneller içinde köklü su yollarıyla çevrelenmiş birçok kentsel bölge bulunmaktadır. Birçoğu günümüzde doğal halini andırırcasına restore edilmiştir. Berkeley'deki Strawberry Creek Gardens and Park bir örnektir. Derenin kendisi gönüllüler ve East Bay Conservation Crops'dan bilimsel uzmanlar tarafından kısmen doğal durumunda restore edilmiştir. Bu dere, Berkeley Üniversitesi üzerindeki ünlü botanik bahçelerinden körfeze akmaktadır. Örnek bir dere (ya da nehir) restorasyonunun iyi örneklerindendir ve başka yerlere de uyarlanabilecek bir model oluşturmaktadır.

3.1.2.8 Tepki/ gösteri/ eylem amaçlı öncü bahçeler

Çalışmanın en önemli uygulama örneği olarak öne çıkan bu bahçeler aynı zamanda alan çalışmasına konu olan uygulamanın dahil olduğu ana kategoriyi işaret etmektedir.

Şekil 3.10 : Garden for Environment çevreci ve aktivist bahçe uygulaması [Url-13]

İlk olarak kamu eğitime tahsis edilen iyi bir bahçe örneği San Francisco'daki Garden for the Environment'dır. Bahçenin fonksiyonu kentlilere gübrelemeyi, organik bahçelemeyi ve su korumayı öğretmektir. Bu bahçe, yukarıda bahsedilen St. Mary's Youth Farm gibi SLUG (San Francisco League of Urban Gardeners) tarafından işletilmektedir.

Şekil 3.11 : Kentsel tarım uygulamasını teşvik edici adım olarak bahçecilik aktiviteleri ve arazi işgali önerisi ile Gill Tract Urban Farm [Url-14]

Bir başka örnek ise Kaliforniya Üniversitesi'ne ait Gill Tract Urban Farm'dır. Bu çiftliğin birincil amacı sürdürülebilir ve organik tarım konusunda yetişkin ve gençlere eğitim ve iş verilebilecek bir alan sağlamaktır. Çiftliğin bir döneminde bulunduğu arazinin bir bölümüne ya da tamamının yapılaşmaya açılması söz konusu olması nedeniyle çiftliğin geleceği tehlikeye girmiştir. Oakland temelli "Food First" kampanyası bu alanı kazanmak için fonlar bulunabileceğini ve California Üniversitesi'nden bir eğitim projesinin geliştirilebileceğini ummaktadır.

Kaliforniya'nın Riverside yerleşiminde yer alan Arlanza Toplum Bahçesi projesi de önemli bir gösteri amaçlı toplum bahçesi olarak öne çıkmaktadır. Bu bahçe alanı bölgedeki ilköğretim okuluna yürüme mesafesindeki bir köşede bulunmaktadır. CLP (Child Leader Project- Lider Çocuk Projesi) kapsamında gönüllü olan genç liderlerin heyecanı ile birlikte Arlanza yaşayanları için çevreye olumlu etkiler sağlayacak bir kesişim noktası yaratılmak istenmiştir.

Şekil 3.12 : Arlanza Toplum Bahçesi oluşum ve kampanya süreçleri [Url-15]

2011 yazında, CLP gençleri bir hafta süren ve Growcology (yeşil eğitimciler, çevresel uygulayıcılar ve gönüllü kamu insanların katılımıyla yapılan sürdürülebilir ve yeşil etkinliklerin yapıldığı bir sivil toplum kuruluşu) tarafından düzenlenen bir eğitime alınmışlardır. Bu eğitimde, bahçe alanının gerekli iyileştirmesi ve hem sağlıklı hem de sürdürülebilir bir çevre için organize etmeleri gereken araçlardan bahsedilmiştir. Bunun üzerine CLP de orada yaşayanları bilinçlendirmek ve oluşan bahçeye onları da dahil etmek adına birkaç etkinlik düzenlemiştir. Growcology, Riverside Park Kentsel Yenileme Departmanı ve CLP genç liderlerinin stratejik ortaklıklarıyla ile Arlanza Toplum Bahçeleri projesi hayata geçirilmektedir.

3.1.3. Toplum bahçelerinin arazi ve idare organizasyonu

Bu bölümde ele alınan uygulama alanları ve projelerine ek olarak toplum bahçelerinin organizasyon yapısı, arazi ve idare çeşitlilikleri üzerine bir değerlendirme yapılmaktadır. Toplum bahçeleri yerel yönetimlere, okullara, üniversitelere, dernek ve vakıflara veya toplu konutlara ait alanlarda da bulunabilmektedir. Bir toplum bahçesi için arazi topluca ya da bireysel olarak tutulabilmektedir. Bazı bahçeler kolektif olarak büyümekte, herkesin birlikte çalıştığı

veya yine ortak bir alanda bölünmüş arazilerden oluşabilmekte ve her bir bölüm farklı bir grup ya da aile tarafından yönetilebilmektedir.

Arazilerin mülkiyeti güvenilir yerel yönetimlere ya da kar amacı gütmeyen derneklere ait olabilmekte ve bahçeyi kullanmak isteyenler bir kira sözleşmesi karşılığında bu alanları kullanabilmektedir. Diğer bir yöntem de boş, kullanılmayan arazileri temizleyerek onları üretken bahçelere dönüştürmek olarak otaya çıkmaktadır. Bu yöntem özellikle Amerikan toplum bahçeciliğinde çok rastlanan bir uygulama olmaktadır (Saylor, 2005). Toplum bahçelerine kamusal parklar ve oyun alanlarını da içeren kent merkezlerindeki rekreasyon alanlarında rastlanabildiği gibi, toprak alanın neredeyse hiç bulunamayacağı kent merkezlerinde ise boş alanlara yerleştirilen toprak dolu konteynerler ve variller, mini bahçeler olarak kullanılabilir.

Bir toplum bahçesinde bakımı sağlamak, yolları düzenlemek, üye yapmak, maddi kaynakları çoğaltmak, etkinlikleri organize etmek, eğitim imkanları oluşturmak gibi pek çok görev ve sorumluluk bulunmaktadır. Toplum bahçesinin konseptine göre değişen bu sorumluluklar için kimi zaman üyelere ve bahçecilerden toplanacak aidatlar, organizasyonlardan sağlanacak yardımlar veya gönüllülük yöntemleri ile gerçekleştirilmektedir.

Toplum bahçelerinde standart bir arazi ölçüsü bulunmamaktadır. Arazinin ölçüsü, lokasyon, bahçe olmaya elverişlilik, talep, bahçıvanların fiziksel ve zaman sınırları gibi pek çok faktöre bağlı olarak değişiklik gösterebilmektedir (Hough, 2003).

Toplum bahçesinde çalışacak gruplar kullanılmayan, boş bir araziye işgal edip, ekilip biçilebilen üretken bir yere dönüştüren “tabandan” bir hareket olarak şekillenebileceği gibi daha hiyerarşik düzenlemeyle, belediyeye ait bir birim olarak da organize olabilmektedir. Bahçecilik yapanlar genellikle herhangi bir kültürel geçmişten gelebilirler; genç ya da yaşlı, deneyimsiz ya da tecrübeli, zengin ya da fakir olarak farklılaşmaktadırlar. Bahçe içerisinde sadece birkaç kişi ya da yüzlerce kişi aktif olarak yer alabilmekte ve toplum bahçelerinde organizasyona dair farklı modeller kullanılabilir. “Tabandan” ya da “yukarıdan aşağı” olarak organize edilme durumuna göre bahçelerdeki düzenleme süreçleri farklılaşabilmektedir. Toplum tarafından bir girişimle oluşturulan bahçelerde liderler demokratik yollarda

seçilmekte, dernek veya belediyelere ait girişimlerde ise yetkili kişiler veya gruplar sorumluluk almaktadır (Lawson, 2005).

Her tür toplum bahçesinin devamlılığını sağlamak için yerel bir topluluğa, toplumsal ve yönetsel bağlantılara ve kurduğu ilişkilere ihtiyaç duyulmaktadır. Yönetim süreci ve arazi organizasyonu da bahçeyle ilgilenen kişi ve gruplara göre ve onların amaçlarına göre çeşitlenmektedir. Bazıları sadece çiçek yetiştirirken diğerleri komün olarak çalışıp, elde edilen ürünü paylaşabilmekte diğer yandan ise yükseltilmiş toprak zemin uygulamaları ile erişilebilir, uygulanabilir ve çeşitliliği artırma amaçlı bahçe alanları oluşturulabilmektedir.

3.2. Toplum Bahçelerinin Sürdürülebilir Toplum Gelişimi Açısından Değerlendirilmesi

Kent koşullarına göre çeşitlilik gösteren toplum bahçeleri kentlerde yaşayanlara taze gıda ürünleri sağlaması özelliğinin yanı sıra toplum gelişimine yönelik katkılar da sağlamaktadır. Beslenmeden sosyal ilişkilere uzanan geniş bir ölçekte, günümüz kent yaşamında eksik olan pek çok algıyı yeniden inşa etmekte, çevresel duyarlılık ve farkındalık sağlayarak çevreye yönelik tutum ve davranışları etkilemektedir.

3.2.1. Toplum bahçelerinin sağladığı toplumsal faydalar

Sosyal yapılanmanın geliştirilme yöntemlerinde toplum bahçelerinin sağladığı katılım ve uygulama süreçleri benzerlik göstermektedir. Bu nedenle öncelikle bu konuda ele alınan değerlendirmelere yer vermek gerekmektedir. Toplumun sosyal yapılanma süreçleri üzerine odaklanan Shaw (1996), birbirini besleyen beş aşamalı sosyal yapılanma sürecini sunmaktadır.

- Sosyal İlişkiler: İnsanlar sosyal ortamlarında geliştirip sürdürdüğü arkadaşlık, aile ve iş ilişkileri gibi çeşitli birliktelikleriyle sosyal yapılanmalarını kurmaktadır.
- Sosyal Etkinlikler: İnsanların biraraya gelip organize ettiği etkinliklerde katılım çekici bir güçtür ve sosyal ilişkilerin güçlenmesini sağlamaktadır.
- Ortak Uğraşların Üretimi: Duvar boyamaları, toplum bahçeciliği, çevrenin bakımı ve güzelleştirilmesi ya da mahallelinin kendi çaba ve katkısıyla inşa edip kullandığı ortak alanlar, ortak uğraşları ve biraraya gelmenin devamlılığını sağlamaktadır.

- Ortak Sosyal Hedefler ve Projeler: Ortak sosyal hedefler; sokakların temizliği, ihtiyaç sahiplerine yiyecek ve giyecek bağı, gençlere ve yaşlılara yardım, ortak ekonomik aktivitelere katılım, suç takibi ve demokratik süreçlerin geliştirilmesine bir örnek olarak oylama gibi eylemler için gerekli olan dürtüdür. Ortak sosyal projeler ise ortak hedefleri gerçekleştirmek için gerekli olan aktivitelerdir fakat bu hedefler ve projeler ancak aktif destekçilerinin/katılımcılarının özellikle ilgili sosyal ortamdan gelmesiyle sosyal yapılanmayı sağlamaktadır.
- Ortak Kütürel Davranışlar ve Gelenekler: ortak bir dil, müzik, etkileşim ve davranış biçimleri, kabul görmüş bir mahalle kimliği, insanların rahat hissettiği mahalle toplantıları, workshop ve katılım süreçleri ile sağlanan örgütlenme süreçleri ile sosyal yapılanma beslenmekte ve oluşturulmaktadır.

Toplum bahçeciliği sadece gıda yetiştirmekten çok daha fazla anlam taşımakta, yeni bir toplumsal algı yaratmaya katkıda bulunmaktadır. Toplum bahçeleri yapıları ve etkinlik süreci gereği taze ürün ve bitkiler sağladığı gibi emek tatmini, komşuluk ilişkilerinin gelişimi, topluluk ruhu, aidiyet hissi ve çevre ile bağ kurma gibi kavramsal çerçevede ele alınan insanların duyduğu temel ihtiyaçları karşılayacak etkiler sağlamaktadır. Doğal döngüyle paralel olarak insanlar geçmişteki gibi hareket edebilmeyi, yediği yiyeceklerle bağ kurabilmeyi, paylaşmayı, yardımlaşmayı özlemekte ve toplum bahçeleri hem doğaya ve çevreye yabancılaşma hem de toplum içerisinde insanların birbirine yabancılaşması sorununa çözüm olarak da ortaya çıkmaktadır (Kelly, 2006). İnsanlar bu alanlarda ortak çalışmak için bir araya gelerek paylaşım dayalı bir sosyal topluluk oluşturmaktadır.

Toplum bahçeleri bir mekân ve toplum hissini yetiştirmek için de bir yol olarak görülmekte toplum duygusunun daha güvenli ve yapıcı bir çevre yaratmada etkili olmasına dayanmaktadır. Gıda yetiştirmek için araziyi paylaşmak, toprak bir alanının bakımının sorumluluğunu üstlenmek aidiyet duygusu ve özdeşlik algısı yaratarak toplum algısının inşasına olanak tanımaktadır (Okvat, Zautra, 2011).

Mahalle ölçeklerindeki yerel toplulukların sürdürdüğü çalışmaların yanısıra pek çok ülkede toplum bahçelerini desteklemek için kurulan kar amacı gütmeyen organizasyonlar büyük şehirlerde, düşük gelirli ailelere kendi bahçelerini ve yiyeceklerini yetiştirme konusunda yardım etmekte ve dünya çapında toplum bahçeleri oluşturmak için ücretsiz danışmanlık sunmaktadır. Toplum bahçelerinin

uygulama alanlarında incelendiği üzere, yapılan araştırmalar toplumsal gıda bahçelerinin suç sıklığını azaltmada etkili olduğu ve toplumsal refahın artmasına katkıda bulunduğunu da ortaya koymaktadır (Sullivan, 2001).

Toplum baheciliğine yonelik olarak gerçekleşen Nottingham Konferansı'nda (2000) ve CGWG (2004) tarafından hazırlanan surdrlebilir planda çeşitli araştırma sonuçlarının derlenmesiyle bu bahçelerin toplumsal faydaları ortaya konulmuştur. Bu kaynaklardan edinilen değerlendirmeler derlenerek temel faydalar tespit edilmektedir:

- İnsanların besleyici ve taze gıdalara kolay erişimini sağlamak,
- Toprak ile kesilen bağlantıyı yeniden kurarak canlandırmak
- Komşuluklar ya da o bölgede yaşayan ve bahçede çalışan insanlar ile sosyal ilişkiler inşa etmek,
- Bahçe ile ilgili becerileri, ortak karar almayı ve işbirliğini öğrenmek,
- Sağlıklı açık alan egzersizi ve sosyalleşme sağlamak,
- Yapıcı ve üretken bir eğlence aktivitesinde bulunmak,
- Yapılı evre içinde yeşil bir rahatlama noktası yaratmak ve yerel çevreyi geliştirmek,
- İlgili dernek ve kuruluşların kendi özgün program ve deneyimlerini yaygınlaştırabildikleri bir alan ve topluluk sağlamak.

Bunların yanısıra sosyal ve psikolojik yararları üzerine değerlendirmeleri de bulunan toplum bahçelerinin rahatlatarak öğretme ve bağ kurulmasını sağlama özellikleri bulunmaktadır. Bahçeciliğin stresi azalttığını ve sağlığın devamlılığını sağladığını ispatlayan görgül araştırmalar bulunmaktadır.

Rachel ve Stephen Kaplan bahçeciliğin onarıcı ve yapılandırıcı deneyimler sağladığı yönünde geliştirmiş oldukları araştırmalarında bahçenin anlamını psikolojik yararları üzerinden 3 kategoride özetlemektedir. İlk olarak hasat yapma, gıda harcamalarında azalma gibi gözle görülen somut bir eylem olması; ikinci olarak toprakla zaman geçirme ve bitkilerin gelişme sürecine şahit olunması gibi temel bahçe deneyimlerine yönelik arzu oluşturması ve son olarak insanların bahçeyi zaman geçirme ve rutine karşı durma adına değerli bir yöntem olarak görmesi ile devamlı kıldığı ilgi şeklinden açıklanmaktadır (Kaplan, Kaplan, 1987). Ayrıca doğrudan bahçe kullanıcısı olmayan kişilerde bile etkili olduğu sonucuna varılmakta, toplum

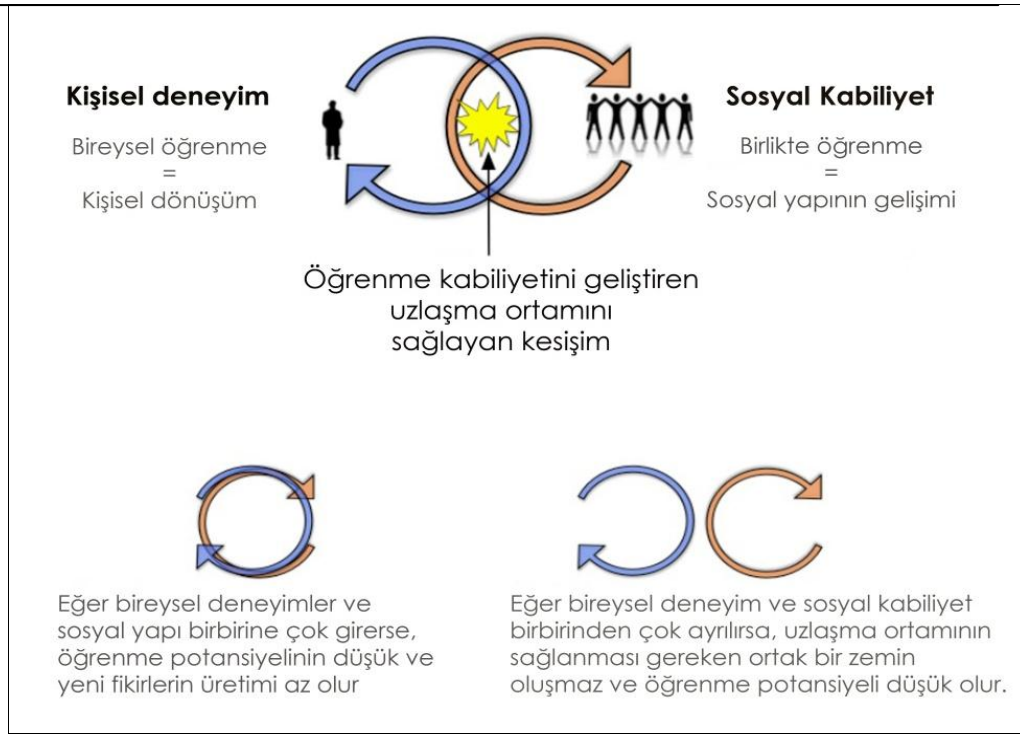
bahçelerinin sağladığı ortamın “modern dünyadaki gündelik hayatın bıraktığı yorgunluk hissine karşı onarıcı ve iyileştirici bir etkisi olduğu deneyimlenmektedir.

Bahçecilik eyleminin iyileştirici ve şifalı etkileri üzerine katkısını sunan Charles Lewis, bitkilerle ilişkili olarak ruhsal açıdan iyileştirici etki sağlayan bahçenin fiziksel tabiatına yönelik olarak da değerlendirmelerde bulunmaktadır. Bitkilerle kurulan gözlemci ve katılımcı etkileşimi ele almakta ve bahçecilik eyleminin sağladığı doğrudan ilişki ve eyleme geçen kişinin sürece yönelik verilen tepkileri ile bahçe kavramına yönelik derin bir anlam oluşturduğu sonucuna varmaktadır (Lewis, 1996).

İncelenen tüm bu faydalar, sürdürülebilir toplum gelişiminin sağlanması için gerekli olan zemini hazırlamaktadır.

3.2.2 Toplum bahçelerinin sürdürülebilir toplum gelişim sürecindeki rolü

Toplum, birçok farklı yapıda form bulan ve çeşitli ilgi alanları sunan çok yönlü bir kavram olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla, toplum bahçelerinin bu çoğulculuk ve çeşitlilik kavramlarını etkinleştirilmesi durumu beklenmektedir. Her çeşit toplum bahçesi türünün insanlar, kentsel çevre ve sürdürülebilirlik kavramları arasında uzlaşmacı bir hizmet sunması gerektiği önerilmektedir (Okvat, Zautra, 2011). Toplum bahçelerinin uygulama alanlarında incelendiği üzere oturdukları bölgelerde boş arazileri ekilebilen alanlara dönüştüren topluluklar, kendileri için doğa ile bağ kurabilecekleri bir alan yaratırken, elde ettikleri ürünleri de çevrelerindeki ihtiyaç sahibi insanlara verebildikleri projeler üretebilmekte veya bahçe topluluğunun sürdürülmesi için gerekli bilgi aktarımını sağladıkları alternatif öğrenme yöntemleri geliştirmektedir.

Şekil 3.13 : Birlikte Uygulama Pratikleri ile Kazanılan Sosyal Öğrenme Kabiliyeti
(Bendt, 2012)

Toplum bahçeleri farklı alanlardan ve formasyonlardan gelen insanları ortak bir amaç için bir araya getirerek toplum tabanlı harekete olanak sağlarken, sivil toplum katılımı ve toplum gelişimi için bir alan yaratmaktadır. Bahçecilik etkinliği süresince oldukça çeşitli aktiviteler sunan toplum bahçeleri, eğitim ve sanat öncelikli programlar oluşturarak alternatif öğrenme yaklaşımlarına yer verecek şekilde toplum için formel ve enformel etkileşim alanları olmaktadır.

Mahalleliye veya kent sakinlerine doğa ile bağlantıya geçme fırsatı sunan toplum bahçelerinin sahip olduğu bitki türlerinin varlığı, kentsel formun çeşitli tipolojilerinin karşılaştırıldığı çalışmalarda önemli bir değer olarak gösterilmektedir. Çünkü insan ve bitki çeşitliliği arasındaki ilişkinin doğa ve toplum etkileşiminde önemli bir yer tutması nedeniyle, kullanıcı olan-olmayan herkes için bahçelerin varlığının değeri ve sürdürülmesinin gerekliliği anlaşılması gereken bir öneme sahiptir (Schroeder, 1989). Kavramsal çerçevede öne çıkan ekolojik sorumluluğu göz önünde bulundurması gereken sürdürülebilir toplum gelişiminin çevre ile etkileşimi sürecinde toplum bahçelerinin etkin bir rolü söz konusudur.

ACGA (American Community Gardenin Association) tarafından yapılan çağrı ile iki araştırma çalışması yapan Tidball ve Krasny toplum bahçelerini, ilk olarak

sürdürülebilir gelişme ortamı ve ikinci olarak dirençlilik teorisi (resilience theory) üzerinden ele almaktadır. İlki, toplum bahçelerinin geniş bir kavramsal çerçevesini tartışarak kendi deneyim süreci üzerinden inşa etmekte ve çeşitliliği sağlayan kapasiteleri, kişisel katılım, sosyal öğrenme ve yerel grupların kendi kaynaklarını yönetmek üzere katılım sağladıkları yönetim süreçlerini değerlendirmektedir. İkinci olarak ise, dirençlilik teorisi, eğitim amaçlı bahçe programını inceleyen bir çok öğrenme teorisini barındırmakta ve çok katmanlı toplumsal yapılanma hedeflerini gösteren öğrenme ortamlarının öncelikli bulgularını üretmektedir (Tidball, Kransy, 2009).

Daha erken ve kantitatif bir çalışma ise İngiltere’de bulunan 96 kent çiftliği ve toplum bahçesinin etkinliklerindeki odak ve arka planlarındaki niyet üzerine gerçekleştirilmiş olup, birarada yönetilen bu yeşil alanların yerel düzeyde sürdürülebilirlik farkındalığı yarattığı ve bunu paralel süreçlerle sosyal, çevresel ve ekonomik ilişkileri entegre etmekte ve göstermektedir (Holland, 2004).

Toplumsal gelişiminde, ekolojik sorumluluk öncelikli sürdürülebilirlik kültürünün ve bilgisinin aktarımı önemli olduğu gibi gençlerin bu yönde geliştirilmesinin, gençlere yönelik programlar oluşturulmasının önceliği söz konusu olmaktadır. Uluslararası Araştırma Konseyi Sağlık Departmanı’nın gençler için hazırladığı toplumsal programlara yönelik sunduğu raporda, gençlerin topluma kazandırılmasını esas alan belli başlı etkinliklerde bahçecilik ve çiftçilik deneyimlerinin pek çok faydasından bahsedilmekte ve toplumun inşası açısından gençler üzerinde çarpıcı sonuçlar elde edildiği belirtilmektedir (National Research Council- NRC, 2002) :

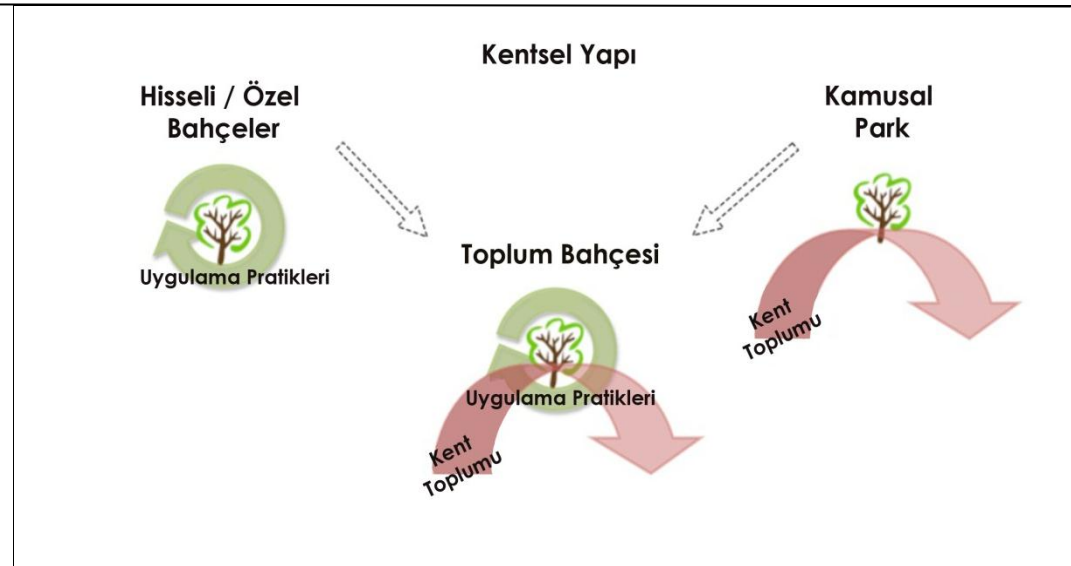
- Üretkenlik ve yaratıcılık: Toplum Bahçelerinde üretim ve tüketim arasındaki bağlantıların anlaşılmasını sağlayan ürün temelli çalışma ortamı sunulmaktadır. Bu bağlantıların ve ilişkilerin sorgulanarak, çeşitli uygulama pratikleri ile deneyim kazanılmasını sağlayan toplum bahçeleri gençlerin üretkenlik yönünü teşvik etmektedir.

- Anlamlı yöntemler ile sağlanan sahiplenme: Bahçeler oldukça verimli bir takım çalışmasını sağlamakta ve bu alanlara ait çeşitli konu ve sorumluluklar kişilerin bunları gerçekleştirebiliyor olmasına bağlıdır. Küçük işler olsa bile bahçenin işleyişi açısından bütünlüğün devamlılığı ve başarısı için önem arz etmektedir.

- Zorlu deneyimlerle başedebilme: Bahçecilik aktivitesi yeni araçların kullanımını ve yeni ortamlar oluşturulmasını beraberinde getirmektedir. Hava, bitki hastalıkları, böcek sorunları gibi beklenmedik koşullar karşısında esnekliğin öğrenilmesi için gereken yaratıcı ve eleştirel düşünme süreci ile oldukça değerli bir deneyim sunmaktadır.

- Okul, aile ve toplum birlikteliğini sağlama: Yerel sosyal bağlantıların geliştirilmesi adına çeşitli ve etkili fırsatlar sunan toplum bahçeleri ortak amaçlar etrafında biraraya gelen ailelerin hem kendi içinde motivasyonunu hem de toplumsal katılımını sağlamakta, bahçecilik aktivitesinin devamlılığı ile estetik ve çevresel farkındalık boyutlarının çocuklara aşılmasına fırsat tanımaktadır.

Kavramsal çerçevede ele alınan katılım ve uygulama pratiklerine kadar uzanan sosyal öğrenme süreçlerini barındıran toplum bahçelerinin sunduğu deneyim, çeşitli uygulayıcı toplulukların bu deneyimlerle kurduğu entegrasyonun devamlılığını sağlamaktadır. Hisseli bahçe aktivitelerini toplum bahçelerinden farklı kılan ise uygulayıcı topluluk pratiklerinin gerektirdiği kişisel ve toplumsal deneyimlerin kesişim alanını simgeleyen ve biraraya gelmesini sağlayan ortak zemin; uzlaşma ortamıdır.

Şekil 3.14 : Yerel toplumsal aktiviteleri kamusal erişilebilirlik ile biraraya getiren kentsel yeşil alanlar olarak toplum bahçeleri (Bendt, 2012)

Uygulayıcı topluluk pratiklerine katılan yeni girdilerin sunduğu zenginlik toplum bahçelerinin temel özelliği olan kamusal erişim ve kolektif uygulama ile gerçekleştirilmektedir. Yerel bilgi birikiminin (knowledge) üretimini ve bunun

toplumun bütünüyle olan etkileşimini sağlayan toplum bahçeleri, yerel uygulama pratikleri ve kamusal erişimi biraraya getiren kapsamları ile kentsel ortamda yok olmaya yüz tutmuş toplumsal deneyimlerin kazanılmasını sağlamaktadır.

Temel duyuşsal özellikleri besleyen bahçe ortamının ayrıca kişilerin kendilerini ifade etme isteğinin de dahil olduğı insanın temel ihtiyaçlarını ve bu yönde gerçekleştirdiğı deneyimleri karşılamaktadır. Yaratıcılık ile etkileşim kuran bahçe faaliyetleri, yetenek, sevgi, üretim, damak tadı, zevk ile çeşitlenmektedir. Bahçede bulunan kişilerin, dünya görüşlerine, kişisel ve profesyonel konum ve özelliklerine göre değışen bahçedeki hareket ve devinim, ortak bir eylemi gerçekleştirme yönünde birlikte geliştirilmektedir (Francis, 1992). Toplum bahçesinin sağladığı ortak zemin bu anlamda önemlidir. Francis, Kaliforniya ve Norveç'te 100 üzerinde bahçeci ile gerçekleştirdiğı etnografik araştırmasında insanların bahçelere duyduğu ihtiyacın merkezindeki kişisel nedenlere ulaşmıştır. Görüşme yapılan kişilerin hikayeleri üzerinden bahçelerin yaratıcılığı özgür bırakan, ifade alanı sunan, dış dünyanın olumsuz etkilerinden kaçınılmasını sağlayan veya kendi görüş ve değerlerine göre tepki göstermesini sağlayan gündelik mekânlar olduğı gösterilmektedir (Hester, 1992).

3.3. Toplum Bahçelerinin Kentsel Çevreye Katkısı ve Açık Kamusal Alan Etkileşimi

Toplumun gelişme sürecinde kentsel mekânında paralel olarak yapılanması ve çevre-davranış ilişkilerinde incelendiğı üzere bu etkileşimi besleyecek sürdürülebilir ve uygulanabilir bir kurgu olması gerekmektedir. Sürdürülebilir toplum gelişimini sağlamak için insanların kentte kamusal alanlar yaratılarak buralarda kendini geliştirebilecek aktiviteler üretmesi ve uygulaması önemlidir. Ve bu sürecin araçlarından biri olarak öne çıkan toplum bahçeleri doğrudan ve sağlıklı açık kamusal alan etkileşimleri sunmaktadır. Dolayısıyla toplumun yaşam alışkanlıklarını kentsel mekânla beraber yeniden kurgulaması gereken süreçte açık kamusal alanların rolü ve buraların toplum tabanlı geliştirilmesi önemlidir.

Toplumsal hayattaki değışimler de bahçelerin yeni formlara evrilmesindeki itici güçtür. Bir evin bahçesinde veya özel bir mülkün arazisinde yer almasından öte mahalleleri, parkları, çalışma alanlarının, kentsel donatıların ve peyzajın parçası

olarak bu alanlarda ortak bahçeler konumlanabilmektedir. İnsan eliyle şekillendirilen ortak peyzajın bir parçası olarak gündelik hareketlerin sağlıklı işlemesine katkı sağlayan ve bu hareketlerde çevreye duyarlı bir eğilim ve farkındalık oluşturan kamusal bir alan olarak toplum bahçesi, bitkiler ve doğa üzerinden olduğu gibi kapital ve kontrol hakkındaki söylemleri ile giderek çeşitlenmektedir (Hurst, 2012).

Toplum bahçelerinin kentsel entegrasyonu, işlevlerini ve katkılarını sürdürmeleri için gereken altyapı, etkinlik, bağlantı, çekim alanlarının bütünsel yaklaşım altında ele alınması ihtiyacı ile ilişkilidir. Bu entegrasyon, farkındalığı toplumda başlatma ve sürdürülebilir toplum kültürünü devamlı kılmak adına küçük ölçekte bir uygulama imkanı ile tohum-bahçe metaforlarının ilişkisini kuran ve toplum bahçelerini kent içerisinde bu bağlamda konumlandıran bir başlangıç noktasının filizlenmesini işaret etmektedir.

3.3.1. Toplum bahçelerinin kentsel çevreye katkısı ve entegrasyonu

Sürdürülebilir toplum gelişimi tasarısını kentsel ortam içerisinde adım adım uygulanabilir bir sistem ile kalıcı ve sürdürülebilir kılmak gerekmektedir. “Modern kentin yeniden yapılandırılmasında en acil problem, insanların buluştukları, toplandıkları, biraraya geldikleri, karşılaştıkları ve hepsinden daha önemlisi ait oldukları kapsamlı bir mekânsal sistem oluşturmaktır.” (Alexander, 2003) Dolayısıyla kavramsal çerçevede de ele alındığı üzere insanların tüm bu eylemleri gerçekleştirebileceği, birlikte ve birbirinden öğrenerek sürdürülebilir toplum gelişimini sağlayıcı yönde çevre ile etkileşimine izin vererek yeniden üretilen kentsel mekânın bu yönde kurgulanması fikri desteklenmektedir.

Toplum bahçelerinin kentsel mekâna ve etkileşim içinde olduğu çevre-davranış ilişkilerine pek çok katkısı bulunmaktadır. Bir çok çalışma yerel kullanıcı grupların kentsel mekânlarda sağladığı biyo-çeşitlilik ve ekosistem konusundaki etkinliklerini incelemektedir. Örneğin, Stockholm’de bulunan kentsel yeşil alanların %18’ini yerel gruplar tarafından organize edilip yönetilen toplum bahçelerinin oluşturduğu ve sağlanan kentsel biyo-çeşitliliğin korunması yönünde önerilen tasarım yöntemleri ele alınmaktadır (Colding, 2006). Ayrıca ekosistemin yeniden kazanımını sağlayan üretimler konusunda çeşitli yönetim modellerinin etkilerini ele alan kantitatif analizler, kent parkları gibi kentsel yeşil alanların merkezi ve formel yönetimini gerektiren alanlara kıyasla enformel bir yönetim ile gerçekleşen toplum bahçelerinin

biyoçeşitliliği sağlayıcı tohumlama kapasitesi nedeniyle çok daha etkin olduğu sonucuna varmaktadır. Bu analizler enformel yönetim modeli ve güçlendirilen ekosistem hizmetleri arasındaki pozitif bağı göstermektedir (Andersson, Barthel, Ahrne, 2008). Söz konusu bu enformel yönetim pratiklerinin; “yer duygusu”, yerel ekosisteme yönelik uygulamacı ve deneysel öğrenme süreci ve enformel yönetim pratiklerinin değişim ve devamlılık süreçlerine adaptasyon sağlayabilen “sosyo-ekolojik hafıza”nın üretimi konularında teşvik edici olduğu saptanmaktadır (Barthel, 2010). Enformel yönetim pratikleri olarak tanımlanan, kentsel mekânın komün olarak yönetim sürecini vurgulamakta ve sürdürülebilir gelişmeyle ilişkisini tartıştığı yerel topluluk uygulamalarının daha çok sosyal dinamikler ve çevresel ekolojik yararları üzerine odaklanmaktadır. Dolayısıyla çalışmanın merkezine oturan ekolojik sorumluluğa farkında olan sürdürülebilir toplum gelişimi, yeni bir kentsel ortam arayışını beraberinde getirmekte, çevre-davranış etkileşimi içerisinde konumlanan bireyler toplumsal etkileşim alanlarının varlığına ihtiyaç duymakta, bu ortamı da toplum bahçelerinin kentsel mekâna sunduğu katkıların teşvik edici olduğu görülmektedir.

Toplum bahçeleri uygulama gerekliliği, yerel ölçeğin sadece yerele özgü süreçlerin değil, aynı zamanda yerel-üstü süreçlerin de yaşandığı bir ölçek olduğu (Şengül, 2002) kavrayışı ile en küçük ölçekteki geliştirme kavramının en uzak plan ve gelecekte neden ya da konu olabileceği etkileşimleri irdelemek ve gözönüne almak gerekmektedir. Sürdürülebilir toplumun kentsel mekândaki ifade alanı ve kendini kurgulayacağı doğru etkileşim adına bu süreç izlenebilmeli, küçük adımlarla başlanan uygulama ve pratikler yeni bir toplumun inşası için göz ardı edilmemelidir.

Toplum bahçelerini bir kamusal alan olarak değerlendirilmesi de birçok araştırma, tasarım ve politika süreçlerine konu olmuştur. Bu süreçlerde ortak bir görüş olarak öne çıkan ise, “toplum bahçelerinin daimi açık alanlar olarak kalmasını sağlayacak yönetim politika ve tasarımların oluşturulması gerekliliği”dir. Çünkü neredeyse bütün toplum bahçesi projeleri eninde sonunda formel bir açık alan sistemine dahil edilememekte ve bu nedenle uzun dönem planları yapılamamakta, çoğunlukla belirsiz bir geleceği tariflemektedir. Toplum ve şehir bahçelerinin, kent parklarının ve rekreasyon master planlarının bir parçası dahilinde tanımlanması giderek rastlanan bir durumdur. Bu yönde; Boston, New York ve San Fransisco şehirleri özellikli süreçler oluşturmaktadır (Francis, 1989). Kentsel mekân ve toplumsal hayat ile

etkileşimi ve parklarda yer alan etkinliklerle benzerlik göstermesi gibi özelliklerin, toplum bahçelerinin sayısının ve kamusal erişimlerinin artmasına yönelik etkin araçlar olduğu bu süreçlerde tespit edilmektedir

Kentsel bütünün yeniden yapılandırma sürecinde, yapıtaşlarının teker teker oluşturulması yaklaşımı, ortamın ve toplumun kendini yeniden üretmesi hedefleri açısından giderek daha da önem kazanmaktadır. Trancik, yapılar çevresindeki ‘kayıp alanlar’ın kamusal ‘olan’ olarak kazanımında ‘noktasal geliştirmelerin’ başlıca strateji olduğunu savunmaktadır. Kentsel geliştirmenin ara ölçek stratejisi olarak değerlendirilen “noktasal geliştirme projeleri” ile gelişme sinerjisi sağlamak yaklaşımı bir ifade alanı olarak toplum bahçelerinin konumlandırılmasını ve uygulamasını sağlamak adına yardımcı olmaktadır. “Noktasal geliştirme projeleri”, kentsel doku içindeki boşlukların ve kayıp ‘anlam’ ve alanların değerlendirilmesi kavramlarını uygulama boyutuna taşıyan bir araç olarak ortaya çıkmakta ve bu yaklaşım mahalle hatta sokak ölçeklerinde geliştirilebilecek uygulamaları anlatmaktadır (Otaner, 2004). “Noktasal geliştirme projeleri” ile bütünsel bir yaklaşım sağlama amacı, kentsel mekânda geliştirilebilecek toplum bahçeleri için uygulanabilirlik açısından verimli, esnek ve destekleyicidir. Kentin ve toplumun gelişme stratejilerine bir çağrı niteliğinde olabilecek uygulamalar, hem toplumun sürdürülebilir toplum gelişimi ışığında inşasını hem de bu toplumun gelişme süreciyle etkileşim içinde olan yeniden üretilebilecek kentsel kamusal mekân aktivitelerini vurgulamaktadır.

3.3.2. Toplum bahçelerinin açık kamusal alan etkileşimi

Planlamanın temel ögesinin insan olduğu düşünüldüğünde, insanların kentte ortaklaşa kullandıkları, paylaştıkları kamusal alanların; kentte sağlıklı bir toplumsal yapının var olması için önem taşımaktadırlar. İletişim ve etkileşimi sağlayan, farklılıkları bir arada bulunduran kamusal alanların varlığının büyük önem taşıdığı görülmektedir. “Kentler, insanlar arasındaki iletişim ve değişim aktiviteleri için vardır ve kamusal alanlar bu aktivitelerin oluşması ve sürdürülmesinin yapı taşlarıdır. İletişim ve değişim konularında ne kadar teknolojik gelişme sağlanırsa sağlansın, yüz yüze ilişkiler bir çok durumda tayin edici önem taşımaktadır. İnsanlar kamusal mekânları yaşamalıdır ve bu nedenle kamusal mekânlar hiçbir zaman kentin gündeminden çıkmayacaktır.” (Ian Bentley 1993)

Bir kamusal alan kullanımı sunan toplum bahçeleri yaş, etnik köken, fiziksel kabiliyet durumlarına göre oldukça geniş bir yelpazede kişilerin yerel toplumsal ortama entegrasyonunu sağlamaktadır (Saylor, 2005). Ele alındığı üzere, mahalle ve kent yaşamında “yer hissi”, aidiyetlik ve yerel kimlik kavramlarıyla ilişkilendirilen toplum bahçeleri aynı zamanda stresi azaltma, toplumsal sağlığa katkı sağlama, kamusal çevre ile daha fazla bütünleşmek isteyen insanlar için rekreasyonel bir kaynak olması konuları hakkında da değerlemeleri sunulmaktadır. Yapılan araştırmalara göre bahçe kullanıcıların ayrıca kent parklarını kullanmadığı saptanmıştır (Francis, Hester, 1992).

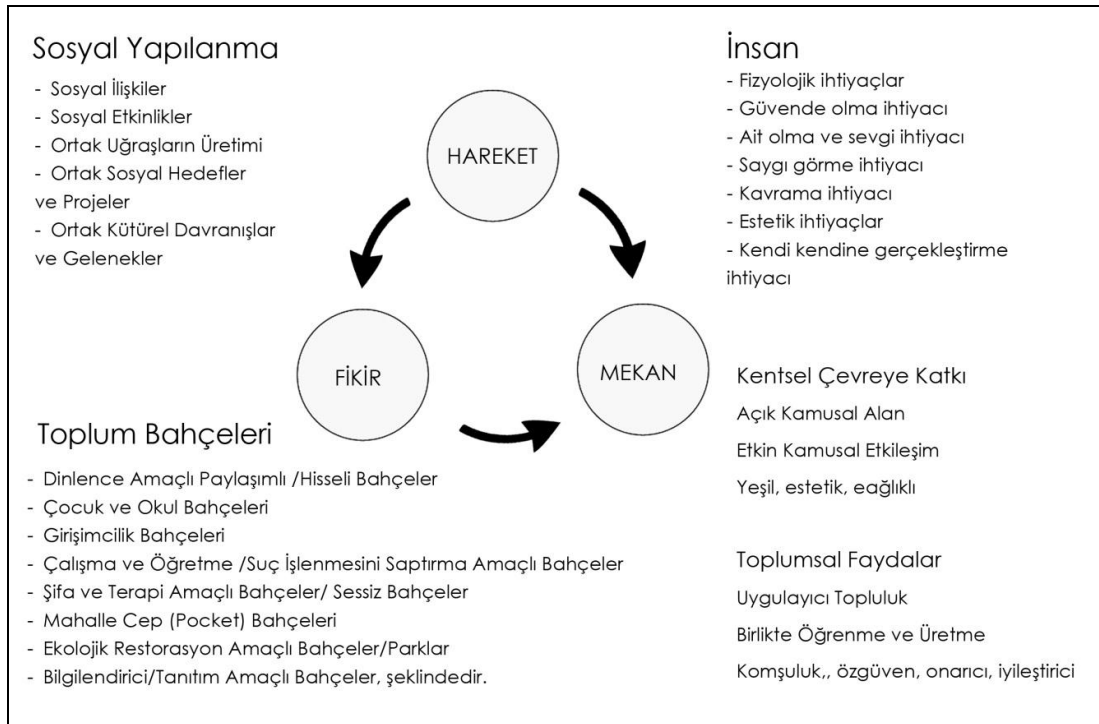
Toplum bahçeleri, kişilerin bahçeye katılım sağlamadan ve sadece peyzajı seyretmeleri ile pasif etkileşime geçmelerine ve çevreye yönelik farkındalık kazandırmanın yanısıra kentsel mekânla kurduğu entegrasyon sayesinde “çarpan etkisi”ne (bir kişinin kamusal bir ortamda gerçekleşen gördüğü bir eylemi görmesi, düşünmesi, sorgulaması ile sosyal öğrenme sonucunda gerçekleşen etkinin bu kişi üzerinden birden fazla kişiye ulaşılması durumuna) olanak sağlamaktadır. Ayrıca başta kadın ve çocuklar olmak üzere güvenli bir algı sunan toplum bahçeleri, mahallenin ve ortak kamusal alanların bakımını ve bu süreçlerdeki birlik-beraberlik hissini güçlendirici iletişimi oluşturan bir dayanak olarak gösterilmektedir (Schukoske, 2000).

Kavramsal çerçevede ele alındığı üzere, konfor, güvenlik, aidiyet vb. insanların ihtiyaç duyduğu koşulları da uygun ve sağlıklı şekilde karşılayıp bu hissiyatları mekânla geliştirip toplumu ve kenti geliştirmeyi amaçlayan mekânlaştırmalar önemlidir. Kamusal mekânların formunu, niteliklerini ve elemanlarını tanımlamaya yönelik çerçevelerle cazip, algılanabilir, tanımlı yaşanan ve yaşayan kamusal mekânların tasarım ilkeleri ortaya konulmaya çalışılmaktadır. Bu yaklaşımların temelinde kullanıcı, yani ‘insan’ ve ‘insan için’ kavrayışı bulunmakta ve bu kavrayış ekolojik sorumluluğu ve sürdürülebilir toplum gelişimi için geliştirilecek yönde ele alınmalıdır. Artık günümüzde gerekli olan bu yaklaşım ile mekânlaştırma süreçleri, öğrenme ve farkındalık kazandırılacak yönde kurgulanmalıdır Trancik’in deyişiyle, kamusal mekân için en hayati unsur o mekânı kullanarak hayat veren insandır (Otaner,2004).

Bu kazanımı sağlayacak aktiviteler olarak toplum bahçelerinin rolü büyüktür. Urry, “toplumsal pratiklerin mekânsal olarak örgütlendiği ve bu örüntülerin de bu toplumsal pratikleri etkilediğini” savlamaktadır (Urry, 1995). Açık kamusal alanlar olarak düzenlenmesine doğrudan katılım da sağlayan toplum bahçeleri toplumsal olarak üretilmekte ve kendi uygulama pratiklerini sağlamaktadır. Toplum bahçeleri öncelikli olarak gözlem, hissetme ve doğal sürece doğrudan katılım sağlanmaktadır. Kişilerin kendileri ile bahçe arasında bağ kurmalarının temel nedenini sesler, hisler, renkler ve kokular ile temel ve davetkar olan özelliklerinden dolayı bahçede bulunmanın önemi oluşturmaktadır. Mekânların biçimlendirilmesinde kullanıcıların rolünün geliştirilmesi konusunu ön plana çıkararak uygulama araç ve ortamlarını geliştirmeye çalışan Alexander, “her mekâna karakterini veren o mekânda gerçekleşen eylemlerin örüntüleridir. Bu örüntüleri, yapılandırılmış çevremizde sağladığı yaşamsal canlılık ve ne hissettiğimize bakarak, deneyimlerimiz yardımıyla geliştirebiliriz” demektedir (Alexander, 1979). Toplum bahçelerinin uygulama alanlarında incelenen örneklerde; bahçecilik aktiviteleri ile kolektif olarak deneyimlenen eylem örüntülerinin yapılandırılmış çevrede etkili bir hareket yarattığı görülmektedir. Alexandre, kentsel kamusal mekânların toplumsal yaşam içindeki geliştirici, bütünleştirici ve birleştirici katkısını vurgulamaktadır. Ve sağlıklı bir toplumun geleceği de bu mekânların doğru kurgulanmasına, toplumu besleyici aktiviteleri sağlamasına bağlı olduğu düşünülmektedir. Sürdürülebilir toplum gelişimi için yeniden tanımlanması gereken açık kamusal alanların yöntemlerinin değerlendirilme süreçlerinde giderek önem kazanan toplum bahçeleri, yaklaşımı ve uygulamaları ile geleceğin kentsel çevrelerini oluşturan bir dizi açık alan tipolojisinden biri olarak öne çıkmaktadır (Francis, 1989).

Kentsel oluşumun fiziki ve toplumsal omurgası niteliği taşıyan açık kamusal alanlar burada yoğunlaşan kentsel yaşamın anlamı ile mekânsallaşmaktadır. Bu anlam, etkileşimle oluşmakta, etkileşimin sağladığı birikim ve itki ile kendini yeniden üreterek dönüşmektedir. Lynch tarafından, mekânın ‘resmedilirlik niteliği’ olarak tanımlanan, mekânda yaşananların ve yaşayanların hafızalarında bırakacağı ‘izler’, yaşayanların deneyimleri temelinde kendilerini ve mekânı yeniden üreterek dönüştürme, yani ‘geliştirme’ motivasyonunun temel taşlarıdır (Lynch, 1960). Kamusal alanlar, kentliye “kendini yeniden üretebilirlik” fırsatının sunulduğu alanlardır. Dolayısıyla ‘toplumun geleceğe taşınması’ hedefine ulaşmadaki en

önemli aracı olması kabulü ile, sürdürülebilir toplumun ekolojik sorumluluk ile geliştirilmesi adına uygulama odaklı aktivitelerden biri olarak toplum bahçeleri önemli bir açık kamusal alan etkileşimi sağlamakta ve hedeflenen süreç için zemin hazırlayacak izler sunmaktadır. Anlamli toplum ve kent bahçeleri yaratmakta tasarımın önemli ve hassas bir rolü vardır. Tasarımı ve planı önerenler; ‘sevimli’ ve yüzeysel bahçeler oluşturmaktan sakınmak için o bahçe alanlarının mevcut/potansiyel kullanıcılarını doğrudan tasarım ve plan sürecine entegre ederek onlar için alanı kullanım ve kontrol yöntemlerinin geliştirilmesini sağlamalıdır. Doğaları gereği, bakım ve özen gerektiren bahçelerin oldukça hassas bir yapısı olduğu, bu nedenle sistemli bir şekilde korunmaları ve geliştirilmeleri için sınırlı kaynaklar ile neler yapılabileceğinin belirlenmesi gerektiği de toplum bahçelerine yönelik yapılan önerilerden biri olarak öne çıkmaktadır. Teknik açıdan bahçecilikle ilgili eğitimler sunan ve sağlayan bir süreç ile öneriler getirilen bu ihtiyaçlar karşılanabilmektedir (Schukoske, 2000). Davetkâr ve katılımcılık geleneğini geliştirerek sürdürmesi ve doğa ve insanlar arasında bağlantı kurmayı sağlaması gereken toplum bahçeleri; insanların yaşama, çalışma, dinlenme vb. gündelik hareketlerini gerçekleştirdiği alanları güzel mekânlara dönüştürürken sürdürülebilir toplumun inşa edilmesinde besleyici bir doğal sürece sahip olmaktadır.

Şekil 3.15 : Çarşı kapsamında değerlendirilen toplum bahçesi yaklaşım ve uygulamasının değerlendirme şeması

4. BERLİN PRENSESLER BAHÇESİ ALAN ÇALIŞMASI

Bu bölümde öncelikle Berlin kentinin açık alan sisteminde önemli bir yeri olan şehir bahçeciliği geleneğinin kısa bir değerlendirmesi yapılarak toplum bahçeleri uygulamalarının sunulması amaçlanmaktadır. Örnek uygulamaların ziyareti sonrasında çalışma alanı olarak karar verilen Prensesler Bahçesi'nin seçim nedeni ve alan çalışması yöntemi açıklanmaktadır. Prensesler Bahçesi genel değerlendirmeleri ile sunulmakta ve çalışmanın dayandığı kavramsal çerçevesinin ve toplum bahçelerinin bu çerçevede öne çıkan bulgularının odaklandığı iki ana konu başlığı altında ele alınmaktadır. Bu başlıklara paralel olarak belirlenen kriterler çevresinde gerçekleştirilen alan çalışması sunulmaktadır.

4.1. Berlin Şehir Bahçeciliği Geleneği ve Toplum Bahçeleri Uygulamaları

4.1.1. Berlin açık alan sistemi ve şehir bahçeciliği geleneği

20. yüzyılın başlarında politik ve yönetsel yapıdaki ikiliklerden ötürü şehirlerin sorunlarına yönelik bölük pörçük çözümler önerilmekteydi. Ancak Berlin kentinin sorunları kabul edilerek ve bütüncül ve çözümçül bir plan arayışıyla "Büyük Berlin" için 1909'da bir yarışması düzenlenmiştir (Burat, 2008). Bu süreç ile alakalı olarak Berlin Kentsel Gelişim Senato Departmanı, "Berlin için; özellikle konutlardaki sosyal ve hijyenle ilgili sorunları karşılayabilmek adına; fonksiyonel zonlamaları, yapılaşmış inşaat alanları, şehir ölçeğinde trafik planı ve açık alanlar planları olan bir kentsel tasarım sistemi talep edildi. 1909'da bu talepler Büyük Berlin'in arazi kullanımının belirlenmesi için bir yarışma düzenlenmesini beraberinde getirdi" şeklinde açıklamalar sunmuştur [Url-16].

Hermann Jansen'in planı; aynı zamanda Berlin'in ilk kapsamlı planıdır. Plan; orman, çayır, park ve bahçeleri kapsayan iki halkayı ve bu iki halkayı birbirleriyle ve şehir merkeziyle bağlayan radyal yeşil koridorları içermektedir. Bu plan doğrultusunda pek çok park, orman ve paylaşımlı/hisseli kent bahçeleri (allotment gardens) düzenlenmiş fakat bu öneriler Büyük Berlin İdari Kuruluşu'nun olanakları dahilinde uygulanabilmiştir (Burat, 2008).

Berlin’de ortaya çıkan toplum bahçeciliği faaliyetlerini, yerel yönetim ile sivil toplum aktörlerinin, kentin yeşil alanlarının yönetimine yönelik değişen yaklaşımları ve ilişkisellikleri üzerinden okumak gerekmektedir. Erken 1980’lerde Batı Berlin’de ilk kamu bahçeleri ortaya çıktığında yeşil kamusal mekânlar, sosyal devletin iktidar mekânizmaları ve onların kamusal mekân üzerindeki sıkı tahakkümünü eleştiren sivil örgütler ve sosyal hareketler ile, bu kamusal örgütlenmeler konusunda çekinceli yerel yönetimler arasındaki gerilimin görünürlük kazandığı sahneler halini almıştır (Rosol 2010). Bir yandan daha fazla yeşil kentsel alan hakkı için yerel yönetimler bünyesinde değerlendirilmekte, diğer yandan da kamuoyu, konut bloklarının arka bahçelerini yeşillendirerek veya gayrimenkul geliştirmeyi engellemek üzere kamusal alanları işgal ederek bizzat harekete geçmektedir (Rosol 2010). İktidar her ne kadar çoğunlukla şüpheyle yaklaşıyor ve hatta engellemeye gayret ediyorduyorsa da, söz konusu eylemlerin bir kısmı yeşil kamusal alanlarda kamunun kararlı kullanımının sürekliliğini sağlamıştır.

Kamusal alan üzerinde benzer mücadeleler bugün hala sürüyor olsa da, bazı ilgili etmenlerin dramatik şekilde değiştiği söylenebilir. Berlin’de kentsel mekân yönetiminin doğasını değiştiren koşulların, Batı Avrupa’daki pek çok diğer büyük kentten büyük ölçüde farklılıklar içerdiğini belirtmek gerekmektedir. Berlin Duvarı’nın yıkılması ve buna bağlı olarak kentin yeniden birleşmesi, kullanılmayan kentsel mekânların bakımı için gerekli kamu bütçelerinin oluşturulamamasını (Liesegang, 2009) ve buna paralel olarak ilgili alanların terkedilmesini beraberinde getirmiştir. Sonuç olarak kentin pek çok noktasında yeni ‘geçici kullanım’ şekilleri ortaya çıkmıştır: Toprak alanlar ve eski endüstriyel mekânlar kaykay parklarına, kültürel mekânlara ve yaban yeşil alanlara dönüştü. Sayısız tartışma, söz konusu “kamusal öncüllerin” kentsel dönüşüm tasarılarına nasıl eklemleneceği -ve hatta entegre edilip edilmeyeceği- konusuna odaklanmıştır (Liesegang 2009). Mali kesintilerin kamusal mekânlara yönelik fonları da etkilemesi üzerine yerel politikacılar, yeşil alanların yönetilmesi için kamu katılımını desteklemeye başlamıştır (Rosol 2010).

Sözü geçen gelişmeler, sosyolog Marit Rosol’un “neo-liberal kentsel yeniden yapılandırma” olarak adlandırdığı sürece referans verir şekilde, hizmetlerin ortaklaşa sunulması gibi geleneksel sosyal devlet yaklaşımlarının geride bırakılarak girişimcilik stratejilerinin, rekabetin ve iş geliştirmenin yeğlendiği bir planlama ve

kentsel geliştirme yaklaşımının benimsenmesinde rol oynamıştır (Rosol 2010). Günümüzde Berlin'in en büyük birkaç parkını işleten ve devlete ait olan 'GrünBerlin' inisiyatifi, böylesi bir stratejinin ürünü olarak ortaya çıkmıştır.

Sonuç olarak, yerel yönetimin işletme ve bakım sorumluluklarını ihale etme konusunda giderek daha istekli olması, kamuoyundan ve özel sektörden sivil toplum aktörlerinin önemini de giderek artırmıştır. Ancak bu noktada vurgulanması gereken, devredilmiş sorumluluğun sıklıkla finansal karşılık bulamadığıdır. Berlin'in öne çıkan ve resmi park statüsüne sahip kamu bahçesi projelerinin hiçbirinin, sundukları kamusal faydalar için dahi olsa düzenli fonlanmadığı bilinmektedir. Fonlar, ancak kentteki parkların fiziksel iyileştirmeleri için sağlanmaktadır. Berlin'in kamu bahçelerinin akıbetini belirleyen bir diğer değişkenin ise gayrimenkul pazarının dinamikleri olduğu eklenmelidir. Son on yılın, Berlin yerel hükümetinin bütçe açıklarını kapatma hususunda çektiği zorluklar karşısında kamu arazilerinin giderek artan bir ivme ile özelleştirilmesi ile karakterize olduğu söylenebilir (Bendt, 2010). Bu sürecin en etkili bileşenlerinden biri, devlete ait özel bir şirket olarak 2001 yılında kurulan ve kamuya ait tüm arazilerin işletilmesi ve pazarlanması işlevine sahip "Liegenschaftsfond" olmuştur. Şirketin kuruluşu, eyalet bölge yönetimlerinin görev alanlarında bulunan kamu malları üzerindeki yetkilerinin kaybolması anlamına karşılık gelmektedir. Artık ortak hizmete açılmış tüm kamusal mekânlara yönelik yenileme/geliştirmelerin Liegenschaftsfond'un teşviki ile ve/veya tasdiki altında gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Ve tüm bunlar, geçici sözleşmelere sahip kamu bahçelerinin sahiplik haklarının uzun vadeli olarak tanınması için yerel yönetimler tarafından desteklenmelerinin yeterli olmadığını göstermektedir. Şimdiye dek işlenmemiş özel araziler üzerinde yer alan kamu bahçeleri de, gayrimenkul geliştirmenin giderek daha kazançlı bir piyasa sunması nedeniyle benzer bir mücadeleden geçmektedir. Girişimcilik stratejileri ile kamu katılımının ortak arayışlarının, yönetimin farklı katmanlarındaki uyuşmazlıkları tetiklediği belirtilmektedir (Bendt, 2010).

Bu bölümde aktarılan bu bilgiler, çalışma alanı olarak seçilen Prensesler Bahçesi'nin içinde bulunduğu ekonomik, politik ve toplumsal ilişkilerin ve karşı karşıya olduğu problemlerin anlaşılması için bir altyapı sağlamaktadır. Diğer yandan ise bahçenin sahip olduğu ekolojik ve sosyal hedeflerin sürdürülebilir toplum kriterlerini karşılayan eylem ve süreçleri gerçekleştirmesinin önemli bir başarı teşkil etmesi

nedeniyle bahçenin içinde bulunduğu bu ilişkiler ağını sunmak anlamlı hale gelmektedir. Berlin'de ziyaretlerin gerçekleştirildiği diğer toplum bahçesi örneklerine yer vermek; çalışma alanı olarak seçilen Prensesler Bahçesi'nin seçim nedenlerini anlamak ve aynı zamanda Berlin'deki diğer örnek uygulamaların sunulması açılarından ikili bir yarar sağlamaktadır.

4.1.2. Berlin şehir ve toplum bahçeciliği uygulamaları

Berlin kenti özellikle çok etkileyici sayıda olan ve karşılıklı birikim sağlayan ortak alanlarının çeşitliliği ile övünmektedir. Buna örnek olarak; kültürlerarası (intercultural) bahçeler, topluluk bahçeleri, şahsi ekilip biçilen paylaşımlı bahçeler, gerilla bahçeleri, okul bahçeleri, çatı bahçeleri ve en küçük ölçekte ağaçların diplerinde yapılabilen mikro-uygulamalar sayılabilir.

Tüm bunlar kent ve yaşayanlar ile ilgili anahtar sorular ortaya çıkarıp cevaplamaya çalışmaktadır. Bu sorular genellikle; sosyal kültürel ve biyolojik çeşitlilik, katılımcı kentsel tasarım, kent ekolojisi, arz ve tüketim, eğitim, hareket, beslenme ve sağlık, dayanışma, entegrasyon ve kentsel yükümlülükler üzerine olmaktadır.

4.1.2.1 Berlin'in paylaşımlı/hisseli bahçegelenegi (Allotment Gardens)

Hisseli bahçeler sisteminin izleri 150 yıldan eski bir gelenek süresince takip edilebilmektedir. Hisseli bahçelerin yasal mevzuata "şehir yönetimi tarafından her işçinin ailesine kiralanacak 200m²'lik bahçeler" şeklinde girişi, Almanların yeşil alan planlamasına yaptığı bir başka katkı olarak öne çıkmaktadır (Burat, 2008). Leberecht Migge'nin Jedermann Selbstversorger (Kendine-yeten Toplum-1918) ve Die Gartenkultur des 20. Jahrhunderts (20. Yüzyılın Bahçe Kültürü-1920) isimli kitapları bu sürecin çözümlerini içermektedir ve bu çözümler I. Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında yaşanan yiyecek sıkıntısına bir tepki olarak üretilmiştir (Burat, 2008). Migge herkese, işleyebileceği ve kendi ihtiyaçlarını karşılayabileceği, bir bahçe tahsis edilmesi fikrini desteklemiş ve ayrıca Migge; Grüne Manifest (Yeşil Manifesto-1919) kitabında bu bahçelerin kişi başına asgari alanını da 80m² olarak belirlemiştir. Bu teoriye aynı zamanda; şehirleri kırsal kesimlerden bağımsız kılarak ve mümkün olabildiğince kendine yeter hale getirerek endüstriyel yerleşimin kırsal alana olumsuz etkilerini azaltma niyeti de eşlik etmektedir. Zamanla bu fikir, spor ve buluşma alanlarının da eklenmesiyle özel topluluklar tarafından daha da geliştirilmiştir.

Şekil 4.1 : Berlin Paylaşımlı Bahçe Alanları Örneği (Allotement Gardens) [Url-16]

II. Dünya Savaşı'nın hemen ardından hisseli bahçeleri sadece gıda ihtiyaçlarını karşılamak için değil aynı zamanda daimi barınak ihtiyacına yönelik olarak da kullanılması yönünde öneriler doğmuştur. Zaman içinde hisseli bahçelerin işlevi de değişim göstererek, ekonomik faydalarına; yeşil ve açık alan planlaması bağlamında içerdikleri kentsel tasarım işlevleri kadar, boş zaman ve rekreasyon aktivitesi fonksiyonları da katılmıştır.

Şekil 4.2: Paylaşımlı bahçelerin kentsel yapıya kattığı rekreatif fonksiyonlar [Url-17]

800'ün üzerinde bulunan hisseli/paylaşımlı bahçeler kompleksi Berlin'de tipik bir kentsel rekreasyon alanı şekline dönüşmüştür. Kamusal ulaşılabilirlikleri sayesinde şehrin içinde sadece kendileri için değil tüm Berlin sakinleri için rekreasyonel potansiyeller yarattıklarından bu bahçeler bugün şehrin yeşil-alan sisteminin hayati bir parçası durumundadırlar (Tate, 2004).

4.1.2.2 Rosenduft Kulturgarten toplum bahçesi

Rosenduft Bahçesi'nin de içinde yer aldığı Gleisdreieck alanı geçmişte Berlin'in ortasındaki en büyük atık alanlardan biridir ve bu alan park olarak planlanmıştır. Alanın yeniden yaratılması sürecine, bir bölümünün -6000feetkare- yerel otoriteler tarafından kamunun kullanımına açılmasıyla başlanmıştır. Öncelikle AG Gleisdreieck adlı bir girişim oluşturularak, bu alanda New York tarzında bir mahalle bahçesi oluşturulmuştur. Bu bahçeyi destekleyen Stadt und Land (Kent ve Arazi) oluşumundaki AG üyeleri, Bosnalı bir dernek olan Südostkultur'ü bu alanda kendi bahçelerini oluşturmaları için teşvik ederek davet etmiştir. Bosnalı derneğin yarattığı bahçe 2005 yılında 50m2 iken 2007 yılında 400m2'ye çıkarak genişlemiştir [Url-18].

Şekil 4.3: Gleisdreieck Parkı'nda oluşturulan Rosenduft Garten toplum bahçesi uygulaması [Url-18]

2006 yılının baharında, yerel bölge konseyinin kabul etmesi üzerine 40 kişi 20 adet toprak yatağında uygulamalara başlamış, bitkiler, sebzeler ve Bosna'ya özgü çiçekler yetiştirilmiştir. Bu grup, ağırlıklı olarak Bosna'daki savaştan kaçarak gelen mültecilerden, geri kalanı ise Berlinlilerden oluşmaktadır. Tek kişilik yataklı kulübelerin yanı sıra, bahçe inisiyatifi ortak alanlara da sahip olarak; bahçe alet ve malzemeleri, masalar ve sandalyelerin depolandığı 3 adet eski konteynere de yer vermektedir. Burada yaşayan grup bir bitki helezonu oluşturarak eski bitki türlerini de yetiştirmekte ve bütün bitkilerin adlarının ve tarihlerinin sunulduğu etiketleri yerleştirmektedirler.

Şekil 4.4 : Rosenduft Garten bahçe elemanlarından örnekler [Url-19, 20]

Bu bahçe bahçıvanlar ve aileler için önemli bir buluşma noktasıdır. Burada karşılaşma, bahçede çalışma, yeme-içme, birlikte etkinlikler düzenleme ve kutlamalar yapma gibi paylaşımcı süreçler yaşanmaktadır. Bahçe için kamusal tanıtım konusunda da görev alarak bahçe inisiyatifine yönelik bilgiler verilmektedir. İlgi duyan herkes ise bahçeye gelebilmekte gelenlerin ilgisi ve tanıdık atmosfer sayesinde Bosnalı insanların engelleri aşmasına ve Almanca konuşmalarına yardımcı olan bir süreç yaşanmaktadır. Dolayısıyla göçmenlerin toplumsal entegrasyonu sürecine de katkı sağlanmaktadır.

4.1.2.3 Allemende-Kontor Girişimi Toplum Bahçesi

Berlin'in eski havalimanı olan Tempelhof yapılan planlama ve tasarım çalışmaları sonucunda kentin büyük bir park alanı olarak düzenlenmiştir. Bu bölgede çeşitli girişimlerin uygulama ve aktivitelerine yer veilmekte, toplum bahçeciliği projesi olarak ise “Allmende-Kontor” ile Berlin’de kentsel tarım ve toplum bahçeciliği ile ilgilenen bireylerin bilgilerini aktardıkları ve yeni gelişmeleri öğrenebildikleri bir bahçe ve altyapı oluşturulmaya çalışılmaktadır [Url-21].

Şekil 4.5 : Allmende-Kontor girişiminin Tempelhof Parkı'nda oluşturduğu toplum bahçesi [Url-21]

“Allmende-Kontor” girişimi tanımına tam karşılık gelmiyor olsa da “kamusal alanların kazanımı için çalışma alanı” olarak ifade edilebilir. Böylece kentsel tarımın ve toplumsal bahçeciliğin merkeze alındığı çalışmaların önemli bir noktası olarak görülebilmektedir. Bahçecilik odaklı bu oluşumun amacı kentin içindeki kullanılmayan boş alanların, kamusal ve politik otoriteleri de dahil ederek, bir hareket ağı dahilinde tüm kademelerle birlikte çalışmasını sağlamaktır. Allmende-Kontor ekolojik anlamda geliştikçe, toplumsal bahçe fikrinin de üstünden yeni ve mevcut bahçe anlayışına da aktivist düşünce eklemektedir. Bu durumda kamusal bilinç için yapılan eğitim çalışmaları, halkla ilişkiler (PR) yönetimi ve çalıştaylar kentsel bahçeciliğin gelişimini ve potansiyellerini keşfetmek için yapılmaktadır.

Şekil 4.6 : Allmende-Kontor girişiminin bahçe oluşturma sürecinden örnekler [Url-22, 23]

Tüm bunların yanında Berlin'deki ilk tohum bankasına (seed bank) sahip olan kaynaklar ile bahçeciliğin de farklı dallara kayması sağlanmaktadır. Özellikle Tempelhofer alanının yakın çevresinde giderek yoğunlaşan yerleşim alanları dahil öncelikli olmak üzere, tüm kent burada oluşan bahçecilik süreci ile ilgilenmektedir.

4.1.2.4 Bunte Beete Toplum Bahçesi

İlk olarak pancar ekimiyle başlanan bahçecilik aktivitesi nedeniyle "Renkli Pancar" anlamına gelen Bunte Beete adı verilen bahçe projesi, çalışma alanı olarak seçilen Prensesler Bahçesi'nin de yer aldığı Berlin'in Kreuzberg semtinde bulunmaktadır. Bunte Beete bahçe projesinin kurucuları, "bizler için etnik, dil ve kültürel çeşitlilikler inanılmaz bir motifti. Bunları paylaşmak için bahçe çalışmasını temel aldık. Temel yapının bunun üstüne dayanıyor olması bizim için kesindi. Bahçe kültürü ve biyo-çeşitliliğinin korunması bize göre, kültürel ve ekolojik çeşitliliğin korunması kadar önemliydi" açıklamaları ile bahçe projesiyle ilgili temel yaklaşımlarını ifade sunmaktadır. Bu bahçe ve aktiviteleriyle ilgili hedefleri ise sosyal entegrasyonu kurmak, ırkçılığa karşı durmak, doğal ve birlikte yaşam farkındalığını daha güçlü kuvvetli bir hale getirmek şeklindedir.

Şekil 4.7 : Bunte Beete bahçesinin uygulama sürecinden görüntüler [Url-18]

Bahçe projesi, meslek lisesi şeklinde kurgulanmış bir okulun kendisi tarafından tam verimle kullanılamayacak kadar büyük çevre bahçesinde gerçekleştirilmektedir. Normal koşullarda bir kısmı kamuya açık bu alanın 1.500 metrekaresi bahçe grubu tarafından 23 parsel şeklinde ayrılarak kullanılmaktadır. Her kişi/grup/aile kendine ait bir parçaya sahip, ayrıca 500 metrekare gibi bir alan da ortak kullanım için düzenlenmiştir. Bu alan, buluşma parti ve karşılıklı paylaşım alanı olarak bahçenin ortasında yer almaktadır. Projeye başlarken bir miktar para harcayan grup, çardak ve çitleri yaptırarak verimli toprak elde edilmesini ve gerekli aletlerin satın alımlarını gerçekleştirdi. İhtiyaçları olan su bahçe zemininden pompa yöntemiyle kullanılmakta ve bahçede gerekli olan bir diğer ihtiyaç olan tuvalet altyapısı ise okulunun spor merkezi binasının ortak kullanımı ile sağlanmaktadır.

Şekil 4.8 : Bunte Beete bahçesinden görüşler [Url-18]

Bahçede ayrıca kil fırını ve permakültür yöntemleriyle elde edilen doğal gübre için gerekli olan kompost alanları da bulunmaktadır. Harcamaları için üyelerden senelik aidatlar toplanmaktadır ve bunun dışında okul bahçesinin temizliğini ve bakımını üstlendiği için bahçe grubuna okul yönetimi tarafından ödeme yapılmaktadır.

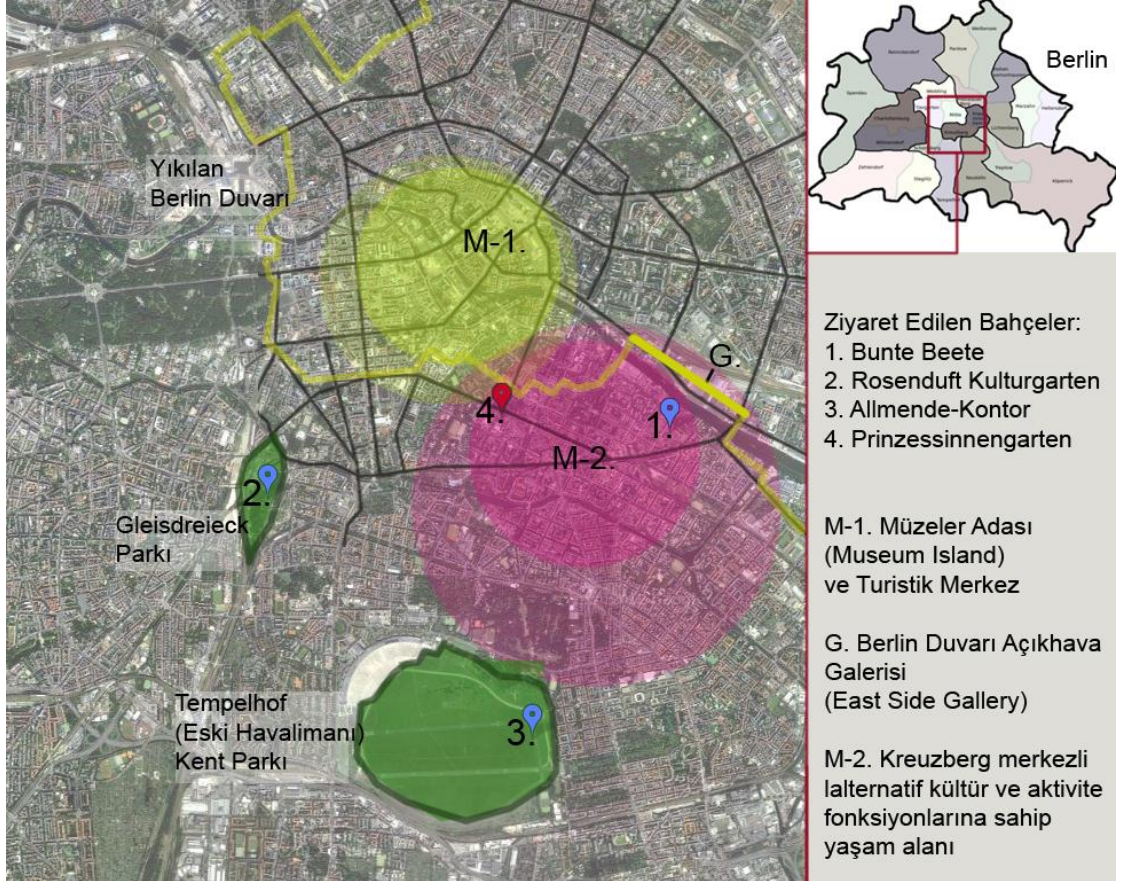
4.2 Prinzessinnengarten (Prensesler Bahçesi) Toplum Bahçesi Örneği

Çalışma alanı olarak seçilen Prensesler Bahçesi'nin öncelikle Berlin kenti ve Krezuberg semti içindeki konumu ve çevre ilişkileri sunulmaktadır. Ardından ise diğer bahçe örneklerinde olduğu gibi oluşum süreci, organizasyon yapısı ve yaklaşımına yönelik bilgilere yer verilmektedir. Elde edilen bütün bu bilgiler ile Berlin'de incelenmiş olan diğer toplum bahçesi örneklerine kıyasla alan çalışması olarak seçim nedeni ve çalışma yöntemi aşamalar halinde aktarılmaktadır.

4.2.1. Çalışma alanının konumu ve kent ile ilişkileri

Prensesler Bahçesi Berlin'in merkezinde bulunan Kreuzberg semtinde, Moritplatz metro durağı çıkışının ve bu bölgede bulunan kavşağın güney yapı adasında yer almaktadır. Yıkılan Berlin Duvarı'na ise 200 m. mesafede bulunmaktadır. Kuruculardan biri olan Marco Clausen, bahçenin bulunduğu arazinin ve çevresinin geçmişini şu şekilde değerlendirmektedir; *“Bahçenin bulunduğu arazi kentin 65 yıldır atıl kalmış boş bir alanıdır. II. Dünya Savaşı öncesinde bölgenin ekonomik hareketliliği ve merkezi çevre bağlantıları nedeniyle bu bölge büyük mağaza ve dükkanların bulunduğu merkezi bir semttir. Bahçenin arazisinde bulunan büyük market ise savaş döneminde bombalanmış olup boş bir alan olarak günümüze kadar kendini korumuştur. Bölge uzun yıllar yeniden yapılanamamıştır. Kreuzberg Semti son yıllarda değişen kullanıcıları ve başlayan yatırımlar nedeniyle dönüşüme uğramaya ve ekonomik bir canlılık kazanmaya başlasa da bölge yıllarca fakir ve*

göçmen toplulukların yaşadığı atıl bir bölge olarak gelişmiştir.” Dolayısıyla Berlin Duvarı’na yakın oluşunun beraberinde getirdiği dezavantajlı konum ve sonrasında bölgede yerleşik olan düşük gelir grubu Türk mahalleleri oluşması nedeniyle uzun yıllar tercih edilmeyen, cazibesi olmayan bir bölge durumundadır. Bu görüşü doğrulayan çeşitli araştırmalar ve veriler bulunmaktadır.

Şekil 4.9 : Çalışma kapsamında değerlendirilen toplum bahçelerinin konumları ve çevresel bağlantıları

Krezuberg bölgesinin ve bahçenin çevre bağlantılarının da bulunduğu merkezi yerleşimin geçirdiği değişim sürecini, bölgede oluşan sosyal örgütlenme ve yenileme çalışmalarının kentli ve kent yönetimi süreçlerinde kısa bir değerlendirmesi ile sunmak, bahçenin konumunu ve anlamını anlamak açısından yardımcı olacaktır.

Günümüzde ise bahçenin bulunduğu bölge alan çalışması sürecinde gözlemlendiği üzere, özellikle Kreuzberg’in Kottbuser Tor ve Moritzplatz metro istasyonları arasındaki arazi kullanım bakımından çok çeşitli bir gelişmeye sahiptir. Oraniennstrasse caddesi, farklı kültürden yeme-içme yerlerine, mağazalara ve eğlence yerlerinden oluşarak hem yerli hem de turist kullanıcıların gündelik ziyaretleri bakımından oldukça yoğun bir güzergah olarak öne çıkmaktadır.

Oraniennstrasse caddesinin sonlanıp devam ettiği cadde bahçenin bulunduğu kavşak noktasına bağlanmaktadır. Bu kavşak ise son yıllarda yeniden canlanmış olması ve tercih edilir bir bölge haline gelmiş olması nedeniyle ofis ve mağaza yapılarından oluşmakta, trafik akışının yoğun olduğu, yaya alt geçitlerine ve metro istasyonuna sahip olan bir kesişme noktasıdır. Bahçenin bir diğer yanı ise, konut işlevinin çoğunlukta olduğu ve son yıllarda ise artan kira oranları ile tepki çeken yapılardan oluşmaktadır. Bölge kentsel donatı açısından zengin olup çevresel bağlantılar açısından da güçlüdür.

4.2.2. Prensesler bahçesi organizasyon süreci ve mevcut durumu

4.2.2.1. Prensesler bahçeci oluşum süreci ve organizasyon yapısı

Krezuberg’de yıllarca atıl kalmış boş bir alan olan kent arazisinde, Marco Clausen ve Robert Shaw tarafından bir kent bahçesi oluşturması fikriyle Prinzessinnengarten (Prensesler Bahçesi) pilot projesinin hayata geçirilmesi için ilk adım 2009 yılı yazında atılmıştır. Kent yönetimine ait olan 6.000 metrekairelik bu arazinin kullanımı için anlaşmaya varılması ve organize olunması gereklilikleri ile Nomadisch Grün (NG) adlı kar amacı gütmeyen, sosyal ve ekolojik hedefleri olan bir organizasyon oluşturulmuştur.

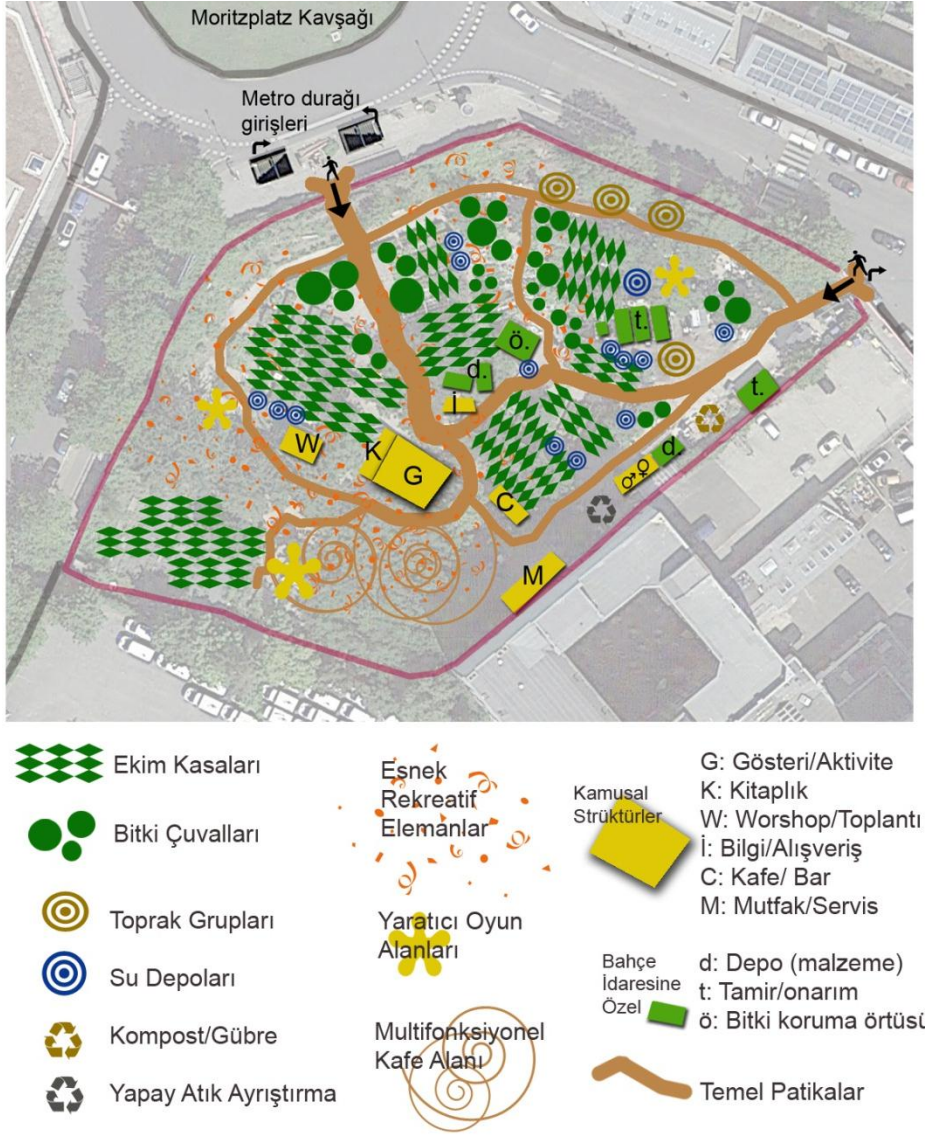

Şekil 4.10 : Berlin Motizplatz kavşağında, kent yönetimine ait arazide geliştirilen mobil bahçe uygulaması, mahalle pilot projesi: Prinzessinnengarten [Url-24]

Bahçe fikirleri gereği kent yönetimine ait arazide sınırlı bir zaman dilimi üzerinden anlaşmaya varılması sonucu mobil/ yerdeğiştirebilir bahçe fikrini geliştiren Prinzessinnengarten girişimcileri bir mahalle pilot projesi olarak bu süreci katılımcı bir yöntem ile gerçekleştirmek adına öncelikle yerel bir gazetede çağrılarını yayınlamışlardır. Atıl kaldığı süre içerisinde çitlerle çevrili ve kapısı kilitli olan arazinin kent yönetimi ile varılan anlaşma sonucu herkese açık hale getirilmesi ve

bahçe olarak planlanması  nerisi üzerine gerçekleştirilen bu ağrı ilk gününde 150 mahallelinin toplanmasını sağlamıştır. Mahallelinin yardımlarıyla arazi temizlenmiş ve çöplükten arındırılmıştır. Bahçenin daimi olarak işbirliği ve dayanışma içerisinde bulunduğu kurum ve girişimlerden aktif olanların başında Türk-Alman Dostluk Derneği ve bazı mahalle girişimleri gelmektedir.

Yerel gıda üretiminin yanısıra k lt rl rarası deneyim ve bilgi alışverişine, biyo-çeşitliliğe ve permakültür yöntemlerine yer verilmesini önceliğine alan bahçede bire bir uygulama pratiklerinin deneyimlendiği teknik ve uygulamalı bilgi transferi geliştirilmektedir. Prensesler Bahçesi kendisini hem eğitici ve öğretici bir bahçe hem de bulunduğu bölgedeki düşük gelirli mahalle yapısını güçlendirici ve yenileyici bir araç olarak ifade etmektedir. Bahçenin kurucuları ayrıca, toprağın geliştirilmesi ve gıda yetiştirme süreçleri gibi geçmiş kültürel tekniklerin birlikte yeniden kullanımlarının, insan çeşitliliğini biraraya getirdiği ve kişilerin birbirinden öğrenme süreçlerini zenginleştirdiği değerlendirmelerinde bulunmaktadır. Prensesler Bahesin'de nesli tükenen bitki çeşitliliğini yaşatmak, arıcılık faaliyetleri, organik tarım, mevsimsel gerekliliklerinin sağlıklı ve yaratıcı hazırlık süreçleri, kentsel organik ve yerel gıda üretimi üzerinde çevresel koşullarının etkisini iyileştirmek gibi kazanımlara fırsat sunulmakta, bu doğrultuda çeşitli aktivite ve programlar oluşturulmaktadır.

Şekil 4.11 : Prensesler Bahçesi elemanları, aktivite ve kullanım alanları

4.2.2.2. Prensesler Bahçesi'nin mevcut durumu ve problemleri

Sunulmuş olan bütün bu özelliklerinin ve gerçekleştirdiklerinin yanısıra Prensesler Bahçesi'nin günümüzdeki mevcut durumunu aktarmak ve karşı karşıya olduğu problemleri ele almak gerekmektedir. Aynı zamanda oluşum ve gelişim süreci boyunca katkı sağladığı süreçleri sunmanın, organizasyonun yapısını anlamak adına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

3. yılını dolduran bahçenin bulunduğu araziden taşınması uyarısında bulunan kent yönetimine karşı duran ve gerekçeler sunan bahçe kurucuları ve destekçileri bahçenin sağlamış olduğu toplumsal ve çevresel katkılar nedeniyle varlığını bulunduğu yerde sürdürmesi gerektiğini ileri sürmektedir. Kent yönetimi ise

bahçenin mobil olması dolayısıyla varlığını kentin başka bir yerinde geliştirebileceğini ve bulunduğu mevcut konumunun giderek değerlendirilmesi nedeniyle yatırım fırsatlarını geri çevirmek istemediklerini dile getirmektedirler. Bahçenin kurucularından biri olan Marco Clausen ile gerçekleştirilen görüşmede edinilen bilgiler şu şekildedir; *"Eğer taşınma alternatifler üzerine konuşmaya başlarsak, bu bahçeyi kaybederiz. Bundan bahsetmeyi bile tercih etmiyoruz. Çünkü bu bahçenin varlığını koruması gerektiğini ve yerinin burası olduğunu savunuyoruz. Çünkü Prensesler Bahçesi bu kentin bir parçası ve kentle ilişkili şu sorunun düşünülmesi gereğine dayanıyor; 'Bir kent nasıl işlemeli?' Kentin doğru ve sağlıklı işlemesi için gerekli kavramları bahçenin yapısında ve işleyişinde görebilirsiniz; Sürdürülebilirlik, toplumsal bütünleşme ve çeşitlilik, ekonomik ve bölgesel ilişkilere yeni bakış açıları sağlanması gibi... Burası sadece bahçecilik yapılan bir yer değil. Kenti ilgilendiren meseleler ve bunlar arasındaki etkileşimleri düşünüp sorgulayabildiğiniz bir laboratuvar."* açıklamasıyla bahçenin temel aldığı ve işleyiş sürecinde hedef edildiği kentsel, çevresel ve toplumsal yaklaşımlarını sunmaktadır.

Prensesler Bahçesi'nde süregelen bahçecilik aktivitelerinin yanı sıra mahalle öncelikli olmak üzere organize edilen etkinlikler ile yerel ölçeği, organizasyon yapısı ve çok disiplinli bağlantıları üzerinden sağladıkları uygulamalı öğrenme süreçleri ile uluslararası ilişkileri geliştiren deneyimleri söz konusudur. Marco Clausen ekip, katılımcılar ve destekçiler olarak deneyimledikleri sürecin bahçeye ve kentsel çevreye sağladığı katkıları değerlendirilmesi istenmiştir;

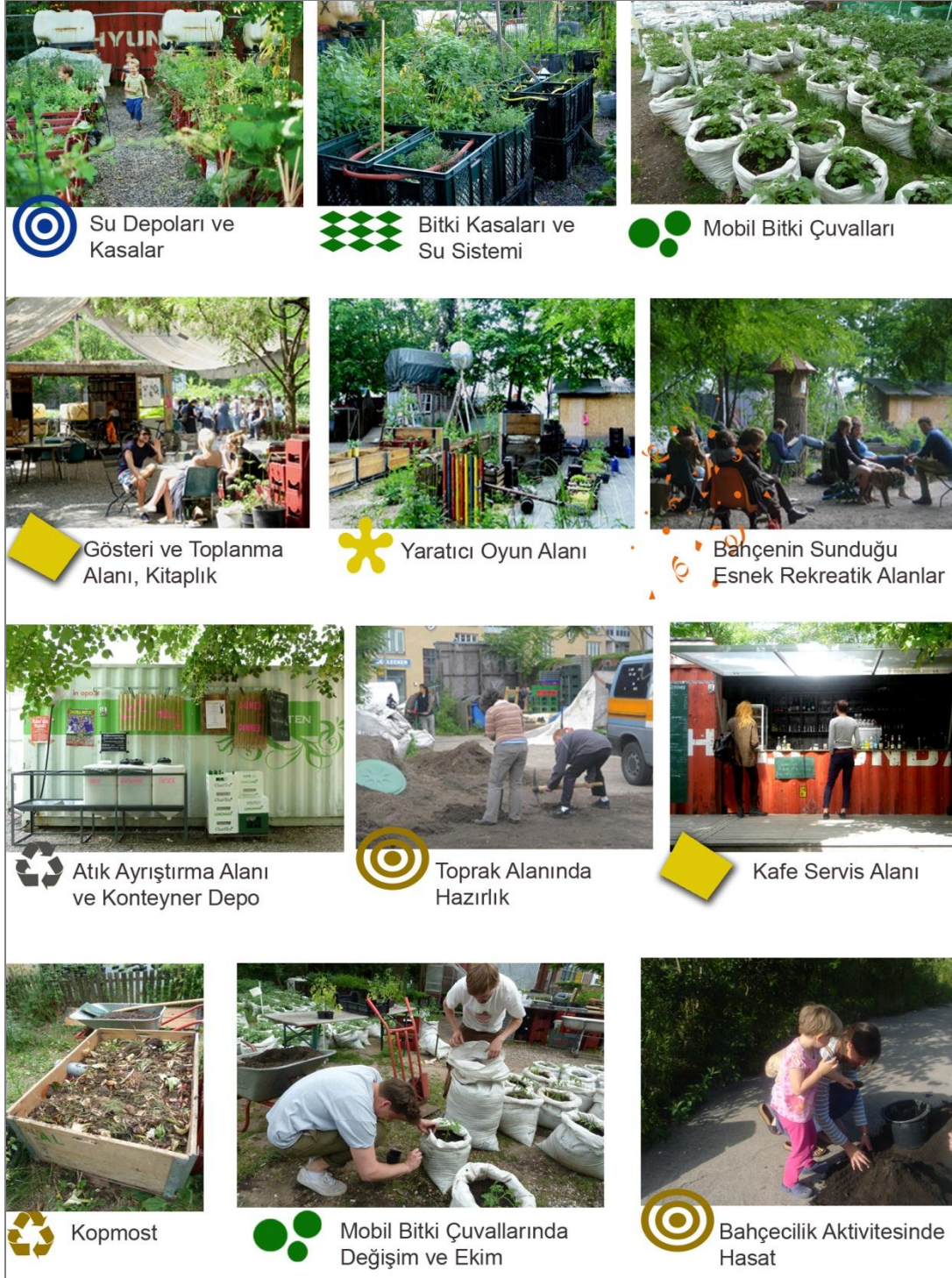
"Herşeyden önce insanlar bir kentsel mekânın oluşturulmasını ve devamlılığını gördüler. Bunu 'görmek' bir kentli için en önemli etkidir. Kentin kendilerinin bu tür alanlara ihtiyacı olduğunu anlamak, bu alanların pozitif etkilerini görmek önemli...

- Sağlanan sosyal ve fiziksel çevre... Bunu kolaylıkla görüp hissedebilirsiniz.

- Boş bir arazi iken kentsel fiziksel çevreye her yönden değer katan bir duruma geldi. Kentsel mekânın fiziksel açıdan güzelleştirilmiş olması ile değerlendirilmesini sağladı... Genel olarak bir kentte yeşil alanı gören, yeşil alana yakın olan daire ve ofislerin fiyatları %10'un üzerinde bir oranla değer kazanır. Gayrimenkul şirketleri bu bölgedeki yapılarını web sitelerinde sunarken kimi zaman bahçenin fotoğraflarını da kullanıyorlar. Böyle bir etkisi de var ister istemez.

-Bir yandan burada insanlara gelir sağlama fırsatımız var. Stajyerler için eğitim ve deneyim imkanı da söz konusu... Kurduğumuz organizasyon yapısı bu nedenle şeffaf.

Sağladığımız istihdam için gereken yatırımı kısıtlı da olsa hem fonlar yardımı ile hemde bahçenin kendisinden, kurduğumuz kafe alanından elde ettiğimiz geliri yine bahçenin ve bahçecilerin ihtiyaçları ve gelişimi adına kullanıyoruz".

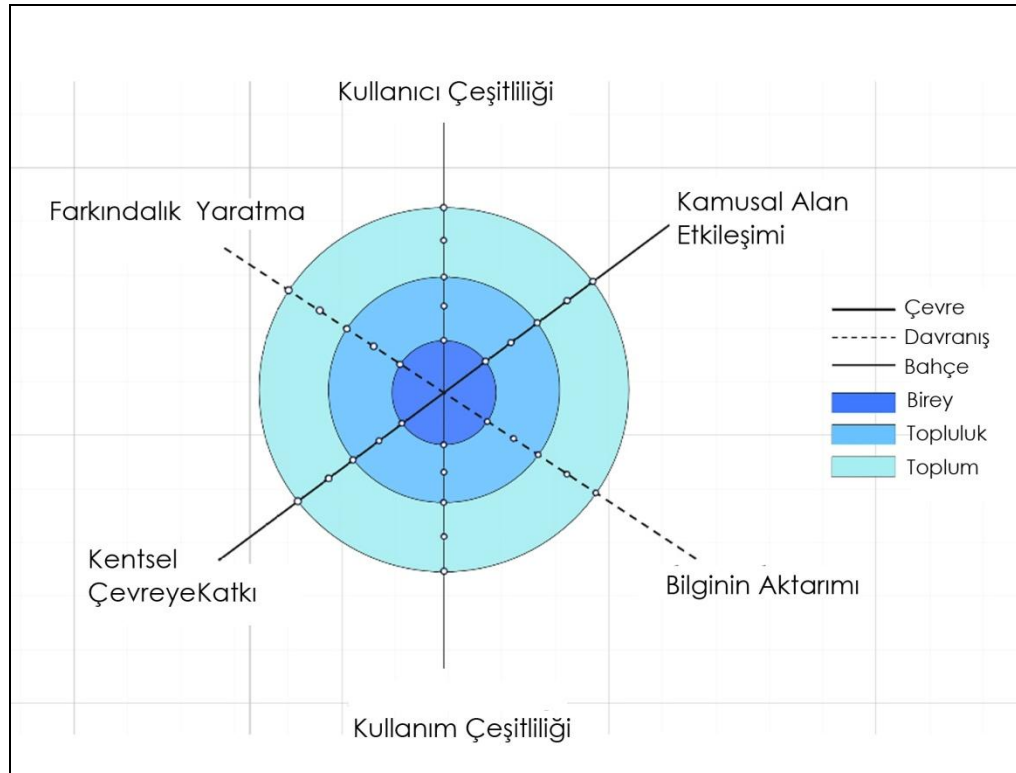
Şekil 4.12 : Prensesler Bahçesi elemanları ve uygulama süreçlerinden örnekler

4.2.3. Alan seçiminin nedeni ve çalışma yöntemi

Çalışmanın toplum bahçeleri değerlendirme yaklaşımına göre Berlin kentinde yapılan araştırmalar sürecinde Prensesler Bahçesi öne çıkmaktadır. Alan çalışması olarak belirlenen bu örneğin çalışma kapsamı çerçevesinde değerlendirilme tercihinin açıklanmakta, ardından ise araştırmacının bahçede geçirdiği deneyim süreci sunularak çalışma yöntemi aktarılmaktadır.

4.2.3.1. Prensesler Bahçesi'nin çalışma alanı olarak seçim nedeni

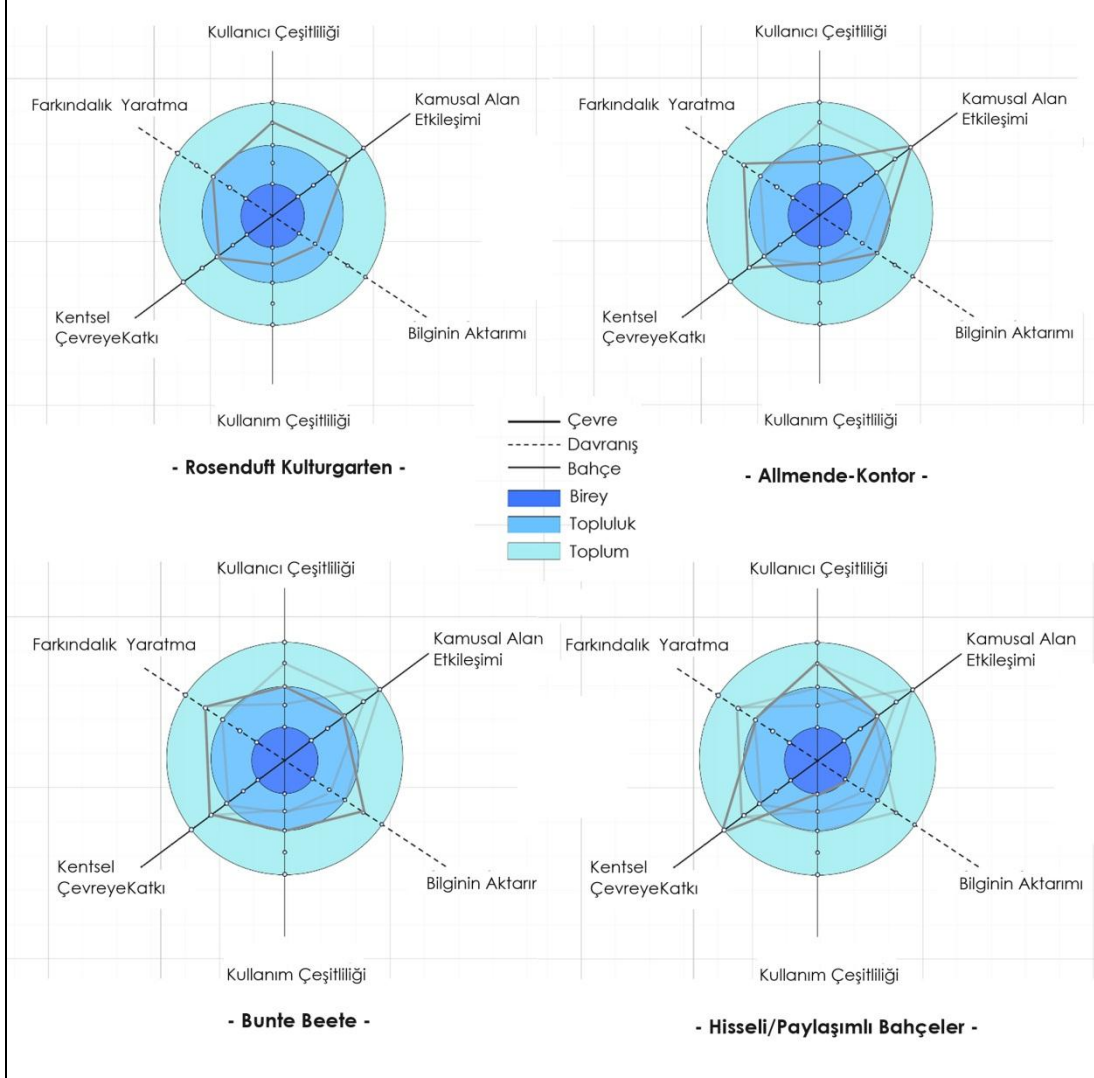
Berlin'deki toplum bahçelerine gerçekleştirilen ziyaretlerde çevre-davranış etkileşimi, kentsel mekân ve toplumsal etkileşim süreçleri ele alınan kriterler ile değerlendirilmiştir.

Şekil 4.13 : Berlin'de ziyaret edilen toplum bahçeleri için belirlenen değerlendirme kriterleri

Prensesler Bahçesi'nin sahip olduğu özelliklerin, toplum bahçeleri uygulama alanları, idare ve organizasyon kriterlerine uygunluğu nedeniyle öne çıkması ve bu nedenle kişiler ve topluluklar üzerinde yarattığı etkinin çeşitliliğinin gözlenebiliyor olması alan çalışması seçim nedenlerini oluşturmaktadır. Toplum bahçelerinin açık kamusal alan etkileşimini sosyal ve ekolojik ilkeleri ile beslediği sürdürülebilir toplum

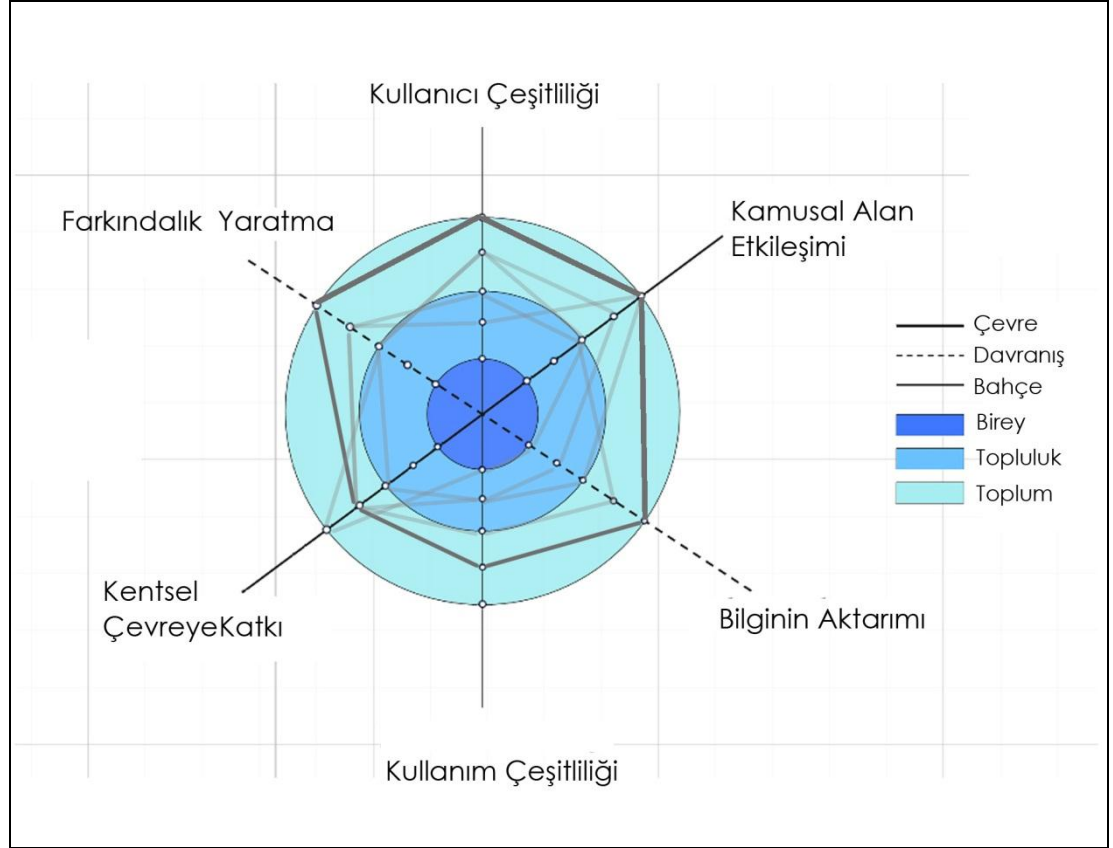
gelişme sürecine katkısı ve bu ilkeler üzerine kurduğu organizasyon yapısı ile etkin bir biçimde sağlaması ile öne çıkan aktivite ve uygulama süreçleri Prensesler Bahçesi alan çalışmasının gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Şekil 4.14 : Berlin'de incelenen toplum bahçelerinin belirlenen kriterler doğrultusunda değerlendirmesi

Bahçenin güncel durumu, geçirdiği süreç, birleştirici etkisi, kent merkezinde oluşunun önemi, gerçekleştirmiş oldukları ve bahçede geçirilen deneyim sürecine kolaklıkla imkan tanıyarak araştırmacıyı dahil etmesi ile araştırma zeminine fırsat sunması da önemli bir neden olmaktadır. Başarılı bir örnek olarak incelenmesi gerekliliği ile kavramsal çerçeve ve toplum bahçeleri araştırma süresince öne çıkan ilkeler ve bulguların uygulamalı ve katılımcı bir deneyim sürecine imkan sunan Prensesler Bahçesi'nde incelenmesi amaçlanmaktadır.

Bahçede geçirilen deneyim sürecinde bahçenin kent için önemi, kentte ve hatta dünya genelinde kurduğu bağlantılar üzerinden yarattığı çevresel farkındalık ile örnek olarak bilinmeye başlaması; sahip olduğu organizasyon modeli, sosyal ve ekolojik hedefleri ve uygulamaları ile bahçenin kent yönetimi ile geçirdiği mücadele sürecinin başarıya ulaşması, kişilerin ve toplulukların bu sürece dahil edilmiş olmasıyla gerçekleşmiştir.

Şekil 4.15 : Belirlenen kriterleri kapsamı ile Prensesler Bahçesi'nin çalışma alanı olarak seçilmesi

4.2.3.2 Prensesler Bahçesi deneyim süreci ve çalışma yöntemi

Araştırmacı Mayıs-Ekim 2012 tarihleri arasında bahçede hem uygulamalı olarak çalışmış olup hem de araştırma ve alan çalışması sürecini aşamalar halinde gerçekleştirmiştir.

Bahçeyi keşif dönemi, fiziksel, çevresel ve ekolojik bileşenlerini, bahçenin organizasyonunu ve ekonomik döngüsünün anlaşılmasını sağlamaktadır. Öncelikle tek başıma kimseyle görüşmeden yaptığım ziyaret ile objektif olarak gözlem yapma fırsatının ardından bahçenin kurucuları ile sözleşerek bahçeye katılım sağlama sürecim şekillenmiştir. Keşif dönemine dahil olan ilk ziyaretler, farklı kullanıcı ve

ziyaretçi profillerini gözlemlemeyi, bahçedeki farklı kullanım alanlarının, bahçenin sorumlularının ve iş bölümü sisteminin anlaşılmasını sağlamıştır.

Öğrenme ve uygulama dönemi, bahçede gönüllü çalışma sürecine katılım sağlarken ve araştırma sürecinin bahçede birlikte çalıştığım kişiler ile geçirdiğim sürece, bahçecilik aktivitelerinden destek etkinliklere kadar katılım gösterilen ve bu sürecin etkilerinin değerlendirilebildiği dönemi aktarmaktadır. Açık bahçecilik günlerindeki kişi profilleri, stajyerler ve gönüllüler ile biçimlenen süreç. Araştırma içeriğini geliştirme dönemi.

Son dönem ise, aslında geçen her iki süreci de kapsayan ve bu süreçteki etkinlik ve etkinlikler sayesinde tanımlanıp başarıya ulaşan, kent yönetimine karşı mücadele ve başarı sürecini gösteriyor. Organizasyon hazırlıkları, toplantılar, insiyatif destekleri, sistematik duyuru ve dilekçe süreci, kısa zamanda toplanan imzalar, bahçenin zaten mekânsal ve sosyo-kültürel özellikleri ve yapılanması sayesinde toplanma, tartışma ve örgütlenme sürecine olanak göstermesi. Özelleşen ve soylulaşan mahalle sürecini ele alan insiyatifler ve türk topluluklar ile birlikte hareket etmesi sayesinde bu sürecin hızla başarıya ulaşması.

Bütünsel ve birbirini izleyen ve birbirine paralel yapılanan çalışma etaplarında sürdürülebilir bir sisteme ve döngüye dahil olunmaktadır. Tüm bu süreçte değişen ve devinen bahçenin fotoğraflanması yapılmış, mobil olma konsepti nedeniyle barındırdığı ekolojik, toplumsal ve mekânsal çeşitliliği arşivlenmiştir. Aynı zamanda bahçede geçirilen uygulama, öğrenme ve deneyim süreci, araştırma sürecini beslemesi adına interaktif bir platformda (kişisel blog: ourbangarden.wordpress.com) paylaşılmış, alınan geri dönüşler ile çalışmanın yaklaşımı saptanmıştır.

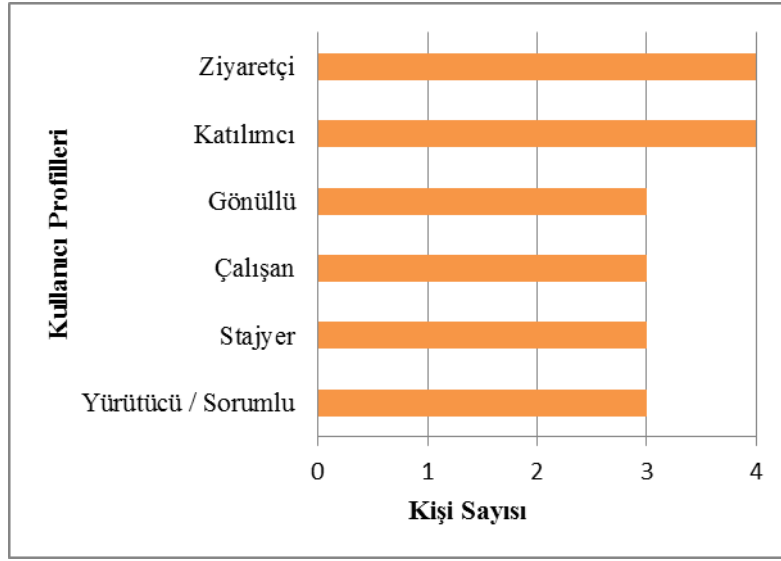
4.3 Prensesler Bahçesi Alan Çalışması

Prensesler Bahçeci oldukça çeşitli kullanıcı ve kullanım yapısına sahiptir. Çalışma sürecinde mülakat yöntemi kullanılarak 20 kişi ile detaylı görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Ayrıca görüşmeler esnasında kişilerin yakın çevresini oluşturan kişiler de zaman zaman görüşlerini dile getirmişlerdir. İngilizce olarak gerçekleştirilen mülakatlar türkçeye çevrilmiş olup, ilgili başlıklar altında yapılan değerlendirmelerde sunulmaktadır.

4.3.1 Bahçenin kullanıcı analizleri

Kişiler bahçedeki genel iş, kullanım ve ziyaret türlerine göre yoğunluklarının 20 kişi içerisinde paralel olarak dağılması tercih edilmiştir. Bahçenin devamlı kullanıcısı olarak, yürütücüler ve sorumlular, stajyerler ve çalışanlar öne çıkmaktadır. Ancak düzenli ziyaretleri olan gönüllüler olduğu gibi, düzenli olmayan gruplar şeklinde ziyaretçiler ve “Açık Bahçe Günü” gibi aktivitelere gelen katılımcıların sayıları da oldukça fazladır. Bu nedenle ziyaretçiler ve katılımcılar profillerinde 4’er kişi ile görüşülerek, diğer gruplardan 3’er kişi ile görüşmeye karar verilmiştir. Örneğin stajyerlerde 3 kişi ile yapılan görüşmeler bahçe içindeki işleyişi anlamak, kişilerin bahçeden ne öğrendiklerini ve çevresindeki aktivite ve insanlar ile nasıl bir ilişki geliştirdiğini değerlendirmek açısından tatmin etmektedir. Ancak farklı kentsel hareketleri olan ziyaretçilerde ve katılımcılarda bahçede yer aldıkları zaman zarfında deneyimledikleri çeşitlilik ve etkinlik, kullanım nedenlerinin açıklamaları ve bahçeyle ilgili diğer çalışan, gönüllü kişilere göre daha serbest bir tutum ve davranış içerisinde olmaları nedeniyle görüşülen kişi sayısı arttırılmıştır. Görüşmeler, mülakat sorularının uzunluğu ve detayı nedeniyle 20 kişi ile sınırlandırılmıştır. Detaylı görüşmelerdeki amaç, özgün ifade ve görüşlerini aktaran kişinin kendi yaşam alışkanlıkları, bahçe ve kent arasında kurduğu ilişkiyi anlamak üzerinedir. Toplum bahçelerinin uygulama alanlarında ve sürdürülebilir toplum oluşumu bölümlerinde ele alındığı üzere, farklı kullanıcı profillerine ve formasyon çeşitliliğine yer verilmesi, bu çeşitliliğin toplum bahçelerindeki uygulayıcı topluluk süreçlerinde öne çıkan bilgi aktarımı, uzlaşma ortamı, öğrenme ve uygulama eylemlerini etkin bir şekilde gerçekleştirdiği kabulüne dayanmaktadır.

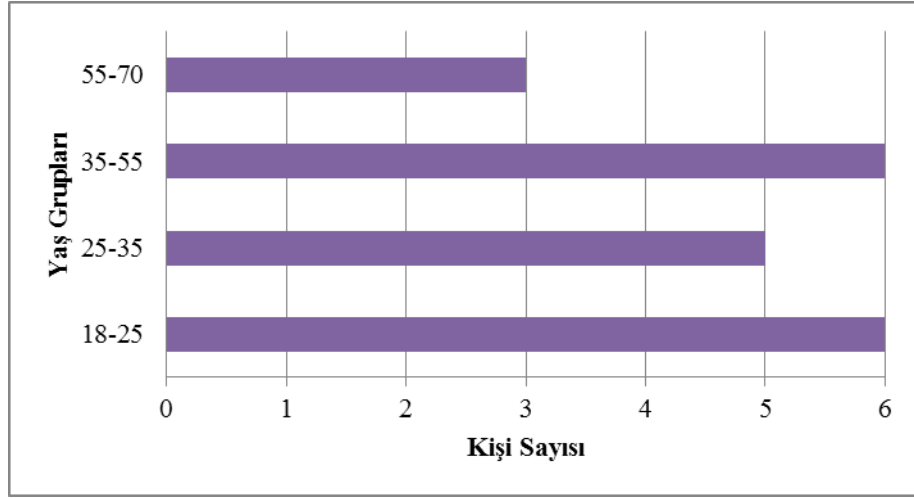
Çizelge 4.1 : Bahçede görüşülen 20 kişinin dağılımı

Yaş grubu ve cinsiyet durumu görüldüğü gibi oldukça eşitlikçi bir yapıya sahiptir. Ancak yine de bahçede gözlemlenen yaşlı ve çocuk nüfusu görüşme süreçlerinde aktif olarak yer alamamış olup (Almanca dilinin sınırlı kullanımı nedeni ile), görüşülen kişilerin bahçede bulunan diğer kullanıcılar ve yakın çevresi (çocuk, eş, arkadaş) hakkındaki görüşleri değerlendirilmiş olup, bu değerlendirmelerde yaşlı ve çocuk nüfusun da bahçede belirgin bir oranda yer aldığı elde edilmektedir. Bahçede çekilen fotoğraflar da çeşitli kullanıcıların ve farklı yaş gruplarının anlaşılması bakımından yararlı olmaktadır.

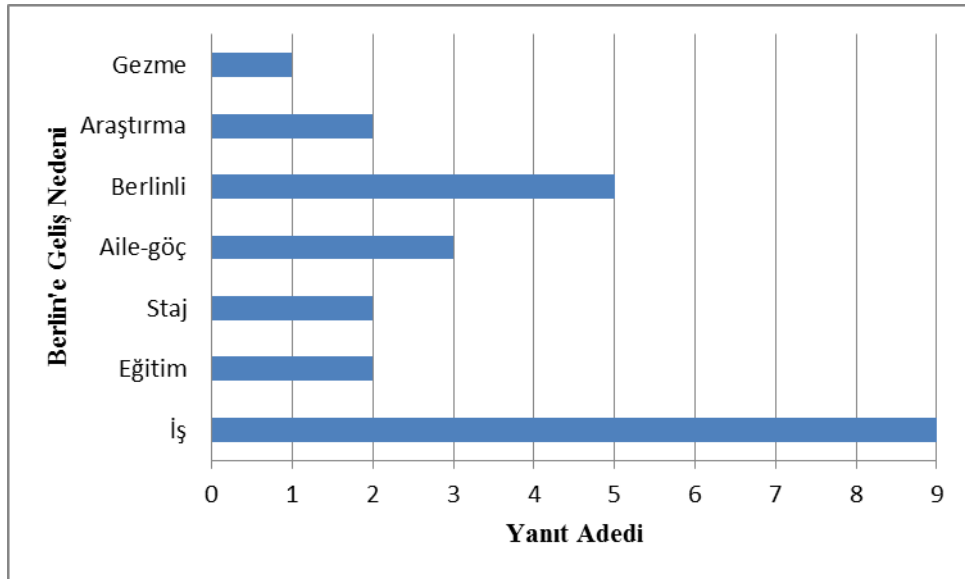
Görüşme yapılan kişilerdeki yaş grupları kategorilere ayrılmıştır. Örneğin, 18-25 yaş kategorisi, stajyerlerin hepsinin dahil olduğu grup iken “Açık Bahçe Günü” katılımcılarına bu yaş kategorisinde rastlanmamaktadır. Katılımcılardan oluşan bu grup diğer yaş kategorilerinin hepsini barındırmaktadır. Bahçenin genelinde de gözlemlendiği üzere 55-70 yaş kategorisinde ziyaretçiler öne çıkmaktadır.

Çizelge 4.2 : Görüşülen kişilerin yaş grubu dağılımları

Farklı milletlerden kişilerin sıkça görüldüğü bahçede görüşülen kişilerin %55'i Alman olup; Türkler, ziyaretçi, katılımcı ve gönüllü gruplarda dağılmış olarak %20 oranında bulunmaktadır. Bahçede 1 stajyer İsviçre'den, 1 çalışan ve 1 katılımcı olmak üzere 2 kişi Fransa'dan, 1'er gönüllü ise Japonya ve Amerika'dan gelen kişilerden oluşmaktadır. Dolayısıyla kişilerin Berlin'e geliş nedenleri bu noktada önemlidir. Bahçede deneyim kazanmak amacıyla başka bir ülkeden gelen kişilerin yanı sıra, Alman olmasına rağmen başka şehirlerden gelen kişilere de rastlamak mümkündür.

Çizelge 4.3 : Bahçede görüşülen kişilerin Berlin'e geliş nedenleri

%55'i Alman olan görüşülen kişilerden %20'si "Berlinli"dir ve Almandır. Berlin'e gelme nedeni olarak sunulan "iş" yanıtı, %36 ile en çok orana sahiptir. "İş"

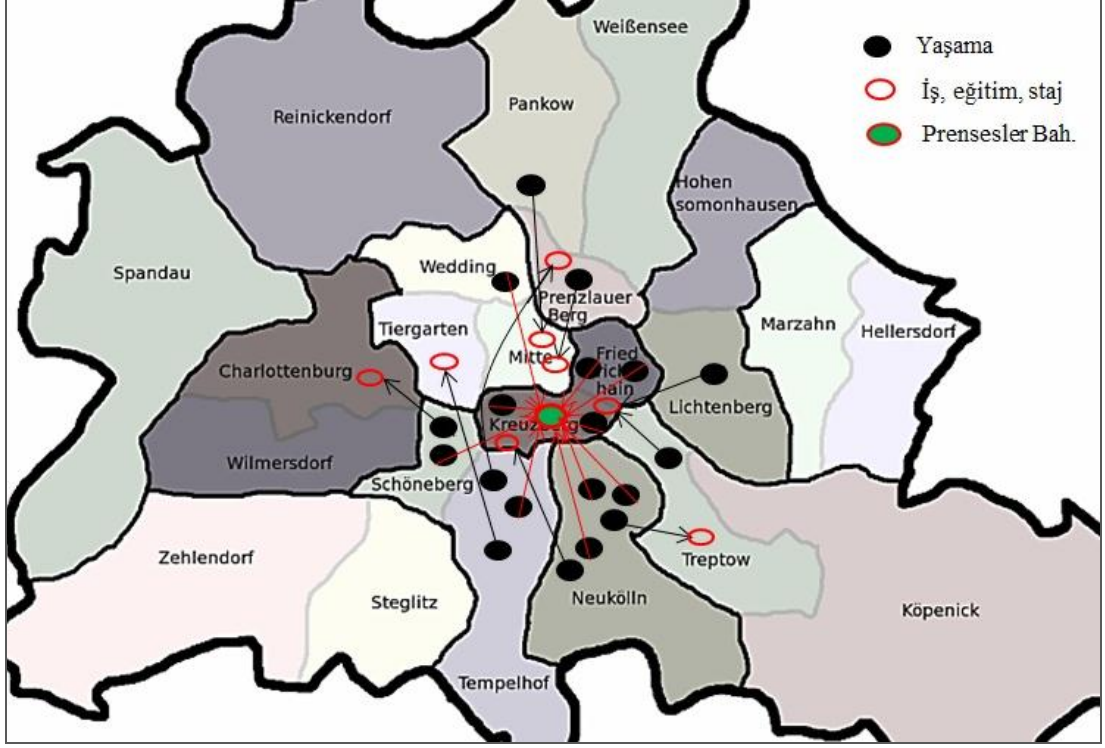
yanıtlarından birinde Türkiye’den göç ile gelme sebebi de dahil edilmiştir. Yaş nedeniyle bir sonraki kuşak ise açıklama olarak “aile göçü”nü sebep göstermiştir. Bahçede “staj” nedeniyle olduğu gibi “araştırma” nedeniyle bahçe için Berlin’e gelmiş olan da vardır. Eğitim nedeniyle gelmiş, iş aramaya veya çalışmaya kişilerde çoğunlukla “eğitim” tek yanıt olarak verilmediği gözlenmiştir. Bahçede araştırma ve staj amacıyla Berlin ve hatta ülke dışından gelmiş olan kişiler olduğu gözlemlenmiş olup, kişilerin görüşme süreçlerine katkıları sağlanmıştır.

Kişiler iş, meslek ve eğitim konularında da çeşitlilik göstermektedir. Bahçenin kapsayıcı ve bütünleştirici özelliği bu çeşitlilikten kaynaklanmaktadır. İnsanların farklı uzmanlık alanları, yetenekleri ve sosyal durumları ile sorulan sorular üzerine verdikleri yanıtlar ve yaklaşımları sahip oldukları altyapı ile değerlendirildiğinde anlamlı olmaktadır.

Çizelge 4.4 : Kullanıcı profillerine göre kişilerin sosyal durum, millet, yaş ve Berlin’e geliş nedenleri

Bahçedeki Kişi Tanımı	Nereli Olduğu	İş/Meslek/Eğitim Durumu	Berlin'e Geliş Nedeni
Yürütücü	Almanya	Ziraat ürünleri uzmanı (yürütücü)	İş
	Almanya	Lise mezunu, üniversite/iş araştırıyor (sorumlu)	Berlinli
	Almanya	İş geliştirme-bahçeci (kurucu)	Berlinli
Stajyer	İsviçre	Öğrenci-sosyal çalışmalar	Staj
	Almanya	Öğrenci-permakültür	Staj, iş
	Almanya	Yeni mezun- ekonomi	Berlinli
Çalışan	Almanya	Ziraat yüksek okul mezunu	Berlinli
	Fransa	Aşçı	İş, eğitim
	Türkiye	Ev ekonomisi yüksek okul mezunu	Aile-göç
Gönüllü	Japonya	Matematik öğretmeni, japon bahçesi-dernek üyesi	İş, Aile- göç
	Almanya	Turist rehberi	İş
	Amerika	Yeni mezun-kültürel çalışmalar	Araştırma
Katılımcı	Fransa	Eğitimci- insan kaynakları	Araştırma, Gezi
	Alman	Araştırma merkezi çalışanı	İş
	Almanya	Web tasarımcısı	İş
	Türkiye	Ev hanımı, mahalle derneği üyesi	Aile-göç
Ziyaretçi	Türkiye	Lojistik-kargo çalışanı	İş
	Almanya	Müzisyen-ses düzenleci	Berlinli
	Almanya	Öğrenci- dil bilimi ve fotoğrafçı	İş, eğitim
	Türkiye	Eczane sahibi	Aile-göç

Kent içindeki hareket güzergahlarını (yaşam alanı, iş/egitim alanı) göstermek, farklı profillerdeki kişilerin bahçeyi kullanım biçimlerini anlamak bakımından yararlı olacaktır. Kimisi evi uzak olsa dahi iş yeri yakınlığı nedeniyle bahçeye yakın olabilmekte, kimisi ise Berlin'in farklı alanlarından bahçede çalışmak, staj yapmak veya gönüllü çalışmak için kent içi yolculuklar gerçekleştirmektedir.

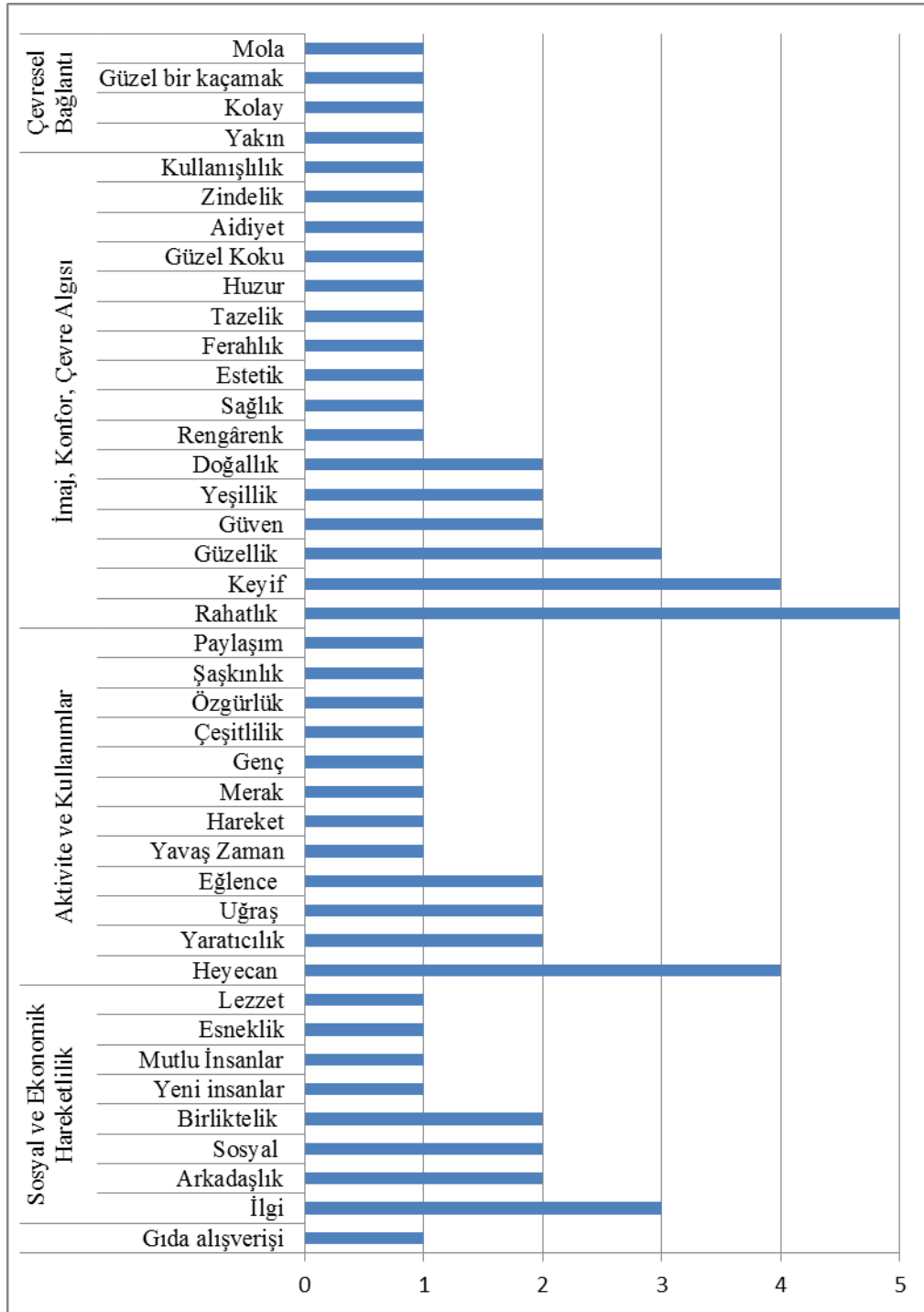
Şekil 4.16 : Görüşülen kişilerin bahçeye göre konumu ve kent içi hareketi

Görüşülen kişilerin mobilite durumu ve farklı lokasyonlar arasındaki hareketi içinde Prentesler Bahçesi'ni ziyaret durumları anlaşılmaya çalışılmıştır. Şehrin çok farklı noktalarında, bahçenin konumu ile kesişmeyen güzergahlarda gündelik hareketin gerçekleştirildiği örneklerin, bahçeyi ziyaret etmeye, etkinliklere ve aktivitelere katılım sağlamayı sürdürdüğü görülmektedir. Bahçenin sağladığı bu çekimin, kent merkezinde bulunmasının öneminin yanısıra sahip olduğu idare ve organizasyon yapısı, kentsel mekân etkileşimleri ve toplumsal eylemleri ile bağlantılı olduğu anlaşılmaktadır.

4.3.2 Bahçenin etkin kamusal alan kullanım değerlendirmesi

"Etkin/Başarılı Kamusal Mekân Kullanımı"nın ele alındığı kavramsal çerçeve ve toplum bahçeleri açık kamusal alan etkileşimi bölümlerinde değerlendirilen kriterlerin Prensesler Bahçesi açısından değerlendirilmesi gerekmektedir.

Çizelge 4.5 : Görüşülen kişilerin “bahçede hissettiklerini ifade eden anahtar kelimeleri” ve kullanım sıklıklığı

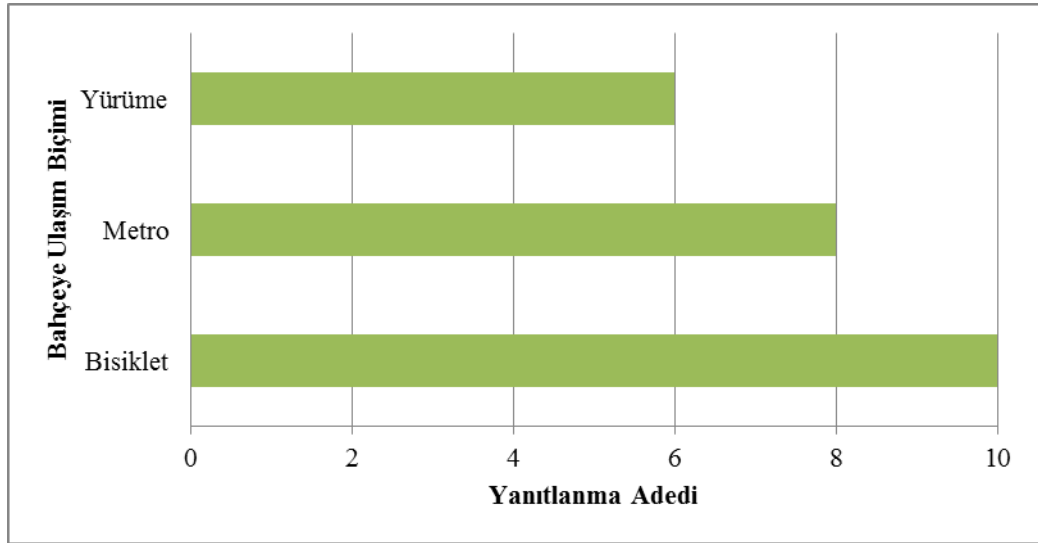
Dört başlıktan oluşan kriterlerin değerlendirilmesi adına belirlenen sorular ile bahçede görüşülen kişilerin fikirleri alınmaktadır. Her başlık altında ele alınan soru tipleri sunulmakta, kişilerin yanıt ve yorumları ile değerlendirmeler sunulmaktadır.

4.3.2.1 Erişilebilirlik ve çevresel bağlantılar

Kişilerin bu bölümle ilgili hislerini tanımladıkları anahtar kelimeler; Yakın, Kolay , Güzel bir kaçamak, Mola.

Bir kamusal mekânın çevresel bağlantılarının güçlü oluşu, insanların her türlü ulaşımına, özellikle de yaya erişilebilirliğine elverişli olması ve çevre işlevlerle konumu itibariyle kurduğu etkin ilişki ile tanımlanmaktadır. Bu nedenle, kişilere; “Bahçeye ulaşım sağlama biçimleri” ve “Bahçenin bulunduğu çevreye yönelik düşünceleri” sorulmuş olup, kullanıcı görüşleri değerlendirilmiştir. Ayrıca, bahçenin benzer işlev ve özelliklere sahip olabilecek diğer bahçe örnekleri ile karşılaştırılması amacıyla kişilerin Berlin’deki diğer toplum bahçelerine yönelik görüşleri alınmıştır.

Çizelge 4.6 : Bahçeye Ulaşım Tercihlerindeki Oran

Bahçenin giriş kapısında Moritzplatz metro istasyonunun güney çıkışı bulunmaktadır ve bu çıkış, kavşağın 4 ayrı tarafına çıkış sağlayan bir yaya alt geçit bağlantısına sahiptir. Dolayısıyla kavşak etrafında akıcı bir trafik bulunmaktadır ve yolun bir parçası olarak bisiklet yolundan devam eden bisiklet kullanıcıları da bu akış içinde yaya trafiğine girmemektedirler. Yaya ve bisikletli erişiminin elverişliliği ve çevre bölgelerde yer alan çekici ve çeşitli işlevlerle olan ana güzergah bağlantıları olan Prensesler Bahçesi kentin merkezinde, oldukça farklı dokularla ilişki kuran bir

kamusal mekân özelliğine sahiptir. Ancak bunun yanısıra kişilerin kavşak bağlantısındaki trafik akışı hakkındaki yorumları farklılaşmaktadır. Her ne kadar çevre bağlantıları güçlü ve erişilebilir bir mekân olsa da bu durum bahçeyi zaten bilen ve kullanan kullanıcıların erişim ve ulaşım yöntemlerini geliştirmiş olmalarından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle kişilerin bahçenin bulunduğu çevreye yönelik görüşlerini değerlendirmek, mekânın çevre ilişkilerini daha iyi anlamayı sağlayacaktır. Kişilerin öne çıkan değerlendirmeleri üç ayrı grupta ele alınabilir: Ulaşım ve Erişim; Bölgedeki Farklı Kullanımlar; Bahçenin Konumu

Ulaşım ve Erişim Değerlendirmeleri

Elverişli ulaşım bağlantıları ve erişilebilirlik açısından diğer toplum bahçeleri ile karşılaştırarak değerlendirmek önemli... Bahçenin bulunduğu yakın çevresini değerlendiren ve çocuklarıyla kimi zaman kent içinde araba ile ulaşım tercihinde bulunan Japon gönüllü, *“Burası oldukça hareketli, arabayla girilmesi sakıncalı bir yer. Trafik çok sıkışık olabiliyor. Çevrede alışveriş yaptığım pek çok yer var.”* görüşüne bahçe ve çevresine bulunduğu ziyaretlerde metro kullanmakta olduğunu eklemiştir. Kent içi ulaşımını bisikletle sağlayan ve haftaiçi her gün bahçeye gelen Alman stajyer ise bahçenin bulunduğu çevreye yönelik görüşlerini, *“Bu bölge çok çeşitli, çok yönlü. Çok fazla şey var. Bazen burayı farketmeden geçen giden var. Bazen de bu yeşil alan, renkli kapı neymiş diye girip bakan var. Aslında önemli bir kavşak noktasında bulunmasına rağmen, metroya inen yaya alt geçit bağlantıları yüzeyde vakit geçirmenize engel biraz. Bisiklet ile de bu şekilde. Zaten oldukça akışkan bir trafik var. Bisikletinizle yavaş ilerleme şansınız yok burada. Burayı bilmiyorsanız, buradan geçip gidersiniz farketmeden... Kavşaktayken yavaşlayıp etrafı inceleme şansınız yok pek...”* şeklinde dile getirmiş olup bahçenin bulunduğu çevre içerisindeki bağlantı elverişliliğinin, kavşaktan kaynaklanan bir sınır ile beraber düşünülmesi gerektiğinin anlaşılmasını sağlamaktadır.

İşlevsel Bağlantılar

Bahçenin bulunduğu bölgenin değerlendirmeleri çok işlevli kullanım alanları, sokak-mekân ilişkisi, insan hareketleri ve tercihleri üzerine çeşitlenmektedir. Berlin’e ziyaret amacıyla kısa süreli gelmiş olan Fransız açık bahçe günü katılımcısı ilgili bölgeye yönelik düşüncelerini, *“En son 7 sene önce gelmiştim. Bu çevrenin genelini ele alırsak 7 sene öncesine göre çok farklı. Hem daha iyi hem de farklı...”*

Farklılığının hoşuma gittiğine emin değilim. Biraz turistik olmuş. Yine de mekânların sokaklarla ilişkisi, konut alanları, parklar, ana caddeler ve metro istasyonları ile çok işlevsel bir yer.” olarak dile getirmekte ve karşılaştırma imkanı sağlamaktadır. Bölgede çeşitlenen işlevlerin değerlendirmelerini bahçenin kafe kısmında çalışan Türk kadın yine bir karşılaştırma ile sunmakta ve bahçe ile ilişkisini aktarmaktadır; “Bizim buralar burası... Çok değişti. Eski halini görseniz, bundan 10-15 yıl önce farklıydı. 5 yıl öncesine göre bile farklı aslında. Bahçe burada yaşayan ve çalışanların aşına olduğu bir yer. Benim için evimden 10 dakika yürüme mesafesi. Ayrıca bu bölgede artık çok fazla yeme içme yeri var. Çok hareketli bir yer.”

Şekil 4.17 : Bahçenin konumu ve erişilebilirlik durumu

Benzer şekilde yürüyerek ofisinden bahçeye gelen bir diğer kişi olan açık bahçe günü katılımcısı Alman kadın ise bulunduğu bölgeyi ve işlevlerini farklı zaman dilimlerine göre değerlendirerek , “Sevdiğim pek çok kafe ve dükkan var. Ofisim burada... Ama akşam geç bir vakitte fazla zaman geçirmeyi istediğim yerler değil. Bu kişisel bir tercih yoksa oldukça hareketli ve popüler yerler... Gündüz hareketini, iş çıkışı zamanlarını seviyorum çünkü bu bölgede çalışan herkesin bulunduğu, molalarda yemek yediği yerler var. Herkes hareket haline geçiyor.” şeklinde ifade etmektedir. Bölgede çeşitlenen işlevlerin detaylarını aktaran 62 yaşındaki müzisyen Alman ziyaretçi, “Çok disiplinli sosyal merkezler ve çalışma yerleri bulunuyor. Buralarda yaratıcı gruplar oldukça fazladır. Zaten önce sanatçılar buranın çok kültürlü yapısı nedeniyle yerleşmeye başladı, stüdyolarını, dükkânlarını açtılar. Eskiden her tarafta Türkler vardı. Şimdi konut alanlarında yine var ama merkezdeki yerler çok kültürlülükten beslenen marka ve girişimlerle dolu.” Açıklamasıyla bahçenin içinde

bulunduğu işlevsel ağı ve bu ilişkilerin yarattığı gündelik hareketi değerlendirmektedir. Bahçenin bölgeye yönelik değerlendirilen işlevler ve bağlantılar içindeki konumunun değerlendirilmesi ise yaklaşımının anlaşılmasına olanak tanıyacaktır.

Bahçenin Bağlantılar İçindeki Yeri ve Konumu

Bahçede araştırma yapma amacıyla Amerika'dan Berlin'e gelmiş olan ve bahçenin bölge içindeki konumunu ve bağlantılar içerisindeki rolünü gözlemlenmiş olan bahçe gönüllüsü genç, *"Bu bölge oldukça hareketli. Bahçe çok öne çıkmıyor, davetkâr değil, 'bilen biliyor' şeklinde gözlemledim. Burası bulunduğu bölgede kesişimde bir alan... Popüler mekânlarla, konut ve iş alanlarının kesişiminde aslında."* şeklinde genel bir değerlendirme yapmıştır. Haftaiçi 3 tam gün bahçeye gelen ve diğer günlerde bölgede vakit geçirmeyi tercih etmesi nedeniyle bahçenin bulunduğu konumu gündelik hareketiyle değerlendirebilen Alman stajyer, *"Yoğun hareketi olan bir yer burası. Ve bahçe, bulunduğu doku içinde bir nefes alma noktası. Bahçede işimiz bittiğinde yürüme mesafesinde eğlenme ve buluşma yerlerine rahatlıkla geçebiliyoruz. Kreuzberg'in en kalabalık caddesinin sonu bahçenin bir yanından itibaren başlar."* şeklinde bahçenin bağlantılar ve bulunduğu doku içerisindeki konumunu sağladığı nefes alma işlevi ile değerlendirmektedir. Görüşme yapılan kişilerin çoğu, yoğun doku, çeşitli işlevler ve kalabalıklık kavramlarıyla birlikte bahçenin bulunduğu bölge içindeki yeri ve konumu ele alırken aynı zamanda içinde bulunduğu bağlantılara sunduğu anlamı da değerlendirmişlerdir. Öğrenci ve fotoğrafçı olan Alman ziyaretçi genç kızın bu yöndeki değerlendirmesi, *"Severim buraları. Bahçe, bulunduğu çevre ile alakasız biraz. Bahçe yavaş bir yer. Çevresi ise çok hızlı."* olarak bahçenin anlamına ve çevre algısına dair ip uçları vermektedir.

4.3.2.2 İmaj, konfor ve çevre algısı

Kişilerin bu bölümle ilgili hislerini tanımladıkları anahtar kelimeler ve kullanım sıklıkları; Rahatlık (x5), Keyif (x4), Güzellik (x3), Güven (x2), Yeşillik (x2), Doğallık (x2), Rengârenk, Sağlık, Estetik, Ferahlık, Tazelik, Huzur, Güzel Koku, Aitlik, Zindelik, Kullanışlılık

Bahçede bulunan farklı kullanıcı profillerinin mekânsal, kavramsal, algısal ve psikolojik değerlendirmeleri de farklılaşmaktadır. Bahçede geçirilen zaman dilimi,

kullanılan alanlar ve işlevler kullanıcı profiline göre değişmekte olup, farklı altyapılara ve karakterlere sahip kişilerin bahçenin beğenilen özellikleri, burada neler hissettikleri ve değişmesini/geliştirilmesini istedikleri konular gibi özgün değerlendirmeleri ele almak gerekmektedir. Ziyaretçi ve katılımcı grupların bu yöndeki değerlendirmeleri diğer kişilere göre çeşitlilik göstermektedir çünkü bahçenin farklı kullanım alanlarında daha örneğin stajyer ve bazı çalışanlara göre daha aktif ve etkin bir değerlendirme sürecine sahiptirler.

Şekil 4.18 : Prensesler Bahçesi imaj, algı ve konfor izlenimleri

Çekicilik

Bahçenin kişiler üzerindeki çekici etki ve cazibesini fiziksel görünüşü itibarıyla yorumlayan Fransız katılımcı, “Berlin’e ziyaret amacıyla geldiğim için bazı günler bisikletle tur atarım, sadece gezmek ve yeniden görmek için... Cadde üzerinde bisikletle ilerlerken burası dikkatimi çekti. Çünkü kavşağın bu yanında böyle yemyeşil bir alan hatırlamıyordum. Bugün girdim, baktım ve çok hoşuma gitti.” açıklaması, daha önceki bölümlerde değinilen gündelik bir rutin içerisinde kavşağın sınır olması nedeniyle bahçenin fark edilme sıkıntısına gezi amaçlı yapılan bir ziyaret ile farklı bir değerlendirme sağlamıştır. Ayrıca aynı kişi keşif ile yaptığı ziyareti sonrası zaman kaybetmeden katıldığı açık bahçe günü etkinliği sırasında bahçeyle

ilgili izlenimlerini ve hissettiklerini, *“Dikkat çekici, heyecanlı bir yer. Ne dilerseniz onu yaparsınız. Birazdan yorulursam kafeye geçip dinlenmeyi, günümün geri kalanını sakince planlamayı istiyorum.”* olarak aktarmış, bahçenin sunduğu çekicilik, konfor ve rahatlık özelliklerine göndermede bulunmuştur.

Konfor ve Rahatlık

Bahçede stajyer olarak bulunan ancak daha önceden bahçeyi bir süre ziyaretçi olarak kullanmış olan Alman genç, *“Burayı ilk keşfettiğim zamanlar bilgisayarımla gelip çalışıyor veya kız arkadaşım ile ziyaret ediyordum. Yani keyfine vakit geçiriyordum çünkü ortam, gelen insanlar, buradaki aktiviteler, mutfak, bahçe, tüm bunların birbirine yakın, içiçe oluşu çok samimi ve rahat.”* değerlendirmesi ile 2 farklı kullanıcı profili adına görüşlerini sunmaktadır. Stajyer olarak uğraştığı bahçe işleri ve koordinasyonunun yanısıra diğer mekânsal ve işlevsel kullanımların birlikteliği ile çeşitliliğini değerlendirmektedir.

Öğrenci ve fotoğrafçı olan Alman genç, herhangi bir bahçe faaliyetinde bulunmaksızın sadece ziyaret amaçlı olarak geldiği bahçe için, *“Burası çalışmak, kitap okumak veya buluşmak için keyifli bir ortam. Kahveleri güzel. Ağaçlarını, beyaz patates çuvallarını, çalışan insanları, çocukları görmeyi seviyorum.”* açıklamasıyla bahçenin sunduğu ortamın kendisi üzerindeki etkiyi ve bahçede neler yapabildiğini aktarmıştır.

Kızıyla sık sık ziyaretlerde bulunan ve açık bahçe gününe gelen katılan Alman katılımcı, *“Mesela yemeğimizi yerken aynı zamanda doğal bir atmosfer içindeyiz. Yeşil ve rengârenk her bir yanımız. Bu insana huzur veriyor inanın. Şuradaki trafikten, kavşaktan ne ses geliyor ne gürültü... Ayrıca bir şey yiyip içmeseniz bile dilediğinizde vakit geçirebileceğiniz bir yer.”* yorumuyla bahçedeki pek çok kişinin ortak görüşünü özetlemektedir.

Algısal ve Psikolojik

İlk gününden itibaren bahçede gönüllü olan ve bir yandan turist rehberi olarak çalıştığı için çevresindeki insan kalabalığı nedeniyle boş zamanlarında yalnız vakit geçirmeyi tercih eden Alman genç ise, *“Burası sahiplendiğim bir yer. Bana aitlik duygusu veriyor. Buraya gelince kendimi iyi hissediyorum. Yaptığım işler genelde tek başıma yapabileceğim türden, bu nedenle geçirdiğim süre hem kendime ait bir*

zaman hem de işe yarıyor.” diyerek bahçeye yönelik kendisiyle ilgili algısını ve durumunu aktarmaktadır. Kişinin yalnız olarak rahatlıkla vakit geçirme tercihinin bahçenin imkân sağlaması, bir kamusal mekân olarak kişinin bahçeye yönelik çevre algısını olumlu yönde etkilemektedir.

Bahçenin bir diğer tanımlanma şekli ise danışma ve bahçenin genel koordinasyonu konularında sorumlu olarak çalışan Alman gencin, *“İnsanlar sanırım bahçede mutlu olmamı sağlayan neden. İnsanları da mutlu eden bu bahçenin onlara sağladığı rahatlık, eğlence ve alternatif bir kaçış alanı...”* yorumu kendisi dışındaki kişilerle ve bahçeyle etkileşimini sunarak algılama şeklini ve ilişkilendirdiği tanımlamaları göstermektedir.

Bahçeye gerçekleştirdiği ziyaretinin ilk günü olması ve tarif üzerinde gelmiş bulunması nedeniyle farklı bir algılama durumuna sahip olan Türk ziyaretçi ise, *“Kullanışlı bir yer gibi görünüyor... Ne yapmak istiyorsan yap düşüncesinde gibi... Ben emin olamadım gelsem birşeyler yapabilir miyim diye... Hani sanki kurulu bir düzen var gibi.”* değerlendirmesiyle çekincesini dile getirmektedir. İlk etapta bulunduğu kamusal mekân ve etkinlikleri ile nasıl bir ilişki geliştireceği konusunda bu mekânın gerekli yönlendirmeyi sağlamadığı anlaşılabılır. Kişinin bu değerlendirmesi sadece bir ziyaretçi olarak geldiği bahçedeki bahçecilik etkinliği ile ilgili merakı ve bilgi sahibi olmayışı ile alakalı olarak ele alınabilir. Ancak yine de mekânla ilgili geliştirilmesi/değişmesi istenen özelliklerde ilgili kişinin ilk gün deneyimlerine yönelik önerileri ortaya çıkmakta ve bu bilgiler ileri bölümlerde sunulmaktadır.

Yeşillik ve Sağlık

Bahçenin oluşum sürecine hâkim ve zaman zaman çocuğu ile vakit geçirmeye devam eden kafe bölümünde çalışan Türk kadın ise bahçeyle ilgili izlenimlerini, *“Rahat, capcanlı bir yer. Temiz bir yer. Örnek ve güzel... Yemyeşil. Çocuklar içinde eğitici ve oyalayıcı bir yer. Zaten oyun alanını kendileri yaptı çocukların.”* açıklamasıyla mekânın sahip olduğu özelliklerin değerlendirmesini yapmıştır. Bu açıklama görüşülen bir çok kişinin ortak değerlendirmesidir.

Şekil 4.19 : Prensesler Bahçesi imaj, algı ve konfor izlenimleri-II

Bahçeyle ilgili görüşlerinde samimi ve ilk gün deneyimi itibariyle doğrudan olan Türk ziyaretçi, *“Taze nane, salata malzemeleri gördüm, mis gibi, ilaçsız, organik... Dışardan bakınca hiç tahmin etmeyeceğiniz, hem de buralarda hiç beklemeyeceğiniz bir yer. Nasıl kalmış bu bahçe burada?”* yorumuyla bahçede bulunan bitki ve sebze çeşitliliği ve yetiştirilme biçimlerinin sağlıklı etkileri ile ilgili değerlendirmelerimize katkı sağlamaktadır. Bahçede 400 çeşitten fazla sebze, yeşillik, ot gibi bitkiler bulunmaktadır. Permakültür yöntemleriyle üretilen bu bitkiler, bahçenin içerisinde farklı alanlara dağılmış olup dekor olarak durmalarından öte kişilerle etkileşim halinde bulunmaları sayesinde hem yeşil hem de sağlıklı bir atmosfer sunmaktadır.

Alman katılımcı ise, *“Kızımı çok güzel oyaladığım, güzel ve sağlıklı yemekler yediğim, insanlarla dolu, canlı bir yer olması hoşuma gidiyor. Ayrıca kızımın benim bile alışkanlığım olmayan konulara ilgi duyması, bitkilere, sebzelere dokunması, onlar hakkında sürekli soru sorarak beni biktırsa da hoşuma gidiyor gerçekten. Onun gelişimi için çok önemli.”* değerlendirmesiyle içinde bulunduğu ortamın kendisi ve 6 yaşındaki kızının üzerindeki sağlıklı etkilerini dile getirmektedir.

Bahçeye yürüme mesafesinde eczanesi olan Türk ziyaretçi ise bahçenin içinde bulunduğu kentsel çevrede yarattığı etkiyi değerlendirmekte, *“bir kere bu kalabalık*

bölgede anlamlı bir nokta. Ferah, temiz, sağlıklı, rahatlama yeri. Herkes kalabalığı, gürültüyü, curcunayı sevmez. Burası bir kaçamak noktası. Dedim ya, kentte böyle yerler olmalı" açıklamasını paylaşarak bahçenin sağladığı etkinin yaygınlaştırılması gerektiğine yönelik önerilerini sunmaktadır.

Bahçede Değişmesi / Gelişmesi İstenilen Özellikler

Bu bölümde sunulan değerlendirmelerin odağında bahçenin çekicilik, rahatlık, çevre algısı, keyifli zaman geçirme, yeşil ve sağlıklı doku gibi önemli imaj ve konfor öğeleri bulunmaktaydı. Değerlendirmelere paralel olarak kişilere “bahçede değişmesi / gelişmesi istenen özellikler” sorulduğunda yanıtlar yine kullanıcı, kullanım şekli ve bahçeyle ilişki biçimine göre farklılık göstermektedir. Bahçeye yapmış oldukları ziyaretle ortak bir özellikleri olan Fransız katılımcı ve Türk ziyaretçi ilk gün deneyimlerinin ardından bahçeye yönelik önerilerinde “*tabela veya büyük bir afiş gibi görsel bir öğenin bahçenin dışında daha dikkat çekici şekilde konulması*” gerektiği yönünde aynı görüşü paylaşmaktadırlar. Buna nazaran bahçede haftaiçi her gün stajyer olarak çalışan Alman genç aynı konuyla ilgili olarak bahçe için, “*Ben gayet memnunum bu bohem ve kendi halindeki tavrından. Girişe baktığınızda bir aşırılık yok ve pek davetkâr değil aslında. Çevre düzenlemesini önerenler var ama bence bu şekilde ideal.*” şeklinde farklı bir görüş dile getirmiştir. Başka bir konuda ise kızıyla ziyaretlerde bulunan Alman katılımcı yine bahçenin kendine haslığını kabul eden ve mekânın bu imaj ve algısına uyum gösteren bir açıklama ile, “*Yemek bazen yavaş çıkıyor ama burası bir fastfood alanı değil sonuçta bunu beklememiz veya tam anlamıyla bir kafe konforunu beklemek yanlış olabilir.*” şeklinde ifade etmekte ve bahçenin yarattığı algıyı kendi içinde oluşturduğu düzen üzerinden tanımlamaktadır. Bahçenin kişiler üzerindeki yaşam alışkanlıklarına etkileri ve bahçeyle ilgili talep edilen diğer öneriler diğer bölüm başlıklarına göre ele alınmaya devam edecektir.

4.3.2.3 Aktiviteler ve kullanımlar

Kişilerin bu bölümle ilgili hislerini tanımladıkları anahtar kelimeler ve kullanım sıklıkları; Heyecan (x4), Yaratıcılık (x2), Uğraş (x2), Eğlence (x2), Yavaş Zaman, Hareket, Merak, Genç, Deneyim, Çeşitlilik, Özgürlük, Şaşkınlık, Paylaşım.

Prencesler Bahçesi, bir toplum ve kent bahçeci olma özelliğinin yanısıra bir çok farklı aktiviteyi ve kullanım çeşitliliğini barındırmaktadır. Haftanın günlerine ve gün içindeki zaman dilimlerine göre çeşitlilik gösterirken, kullanıcıları da değişmektedir. Aktivitelerin ve kullanımların türü kullanıcı profillerine göre de değişmekte ve kişilerin kullanım, dahil olma ve üretme biçimleri de farklılaşmaktadır. “Bahçeye hangi amaçla ve ne sıklıkta geldiği” sorusu stajyerlerde, ziyaretçilerde ve katılımcılarda oldukça farklı değerlendirmeler elde etmeyi sağlamıştır.

Prencesler Bahçesi’ndeki aktiviteleri ana kategorilerle sunmak gerekirse;

- “Bahçecilik” *ana aktivite*;
- “Açık bahçe günleri” *destek aktivite*;
- “Yeme-içme” *besleyici ekonomik aktivite*;
- “Dinlenme, oyun oynama, çalışma, kitap okuma” vb. kişisel veya grup halinde zaman geçirmeye yönelik *rekreatif aktiviteler*
- “Çocuk, gençlik, yemek vb. temalı etkinlikler, pazar, farklı konu ve girişimlerin sunum ve toplantıları, müzik performansı, sergi, video, film ve spor maçları gösterimi, çeşitli konularda düzenlenen atölyeler” gibi düzenli olmayan fakat sıklıkla yer alan etkinlikler de *besleyici sosyal aktiviteler* olarak yer almaktadır.

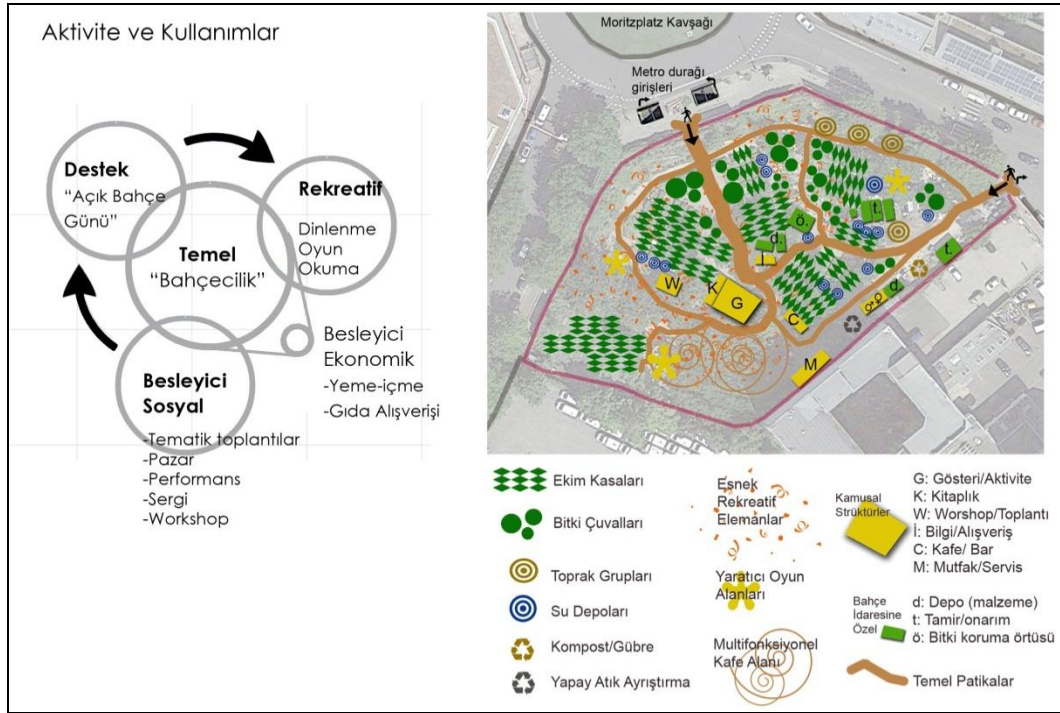
Bahçecilik işi stajyerlerin temel sorumluluğu olmakta ancak onlar için de sadece yapmaları gerekli olan bir iş değil, farklı kişileri tanıma, işbirliği, iletişim vb. konularda kendilerini geliştirdiklerini düşündükleri bir aktivite olarak da tanımlanmaktadır. Ayrıca stajyerler işlerini tamamlamış olsalar dahi, bahçede zaman geçirmeyi de tercih etmektedirler. Dolayısıyla farklı kullanıcı profilleri aynı aktiviteyi paylaşmadıkları zamanlarda bile ortak kullanım ve kesişim alanlarında biraraya gelmektedirler. Ziyaretçilerin rekreatif amacıyla izleme, keyif alma ve bahçeye bu sebeple gelme nedeni olarak kullandığı alanlar; çalışan, stajyer ve gönüllülerin bahçecilik işleriyle ilgili olarak ortak kullandığı yerler olabilirken aynı

zamanda çocuklar için oyun alanına da dönüşebilmektedir. Bu üstüste çakışmalar ve çeşitlilik kişilerin hoşlandığı durumlardır.

Bir aktiviteyi organize eden ve aktiviteye katılan kullanıcı profillerinin değerlendirmeleri, “bahçeye gelme amacındaki öncelikleri ve sıklıkları” yönünde farklılaşmaktadır. Örneğin, açık bahçe günü aktivitesinde bir taraf organize eden veya yardımcı olan kişi olarak yer alırken, bu etkinliğe dahil olan katılımcı aynı zamanda yeme-içme amacıyla geldiği bahçede bu katılımı sağlamaya karar vermiş olabilmektedir.

Çizelge 4.7 : Görüşülen kişilerin bahçedeki aktivite kategorilerine göre katılım durumu

AKTİVİTE TÜRÜ	ANA	DESTEK	REKREAT İF	BESLEYİCİ	
Aktivite Detayları	rutin bahçecilik işleri, bahçenin koordinasyonu	açık bahçe günleri	zaman geçirme, dinlenme, ders çalışma, buluşma vb...	yeme-içme (ekonomik)	düzenlenen çeşitli etkinlikler, aktiviteler (sosyal)
Yürütücü	x	x			
	x				
	x				
Stajyer	x	x			
	x	x			
	x	x			
Çalışan	x				
				x	
				x	
Gönüllü	x				
			x		
	x	x			
Katılımcı		x		x	x
		x			
		x			
		x			
Ziyaretçi				x	x
			x	x	
			x	x	
				x	

Şekil 4.20 : Prenseler Bahçesi aktivite alanları ve etkileşimleri

Aktivite Organizasyonu

Bahçede süregelen bahçecilik aktivitesi bir süreçtir. Stajyerler, çalışan ve yürütücü kişilerin büyük bir bölümü ana bir grup olarak bu aktivitelerin hem sorumlusu hem de katılımcısı konumundadır. Bütün eylemler bu ana aktivite etrafında çeşitlenmekte ve mekânın kullanım biçimlerini, kişilerin profillerini çeşitlendirmektedir. Açık bahçecilik gününde ise bahçedeki ana grup tamamen sorumlu olarak hareket etmekte ve kimi gönüllü ve katılımcı kişiler bu destek etkinliğinin katılımcısı konumuna geçmektedirler. Açık bahçecilik gününü organize edenlerden biri olan Alman stajyer genç kız, "Açık bahçe günlerinde insanları yönlendirip, onlarla ilgileniyorum. Elbette bahçe her zaman herkese açık... Ancak bazı tanımlı günlerin olması hem insanların daha çok hoşuna gidiyor, bir tür randevu gibi, hem de bizler bahçenin bakımı ve buradaki genel düzeni, işbölümünü sağlamak için daha organize, gelenlerle ise daha ilgili olabiliyoruz. Bu açık bahçe günlerine önem veriyorum." açıklamasıyla bu aktiviteye yönelik yaklaşımını ve değerlendirmesini paylaşmıştır.

Kafe kısmında bir çalışan olmasına rağmen bahçeye zaman geçirmek amacıyla da gelen Türk çalışan kadın, "Bazı zamanlar işim olsun olmasın çocuklarla da geliyorum bahçeye. Burada sık sık organize edilen yemek ve çocuklarla ilgili

etkinliklerin organizasyonuna destek oluyorum.” şeklinde aktardığı üzere sorumlu olduğu besleyici ekonomik aktivitenin yanısıra gönüllü olarak besleyici sosyal aktivitelerin organizasyonunda da yer almaktadır.

Şekil 4.21 : Temel bahçecilik faaliyetleri ve organizasyonu

Bahçede aktif olarak bulunan ve bahçecilikten etkinlik organizasyonuna kadar her tür aktivite organizasyonda yer alan Amerikan gönüllü genç, “Bahçeye destek sağlayacak, hem bahçeyi hem de buradaki insanlarla birlikte hepimizi iyi yönde geliştirecek, biraraya getirebilecek etkinlikler araştırıyorum. Mesela bir defasında pazar yeri düzenledik. İkinci el eşyalar, yemek çeşitleri... Bu çevrede oturanlar da katıldı, tezgâhını açıp burayı yeni keşfeden 2. el ürün satıcıları da... Pazarın yarattığı kalabalık burayı tanımış oldu. Müzik ve sunum aktiviteleri düzenlemeye de yardım ediyorum... Sunumlar bazı girişimler ve projeleriyle alakalı oluyor. Bir de bahçe yemeği dediğimiz keyifli bir etkinlik var. Ayın belli bir günü özenle hazırlanan, bahçe ürünleriyle herkesin ortak birşeyler pişirip hep birlikte yediği bir yemek.” şeklinde detaylandığı aktivitelerin hem araştırmasını hem de organizasyonunu

yürüttüğünü belirtmektedir. Görüldüğü üzere etkinlik organizasyonlarını bir gönüllü de üstlenebilmektedir.

Aktivitelere Katılım

Kişilerin aktivitelere dahil olma biçimi, bahçeyle kurulan ilişkiyi ve mekânın aktivite odaklı oluşuyla şekillenen yapısını anlamak için önemlidir. “İlk gün” deneyimleri ve bahçeyi keşifleri açısından dikkat çekici değerlendirmeleri olan kişilerin görüşlerine dahil olma biçimini anlamak açısından öncelikli yer verilmesi yararlı olacaktır. İlk günüyle ilgili önceki bölümlerde gözlemleri paylaşılmış olan Fransız katılımcı, *“Burayı merak edip ziyaret amacıyla içeri girer girmez bahçecilik aktivitesine katıldım. Gördüğünüz gibi... Bugün ‘açık bahçecilik günü’ymüş. Şanslı hissediyorum kendimi. Geldiğimden beri 4 saat geçirmişim...”* şeklinde memnuniyetini, ziyaretçi iken katılımcı rolüne geçiş şeklini ve bahçedeki destek aktivite ile etkileşimini ifade etmektedir.

Şekil 4.22 : Açık bahçecilik günü aktivitesine katılım

Ana aktivite olarak bahçecilikle ilgilenen ve Japon bahçeciliği kültürünün geliştirilmesi üzerine katılım gösteren Japon gönüllü kadın ise üye olduğu derneği ve kendisi adına, *“Biz Japon Bahçesi bölümleri kurduk, onlarla ilgileniyoruz. Bu beni çok mutlu ediyor. Kimi zaman ise bu tür bitkileri tanıtım günleri oluyor; çocuk, genç, yabancı gruplar ile... Haftasonları fırsat buldukça katılıyorum. Cumartesi günleri ise bazen gelir, çocuklarımla birlikte zaman geçiririm.”* şeklinde yaptığı açıklamada

bulunmaktadır. Kişi, farklı aktivite türlerinde farklı rollerde bulunabilmektedir. Japon bahçeciliği aktivitesinde gönüllü olarak, bitki tanıtım günleri gibi besleyici sosyal aktivitelerde katılımcı olarak, rekreatif amaçlı aktivitelerde ise ziyaretçi olarak bahçenin çeşitli ve çok yönlü yapısı içinde yer almaktadır.

Şekil 4.23: Prensesler Bahçesi besleyici ekonomik aktiviteler

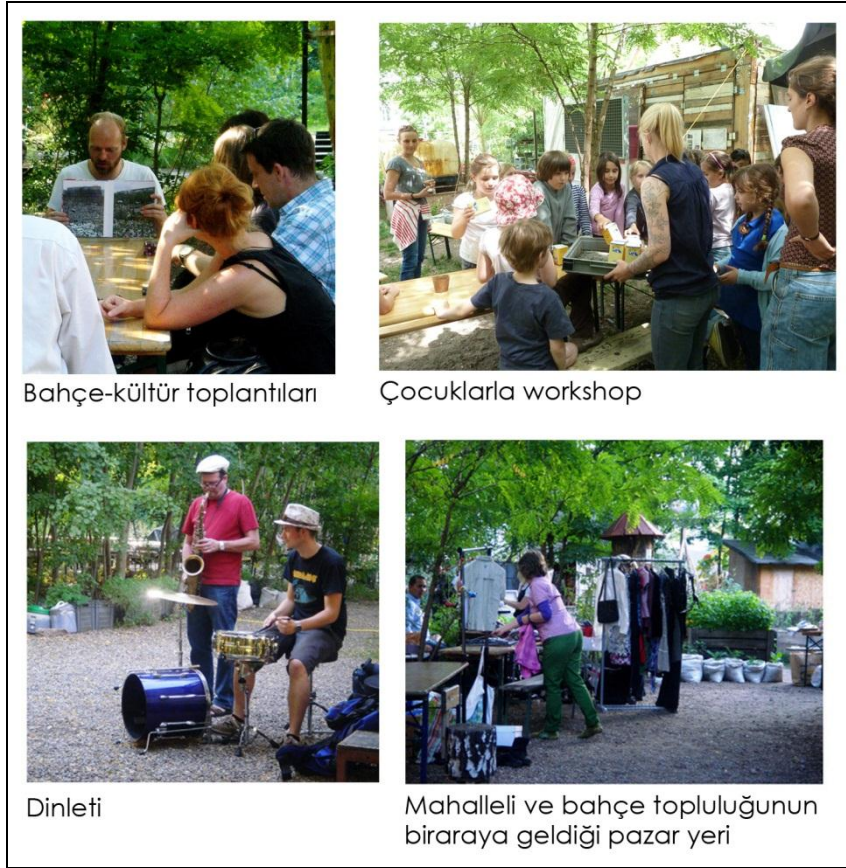
Açık bahçe günlerinin organizasyonunda yer alıp gelen kişilere ve gruplara rehberlik eden Alman stajyer genç, *“Bazı günler sadece arkadaşlarla vakit geçirme amacıyla kalıyorum. Okuma bölümü ilgimi çekiyor, arada kitapları karıştırıyorum, sunumları izliyorum.”* açıklamasıyla, bahçenin rekreatif ve besleyici sosyal aktivite olanağından yararlanma tercihi ile katılımcı rolü üstlendiğini göstermektedir.

Ziyaretçi Alman öğrencinin katılım gösterdiği bahçedeki bir yemek etkinliği ile görüşleri hem aktivitenin özelliklerini hem de sağladığı yararları değerlendirmektedir; *“O katıldığım yemek etkinliğinde başka bir kültürden yemekler ve insanlar ile zaman geçirmiştım. Yakınlaştırmacı, tanıştırmacı aktiviteler bunlar. Bir de tanışma ve öğrenme süresini kısaltıyor. Yani belli bir amaç için biraraya gelindiği için, hemen bir alışveriş gerçekleştiriyor. Çok doğal.”* açıklamasında öne çıkan öğrenme süresini kısaltan aktivite bu noktada olumlu anlamda belirtilmekte, kişileri birbirine

yakınlaştırmak ve bilgi alışverişi sağlayarak gerçekleştirilen bir süreç ifade edilmektedir.

Aktivite Organize Etme Sürecine Katılım

Organize edilen veya katılım gösterilen aktivitelerle bahçeye dahil olmaktan yana hoşnutlukların dile getirildiği değerlendirmelerin ardından; sadece gönüllü veya katılımcı olan kişilerin zaman içerisinde bazı etkinliklerin organizasyonuna destek olmaya başlaması ile bahçede süregelen döngü ele alınmalıdır.

Şekil 4.24 : Besleyici sosyal ve kültürel aktiviteler

Bahçede tercihen nöbetleşe bir dönüşüm ve bahçeye yönelik aidiyet ve sahiplenmeyi geliştirme durumu söz konusudur. Kişilerin farklı roller ve aktivite türleri arasındaki geçişlerinde bahçenin gelişmesine katkı sağlayan önemli bir örnek ise ziyaretçi rolünden aktivite organizasyonunu gerçekleştirme durumuna geçebilme olanağıdır. Bahçede geçirdiği zamanlardan bahseden 62 yaşındaki Alman müzisyen ziyaretçi, *“Bazen yemek yerim, ardından bahçeyi dolaşırım. İnsanlarla sohbet ederim. Çoğunlukla kitabımı okurum, arada da müzik dinlerim. Bazen tanıdıklarımla karşılaşırım. Bir grup arkadaşım mini bir konser vermek istedi burada. Ben artık*

bahçedeki gençleri tanıyor olduğumdan devreye girdim hemen. Organizasyonu da ses düzenlemelerini de ben yaptım. Duyurularla da ilgilendim.” sözleriyle çoğunlukla rekreatif amaçlı aktivitelerdeki ziyaretçi rolünde iken, besleyici sosyal aktivitelerin organizasyonunu gerçekleştirme durumundan bahsetmektedir.

Bahçeyi kurulduğu ilk gününden itibaren bilen, burada gönüllü olan açık bahçe günü katılımcısı Türk kadın, *“Üyesi olduğum mahalle derneği olarak bahçeyle ilk günü itibariyle iç içe, iletişim halindeyiz. Ortak amaçlarımız ve mahallemizle ilgili kimi zaman benim de bire bir düzenlediğim, katkı gösterdiğim etkinliklerimiz oluyor burada. Farkındalık yaratıyoruz.”* diyerek bahçenin diğer dernek grupları ve faaliyetleriyle kurduğu koordinasyon ve paylaşılan ortak bir kentsel mekân olarak bulundukları çevreye yönelik besleyici sosyal aktivitelerin bahçedeki organizasyonu hakkında açıklamalarda bulunmuştur. Kişinin yaptığı bu açıklamalarda hem kendisi, hem derneği hem de bahçe adına hissettiği sahiplenme önemli bir konudur.

Tüm bu tercihen nöbetleşe durumu ile sürekli bir döngü içerisinde kurgulanan, katılınan veya uygulanan aktivitelerin yararları sürdürülebilir toplum geliştirme kriterleri ile bahçenin değerlendirilmesi bölümünde detaylı olarak ele alınacaktır.

4.3.2.4 Sosyalleşme ve ekonomik hareketlilik

Kişilerin bu bölümle ilgili hislerini tanımladıkları anahtar kelimeler ve kullanım sıklıkları; İlgi(x3), Arkadaşlık (x2), Sosyallik (x2), Birliktelik (x2), Yeni insanlar, Mutlu İnsanlar, Lezzet, Esneklik

Görüşülen kişilerin kullanıcı profillerinin değerlendirildiği bölümde ilgili yaş grupları ve yoğunluklarından bahsedilirken, kişilerin “bahçedeki diğer kullanıcılara yönelik görüşleri”nin değerlendirileceği aktarılmıştı. Dolayısıyla bu bölümde ilk olarak bahçedeki genel kullanıcı profiline yönelik değerlendirmeler ele alınacak olup, etkin kamusal mekânın önemli bir özelliği olarak ‘sosyalleşme, sosyal hareketlilik’ kavramlarının dayandığı yaş, kültür, meslek vb. gruplarının çeşitliliğine bakılacaktır.

Araştırmacının gözlemi ve görüşülen kişilerin değerlendirmeleri doğrultusunda paralel bir görüşe sahip olan açık bahçe günü katılımcısı Alman kadın, *“Aileler, çocuklar, genç çalışanlar, öğrenciler çoğunlukta... Bir de yaşlılar grup halinde ziyaret amaçlı veya yemek yemek için geliyorlar.”* açıklamasıyla bahçedeki genel

kullanıcı profilini sunmuştur. Bu değerlendirme görüşülen kişilerin yanıtlarında genel olarak öne çıkmaktadır. Çocukların bahçenin her köşesinde olduğu, bahçedeki kişilerin bir topluluğa ait olma hissi verdiğini, grup halinde gelenler olabildiği gibi tek başına gelen kimselerin de rahatlıkla zaman geçirdiğine yönelik değerlendirmeler de bulunmaktadır.

Sosyo-kültürel açıdan bahçenin kullanıcılarına yönelik bir değerlendirmede bulunan Alman stajyer genç, *“Çoğunlukla duyarlı ve buraya önem veren insanlar geliyor. Dünyanın her yerinden pek çok insan gördüm. Mesela bahçenin buradaki Türk toplumla ve onların dernekleriyle de ilişkisi iyi. Dilenen insanlar da görebilirsiniz burada, dışlayıcı bir yer değil, kimse onlara karışmaz veya girmeleri yasak bir yer değil, gelir giderler... Öte yandan elbette özgün, yaratıcı ve sosyal çalışmalarda bulunan kimselerin de tercih ettiği bir yer. Veya yakın çevrede çalışanlarında tercihi olabiliyor. Ben en çok arayışta olan öğrencilerin, yazarların, araştırmacıların ve çocuklu ailelerin burada ne aradığını bulduğu kanısındayım.”* açıklamasıyla farklı sosyal altyapılara sahip kullanıcıların bahçe ile etkileşimlerini ele almıştır. Berlin’in mevcut sosyo-kültürel çeşitliliğini yansıtan ve bahçenin farklı aktivite alanlarıyla bu çeşitlilik adına bir ifade alanı sunmasının önemi de ele alınmıştır.

Sosyalleşebilme ve Sosyal İlişki Düzeyleri

Görüşülen kişilerin “bahçede tanıştığı/ zaman geçirdiği kişilerle kurduğu sosyal ilişki düzeyleri” değerlendirilmelidir. Bahçedeki farklı kullanıcı gruplarının bu anlamda sosyalleşebilme durumları, daha önceden incelenmiş olan “aktivitelere katılım biçimi ve bu süreçlerde geçirilen zaman”a göre veya kişilerin “boş zamanlarını değerlendirme tercihleri”ne göre farklılaşan bu sosyalleşme durumlarının bahçe ile ilişkisi incelenmelidir.

Stajyer, yürütücü, çalışan ve gönüllü kişilerin bahçede kurduğu sosyal ilişki düzeyleri oldukça yüksektir. Bu kişiler, bahçede katılım gösterdikleri aktivitelerde ve zaman geçirdiği süreçlerde tanıştığı kişilerle birarada olmayı ve vakit geçirmeyi tercih etmektedirler. Kalıcı arkadaşlıklar kurulduğu sıkça dile getirilmektedir. Aynı zamanda bahçeye yeni gelen katılımcı ve ziyaretçilere yönelik yaklaşımları ve sosyalleşme eğilimleri de pozitif yöndedir.

Bahçede ilk zamanlarından beri yer alan ve bugün bahçecilik işlerinden sorumlu Alman çalışan, “Bahçede bulunduğum süre boyunca pek çok yakın arkadaşım oldu ve bugün sosyal çevrem büyük çoğunluğunu onlar oluşturur. ... Kültürel aktiviteler organize eden, öğretmen veya sağlıklı bir çok kimseyi de tanıdım ve onların hikayelerini, deneyimlerini dinlemek keyif verdi.” açıklamasıyla, hem kendisi gibi stajyer ve çalışma süreçlerini geçirmiş olan arkadaşlarıyla hem de ziyaretçi olarak farklı meslek gruplarından kişilerle kurduğu sosyal ilişki düzeyine yönelik değerlendirmelerde bulunmuştur.

Şekil 4.25 : Prensesler Bahçesi sosyal çeşitliliği ve sosyalleşme ortamı

Farklı ilgi alanlarına sahip çeşitli proje ve girişimlerden sorumlu kişilerin bahçeye gerçekleştirdikleri ziyaret kimi zaman farklı iş ve proje ilişkileri geliştirilmesine de neden olabilmektedir. Başka bir takım görüşlerde ise, bahçenin sağladığı ortak amaç ve aktiviteyi paylaşan kişilerin farklı sosyal ilişki geliştirme biçim ve kabiliyetleri olduğu dile getirilmektedir. Bahçede aktif olarak bulunan Amerikan gönüllü bahçede tanıştığı kişilerle kurduğu sosyal ilişki düzeyini, “Burada tanıştığım arkadaşlarımla bahçe dışında da vakit geçiriyorum. Bir de umduğumdan hızlı bir şekilde yaratıcı sektör ile irtibat kurma şansı edindim. Bahçe için iletişim halinde olduğum kişiler ve projelerinden haberdarım. Şu da ilginçtir ki her hafta gittiğim Türk pazarında devamlı olarak karşılaştığım insanlar var bahçeden... Benzer

ortaklıklar insanları kolaylıkla yakınlaştırıyor.” açıklamasıyla aslında bahçeye gelen kişilerin gündelik hayat ve ilgi alanları açısından da benzerlikleri bulunduğunu ve kurduğu arkadaşlıkların ve geliştirdiği yeni ilişkilerin kendisini olumlu yönde etkilediğini göstermiştir. Sosyal ilişkilerin kısa zamanda kurulabiliyor ve geliştirilebiliyor olması görüşülen kişilerin ortak gözlemidir.

Bahçeye gelen ziyaretçi ve katılımcı kişilerin bahçede sosyalleşme eğilimleri de farklılık göstermekte, sosyal ilişki düzeyleri gelişse de daha zayıf kalmaktadır. Açık bahçe günü katılımcıları daha çok teke tek geçici ilişkiler geliştirmekte ve grup halinde beraber çalışma durumuna uyum göstererek bir takım ilişkisi içerisine dahil olmaktadır. Ve bu durum kişilerin tercihen geçirdikleri zaman diliminde tatmin edici ve hoşnut sonuçlar doğurmaktadır. Açık bahçecilik gününe kızıyla gelen Alman katılımcı, *“Benden daha çok arkadaş edindi kızım. Arkadaşlarla da bahçede yemek yerken bizler gibi gruplar oluyor, hep karşılaştığımız... Yemek zamanlarında birlikte oturmaya başladık. Aynı çevrede çalışıyoruz sonuçta. Kızım ile geldiğimde ise çocuk odaklı etkinlikler süresince aileler yakınlaşıyor tabi. Sohbetler ediliyor. Ama bahçe dışında görüştüğüm samimiyette bir arkadaşlığım yok burada. Bahçedeyken bahçeye yardımcı gençlerle sohbet etmekten keyif alırım özellikle.”* açıklamasıyla bahçenin farklı aktivite alanlarında geliştirdiği sosyal ilişki düzeylerini ve kendisinin dışında 6 yaşındaki çocuk etkileşimlerini aktaran örnekler göstermektedir. Ortak aktivite ve benzerliklerle biraraya gelip bahçede zaman geçirdiği kişilerle sosyalleşebilen fakat önceki örneklerde olduğu gibi bahçe dışına taşan bir ilişki düzeyi olmayan genel bir katılımcı tercihi sergilenmektedir.

Öte yandan ziyaretçilerin ise çoğunlukla yeme-içme ve rekreatif amaçlı aktivitelere tek başına veya birlikte geldiği yakın çevresi ile katılım gösterdiği gözlenmiştir. Sosyal bir hareketliliğin içinde keyifli zaman geçirirken diğer kişilerle sosyalleşme tercihindan bulunup bulunmama düzeyinin aktivitelere katılım gösterme eğilimleri ile paralellik göstermektedir.

Ekonomik Hareketlilik

Sosyal ve ekonomik hareketliliğin etkileşim içinde olması ve bu hareketliliğin hem bahçenin hem de bahçedeki kullanım ve kullanıcı çeşitliliğinin devamlılığı açısından öneminin kabulü ile, “herhangi bir park veya bir kafe alanına kıyasla Prensesler Bahçesi’nin farkları” görüşülen kişilere sorulmuştur. Çünkü daha önceki bölümlerde

değerlendirildiği üzere Prensesler Bahçesi, konumu ve bulunduğu çevre itibarıyla zaten sosyal ve ekonomik yönden hareketli bir kentsel ortamda yer almakta ve pek çok rekreatif alanı barındıran karşılaşma mekânları içerisinde bulunmaktadır. Sorulan bu sorunun amacı, kıyaslanan mekânlara göre bahçenin yarattığı sosyal ve ekonomik hareketlilikteki farkların anlaşılma istenmesidir.

İnsanların değerlendirmelerinde bahçenin ‘bir üretim merkezi olması, deneyim ve uygulama eylemleri ile sürekli olarak değişen ve dönüşen bir mekân olması, insanların katılımıyla hayat bulması, sadece yeşil ve rekreatif olmanın ötesinde el ile şekillendirilebilen ve dahil olunan ortak bir alan sunması ” konularında ortak görüşler bulunmaktadır. Alman stajyer genç kız, *“Bahçede bir tema ve konsept var. Tanımlı bir etkinlik alanını paylaşma durumu ve bununla birlikte yan yana gelebilme hali var. Elbette kendi başınıza da kalabilirsiniz ama birliktelik halinin beraberinde getirdiği sıcak ve alışılmış bir ortam var. Beklenen tema belli, ama beklenmedik etkinlikler ve insanlarla hareketlenen bir döngü de var.”* açıklamasıyla herhangi bir açık kamusal alandan farkını sunan bahçenin sosyalleştirici gücüne vurgu yapmaktadır.

Ekonomik hareketliliğin bahçe özelindeki etkisini ise sık sık bahçeye gelen Türk gönüllü açıklayarak, bahçenin herhangi bir kafe işlevinden farkını ortaya koymakta, *“Burada zaman geçiren, kafe bölümünü kullanan insanlar bahçenin varlığından mutlular. Sonuçta ilginç bir yapısı var. Böyle toprağı el arabasıyla taşıyan gençler önünüzden geçiveriyor, elleri çamurlu çocuklar, büyük büyük masalara yayılmış el işi yapan ya da ders çalışan insanlar. Akşam evinizde yapacağınız salata için bahçede organik yetiştirilen marul ve nane alma şansınız da var.”* açıklamasıyla gözlemini ve deneyimini paylaşmaktadır. Ekonomik hareketliliği yaratan kafe işlevinin yanı sıra bahçede üretilen sağlıklı besinlerin ve yeşilliğin bahçeye dönen ekonomik katkısı da değerlendirilmekte ve bu sürecin kişilerde yarattığı etkiler aktarılmaktadır.

Bahçeyi tercih nedenleri arasında çok işlevli yapısı ile öne çıkan ve yeme-içme amaçlı besleyici ekonomik aktivite ile konforlu bir zaman geçirme alanı sunan kafe işlevi bahçedeki ekonomik hareketliliği sağlamakta, insanların tercihlerini çekici yönde etkilemektedir. Sosyal etkileşim ile ekonomik hareketliliğin içiçe geçtiği zamanları örnek gösteren Alman stajyer kız *“Sohbetleri üreten ortak noktalarınız var*

bir kere, etrafınızdaki çevre ve yediğiniz yemek. Burada üretilen sebze çeşitlerini görüp sonrasında mutfakta sizin için hazırlanması durumu var.” açıklamasıyla

Bahçenin tüketimden çok üretim odaklı bir ekonomik hareketliliğe sahip olduğu yönünde görüşlere sahip kişiler, aynı zamanda bahçenin sunmakta olduğu kafe işleviyle alakalı olarak değerlendirmelerde de bulunmaktadır.

Turist rehberi olan Alman gönüllü, *“Buradaki kafe bahçeye destek amaçlı aslında. Yani bir kurumun veya işletmenin kar etmesi için değil. Diğer yandan ise huzurlu bir yer. Değişen, gelişen, büyüyen bakımlı, güzel bir bahçe...”* açıklamasıyla kafe işlevi gerçekleşen ekonomik aktivitenin ve bu işlevin bulunduğu ortamı değerlendirmektedir. Bu ekonomik hareketlilik içerisinde insanın varlığını ele alan Japon gönüllü ise, *“Bahçenin kafe bölümü bahçeye tamamen entegre ve bu bahçe üretim halinde... Bire bir içindesiniz... Burada vakit geçirirken güzelce gelişen bir çevre var ve bu çevrenin önemli psikolojik etkileri var. Siz de buna katkı koyuyorsunuz aslında, varlığınızla... Bunu hissedebildiğiniz bir yer.”* kişilerin bahçeyle etkileşimini ve ekonomik aktivite içerisinde bulunma biçimini sunmuştur.

Bahçede çalışan Alman genç, *“Kafe ve buluşma mekânı olarak sunulan, çeşitli bir kullanım alanı aslında. Tanımlı bir işlev yok... Bir kafeye gittiğinizde tüketim odaklısınızdır. Burada bu şart değil. Ve aslında tüketseniz bile bir yandan üretime de katkı sağlıyorsunuz.”* yorumuyla kafe işlevinin yerine getirdiği ekonomik hareketliliğin değerlendirmesini, hem maddi kaynak yönünde hem de doğal atıkların bahçedeki geri dönüşüme katkısı konusunda ele almaktadır.

4.3.3 Bahçenin sürdürülebilir toplum gelişim kriterleri değerlendirmesi

Prencesler Bahçesi, kentin boş bir alanının bahçecilik aktivitesiyle değerlendirilmesi ve etkin bir kamusal mekâna dönüşümü nedeniyle çeşitli kriterler açısından önceki bölümlerde değerlendirilmiş, görüşülen kişilerin ve araştırmacının gözlemlerine yer verilmiştir. Ayrıca Prencesler Bahçesi; ürettiği aktiviteler ve sunduğu işlevler dolayısıyla çevre duyarlılığı ve farkındalığı yaratarak sürdürülebilirlik kültürünü inşa eden, çeşitli yaş gruplarından ve farklı sosyal altyapılardan insanları biraraya getirerek öğrenme ve birlikte uygulama sürecini başlatan, öğrenilenlerin bilgi ve pratiklerin aktarımı konusunda yöntemler geliştiren, katılımcı bir zemin hazırlarken bir yandan da yerel ve uluslararası bağlantıları kuran ve tüm bunları devamlı bir

döngü içerisinde gerçekleştiren bir yaklaşıma ve eylemler bütününe sahiptir. Dolayısıyla bu bölümde görüşülen kişilerin sürdürülebilir toplum gelişimini sağlayıcı eylemler açısından bahçede geçirdiği deneyimler ve araştırmacının bu doğrultuda aktaracağı gözlemler 4 bölümde ele alınacaktır.

- Sosyal Öğrenme ve Birlikte Uygulama Pratikleri Üretme
- Sürdürülebilirlik Kültürü ve Çevresel Duyarlılık Oluşturma
- Toplumsal Katılım ve Farkındalık Yaratma
- Çokdisiplinli Yerel ve Uluslararası Bağlantılar Kurma

4.3.3.1 Sosyal öğrenme ve birlikte uygulama pratikleri üretme

Kişilerin farklı aktivite ve uygulamalardaki sosyal öğrenme durumları, katıldıkları bu süreçlerin yararları, bahçedeki üretim biçimine ve organizasyon yapısına yönelik değerlendirmeleri, öğrenerek uyguladıkları ve sürdürmeyi planladıkları süreçler, kişileri üretici ve yaratıcı yönde düşünmeye teşvik eden birlikte uygulama pratikleri konularındaki görüşleri çeşitli sorularla ele alınmaktadır.

Kavramsal bölümde değerlendirildiği üzere, sürdürülebilir toplum gelişiminde bilgi aktarımı ve bu aktarımın yaygınlaştırılması önemlidir. Bunun yollarından birisi ise sosyal öğrenme ve öğrenilen bilginin birlikte uygulama pratikleri ile yeniden üretilmesi ve bu şekilde aktarılmasıdır. Bu süreç bir devamlılık içinde olmalı, devamlılığı sağlayacak yöntemler de süreç içinde üretilip geliştirilmelidir.

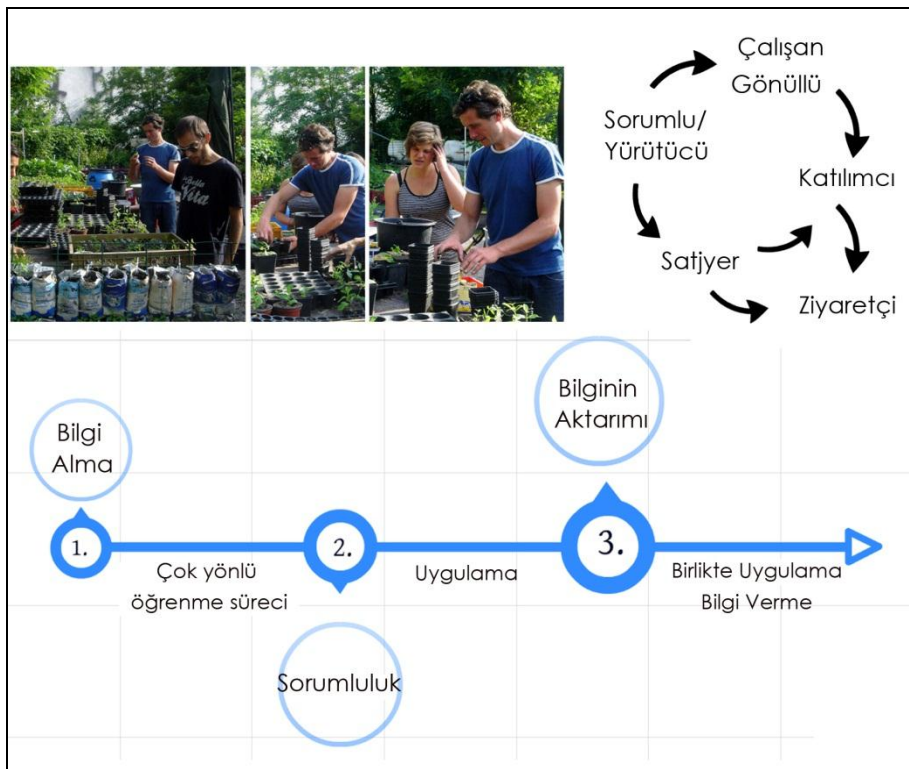
Prensesler Bahçesi'ndeki farklı kullanıcı grupları bu sürece farklı şekillerde dahil olmaktadır. 'Stajyerler', 'Çalışanlar' ve 'Sorumlular'; bahçenin hem bahçecilik uygulama pratikleri sürecinde hem de birbirleri arasındaki koordinasyon ve işbölümü içerisinde sosyal öğrenme sürecini yaşayarak kendilerini ve bahçeyi etkin olarak geliştirmektedirler. Bu grupların bahçede aktif olarak bulunması nedeniyle birlikte organize edilen ve birbirinden öğrenilen bir iş bölümü gerçekleşmektedir. Öğrenme ve uygulama sürecinin başlangıcı ve devamlılığı şu şekildedir;

-Deneyimli kişiler yeni gelen kişilere ilk 1 hafta boyunca detaylı bilgi aktarımı sağlanmaktadır

-Bir sonraki hafta ise kişi bahçedeki pek çok farklı konuda çalışan kişilerle çok yönlü bir süreç deneyimlemektedir.

-Bu sürecin de sonunda kendisine yakın hissettiği ve yapabildiğine karar verdiği konuda sorumluluk almakta ve diğer işlere de destek olmayı sürdürmektedir.

-Tüm bu süreç boyunca öğrenme sürekli olarak devam etmekte ve birlikte uygulama pratikleri deneyimlenmektedir. Yeni gelen kişilerle kendini tekrarlayan bu süreç, bahçenin aktif üretim ve gelişim dönemi boyunca farklı zamanlarda yer değiştiren kişilerle devamlılığı sağlamaktadır.

Şekil 4.26 : Sosyal öğrenme, bilginin aktarımı ve uygulama süreci

Bu sürecin yanısıra açık bahçe günlerine dahil olan 'Katılımcılar' devamlılığı olan öğrenme süreçlerine entegre olmakta ve bir süre sonra yeni gelen katılımcılara yol göstermektedirler. Gönüllüler için de benzer bir süreç söz konusudur. Bahçecilik aktivitelerinin yanı sıra çeşitli besleyici aktivitelerin de öğrenme ve uygulama süreçlerine sağladığı her yeni girdi ile sağlanan bilgi aktarımı, kullanıcı profillerinin çeşitliliği ile gerçekleştirilmektedir. Uygulayıcı topluluğu oluşturan kişilerin değişkenlik göstermesi sürecin devamlılığını engellemekte, bahçede dönemsel olarak sabit kalan kişilerin yanısıra sistemi besleyerek harekete geçiren, kimi zaman yaşanan değişimlerle girdilerin çeşitliliğini arttırarak öğrenme süreçlerini

etkinleştiren katılımcı, gönüllüler ve rolleri değişen ziyaretçiler de söz konusu olmaktadır.

Bahçedeki İşbölümü ve Öğrenme Yöntemleri

Bahçedeki stajyerlerin “Neleri, Nasıl Öğrendiği” sorusuna yönelik ortak görüşlerine yer vermek gerekirse; birlikte ve birbirinden öğrenme, kısa zamanda sorumluluk alabilme ve yerine getirme, kısa sürede çok şey öğrenme ve uygulama gibi eylemler ile kişiler, özgüven duygularının güçlendiği yönünde değerlendirmelerde bulunmaktadır.

Permakültür konusunda eğitim alan ve bahçede deneyim kazanmak için başka bir şehirden Berlin’e gelen Alman stajyer, *“Birçok şeyden sorumluyum, öğrendiğimi uyguluyorum ve bir şey diğerini tekrar etmiyor. Daha altyapısal ve bahçecilik odaklı çalışıyorum. 1-2 haftamı aldı her işi deneyip rahat olduğumu seçmek. Ama kısa zamanda öğrendim. Sulama sistemi ile ilgili detayların geliştirilmesi, üretilmesi ilk kez burada deneyimlediğim bir konu ve bunun için kuruculardan biri olan Robert ile çalıştım. Şimdi sadece ben bakıyorum bu işlere. Ve yeni gelenlere de öğretiyorum”* açıklamasıyla öğrenim ve bilgi aktarım sürecini paylaşmaktadır. Bahçenin farklı iş ve aktivite organizasyonunda aktif rol alan stajyerler, yürütücüler ve çalışanlarla iletişim ve koordinasyon içerisinde iş bölümünü gerçekleştirmektedir. Bu süreci aktaran Berlinli Alman stajyer genç ise, *“Genel bir yapılacaklar listesi kağıtlara yazılır ve bir yerde durur. İş birbirimizden öğreniyoruz burada ve sonrasında kağıtları takip ediyoruz. Üzerini çiziyoruz ya da iş bitmediyse devamının nasıl getirilmesi gerektiğini not düşünüyoruz. Dileyen dilediğini yapıyor önemli olan haberdar etmek”* değerlendirmesinin yanısıra bahçenin sadece bir hobi alanı olarak görülmemesi gerektiğini, devamlılığını ve işlevini yerine getirmesi için gereken bilgi aktarımı ve paylaşımının, birlikte hareket etme yönteminin gerekliliği konularındaki görüşlerini de eklemektedir.

Bahçedeki gönüllü ve katılımcılar ise öğrenme, uygulama ve bilgi aktarımı sürecini daha farklı yöntemlerle geçirmektedir. Buna örnek olarak bahçede nasıl bir öğrenme süreci geçirdiğini paylaşan Alman gönüllü genç, *“Sorarak... Tahmin yürüterek, hata yaparak. Sohbet ederek. Gördüğünüz gibi burada bahçeyi, düzenini oldukça iyi bile gönüllüler ve öğrenciler var. Onların yardımları ve ilgileriyle... Yani İnsandan, doğadan... Herşey gözünüzün önünde geliyor. Sadece oturduğunuz yerden bile*

öğrenebiliyorsunuz.” yorumlarıyla bahçenin dinamik etkilerini ve sahip olduğu aktivite ile biraraya getirici etkisi sayesinde kişileri birbirinden öğrenmeye teşvik edebildiğini vurgulamakta, öğrenme sürecini değerlendirmektedir.

Bahçede görüşülen kişilerin açıklamalarında ve araştırmacının gözlemlerinde ortak olan değerlendirmeler ise; bahçede geçirilen kısa sürede bir çok kişiyle çeşitli bahçecilik işleri paylaşmanın, bu süreçte bir çok kez üstüste sorulan sorulara karşın hoşgörü ve yardımlaşma ile geçirilen zamanın, yaşanan deneyimin ve tanışılan kişilerin sadece bahçecilik adına değil benzer yaşam alışkanlıkları ve kültürü etrafında şekillenen bir çok konuda kalıcı bilgiler sunmasının tüm bu öğrenme sürecine dahil olduğu görüşleridir.

Değinildiği üzere sosyal öğrenmenin yaşandığı süreç her ne kadar bahçenin bahçecilik aktiviteleri etrafında etkili olsa da diğer aktiviteler ve kişilerin kendi aralarında geliştirdiği ilişkiler ile de etkisini göstermektedir. Bahçede çalışan Alman ziraat uzmanı genç bahçedeki deneyim sürecini, *“Buranın düzenini hep birlikte kurduk aslında. Genel işleyiş birarada birbirimizle karar vererek, zaman içinde kendiliğinden gelişen yöntemler ile oluştu. Hala da öğrenmeye devam ediyoruz. Buraya gelen bahçecilik aktivitelerine katılmak isteyen, yardımcı olduğum insanlar da ilgimi çekiyor. En çok da sağlıkçılar, eğitimciler... Ben de onlara sorular soruyorum. Bir sürü yeni şey öğreniyorum.”* açıklamasıyla aslında daha çok öğreten konumunda olmasına rağmen kişilerle etkileşim halinde olması ile bahçedeki öğrenme sürecinin kendi çalışmalarına ve yaklaşımlarına da katkı sağlayarak devam ettiğini ve bahçedeki işleyişin bu birlikte geliştirilen yöntemler ile sağlandığını belirtmektedir. İşim olsa da buradaki teknik bilgim ve disiplinim gereği düzeni sağlamak bakımından katkı gösteriyorum. Gönüllü katılımcı ve stajyerlerin eğitiminden sorumluyum tabii ki bu sürekliliğin sağlıklı işlemesi bakımından önemli. Sonuçta genel koordinasyon ve bilginin transferi gönüllülükle bir yere kadar işler. sabit değişkenler olmalı.

62 yaşındaki müzisyen ziyaretçi ise bahçenin olumlu etkilerinden bahsederek, *“insanların özellikle çocukların çok yönlü gelişimi için önemli. Bir şey öğretirken eğlendirmek, düşündürürken canlı canlı göstermek... Bu bahçe bunları yapıyor.”* açıklamasıyla hem gözlemlerini hem de torunuyla gerçekleştirdiği ziyaretlerdeki deneyimini aktarmaktadır. Kişilerin görerek, hissederek ve eğlenerek öğrendikleri

süreçleri sunan bahçenin insan ilişkilerini geliştirici etkisi çoğu ziyaretçi ve katılımcının ortak değerlendirmelerinde yer almaktadır. Ayrıca aynı kişi bahçenin beğendiği özelliklerine yer verirken, *"bana ilham veriyor, inanın. Buranın eğitici, iletişim ve üretkenliğe dayalı konsepti oldukça yaratıcı"* görüşüyle bahçedeki aktivitelerden çok bahçenin kendi varlığında barındırdığı özelliklerin kişilerin öğrenme süreçlerine teşvik edici bir zemin hazırladığı etkilerinden bahsetmektedir.

Öğrenme ve Uygulama Süreçlerinin Bahçeye ve Kişilere Katkıları

Bahçede gerçekleştirilen aktiviteler ile sağlanan öğrenme süreçlerinin yararları konusuna yönelik görüşler farklı kullanıcı profillerine ve kişisel deneyimlere göre çeşitlenmektedir. İsviçre’den bahçede deneyim kazanmak adına gelmiş olan sosyal çalışmalar öğrencisi stajyer genç, bahçede gerçekleştirdiği aktivitelerle sağladığı kazanımlara yönelik, *"Aslında bu aktiviteler katılımcılardan çok bana yarar sağlıyor sanki. Sürekli bir gelişme sürecim var. Daha pratik ve daha sosyal bir koordinasyon sürecini öğreniyorum. Katılımcılar için ise bahçeyi her yönüyle tanımaları ve sorular üretmeleri, burada sürekli değişen etkinliklerle yeni bakış açısı kazanmaları önemli gibi geliyor. Kimi zaman da ben onlardan yeni şeyler öğreniyorum. Mesela geçen gün bir çocuk, okullarında böyle bir bahçe projesi yapmak istediklerini söyledi bana ve biz de okula gittik, destek olmaya gönüllü oldum."* görüşüyle hem kendisi hem de bahçede bulunan diğer kişiler için değerlendirmeler sunmaktadır. Ayrıca stajyer gencin okul bahçesindeki deneyiminin sağladığı öğrenme süreci ise sonraki bir zamanda yapılan görüşme ile değerlendirilmektedir. Kendi şehrinde yenilenmekte olan yaşlılar evinin genişletilen bahçe düzenlemesi için gönüllü olmayı teklif eden genç, Prensesler Bahçesi’nde edindiği deneyim ile uygulamalarını gerçekleştirmeyi planlamaktadır. Ayrıca yaşlıların vakit geçirme tercihlerine göre bahçecilik aktiviteleri oluşturabileceğini de görüşlerine eklemektedir. Bu örnek, farklı bir ülkeden bir kişinin sosyal öğrenme süreci ile geliştirdiği özgüveni ve becerisini, uygulamaya koyacağı yeni bir projenin benzer ilke ve yöntemler ile yaygınlaşabileceğini sunmaktadır.

Bahçecilik aktivitesinin sosyal öğrenme ve birlikte uygulama pratikleri çerçevesinde yararlarını ele alan ve kimi zaman insanlarla birarada kimi zaman ise tek başına çalışabilen Alman gönüllü, *"Burası fikirleri, bilgiyi, insanları biraraya getiren bir atölye... İnsanları üretime teşvik ediyor. Her anlamda. Fikir üretimine, yiyecek*

üretimine... *Ve bunların hep birlikte üretimine... Bu nedenle atölye... Atölyede hem genel bir düzenin parçası olarak hem de tek başınıza yapabilecekleriniz vardır. Sonucunda da üretilen şeyler elle tutulur, insanları tatmin eden, motivasyon sağlayan ürünler... Bahçe, fikir, proje... Her türlü...*" değerlendirmesiyle birlikte uygulama ve üretme düzenini açıklamakta, bahçenin motivasyon sağlayan ve teşvik eden yapısını yorumlamaktadır. Bu etkiler kişilerin öğrenme ve uygulama süreçlerini kolaylaştırmakta ve pratikleştirmektedir.

Açık bahçe gününe katılan Fransız katılımcı turistin bir günlük deneyimi üzerine paylaştığı görüş ve gözlemleri ise, *"toprakla çok haşır neşir olmuş bir insan değilim. Diyebilirim ki bu hayatımdaki 3. deneyimim. Burada insanların neler yaptıklarını görmek çok güzel. Sonuçta benim dikkatimi çekti girdim ve hemen dahil olabildim. Bu inanılmaz bir etki. Yararı ise böyle bir projeyi farketmem, diğer insanlarla bunu konuşacak olmam. Çarpan etkisi kavramını çok kullanırım. Böyle bir deneyimin kısa zamanda etkilemesi ve aktarılabilir olması meselesi... Kitaptan değil de tam da anlamıyla benim gibi yoldan geçerken gördüğün bir şeyin sana birşeyler öğretmesi. Burada bir yandan bahçe işlerini yaparken bir yandan insanlarla konuşup projenin amacını, neler yaptıklarını ve neler düşündüklerini öğrendim"* şeklinde aktarılmaktadır. Bu görüş, sosyal öğrenme sürecini gerçekleştiren bahçenin kişinin tutum ve davranışlarına etkisinin yanısıra açık kamusal alan etkileşimi özelliğiyle de bu süreci desteklemiş olduğunu göstermektedir.

Ziyaret amaçlı gelen ve işyerinin bahçeye yakınlığı nedeniyle yemek yeme, dinlenme amaçlı gelen Türk ziyaretçi kadın ise hiçbir aktiviteye katılmadan sadece gözlem yoluyla edindiği görüşlerini bahçede farkındalık kazandığı konular üzerinden değerlendirmektedir. *"Doğal olanın önemi. Doğal bir üretim ve doğallık... Bir de bilgi. Yani neyi nasıl yapmanız gerektiğini bilmeden böyle bir bahçeyi idare edemezsiniz. Buradaki insanlar hem duyarlı hem bilgili... Hem de aynı anda işçi ve işveren gibi."* görüşüyle farklı tutum ve davranışlar ile bilginin birikteliğini vurgulayarak sosyal öğrenme ve birlikte uygulama sürecini paylaşan tarafların bahçedeki işleyişi sağladığını ifade etmekte, doğal üretime ve devamlılığa yönelik referanslar sunmaktadır.

4.3.3.2 Sürdürülebilirlik kültürü ve çevresel farkındalık oluşturma

Kişilerin sahip olduğu veya bahçede kazandığı yaşam alışkanlıkları üzerinden tanımladıkları farkındalıkları, bahçenin amacı ve uygulamaları ile kent ve toplum için önemi ve sürdürülebilir ilişkisi, bahçedeki aktivitelerin ve genel işleyişin ele aldığı çevresel duyarlılık ve çeşitlilik üzerine yoğunlaşan yaklaşımlar ve Prensesler Bahçesi'nin deneyim ve bilgi transferini sağlayıcı süreci değerlendirilmektedir.

Sürdürülebilirlik kültürü kavramsal çerçevede değerlendirildiği üzere sürdürülebilir toplumun kişisel tutum ve davranışlarının ekolojik sorumluluğu göz önünde bulundurması ve çevresel farkındalığı gözetken bir toplum gelişiminin devamlı olması yönünde bütünsel bir süreci kapsamaktadır. Bu bağlamda, görüşülen kişilerin kişisel tutum ve davranışlarını değerlendirmelerini sağlayan ve diğer yandan ise kente yönelik görüşleri alınırken bahçenin kentsel çevreye ve hayata sağladığı katkıları ele alan bir süreç izlenmektedir.

Bahçenin Kişisel Davranış ve Tutumların Gelişimine Etkisi

Sürdürülebilirlik kültürünün ve çevresel farkındalığın oluşumunda öncelikle kişisel davranış ve tutumlardaki uyanışın ve gelişimin sağlanması önemlidir. Bu nedenle bahçenin kişisel deneyim üzerinde sağladığı olumlu etkilerin değerlendirilmesi, kişilerin katılım gösterdikleri aktivitelerle farkındalık sağladıkları çevresel ve toplumsal değerlerin ele alınması önem arz etmektedir. Bahçenin mutfağında çalışan Fransız aşçı iş dışında da zaman geçirdiği bahçede insanlarla sağladığı sürekli iletişim dolayısıyla çeşitli gözlemler yapabilmekte, "güzel bir hareket var burada. Örnek bir yer. İnsanlarda çok fazla etki bırakıyor. Hem de kalıcı etkiler." görüşüyle genel bir değerlendirme sunmaktadır. Bahçenin sorumlu/yürütücü pozisyonunda katkı sağlayan Alman genç kız bahçenin beğendiği özellikleri üzerine, "dönüştürücü etkisini seviyorum, her anlamda... Bunu geri dönüşüm olarak da görebiliriz, insanlar üzerindeki yaşam alışkanlıklarını etkilemesi bakımından da..." şeklinde görüşlerini paylaşmaktadır ve sürdürülebilirlik kültürü temel niteliklerinden geri dönüşüm ve olumlu etkilenen yaşam alışkanlıkları konularının altını çizmektedir.

Bahçenin ve bahçedeki aktivitelerin, sürekliliği ve yenilenen bir süreci insanların katılımına sunması konusunda değerlendirmelerde bulunan Alman stajyer genç kız

"insanlar bahçeye heyecanlı geliyorlar. Tanımak, bilmek, katılmak, destek vermek veya sadece zamanlarını değerlendirmek istiyorlar. Bu açık bahçe günlerinde, her gelişlerinde yeni birşeyle karşılaşıyorlar. Büyüyen gelişen bir yer burası. Bir bitki nasıl aynı kalmıyorsa burası da bu nedenle değişip evriliyor. Yeri geldiğinde geçen sefer ektiklerini aynı yerde bulamıyorlar çünkü bitki kasalarının yerlerini değiştirmi,ş daha iyi ışık alsınlar diye başka yere taşımış olabiliyoruz. Sahiplenme ve sorumluluk duyguları güçlendiği için bu değişiklikleri farkederek rahatlıyorlar. Aktivite günlerine katıldıkça yeni katılımcılara da yardımcı olup süreci kendiliğinden devamlı kılıyorlar" görüşüyle birlikte kişilerin edindiği sorumluluk duyguları ve bahçe ile gelişen yetkinlikleri ile sağladıkları bilgi aktarımı üzerine değerlendirmelerini aktarmaktadır.

Şekil 4.27 : Prensesler Bahçesi'nin sürdürülebilirlik kültürü ve çevresel farkındalık oluşturmaya yönelik izlenimler

Bahçedeki aktivitelerin toprak, üretim ve tüketim ilişkisi üzerinden kişilerin davranış ve tutumlarına etkisi konusunu ele alan Alman stajyer genç toplumsal değerlendirmelerde bulunarak "insanların toğrağa ve gıda üretimine uzaklaştığını

düşünüyorum. Gerçi son yıllarda organik gıda vb. konulara çok dikkat çekilmekte ama şehirlerde bu yabancılaşmayı yaşıyoruz. Bahçeye geldiğinizde birebir deneyimlediğiniz üretime destek süreci herkesi etkiliyor. Bunun hobi boyutu da var ama devamlılığı olan ve gelişen bahçecilik etkinliğine katılmak, süreci birebir izlemeniz açısından etkileyici. Konuştuğum herkesin ortak ifadesi bu, özellikle de hasat dönemlerinde bu yabancılaşıma durumu azalıyor" görüşünü sunmaktadır. Bunun yanısıra bahçenin kendi kişisel deneyimi üzerindeki etkilerinin davranış ve alışkanlıklarındaki değişime neden olduğunu belirtmekte, "bahçenin sahip olduğu biyoçeşitlilik hakkında bir fikrim yoktu. Veya arıların bu denli önemli hayvanlar olduğunu bilmiyordum. Sadece seyirciyken bu detaylara hakim olamıyorsunuz. Toprağın, suyun önemini daha iyi anladım. Bir de tüketim alışkanlıklarım değişiyor. Bazı tatlar artık zevk vermiyor. Sanki buradaki mikro ölçekli yaşam ve üretim-tüketim zinciri sizi normal hayatınızda da sarıyor" yorumuyla bahçe ile başlayan ve katılım gösterdiği üretim sürecinde farkındalık kazandığı konuları ve değişim hissettiği alışkanlıklarından bahsetmektedir.

Çevresel Katkı ve Farkındalık Oluşturulması

Bahçedeki aktivitelerin ve bahçenin kendi varlığı ile sağladığı, gösterdiği ve etkilediği yeni davranış ve alışkanlıkların kişiler üzerinden çevresel farkındalık oluşturması ve kişilerin çevreye katkı sağlama arzusu yapılan görüşmelerde öne çıkmaktadır. Sosyal öğrenme süreçlerinin değerlendirilmesi sırasında hem gıda ve bitki hem de fikir üretimi açılarından bahçeyi atölyeye benzettiğini ifade eden bahçe gönüllüsü Alman turist rehberi bahçenin yararları ve burada farkındalık kazandığı konular üzerine, *"birlikte hareket etmenin, ortak bir fikrin, inanılan bir projenin nasıl hayata geçtiği... bir de ilgi gösterdiğin, emek verdiğin, zaman ayırdığın an doğa karşılığını veriyor. Bunu gözle görmek insana inanılmaz bir inanç veriyor... Tüm bu sistem içinde insan değil de doğa odaklı hareket etmek aslında herşeyi yoluna koyuyor. bunu odağınıza aldığınız an işlerini kolaylaştırıyor,yaşamınızda bazı şeylere daha dikkat ediyorsunuz, öncelikleriniz ve tavrınız netleşiyor."* yorumuyla değerlendirmelerde bulunmaktadır. İnsanların "kendilerini gerçekleştirme" ve "katılma" ihtiyaçları ile ortak bir fikrin, hareketin ve etkinliğin paylaşımıyla sosyal yapılanma sürecine dahil oluşları rahatlıkla okunmaktadır. Kişinin görüşlerinde ayrıca, toplum bahçelerinin yararlarının aktarıldığı bölümde elle tutulan, gözle görülen eylemlerin onarıcı etkileri ve sürdürülebilir toplum gelişim kriterlerinde ele

alınan "biraraya gelme ve odaklanma" sürecinde uygulanabilir eylemler ile ekolojik sorumluluk temelli tavır işaret edilmektedir.

Kişilerin bahçe ile gerçekleştirdikleri çevreye yönelik farkındalık ve katkı sağlama süreci için katılımcı kadının çocuğuyla zaman geçirdiği bahçecilik aktivitelerine ve bu sürecin kendileri üzerindeki etkilerine yönelik, *"Çocuğumun bu kadar ilgisini çekebileceğini, onda gözle görülür bir gelişime tanık olacağımı beklemiyordum. Sorularıyla bazen beni şaşırtıyor ve kendisi burada zaman geçirmeyi istiyor. Aslında çocuk gelişimi için doğa ile hep iç içe olunması tavsiye edilir. Çok doğru. Her ziyaretimizde yeni birşeyler oluyor. İster istemez beklenti içine giriyoruz. Merak ettiğimiz sebzeler oluyor. Bahçeyi uzun zamandır ziyaret etmediyse hemen oraya gidip bakıyoruz.ilgileniyoruz..."* görüşünü paylaşmaktadır. Bahçenin çocuklar ve gençler üzerinde yarattığı olumlu algı ve yapılandırıcı etkisi ile çevreye yönelik geliştirilen sorumluluk, duyulan kaygı ve bahçe aktivitelerine katkı sağlama arzusu sürdürülebilir toplum gelişimi için önemlidir.

Geri dönüşüm işleyişinin bahçenin temel prensibi olması ve bahçe aktivitelerinin her aşamasına dahil edilmesiyle sürece katılım gösteren kişilerin çevresel farkındalıklarının artması üzerine görüşlerini paylaşan Amerikan gönüllü genç, *"buradaki geri dönüşüm sistemi beni etkiledi. Her türlü atık, mutfaktan bahçeden gelip kompost alanında doğal gübre yapımı için toplanıyor. Bu tür projelerde belki bilinen bir süreç ama ben bahçecilik tarafının birebir içinde olunca ilk defa gözlemledim. Ve gördüm ki mutfaktaki yumurta kabuğu artıkları bilebitki köklerine serpiştiriliyor, kalsiyum nedeniyle. Bunun dışında ölü bitkilerden, yemek artıklarına kadar herşey değerlendiriliyor. Yağmur suyu kullanıyoruz. Doğal olmayan atıklar için de ayrıştırma yerleri var. Ben de bunları eğlenceli hale getirmeyi düşündüm. Çocuklar ve tüm insanların dikkatini çekmek, farkettirerek öğretmek açısından..."* yorumlarıyla bire bir deneyimlediği gönüllü bahçecilik aktivitelerindeki geri dönüşüm sürecinin kendi üzerinde yarattığı farkındalığı ve bu sürece kendisinin de katkı sağlamak adına neleri gerçekleştirdiği anlaşılmaktadır. Gönüllü olarak dahil olunan sürece kendiliğinden bireysel olarak katkı sağlama isteği sürdürülebilirlik kültürünün temelini oluşturmakta ve çevresel farkındalığı başkaları üzerinde de yaratmak adına harekete geçme eylemini sağlamaktadır.

Bahçenin Kentsel Çevreye Katkısı

Bahçenin ve bahçe aktivitelerinin sadece bulunduğu mekânla ve etkileşimde olduğu toplulukla sınırlı kalmaması ve kentsel ortama ve çevreye yönelik katkı sağlaması görüşülen kişilerin ortak ifadesi olarak yer almaktadır. Çeşitli kişilerle kurduğu iletişim ve hem kullanıcı hem de stajyer gözüyle bahçeyi deneyimlemiş olan Berlinli Alman stajyer genç bahçenin kente yönelik katkısı açısından, *"kullanıcılar, katılımcılar hakkında, insanlar özelinde konuştuk ve kent de bu insanlardan oluşuyor. Buraya gelenlerin sadece bahçeye değil kente karşı da duyarlılığı geliyor. Böyle alanların artması gerekiyor. Kentin kaynaklarını geliştirici ve üretken hale getirme yönünde birlikte hareket edilmeli ve bu bahçe gibi alanlar çoğaltılmalı"* şeklinde paylaştığı görüşü ile bahçenin kent içindeki önemi ve kentlinin üretkenliğini teşvik edici olduğu ifade edilmektedir. Kentsel çevreye yönelik duyarlılığın oluşturulmasına katkı sağlayan bahçenin, yaygınlaştırılması gereken bir alan olarak değerlendirilmesi gerektiği görüşülen kişilerin genel yaklaşımını göstermektedir. Bu yaklaşıma görüşlerinde yer veren Japon gönüllü ise bahçenin kentteki doğal sisteme sağladığı katkıyı değerlendirerek, *"bahçenin sağladığı üretimin, doğal çevreye, kentin kültürüne ve toplumun yaşam alışkanlıklarına katkı açısından çok önemli olduğunu düşünüyorum. Hareket alanı, ifade alanı, insanlarla etkileşim, ekolojik farkındalıklar sağlaması yönünde oldukça dikkat çekici... Bu çevre bir sistem olmalı ve yayılmalı. Katlanarak çoğaltılmalı"* görüşü ile bahçeyi hem bir ifade alanı olarak hem de çevresel ve kültürel bir katkı olarak ele almakta ve kente yönelik kazandırdığı farkındalık açısından da yaygınlaştırılması gerekliliğini vurgulamaktadır.

Kentsel ve toplumsal sağlık açısından önemi ile gençlerin kendilerini ifade etmesine olanak sağlayan çoklu kullanım ve aktiviteleri barındıran toplum bahçesi değerlendirmelerini paylaşan bahçeci olarak çalışan Alman ziraat uzmanı, *"buradaki besin üretimi, biyolojik çeşitlilik kent için de olmazsa olmaz değerler"* görüşüyle bahçenin temel özelliklerinin güçlü katkılarından bahsetmektedir. Kentin doğasına toplumun kendi elleriyle katkı sağlaması için önemli bir araç olarak bahçelerin varlığını değerlendiren Türk çalışan kadın ise *"Nasıl destek verirsiniz verin buradaki ortak etkinliğin birleştirici bir hali var. Her kültürden milletten insan var. Ve ortak şey, doğal üretim. Kentin içinde kendi ellerinizle üretim yapabilirsiniz ve yetiştirdiğiniz herşeyin kentin doğasına faydası vardır. Ben bunu burada anladım"*

görüşüyle hem kendisinin bahçe üzerinden kente yönelik sağladığı farkındalığı hem de bahçenin kent doğasına katkı sağladığını vurgulamakta ve bu sürece dahil ettiği topluluk üzerindeki birleştirici etkisini ifade etmektedir.

Bahçenin kentsel ve toplumsal etkileşiminden bahsederken sürdürülebilir toplum gelişim sürecinde gerekli olan eylem ve süreçleri bahçe ile ilişkili kriterler olarak sunan 62 yaşındaki Berlinli müzisyen ziyaretçi, *"tepkimeli, etkileşimli bir yer burası. Tam da Berlin'in kaynayan merkezi bir noktasında. Burada insan insana ve doğaya yakınlaşıyor. Yani tüketim arzusundan çok üretim isteği, üretkenlik, yaratıcılık hatta fikir ve projeler karşısında bir imrenme güdüsü oluşuyor. Ve gönüllülük bilinci oluşturan bir yer. Eşitlikçi olan, özen gösterilen ve karşılığında yaşayan bir yer... Bu nedenlerden ötürü kent içindeki varlığı cesur ve böyle olmalı. Kentin ve kentlinin gözüne sokulmalı..."* değerlendirmesini sunarak bahçenin hem yarattığı çevre-davranış etkileşimi ile oluşturduğu bilinçten hem de bahçenin kurduğu çekim gücünün harekete geçirdiği sosyal güdülerden bahsetmektedir.

Sürdürülebilir toplum gelişimini, ekolojik sorumluluk ve çevresel duyarlılık sağlamayı belirli kriterler ile gerçekleştiren bahçe; uygulanabilir, devamlılığı olan, bu süreçte sahiplenme, üretkenlik, farkındalık yönlerini geliştiren bir yapı olarak kişilerin görüşleri içerisinde ele alınmaktadır. Bu sürecin inşa edilmesini ve beslenmesini sağlayan sürdürülebilirlik kültürü ve çevresel farkındalık oluşturma hareketi, bahçenin kendi varlığı ve aktiviteleriyle gerçekleştirilmektedir. Bahçenin hem kentsel çevre hem de sosyal ortam üzerinden sağladığı etkileşim, kişilerin sürece katılımları için çeşitli çekim noktalarının oluşmasını sağlamaktadır. Toplumsal katılım sağlama süreci ve kişilerin katılım eğilimi ele alınması gereken bir diğer aşamadır.

4.3.3.3 Toplumsal katılımı sağlama ve "gerçekleştirme"

Bahçede insanları biraraya getirerek katılım altyapısını beslemiş süreçler, bahçenin ilke ve hedefleri doğrultusunda kişilerin gösterdiği katılım eğilimini ve geliştirilen davranış biçimlerini etkilemektedir. Bahçenin kent yönetimi ile geçirdiği mücadele sürecini besleyen katılım altyapısının yanısıra eylemlerin gerçek kılınmasına yönelik kişilerin deneyimleri ele alınmakta, sağlanan katılım (participation) ve gerçekleştirme (reification) süreçleri üzerinden kentsel problemlere yönelik

farkındalık sağlanan konular da görüşülen kişilerin değerlendirmeleri arasında bulunmaktadır.

Toplumsal katılımı sağlama ve gerçek kılma, kavramsal çerçevede değerlendirilmiş ve toplum bahçelerinin sürdürülebilir toplum gelişimi açısından sağladığı kriterlerin arasında ele alınmıştır. Uygulayıcı topluluğun ortak bir deneyim etrafında biraraya gelmesi, sonuç odaklı bilgi üretimi ve aktarımını sağlayarak somut bir uygulamayı deneyimlemesi, bahçenin kişilere kazandırmış olduğu bir süreçtir.

Katılım Altyapısının Oluşturulma Süreci

Bahçedeki aktivitelere katılım süreçlerinin kişilerin birarada bulunma nedenlerini, bireysel ve kolektif davranış süreçlerini, iletişim biçimlerini ve farkındalık geliştirmelerini etkilemesi ile toplumsal katılım altyapısı oluşmakta ve beslenmektedir. Bu altyapı, bahçenin ihtiyaç duyduğu toplumsal katılım ve gerçekleştirme süreçlerinin kurulması ve devamlılığı açısından önem arz etmektedir.

Şekil 4.28 : Prensesler Bahçesi katılım altyapısını oluşturan süreçler

Toplumsal katılımı sağlama sürecinde işbirliğini, birlikte hareket etmeyi ve gönüllülüğü esas alan ve bu yönde harekete geçmek adına kişilerin bireysel süreçlerini besleyen konulara yer vermek gerekmektedir. Gönüllü, katılımcı ve ziyaretçi profillerindeki kişilerin görüşleri katılım eğilimlerini, nedenlerini anlamak açısından önemlidir. Açık bahçe günü deneyimleriyle bahçede geçirdiği bireysel sürecini paylaşan katılımcı Türk kadın, *"aslında insanlarla direk ve etkili iletişim kurmanın yöntemlerini keşfettim kendimce. İnsanların duyarlılığı ve çabası böyle bir*

bahçede çok daha iyi ortaya çıkabiliyor. Bahçe veya proje, her ne derseniz" yorumu ile sosyal ortamı paylaştığı kişilerle geliştirdiği iletişim sürecini değerlendirmekte ve bahçenin insanların farkındalığını harekete geçirici gücünü değerlendirmektedir. Kişilerin bahçeye karşı hisseettiği aidiyetin ve sahiplenme duygusunun önemi göz ardı edilemeyecek boyuttadır. Alman gönüllü turist rehberi genç bahçeyle ilgili görüşlerinde bu konuyu değerlendirmekte ve "burası sahiplendiğim bir yer. Bana aitlik duygusu veriyor. Buraya gelince kendimi iyi hissediyorum" yorumunu aktarmaktadır. Bahçenin kurulduğu ilk günden itibaren aktif olarak bahçecilik aktivitelerine destek vermekte ve bunun yanı sıra bahçenin sağladığı aitlik duygusu ile geliştirmiş olduğu sorumluluk ve sahiplenme süreçlerini geliştirdiğini de belirtmektedir.

Çalışmanın kavramsal çerçevesinde ele alınan, insanların ihtiyaç duyduğu bir diğer önemli unsur ise özgüven ve kendini gerçekleştirme isteğidir. Bahçenin güçlü kamusal etkileşiminin temelinde çeşitli aktivite ve kullanımların rolü büyüktür ve kişilerin kendi ilgi ve uzmanlık alanlarına göre tercih ettikleri eylemler katılım altyapısının oluşumunu sağlamaktadır. Bahçecilik aktivitelerinde çalışan Japon gönüllü *"herkes yapabilecek birşeyler bulur. Bu insanlara özgüven veren bir yer. Her yaşta, her çeşit insan burada yer bulur kendine... Bir de bahçe aktivist bir yer. Sadece bahçecilik değil, iletişime birlikteliğe önem veren bir yer"* açıklamasıyla özgüven, çeşitlilik, iletişim ve birliktelik unsurları üzerinden değerlendirilen katılım altyapısını sunmaktadır. Biraraya gelme süreçlerinin öneminden bahseden Alman ziraat uzmanı çalışan genç ise, *"güzel bir bahçeyi tek başınıza oluşturmak birlikte hareket edip sürdürmekten daha zordur. Emek ve özen gösterilmelidir. Toplum için de öyle. İnsanlar biraraya gelince daha iyi büyür, kente ve doğaya daha özenli davranırlar"* görüşüyle toplumsal katılımı sağlayan bahçenin ve bahçecilik aktivitesinin biraraya getirici etkisini değerlendirmekte ve bahçenin kendi doğası gereği sağladığı katılımcı süreçlerinin bu altyapıyı hazırladığı anlaşılmaktadır.

Diğer yandan ise bahçecilik aktivitesine katılım göstermeyen fakat bahçeye özgü sosyal ortamı paylaşımları sayesinde ziyaretçilerin de bahçenin içinde bulunduğu duruma yönelik farkındalık sağladıkları görülmektedir. Ziyaretçi Alman öğrenci *"bahçenin şu an içinde bulunduğu durumu, geçirdiği mücadeleyi burada anladım. Ve insanların bahçeye ne kadar önem verdiğini farkettim..."* görüşüyle bahçenin katılım altyapısını sağlayan farklı farkındalık süreçlerinden birine işaret etmektedir. Diğer

yandan ise bahçenin kentsel mekânla kurduğu ilişki ve çevresiyle yarattığı etkileşimin katılım altyapısını sağlayan diğer etkenler olduğunun anlaşılmasını sağlayan görüşü; *"taşınabilir bir bahçe. Aslında fikri gereği yer değiştirebilir ve bu anlamlı da olur. Ancak dediğim gibi bulunduğumuz çevrede burası gibi rahat bir alan bulmak zor. Burda çok kullanışlı bir düzen oluşmuş bile. Herkes için..."* şeklinde aktarılmakta ve bahçenin sahip olduğu çok işlevli ve katılımcı yapısı değerlendirilmektedir. Bahçenin bu özellikleri varlığını ve konumunu bulunduğu yerde koruması gerekliliği açısından öne çıkmaktadır.

Şekil 4.29 : Aktiviteler aracılığı ile Prenseler Bahçe'sine gelen ziyaretçilerin katılımcı süreçleri izlediği görülmektedir

Bahçede bahçecilik aktivitelerinde görev alan Alman stajyer genç kız, *"belediyenin bahçenin tasfiyesi ile ilgili kararı bu sene ciddi uyarılara kadar ulaştı ve bu karar karşısında örgütlenme toplantıları düzenlenmeye başlandı. Bahçenin öneminin farkındaydım ama kent politikaları üzerinden hiç bu kadar düşünmemiştim. Aslında ekolojik katkısının ve toplumsal etkisinin yanısıra politik bir süreci olduğunu daha iyi anladım"* şeklinde aktardığı düşünceleri ile bahçede geçirdiği sürecin kendisinde farkındalık kazandırdığı noktaları vurgulamakta ve sözkonusu tasfiye kararına yönelik mücadele sürecine destek veren etkinliklerin duyuru ve organizasyonunda gönüllü olarak bulunmaktadır. Bahçecilik aktiviteleri ile stajyerlere sağlanan eğitim ve uygulama pratikleri süreci, kent yönetimine karşı sürdürülen mücadeleye katılımı kendiliğinden sağlayarak ihtiyaç duyulan altyapıyı oluşturmaktadır.

Bahçenin İhtiyaç Duyduğu Toplumsal Katılım ve Gerçekleştirme Süreçleri

Prenseler Bahçesi'nin bulunduğu arazinin kent yönetimi ile sağlanan bir anlaşma üzerinden devamlılığı adına yaşanan mücadelenin de dahil olduğu kentsel sorunlara yönelik katılım süreci ve hedeflenen sonuç odaklı "gerçekleştirme" eylemleri ile

kazanılan bir başarı sağlamıştır. Sürece yönelik kişilerin duyarlılığını ve katılımını değerlendirmek üzere bahçenin "karşı karşıya olduğu sorunlar", "varlığını devam ettirmesine yönelik destek" ve "daha iyi geliştirilmesi adına gerçekleştirilenler" sırasıyla yapılan görüşmeler ile ele alınmaktadır. Bu süreçte aslında bahçenin sağladığı toplumsal katılım süreci ile geçirdiği mücadele dönemindeki etapları gerçekleştirmenin, kente yönelik toplumsal katılım farkındalığını sağladığı ve bahçe üzerinden kent ile ilişkilendirilen temel problemlerin ele alındığı tespit edilmektedir.

Bahçenin bulunduğu araziden taşınması gerektiğini öne süren kent yönetiminin yaklaşımı ve tarafların uzlaşma sürecinde olması görüşülen kişilerin farkında olduğu bir durum olarak belirmektedir. Ayrıca konuya yönelik farkındalık katılım altyapısının oluşmuş olduğu ve bahçenin ihtiyacı olan duyarlılığın ve toplumsal katılımın harekete geçmek adına güçlü bir potansiyeli olduğu görülmektedir. Bahçe, sağladığı çeşitli aktiviteler ve hareket alanları ile kendi mevcut kullanıcılarını oluşturmakta ve özellikle stajyer, çalışan ve sorumlular katılım sürecinin organizasyonunu üstlenmektedir. Bahçenin karşı karşıya olduğu sorunlara yönelik farkındalığını ve kent yönetimi ile geçirilen uzlaşma sürecine yönelik görüşlerini aktaran İsviçre'den staj için gelmiş olan genç, *"bahçenin taşınması söz konusu. Aslında kolaylıkla başka yere geçebilecek bir yapısı var ama artık bu kentin temel bir sorununa işaret ettiği için mücadele edilmesi söz konusu. Bu bölgenin giderek popülerleşmesi, kira artışları, böyle girişimlerin tehlike altına girmesine neden oluyor"* yorumu ile bahçe üzerinden hareketle benzer girişimlerin kent merkezindeki varlığını giderek zora sokan baskılara işaret etmektedir. Bahçe kent yönetimi ile yapılmış olan söz konusu anlaşma gereği yerleşik olmama gerekliliğine karşın mobil bir bahçe olarak düzenlenmiş, gerektiği zaman taşınabilecek bir yapıda aktivitelerini gerçekleştirmektedir. Ancak sürecin sağladığı katılım, mahalle dayanışması, insanlara alternatif açık kamusal alan sağlaması, öğrenme ve uygulama imkanı sunması gibi etmenler nedeniyle hem konumu hem de varlığı kent yönetimine karşı güçlü bir katılımı desteklenmeye başlamıştır. Bahçenin içinde bulunduğu durumun yanısıra kent ve kentli için toplumsal kaygıları işaret etmesinin anlamlı olduğu kişilerin ortak görüşlerindendir. Bu sürecin önemini aktaran Alman yürütücü/sorumlu genç, *"taşınması gerektiğini bir sorun olarak görmüyorum. Karşı karşıya olduğumuz şey bizi daha da güçlendiriyor. Ancak elbette burada bulunmasını, başından beri bulunduğu yeri güzelleştirdiğini, merkezde bulunmasıyla*

ticari düzene karşı alternatif bir duruşu, üretken yapısı, sosyal hedefleri olan bir yerin herkesin gözü önünde olmaya devam etmesi gerektiğini düşünüyorum" görüşü ile bahçenin hem kendi katılım altyapısını sağlayan hem de kent merkezinde varlığını sürdürmesi gerekliliğini ifade eden özelliklerini aktarmaktadır. Gönüllü, katılımcı ve ziyaretçi kişiler ise bahçenin kent yönetimiyle uzlaşma sürecinde bir anlaşmaya varılması ve destek verilmesi gerektiği konusunda görüşlerini paylaşmaktadır.

Şehir dışından bahçede staj yapmak üzere Berlin'e gelen Alman genç, bahçenin varlığını devam ettirmesine yönelik verilen destek konusunda *"bahçedeyseniz ve burada bir stajyer, gönüllü veya herhangi bir ziyaretçiyseniz aslında doğrudan destek oluyorsunuz. Biz ayrıca katılım sağlamak adına direnci artırıcı toplantıların organizasyon ve duyurusuna destek oluyoruz"* görüşünü paylaşmakta, stajyer olarak devam ettirdiği bahçecilik aktivitesinin yanısıra bahçenin mücadele sürecine katılım gösterdiğini beirtmektedir. Anlaşıldığı üzere bahçe farklı kullanıcı profillerinin sürdürdüğü bireysel aktivitelerin yanısıra kolektif anlamda bir katılıma da dahil olmaktadır. Kişiler kendi yakın çevrelerine çalışma arkadaşlarına ve sosyal medyada gerçekleştirdikleri paylaşımlarla ulaştıkları kişilere bahçe ile ilgili bilgiler vermekte ve destek olmaktadır. Matematik öğretmeni ve aynı zamanda bir dernek üyesi olarak bahçe ile ortak projeler yürütülmesine de destek olan Japon gönüllü, *"bahçenin karşı karşıya olduğu sorun aslında farkındalık yaratan, düşündürten bir durum. Dolayısıyla sorun, çözüm alternatifleri üzerinde düşünülmesini sağlıyor. Ben konuyu kendi çevremle, okuldaki öğrencilerimle konuşuyorum ve dahil olmalarını sağlamak istiyorum. Sadece bu bahçe için değil, kentin genelinde de bu işlevi, bahçenin gerçekleştirmeye çalıştığı hedefleri talep etmemiz gerektiğini anlatıyorum"* görüşü ile sağlamaya çalıştığı katılımı aktararak görüşülen kişilerin genel yaklaşımını temsil etmektedir.

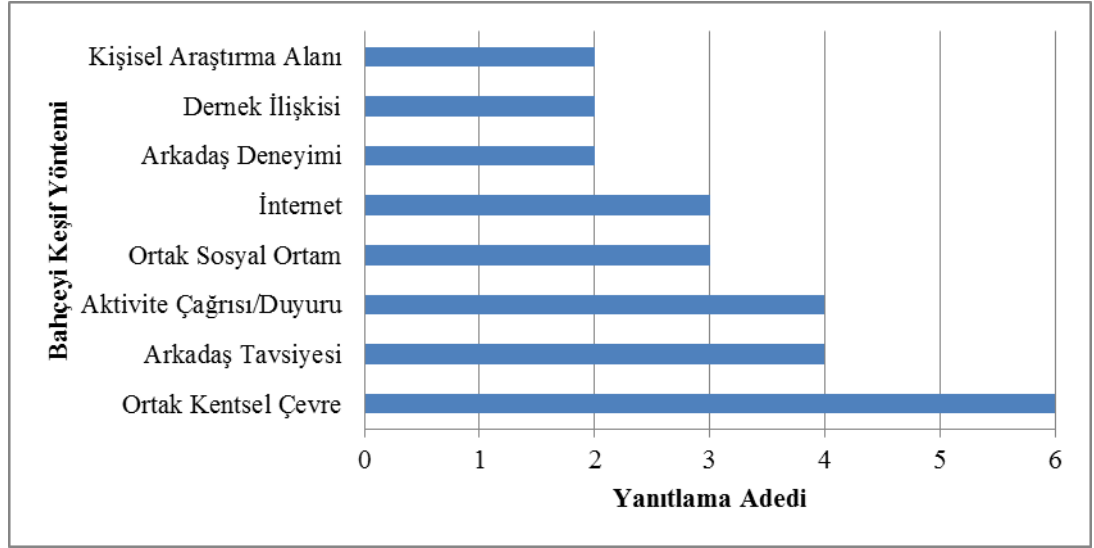
Ziyaretçilerdeki katılım eğilimi değerlendirildiğinde, bahçenin karşı karşıya kaldığı sorunlara yönelik farkındalıkları üzerinden paylaşılan sosyal ortam içerisinde gelişen eylem ve hareketlerin izlenerek takip edilmesi ile belirmektedir. Öğrenci olan Alman ziyaretçi genç, *"dilekçeler var. Hem bahçede imzalayabiliyorsunuz hem de online olarak katılabiliyorsunuz. Ben her ikisini de yaptım arkadaşlarımla. Okulda ve sosyal medyada aktif arkadaşlarımıza da ilettik"* görüşü ile bahçenin aktivite ve organizasyonlarına birebir katılmasa dahi paylaştıkları ortamın devamlılığı adına gösterdikleri çabayı aktarmaktadır. Açık bahçe günü katılımcısı olarak edindiği bir

günlük deneyimi ile bahçenin içinde bulunduğu süreci araştırmacının ve diğer katılımcıların aktardığı bilgiler üzerinden öğrenen Fransız turist, *"ne gerekiyorsa destek vermek isterim. İmza kampanyasını duyurmak, kendi arkadaşlarıma iletmek, bu projelerle ilgilenen kişi ve kurumlara Paris'te de haber vermek yapabileceklerim arasında olabilir"* yorumuyla vermek istediği desteği aktarmakta ve bu süreçte önemli olan işbirliklerinin ve bağlantıların kurulması gereklilikleri üzerine görüşlerini de ekleyerek farkındalığını paylaşmaktadır. Ayrıca katılımcıların genel değerlendirmeleri, açık bahçe günü aktivitesinin zaman geçirme, dinlenme, bahçe ile uğraşma nedenleriyle sürdürülmesinin yanısıra bahçeye destek olmak isteyen ve ortak bir ifade alanını paylaşarak katılım sağlanan mücadele sürecini "gerçekleştirme" isteğiyle de bağlantılı olduğu görülmektedir. Bahçenin sunduğu çeşitli aktivitelerde sağlanan katılım altyapısı ve mücadele sürecinde ihtiyaç duyulan farkındalık ve ortak eylemlerin gerçekleştirilmesi, farklı yöntemlerle oluşturulan toplumsal katılımı sağlamaktadır. Yerel, ulusal ve uluslararası bağlantıların kurulması bahçenin varlığını sürdürmesi için gerekli olan ortak eylemlerin gerçekleştirilmesi sürecinde önemli araçlar olarak öne çıkmakta ve oluşturulan katılım altyapısı üzerine inşa edilen bağlantıların ele alınması gerekmektedir.

4.3.3.4. Çokdisiplinli yerel ve uluslararası bağlantılar kurma

Kişilerin "bahçeyi nasıl keşfettiği" üzerine alınan görüşleri çeşitli konu başlıklarını işaret ederken kurulan bağlantıların ortak sosyal ortam ve kentsel çevre etkileşiminden kaynaklandığı görülmektedir. Aktivite ve kullanımlar bölümünde değerlendirilmesinin yanısıra toplumsal katılım sağlama süreçlerinde de görülen bahçenin insanları biraraya getirdiği çeşitli etkinlikleri ve aktivite çağrıları önem teşkil etmektedir. Ayrıca bağlantıların kurulması sürecinde sosyal medya ortamına yansıyan çeşitli duyuruları ile bahçenin karşı karşıya olduğu sorunları bilgilendirici konular gündeme gelmektedir. Görüşülen kişilerin "bahçenin nasıl kurulduğuna yönelik bilgisi" ise kurulan bağlantıların farkındalık süreçleri ile ilişkisini ortaya koymakta, bireysel, kolektif ve sosyal medyada kurulan ilişkiler üzerinden harekete geçilen durumları belirtmektedir.

Çizelge 4.8 : Görüşülen kişilerin bahçeyi ilk olarak farketme ve bağlantıya geçme yöntemlerinde ileri sürdüğü yanıtlar ve oranları

Bahçeyi keşif süreçlerinde kişilerin bahçe ile paylaştığı ve etkileşim içerisinde bulunduğu ortak kentsel çevre oldukça etkilidir. Bahçenin sunduğu çeşitli aktivite ve kullanımlarla farklı kullanıcı profillerini barındırması ise kişilerin yüzyüze etkileşimlerinde, tavsiyelerinde ve paylaşımlarında öne çıkmaktadır. Bahçenin ulusal ve uluslararası bağlantılarının oluşturulmasında; sahip olduğu biyo-çeşitlilik ve başarılı bahçecilik uygulamalarında özellikle permakültür yöntemleri kullanması ile stajyerlere deneyim kazanma, konuyla ilgili becerilerini geliştirme yönünde alternatif öğrenim ortamı sunan bahçe uluslararası platformlarda öne çıkan, tartışılan ve örnek olan bir uygulama olarak bağlantılarını kurmaktadır. Bahçecilik aktivitesinin yanısıra düzenlenen farklı konseptlerdeki aktivite çağrıları da bahçenin bilgi aktarımını sağlamakta ve kişilerin hem bahçe hem de diğer kolektif gruplar ile bu aktiviteler üzerinden yerel ölçekte bağlantılar kurmasını teşvik etmektedir.

Bağlantıların kurulma sürecini destekleyen etmenlerin yanısıra aynı zamanda devamlılıklarının sağlanmasını bir gereklilik olarak gören bahçenin kurucuları ve çalışanları, çeşitli girişimlerle ortak çalışmalar üretmektedir. Prenseler Bahçesi'nin yerel ölçekte diğer toplum bahçesi girişimleri ve bu alanlarda çalışmaları bulunan kişi ve kurumlarla sağlanan bağlantıların devamlılığını amaçlayan ortak bir platform ve rehber çalışması söz konusudur. Arkadaşının deneyimlediği staj süreci ve tavsiyesiyle İsviçre'den bahçede deneyim kazanmak amacıyla gelen stajyer genç rehber çalışmasına katkı sağlamakta ve bu süreci, *"bir rehber hazırlıyoruz. Ben çizimlerini yapıyorum. Bu rehberde okul veya çeşitli girişimlerin kendi bahçelerini*

nasıl organize edebileceklerini, nasıl uygulama yapacaklarını anlatmak istiyoruz. Bu rehber bahçenin etkin ve eğitici yapısını gösterecek ve bence bu çok ikna edici bir kanıt" yorumuyla rehberin ortak bir amaç etrafında biraraya gelen ve gelme potansiyeli olan bağlantıları besleyici ve bahçenin gerçekleştirme süreçlerini paylaşımcı etkilerini değerlendirmektedir.

Şekil 4.30 : Prensesler Bahçesi'nin yerel ve uluslararası bağlantı kurması ile kentsel mücadelesi adına sağladığı çok disiplinli örgütlenme süreci

Ortak ilgi alanları çerçevesinde paylaşılan sosyal ortamlar da kişilerin bahçe ve etkinliklerinden haberdar olmasını sağlarken yarattığı etki ile önem kazanması sosyal platformlarda da paylaşılmasını, kolektif gruplar ile düzenlenen ortak etkinliklerin duyuruları ve süreçleri ile internet ortamında yer bulmasını sağlamaktadır. Yerel ve bölgesel sivil toplum kuruluşları ile hem bahçecilik aktiviteleri ve toplum bahçesi kurulma süreçleri ile bağlantıya geçilmesinin yanısıra hem de bahçenin içinde bulunduğu mücadele sürecinde işbirliği ve dayanışma süreçleri gerçekleştirilmektedir. Bu sürece ulusal ve uluslararası bağlantılar da katkı sağlamaktadır. Bağlantıların kurulmasını sağlayan ve bahçenin keşif nedenlerinde ele alınan süreçler aslında toplumsal katılım altyapısını desteklemiş olan ve bahçenin

mücadele sürecinde doğrudan destek veren bir hareket alanını oluşturmaktadır. Ayrıca bahçeyi bu mücadele sürecinde kurulan bağlantıların giderek yaygınlaşan etkileşimleri sayesinde keşfeden kişi ve kurumlar da söz konusudur.

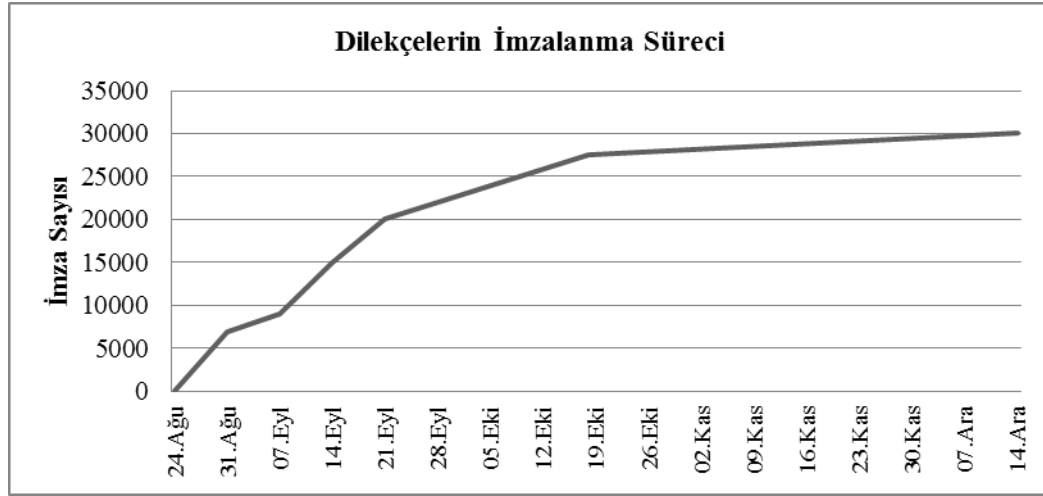
Şekil 4.31 : Prensesler Bahçesi'nin yerel ve uluslararası ölçekte kurduğu etkileşim

Mahalle dayanışması sürecinde aynı kentsel ortamı ve karşı karşıya olunan mücadele sürecini paylaşan mahalle dernekleri de düzenlenen ortak aktiviteler ve karşılıklı sağlanan destek ile bahçenin yerel bağlantılarını canlı tutmaktadır. Bahçe kurulma süreci dahil olmak üzere yerel ölçekte kurduğu bağlantılar (yerel gazete, mahalle dernekleri, okullar, girişimler, ticari mekânlar) aracılığıyla çağrılar gerçekleştirmiş ve bahçenin gelişim sürecine katılım sağlanmıştır. Bu süreçte aktif olarak bulunan bir mahalle derneği üyesi açık bahçe günü katılımcısı Türk kadın bahçenin kurulma sürecini ve önemini aktarmakta, *"bizim dernek veya bu bahçenin ele aldığı konular özel meseleler değil, aslında herkesin ilgilenmesi gereken konular. Bahçedeki aktiviteler ile özellikle türk ailelerin, gençlerin katılımına çok önem veriliyor. Kurulma sürecinde yemekler, eğlenceler düzenlendi. Hep birlikte bahçeyi tanıdık, böyle zamanlar geçirdik. Hala devamlı gelen kişiler vardır. Hatta gençler internette paylaşıyorlar etkinliklerini. Dolayısıyla bizim fikirlerimiz, düşüncelerimiz ile hep*

birlikte dayanışma halindeyiz" yorumlarını paylaşmaktadır. Aynı zamanda bahçenin mücadele sürecinde düzenlenen haftalık toplantılarına katılım sağlamakta, duyuruların yerel ölçekte yapılması için hem bireysel hem de derneği ile birlikte çalışmalar gerçekleştirmektedir. Bu süreci paylaşan bir çok kişi bahçede aktif olarak bulunmakta, özellikle açık bahçe günlerine katılan kişilerin duyarlılığı ve bahçenin geçirdiği sürece yönelik merakı ve katkı sağlama arzusu ile daha geniş bir çevrede yeni bağlantılar oluşturulması sağlanmaktadır. Açık bahçe günlerindeki katılımcılar ve gönüllüler bahçenin sosyal ve ekolojik hedeflerinin bilgi aktarımına dahil olmakta, dolayısıyla bu tür aktiviteler bağlantıların oluşturulması açısından önemli bir potansiyele sahip olmaktadır.

Mücadele sürecine katılım sağlanmasına paralel olarak bahçenin bahçecilik ve yan aktivitelerinin devamlılığını sağlamak adına da katılımcı süreçler gerekmektedir. Bu doğrultuda kişilerin bahçeye verdikleri desteğin çeşitlendiği görülmektedir. Kullanıcı profillerine göre değişen bu destek yöntemleri; açık bahçe gününe katılarak sağlanan farklı disiplinler arası kurulan bilgi transferi ve bu akışın eylemleri gerçekleştirme ve yaygınlaştırma yönünde harekete geçirilen katkısı, kent yönetiminin kararlarına karşı planlanan uzlaşma ve örgütlenme toplantılarına katılım ve duyuru desteği verilmesi, bireysel ve kolektif bağlantıların geliştirilmesine katkı sağlanması, var olan mahalle dayanışması ile birlikte hareket edilmesi, online/yazılı bildiri ve dilekçe süreçlerinin paylaşılması, fotoğraf, atölye organizasyonlar, bahçenin dilekçe sloganlarına yer veren t-shirt satışları ve bağış çağrısı şeklinde farklılaşmaktadır. Bahçenin varlığını korumasına yönelik kent yönetimine karşı başlatılan imza kampanyası 24 Ağustos 2012 tarihinde başlatılmış, 14 Aralık 2013'e kadar zaman dilimi sunulan süreçte 30.000 imza toplanmıştır.

Çizelge 4.9 : Bahçenin varlığını bulunduğu konum ile koruması adına başlatılan dilekçe sürecinin imza ve zaman çizelgesi [Url- 25, 26]

Ziyaretçiler kimi zaman bahçenin katılım sürecine bağlantı sağladıkları işbirlikleriyle de destek vermektedirler. Çeşitli formasyonlara sahip ziyaretçi ve katılımcılar süreç içerisinde bireysel olarak gösterdikleri katkının yanısıra içinde bulundukları bağımsız kolektif grupların da harekete geçmesini sağlamaktadır. Kullanıcı profilleri ve sağladıkları katılım biçimlerinde değişimlerde görülmektedir. Ziyaretçi olarak bahçeye gelen Berlinli Alman gencin stajyerlik sürecinde sağladığı katılım desteği bahçecilik aktivitesinin yanısıra iletişim ve koordinasyon, bahçeye gelen ziyaretçilere rehberlik ve tanıtım olarak belirlemekte, *"iletişim halinde olduğum bağlantılarımızla konuşuyorum. Onlardan gelecek her türlü destek burası için önemli"* şeklinde görüşlerini paylaşmaktadır.

Farklı formasyonlardan gelen kişilerin bahçede çeşitli şekillerde süregelen aktiviteler üzerinden kurdukları bağlantılar oldukça devamlı ve zengin bir katılım altyapısı oluşturmakta ve gerçekleştirme süreçlerini beslemektedir. Anlaşıldığı üzere sınırları içinde kalmayarak bahçenin kurduğu bağlantıların kapsamı ve iletişimin etkinliği, mücadele sürecini beslerken aynı zamanda sürdürülebilir toplum gelişiminin gerekliliklerini gerçekleştirmektedir.

5. SONUÇ

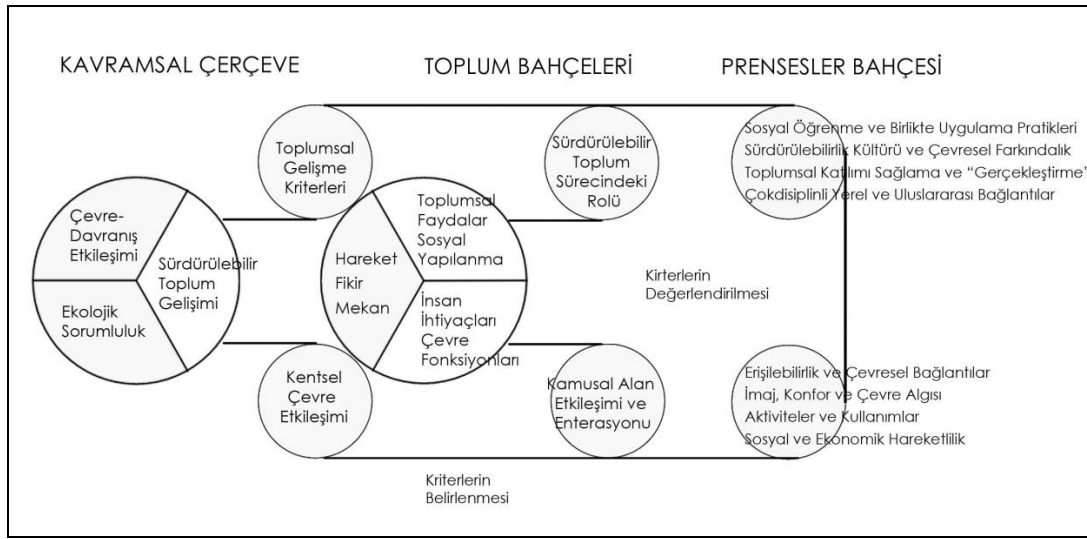
Çalışmanın kavramsal değerlendirmelerinde ele alınan tüm bu süreç ve eylemlere karşılık geldiği “uygulayıcı topluluk /uğraş topluluğu” yöntemleri ve temel bileşenlerinin, toplum bahçeleri aktivite ve uygulama süreçlerinde yer aldığı görülmektedir.

Kavramsal çerçeve doğrultusunda belirlenen kriterler ile toplum bahçelerinin ve bahçelerin oluşum süreci ve amacına göre değişen uygulamalı bahçecilik temelli sosyo-kültürel eylemlerin insanların bireysel ve toplumsal ihtiyaçlarını sağlayıcı olduğu, çevreye yönelik farkındalık ve sorumluluğun kazanıld, alternatif bir açık kamusal alan etkileşimi yaratarak bireylerin birbirinden öğrenme süreçlerini oluşturarak birlikte uygulama pratikleri ile öğrenme oranını yükselttiği görülmektedir.

Sürdürülebilir toplum gelişiminde ekolojik sorumluluk, çevresel ve toplumsal farkındalık süreçlerinin sağlanması adına çevreyi ve toplumun tutum ve davranışlarını bu bağlamda bir adım öteye taşıyacağı kabul edilen eylem-odaklı uygulama örneğine karşılık geldiği düşünülmekte ve bahçenin bu süreçte gerekli bir araç olarak etkin ve sağlıklı bir açık kamusal alan etkileşimi yarattığı görülmektedir.

Kent merkezi içerisindeki konumu itibarıyla sahip olduğu erişilebilir çevresel bağlantılar, bahçenin esas kullanıcısı/katılımcısı olan ve olmayan toplulukların bahçe ile rahat bir ilişki kurabilmesini sağlamaktadır. Bahçenin bulunduğu kentsel mekânı güzelliştiren, sosyal yapılanmayı iyileştiren ve çevresel farkındalık yaratan bahçecilik aktivitesinin yanısıra sosyo-kültürel aktivitelerle yerel ölçekte sağladığı katılımcı altyapı Prensesler Bahçesi'ni öne çıkarmaktadır. Bu katılım altyapısı bahçenin kent yönetimi ile yaşadığı problemlili dönemin başarılı bir örgütlenme ve mücadele süreci ile geçirilmesini sağlamış ve bulunduğu araziden taşınma kararı uzlaşma süreci ile engellenmiştir.

Belrin kent yönetiminin rolü ve yaklaşımı, kentin şehir bahçeciliği geleneğini koruyup geliştirmek yönünde olsa da kent merkezinde öne çıkan ekonomik rekabet ve baskı, açık kamusal alanları ve girişimleri tehdit etmektedir. Fakat sivil toplumu besleyen bağlantı ve iletişim süreçlerinde biraraya gelme yöntemleri üretmek, kısa zamanda öğrenme sürecini gerçekleştirmek ve farkındalık sağlayarak eylem-odaklı uygulamalarda bulunmak önemlidir. Toplum bahçeleri uygulamaları ve Prensesler Bahçesi örneği bu bağlamda önemlidir. Diğer yandan ise toplumun yeniden yapılandırılma sürecinde bu bağlamın sürdürülebilir toplum gelişimi ile hedeflenen eylemleri karşıladığı görülmektedir.

Şekil 5.1: Kavramsal çerçeve ile elde edilen kriterler ve bahçenin ilişkisi

KAYNAKLAR

- Alexander, C., 1979.** “The Timeless Way of Building”, Oxford University Press, New York
- Alovjanovic, M., 2012.** Being Alternative: Social Embeddedness of Grassroots Sustainability Culture in Berlin, Central European University, Yüksek Lisans Tezi, Budapeşte
- Andersson, E., Barthel, S., Ahrne, K., 2008.** Measuring Social-ecological Dynamics Behind the Generation of Ecosystem Services, Ecological Applications, Vol. 17-5, ESA Online Journals, New York
- APA, 2002.** How Cities Use Parks for Community Engagement, City Parks Forum, APA-American Planning Association, Chicago, www.planning.org
- Armstrong, D., 2000.** A survey of community gardens in upstate New York: Implications for health promotion and community development, Health and Place, Pergamon
- Ayran, N., 1983.** Mimari Tasarlama Sürecine ve Yapma Çevrenin İnsan ve Toplum Üzerindeki Etkilerine Yaratıcılık Bakış Açısından Bir Yaklaşım, İstanbul Teknik Üniversitesi, Doktora Tezi, İstanbul
- Barthel, S., Folke, C., Colding, J., 2010.** Social-ecological Memory in Urban Gardens: Retaining the Capacity for Management of Ecosystem Services, Global Environmental Change, Vol.20-2, Elsevier Journals
- Bendt, Pim, 2010.** Social Learning and Diversity of Practice in Community Gardens in Berlin, Stockholm University, Yüksek Lisans Tezi, Stockholm Resilience Centre, Stockholm
- Bentley, I., 1999.** “Urban Transformations: Power, People & Urban Design”, Taylor & Francis Group, New York
- Bonnes, M., Bonaiuto, M., 2000.** Social-Psychological Approaches in Environment-Behavior Studies: Identity Theories and Discursive Approach, Theoretical Perspectives in Environment-Behavior Research, Kluwer Academic Plenum Pub., New York

- Bonnes,M., Bonaiuto,M., 2002.** Environmental Psychology: From Spatial-Physical Environment to Sustainable Development, “Handbook of Environmental Psychology”, John Wiley&Sons,Inc.,Newyork,
- Bonnes,M., Secchiarioli,G., 1995.** Environmental Psychology: A Psycho-social Introduction, Sage, Londra
- Burat, S., 2008.** The Changing Morphology of Urban Greenways, Ankara, 1923-1960, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Doktora Tezi, Ankara
- Carmona, M., Heath, T., Oc, T., Tiesdell, S., 2012.** “Public Places, Urban Spaces”, Architectural Press, Londra
- Champagne, C., 1985.** Ekolojik Sorumluluk, “Çevre Psikolojisine Giriş”, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir.
- Chen, K., 1993.** Environmental Affordance: A Theoretical Framework for Incorporating Some Behavioural Considerations in Residential Evaluation, Forum Ejournal, Vol.2, Newcastle University, Newcastle
- Churchman, A., 2002.** Environmental Psychology and Urban Planning: Where can We the Twain Meet ? , “Handbook of Environmental Psychology”, John Wiley& Sons, Inc., New York.
- Colding, J., Lundberg, J., Folke, C., 2006.** Incorporating Green-area User Groups in Urban Ecosystem Management, AMBIO Journal of Human Environment, Vol.35-5
- Cooper-Marcus, C., Barnes, M., 1995.** Gardens in Healthcare Facilities: Uses, Therapeutic Benefits, and Design Recommendations, Center for Health Design, CA
- Çahantimur, A., 2007.** Sürdürülebilir Kentsel Gelişmeye Sosyo-Kültürel Bir Yaklaşım : Bursa Örneği, İstanbul Teknik Üniversitesi, Doktora Tezi, İstanbul
- Ferris, J., Norman, C., Sempik, J., 2001.** People, Land and Sustainability: Community Gardens and the Social Dimension of Sustainable Development, Social Policy and Administration: Vol. 35-5, Blackwell Publishers , Oxford
- Francis, M., 1989.** The Urban Garden as Public Space, Places Journal, Escholarship, University of California
- Francis, M., Cashdan, L., Paxson, L., 1984.** "Community Open Spaces: Greening Neighbourhoods through Community Action and Land Conservation", Island Press, Washington, DC.
- Francis, M., Hester, R.,T.,1992.** "The Meaning of Gardens", MIT Press, Cambridge
- Güvenç, B., 1992.** “İnsan ve Kültür”, Remzi Yayınevi, Ankara

- Hazluza-DeLay, R., 2001.** Remystifying The City: Reawakening The Sense of Wonder in Our Own Backyards, Thresholds in Education, Northern Illinois University, DeKalb
- Heimstra, N.,W., McFarling, L.,H., 1974.** “Environmental Psychology”, Brooks Cole Publishing Company, California
- Hester, R.,T.,1992.** The Garden as Idea, Place and Action, "The Meaning of Gardens", MIT Press, Cambridge
- Holland, L., 2004.** Diversity and Connections in Community Gardens: A Contribution to Local Sustainability. Local Environment: The International Journal of Justice and Sustainability, Vol.9-3, Taylor & Francis Online
- Hough, M., 2003.** Urban Farming, The McGraw-Hill Companies, Inc., New York
- Hurst, K., 2012.** Designing for Food, Community and Multi-Use Space: Lessons Learned from Grassroots Urban Agriculture, The University of Guelph, Yüksek Lisans Tezi, Kanada
- Ittelson, W.,H., 1974.** “Introduction to Environmental Psychology”, Holt McDougal Co. Inc., New York
- IUCN, 1991.** Caring for the Earth: A Strategy for Sustainable Living, IUCN-International Union for Conservation of Nature and Natural Resources, Gland, Switzerland
- İnceoğlu, M., Aytuğ, A., 2009.** Kentsel Mekânda Kalite Kavramı, MEGARON, Vol.4-3, Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, İstanbul
- Kaiser, F.,G.,1998.** A General Measure of Ecological Behavior, Journal of Applied Social Psychology,2, Wiley Periodicals, Inc., Wiley Online Library
- Kaplan, R., Kaplan, S., 1987.** The Garden as Restorative Experience, “Proceeding of the Garden Conference”, University of California Center for Design Research, Kaliforniya
- Kelly, J., G., 2006.** Becoming ecological: An Expedition into Community Psychology, Oxford University Press., New York
- Lackey, J.,F., & Associates, 1998.** Evaluation of Community Gardens, University of Wisconsin Cooperative Extension
- Lang, J., 1987.** Creating Architectural Theory: The Role of The Behavioural Sciences in Environmental Design, Van Nostrand Reinhold, New York

- Lawson, L., J., 2005.** “City Bountiful: A Century of Community Gardening in America”, University of California Press, Kaliforniya
- Lewis, C.,A., 1996.** "Green Nature/Human Nature: The Meaning Of Plants In Our Lives", University of Illinois Press, Chicago
- Liesegang, C., 2009.** Reinventing Public Urban Spaces in the Example of Community Garden Projects in Berlin and Rotterdam, Institute for Housing and Urban Development Studies (IHS), Erasmus University Rotterdam, Rotterdam.
- Lofland, L.,H., 1989.** Social Life in the Public Realm, Journal of Contemporary Ethnography, SAGE Journals
- Louv, R., 2010.** “Doğadaki Son Çocuk: Çocuklarımızdaki Doğa Yoksunluğu ve Doğanın Sağaltıcı Gücü”, TÜBİTAK Bilim Kitapları, Ankara
- Lynch, Kevin, 1984.** “Good City Form”, MIT Press, Cambridge
- Maslow., A.,H., 1954.** “Motivation and Personality”, Harper Inc., New York
- Montada, L., Kales, E., 2000.** Political Implications of Psychological Research on Ecological Justice and Pro-environmental Behavior, International Journal of Psychology, Taylor & Francis Online
- Montgomery, J., R., 1998.** Making A City: Urbanity, Vitality and Urban Design, Journal of Urban Design, Londra
- Morval, J., 1985.** “Çevre Psikolojisine Giriş”, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir.
- National Institute on Out-of-School Time, 2003.** Back to the Farm and Garden, “School-Age Notes”, Georgia Hall
- National Research Council, 2002.** Community Programs to Promote Youth Development, Committee on Community-Level Programs for Youth, Institute of Medicine, National Academy Press, Washington, DC
- Okvat, H.,A., Zautra, A.,J., 2011.** Community Gardening: A Parsimonious Path to Individual, Community, and Environmental Resilience, American Journal of Community Psychology, Vol.47, Springer, ABD
- Otaner, F., 2004.** Uygulanabilir Ve Sürdürülebilir Kentsel Geliştirme İçin Kamusal Alanların Kullanımı Ve Türkiye İçin Bir Çerçeve Önerisi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Doktora Tezi, İstanbul
- Prohansky, H.,M., 1976.** Environmental Psychology and The Real World, American Psychologist Journal, The American Psychological Association, ABD
- Project for Public Spaces, Inc., 2008,** Placemaking for Communities, www.pps.org

- Redclift, M.,1999.** Sustainability and Sociology : Northern Preoccupations, Sustainability and the Social Sciences, Zed Books, Londra
- Roddick, J. and Dodds, F. , 1993.** Agenda 21's Political Strategy, Environmental Politics -Winter, Frank Cass., Londra
- Rosol, M., 2010.** Public Participation in Post-Fordist Urban Green Space Governance: The Case of Community Gardens in Berlin. International Journal of Urban and Regional Research.
- Saylor, K., 2005.** Community Garden Sustainability Plan Final Report, The Green Institute Minnesota State, Horticultural Society ve Farm In The City, Minneapolis
- Schroeder, H., 1989.** Research on Urban Forest, Advances, Environment, Behaviour and Design, Vol.2, Plenum, New York
- Schukoske, J.,E., 2000.** Community Development Through Gardening: State And Local Policies Transforming Urban Open Space, American Community Gardening Association website, www.communitygarden.org
- Shaw, A.,1996.** Social Constructionism and the Inner City, "Constructionism in Practice", Lawrence Erlbaum Associates, Inc. Publishers, New Jersey
- Smith, C., Kurtz, H., 2003.** Community Gardens and Politics of Scale in New York City, Geographical Review: Vol.93-2,
- Stern, P.,C., 2000.** Psychology and the Science of Human –Environment Interactions, American Psychologist Journal, The American Psychological Association, ABD
- Sullivan, W., Kuo, F., 2001.** Environment and Crime in the Inner City: Does Vegetation Reduce Crime?, Journal of Environment and Behaviour, 33(3), SAGE Journals
- Şengül, T., 2002.** Planlama Paradigmalarının Dönüşümü Üzerine Eleştirel Bir Değerlendirme, Planlama Dergisi, TMMOB Şehir Plancıları Odası, İstanbul
- The Handbook of Environmental Psychology, 2002.** John Wiley & Sons, Inc., New York
- Tidball, K., Kransy, M., 2007.** From risk to resilience: What role for community greening and civic ecology in cities. Social Learning Towards a More Sustainable World, Wageningen Academic Publishers.
- Tidball, K., Kransy, M., 2009.** Community Gardens as Contexts for Science, Stewardship, and Civic Action Learning, Cities and Environment, Vol.2-1, CA

UNESCO, 2002. Accelerating Sustainable Development : Local Action Moves the World, Report of the Commission on Sustainable Development Acting as the Preparatory Committee for the World Summit on Sustainable Development, E/CN.17/2002/PC.2/6/Add.5, Belçika

Urry, J.,1995. “Consuming Places”, Routledge, Londra

Watson, D., 2003. Sustainable Design, Time-Saver Standards for Urban Design, The McGraw-Hill Companies, Inc., New York

Watson, D., Floyd, C., 2003. Community Design Charettes, Time-Saver Standards for Urban Design, The McGraw-Hill Companies, Inc., New York

Wenger, E., 2000. Communities of Practice and Social Learning Systems, Organization Articles, Vol. 7(2): 225-246, Londra

Werner, C., 2002. Transactionally Oriented Research: Examples and Strategies, “Handbook of Environmental Psychology”, John Wiley & Sons, Inc., New York.

Werner, C., 1999. Psychological Perspectives on Sustainability, “Sustainability and the Social Sciences”, Zed Books, Londra.

Winter,D.,D., 2000. Some Big Ideas for Some Big Problems, American Psychologist Journal, The American Psychological Association, ABD

Wormsbecker, C., 2008. Benefits of Community Gardens to the Built Environment, Community Gardens of Waterloo Region, The Public Health Agency of Canada, www.together4health.ca

ourbangarden.wordpress.com; Çalışma alanında uygulamalı olarak gerçekleştirilen bahçecilik aktiviteleri, görüşmeler ve araştırmalar hakkında araştırmacının geçirdiği süreci aktarmaktadır.

Url-1 <<http://www.nycgovparks.org>>

Url-2 <newint.org>

Url-3 <<http://myriammahiques.blogspot.com>>

Url-4 <<http://www.brooklyntheborough.com>>

Url-5 <<http://learninggardenrandalls.wordpress.com>>

Url-6 < <http://in.gredients.com>>

Url-7 < <http://berkeleyside.com>>

Url-8 < <http://sph.berkeley.edu>>

Url-9	http://strongrootscommunity.org
Url-10	http://asla.org
Url-11	http://localecologist.blogspot.com
Url-12	http://sph.berkeley.edu
Url-13	http://www.sfwater.org
Url-14	http://www.berkeleyside.com
Url-15	seizingourdestiny.com
Url-16	http://www.stadtentwicklung.berlin.de
Url-17	http://www.cityfarmer.org
Url-18	http://www.stiftung-interkultur.de
Url-19	baufachfrau-berlin.de
Url-20	http://hydrotip.de
Url-21	http://aerialediblegardening.files.wordpress.com
Url-22	inhabitat.com
Url-23	tempelhoferfreiheit.de
Url-24	prinzessinengarten.net
Url-25	change.org
Url-26	ourbangarden.wordpress.com

EKLER

EK A.1 : Mülakat Soruları

EK A.2 : Prensesler Bahçesi'nin Kurucusu Marco Clausen ile Serbest Mülakat

EK A.3 : Prensesler Bahçesi dilekçe sürecinin kamuoyu duyurusu - Türkçe versiyonu

EK A.1 : Mülakat Soruları

Kişisel Bilgiler	
Temel	Yaş
	Cinsiyet
	Meslek
	Nereli
Hareket	Nerede Yaşıyor
	Nerede Çalışıyor/Okuyor
	Boş Zaman Aktiviteleri
	Kimlerle Vakit Geçirmeyi Tercih Ettiği
Kentsel Yaklaşım	
Berlin	Berlin'de Bulunma Nedeni (İş,Eğitim,Aile)
	Kentin Sevdiği Yönleri
	Kentte Hoşnut Olmadığı Konular
	Berlin Kamusal Hayat Ve Aktiviteleri Hak. Ne Düşünüyor?
Toplum Bahçeleri	Şehir/Toplum Bahçeleri Hakkında Ne Düşünüyor?
	Prinzess.Bahçesi Dışında Hangi Bahçeleri Biliyor?
Prinzess.Bahçenin Çevre İlişkisi	Bahçeye Ulaşım Sağlama Biçimi
	Bahçenin Bulunduğu Çevreye Yönelik Düşünceleri
Bahçe Deneyimi	
Keşif Ve Kullanım Biçimleri	Bahçeyi Nasıl Keşfetti
	Sosyal Çevresinde Bahçenin Bilinirliği
	Ne Sıklıkta Geliyor? Gün&Zaman Aralığı
	Ne Amaçla Geliyor? (Amaç Ve Sıklıkları):Bahçecilik, Staj, Çalışma, Sosyalleşme, Yeme-İçme, Buluşma, Dinlenme, Kitap Okuma Vb..
Kullanım Nedenleri Ve Anlamı	Bahçeyi Hangi Özellikleri Nedeniyle Beğeniyor?
	Bahçede Hissettiklerinin Anahtar Kelimeleri
	Bahçenin Herhangi Bir Açık Kamusal Alandan (Park,Bahçe,Meydan,Vb.) Farkı?
	Bahçenin Herhangi Bir Cafe, Vb. Buluşma Mekânından Farkı?

Aktivite Ve Sosyal Farkındalık	Bahçede Katıldığı /Organize Ettiği Aktiviteler Var Mı, Neler?
	Bu Aktivitelerin Sağladığı Yararların Değerlendirilmesi
	Bahçede Neleri Nasıl Öğreniyor?
	Burada Farkındalık Sağladığı Konular Neler?
	Bahçede Tanıştığı Kişiler Oldu Mu? Kurulan İlişkiler Ne Düzeyde?
	Bahçenin Kullanıcıları Hakkında İzlenimleri
Duyarlılık Ve Katılım	Bahçenin Nasıl Kurulduğunu Biliyor Mu?
	Bahçenin Kent İçin Önemi Hakkında Ne Düşünüyor?
	Bahçenin Günümüzde Karşı Karşıya Olduğu Sorunları Biliyor Mu?
	Bahçenin Varlığını Koruması Adına Destek Oluyor Mu?
	Bahçenin Geliştirilmesi Adına Neler Yapıyor?
Ek Düşünceler	
	Bahçenin Değişmesini/Geliştirilmesini İsteddiği Özellikleri?

EK A.2 : Prenseler Bahçesi'nin Kurucusu Marco Clausen ile Serbest Mülakat

Bahçenin kurucularından biri olan Marco Clausen ile bahçenin mevcut durumu, kent yönetimiyle yaşanan problemler, bahçenin yaklaşımı ve uygulamaları üzerine 19 Ocak 2012 tarihinde bir görüşme gerçekleştirilmiştir.

Yeni girişimler ile bilgi aktarımı... Hep birlikte büyüme hali...

Yeni arkadaşlarımdan öğrendiğim bazı yeni bilgiler doğrultusunda Marco ile sohbetime güzel bir başlangıç yapma fırsatı buldum. Öğrendiklerimden biri henüz yapım aşamasında olan Himmelbeet adında başka bir bahçe projesiydi. İlginç olan bu sürecin Prenseler Bahçesi desteği ve danışmanlığı ile ilerlemesiydi. Dolayısıyla Prenseler Bahçesi'nin bu tür yeni gruplarla ve projelerle olan ilişki biçimleri konusunda bir hayli meraklıydım. Kâr

Marco, *'bilgi'nin aktarımı, 'network' geliştirilmesi, organizasyon modelleri* gibi konuların hem kendileri hem de yeni girişimler için **çok önemli konular** olduğunu söyledi. Dolayısıyla Prenseler Bahçesi takımı olarak her bir kişisel uzmanlık alanları ve bağlantılarını kullanarak yeni girişimlere bilgi ve yöntem desteği sağlıyorlar. Yani ortak amaç, bilginin aktarımı...

Görselleştirme ve rehber oluşturma fikri!

Bu konuda hemen bir örnek vereyim. Bugün bahçede bitki kasalarının eskizlerini yapan stajyer bir kıza rastladım. Bahçenin mobil olma durumu nedeniyle en önemli araçlarından biri bu taşınabilir bitki kasaları. Stajyer kız bir rehber hazırlığı nedeniyle çizimleri yaptığından bahsetti. Sorularımın ardından anladım ki Prenseler Bahçesi sahip olduğu organizasyon yapısını, ürettiği tekniği ve araçları görselleştirip kendi bahçesini oluşturmak isteyen diğer girişimler, proje grupları, okullar vb. için bu rehberi hazırlıyor.

Ortak bir akıl için "Platform"! Bir araya gelme çağrısı...

Bu rehber çalışması aynı zamanda yeni girişimler üzerinden kendi deneyimlerini ve işleyen yöntemlerini yayma yaklaşımlarını gösteriyor. Bu yaklaşımlarına bağlı olarak Marco, *bir platform oluşturmaya hedeflediklerini ve bu platformun ortak bir aklın ürünü olarak şehir bahçeciliği grupları arasında bilgi aktarımını sağlayabileceğini* söyledi. Çok sevdim bu fikri. Açıkladığı üzere platform; girişimciler, bireyler ve kaynak sağlayan kurumlar arasında diyalogu sağlayabilir ve farklı kişilerin uzmanlık alanlarından gelen bilgi birikiminin aktarımını ve nasıl kullanılabileceğini gösterebilir. Köln'de Ağustos ayının bir haftasonu bir araya gelecek olan şehir bahçecileri (100'den fazla girişim) bu platform fikrini tartışacak ve kendileri de katılacakmış.

Meydan okumalar çözülmesi gereken problemler üzerinden gerçekleşir

Bahçede bulunan tüm bu alet, modül ve malzemeler üzerine hazırlanan rehberden bahsederken merakımı gidermek istedim. Bitki kasaları ve çuvaları, mutfak, bar, bilgi, atölye ve kütüphane konteynerleri, büyük su damacaneleri, atık bidonları ve dahası... Bunların kullanımı ve kullanım alternatiflerine yönelik fikirler nerden gelmişti akıllarına? Ya da onlara tasarım organizasyon önerilerini ileten biri mi vardı?

Marco, “Meydan okumalar çözülmesi gereken problemlerinizi varsa gerçekleşir. Ve bu bir meydan okuma...” dedi ve devam etti: “Biz bu boş araziye kullanmak istedik ancak **kent yönetimi uzun süreli olarak kullanmamıza izin vermedi**. Bizim fikrimiz ve projemiz bir **bahçe** kurmaktı ki bu kolaylıkla **yer değiştirebilme haline tamamen zıttı**. O zaman biz de mümkün olabildiğince taşınabilirlik kabiliyeti olan bir bahçe oluşturmaya karar verdik ve bunun için ne tür malzemelerin uygun olduğu üzerine düşünmeye başladık. **Ucuz, dayanıklı, işlevsel, pratik ve hızlı kurulup taşınabilir...** Normalde fabrikalarda, endüstriyel işlerde kullanılan bir takım malzeme ve araçların uygun olduğunu farkettik. Çeşitli bağlantılarımızla ve değişik mekânlarda aradık, bulduk, getirdik. Herhangi bir ‘tasarımcı’ yoktu, bizler **karşı karşıya kaldığımız sürecin gerektirdiği ihtiyaçlarımızı ‘tasarladık’**.”

“Tasarım” sözcüğünü vurgulamasıyla aslında bunu tercih etmiyor olduklarını anlamam zor olmadı. Bu bahçe herhangi bir tasarım dokunuşuna ihtiyacı olmayan bir yer olmalıydı. Böyle bir dokunuşla aslında varlık nedeni, karakteri ve işlevleri yok olabilirdi. Kendi süreci ile kendiliğinden ihtiyaç-çözüm ilişkisi üzerine, insan odağında ve katılımıyla oluşmuş ve kabul edilmişti. Ayrıca gayet başarılı işliyordu.

Ve sonunda benim için de çok önemli ve hassas olan bir soruyu sordum;

Taşınmaları gerektiğinde bahçe için kentte yerleşebilecekleri bir alternatif alan var mıydı?

Marco direk olarak yanıtladı, “**eğer alternatifler üzerine konuşmaya başlarsak, bu bahçeyi kaybederiz. Bundan bahsetmeyi bile tercih etmiyoruz. Çünkü bu bahçenin varlığını koruması gerektiğini ve yerinin burası olduğunu biliyoruz. Çünkü Prensesler Bahçesi bu kentin bir parçası ve kentle ilişkili şu sorunun düşünülmesi gereğine dayanıyor;**

‘Bir kent nasıl işlemeli?’

Kentin doğru ve sağlıklı işlemesi için gerekli kavramları bahçenin yapısında ve işleyişinde görebilirsiniz;

Sürdürülebilirlik, toplumsal, bütünleşme ve çeşitlilik, ekonomik ve bölgesel bakış açıları...

*Burası sadece bahçecilik yapılan bir yer değil. Kenti ilgilendiren meseleler ve bunlar arasındaki etkileşimleri düşünüp sorgulayabildiğiniz bir **laboratuvar**.”*

Bahçenin etkileri! Önce ve sonra...

Bahçenin öncesi ve sonrası üzerine bir karşılaştırma yapmasını istedim. Prenseler Bahçesi kentte veya bulunduğu semtte görebileceğimiz etkiler yarattı mı? Bahçe nedeniyle buralarda herhangi bir değişim söz konusu mu?

Marco bir dizi yanıt verdi...

- *“Herşeyden önce insanlar bir **kentsel mekânın oluşturulmasını ve devamlılığını** gördüler. Bunu görmek bir kentli için en önemli etkidir. Kentin kendilerinin bu tür alanlara ihtiyacı olduğunu anlamak, bu alanların pozitif etkilerini **görmek önemli**...”*
- *Sağlanan sosyal ve fiziksel **çevre**... Bunu kolaylıkla görüp hissedebilirsiniz.*
- *Gayrimenkul pazarı. Genel olarak bir kentte yeşil alanı gören, yeşil alana yakın olan daire ve ofislerin fiyatları %10’un üzerinde bir oranla değer kazanır. Gayrimenkul şirketleri bu bölgedeki yapılarını web sitelerinde sunarken kimi zaman bahçenin fotoğraflarını da kullanıyorlar. Böyle bir etkisi de var ister istemez. Şu açıdan bakabilirsiniz, boş bir arazi iken kentsel fiziksel çevreye her yönden değer katan bir duruma geldi.*
- *Bir yandan burada insanlara gelir sağlama fırsatımız var. Stajyerler için eğitim ve deneyim imkanı da söz konusu... “*

Gelir, staj imkanı... Ben de tam o sırada gönüllü çalışma sürecim ile bir çok insan tanımış olduğumu düşünüyordum. Ziyaretçilerin ve gelip geçenlerin yanısıra; stajyerler, gönüllüler, çalışanlar... Merak ettim;

Kaç kişi zaman ayırıyor buraya? Böyle bir mekânı hep birlikte idare etmek için yeterli oluyor mu?

Marco: *“15 kişiyiz aslında. Ama 3-4 kişiyi tam zamanlı ve ücretli olarak ilgileniyor. Diğerleri gönüllüler veya stajyerler. Bar, mutfak, bahçe... Hepsi birden... Bahçecilik işimizin yanısıra buranın hareketliliğini ve devamlılığını sağlamak için iletişim ve koordinasyona ihtiyacımız var. Bu işin diğer tarafı ve %50’si gerçekten. Bu mekânı canlı tutmak için sadece bahçecilik yapmak yeterli değil. başka tür çabalara da ihtiyacımız var. **Örneğin kaynak, fon bulmak için bağlantılar geliştirmek, onları canlı tutmak, görünür kılmak, bu yönde etkinlikler geliştirmek ve ihtiyaçlarımızı bahçenin, çalışanların, ziyaretçilerin ihtiyaç ve beklentilerini karşılamak.** Bu es geçilemez. Maddi kaynak, fon, bilgi ağı. Bunlar **iletişim** yoluyla bu projeyi canlı tutabilecek konulardır.”*

“Nomadisch Grün”, bahçenin karar vericisi...

Prenseler Bahçesi bir takım ile koordine ediliyor ve bu takımın başını çeken Marco ve Robert, “Nomadisch Grün” adında bir girişim oluşturmuşlar.

Marco: “Nomadisch Grün sosyal ve ekolojik amaçları olan ve kar amacı gütmeyen bir şirket. Böyle bir alanı idare etmek için bir organizasyon yapınız ve modeliniz olmalı. Biz de bunu gerçekleştiriyoruz. **Çok fazla insanın gerçekleştirmek istediği çok fazla fikri olduğunda, tüm bunların koordinasyonu zaman alır. İstediklerinize odaklanıp bunları hayata geçirmek için karar verici bir mekânizma oluşturmak gerekir.** Nomadisch Grün herkese açık bir organizasyondur. Dolayısıyla bunun içerisinde ve bahçeyle ilgili olarak neler yaptığımızı bilmek istiyorsanız sormanız yeterlidir. **Bahçeden ne kazandığımızı ve sosyal ve ekolojik amaçlarımızı gerçekleştirmek yönünde gelişen bu girişim ile bahçeye neler verdiğimizizi rahatlıkla gösterebiliriz.”**

EK A.3 : Prensesler Bahçesi dilekçe sürecinin kamuoyu duyurusu - Türkçe versiyonu

Moritzplatz'da yer alan Prinzessinnengarten (Prensesler Bahçesi) için söz konusu olan belirsiz durum hakkında, açık bir mektup oluşturarak web sitemizde yer verdik ve dilekçe sürecimizi başlattık.

Prinzessinnengarten'in geleceği belirsiz. Emlak Fonu, Moritzplatz'da bulunan ve kente ait olan alanın satışını en yakında zamanda gerçekleştirmeyi planlıyor. Bu, bahçenin en yakında zamanda son bulacağı anlamına gelebilir. İleri görüşlü bir mülkiyet politikası ve kentlilerin öncelikli ve adil bir katılım süreci olmadan, toplumun biraraya gelmesini sağlayan açık alanlar ve mahalleye özgün çeşitlilikler yok olacaktır.

Prinzessinnengarten'in korunması için yardım edin.

*Online dilekçemizi destekleyin **

"Let it grow! A future for the Prinzessinnengarten". ("Bırak büyüsün! Prinzessinnengarten için bir gelecek arayışı")

Bu sözü söyleyin, yayın, iletilerinizde paylaşın, sayfanızda yer verin, tweetleyin, vb...

Eğer Prinzessinnengarten'ı destekleyen ne kadar çok kişi olduğumuzu gösterirsek, Moritzplatz'daki bu kentsel gelişmeye yön verebiliriz. Prinzessinnengarten'in kente neden değerli bir nitelik kazandırdığı hakkında paylaşacağınız kişisel her yorumun katkısı olacaktır.

Sizden doğrudan gelecek her tür desteğe ihtiyaç ve minnet duymaktayız:

Dilekçe sürecinin organizasyonunda veya 21 Eylül'de gerçekleşecek açık oturumun hazırlıklarında yer almak, bağış yoluyla katkıda bulunmak, videolar veya etkileyici görseller hazırlamak, vb...

Bunun yanısıra düzenlediğimiz Organizasyon Toplantısı "Let it Grow" ("Bırak Büyüsün") katılımınıza açıktır: Her Çarşamba, 16.00-19.00, Prinzessinnengarten.

** Dilekçeler aynı zamanda Prinzessinnengarten'da bulunmaktadır ve kopyaları olası çoğaltma ve dağıtımlar için alınabilir.*

Neler talep ediyoruz:

- *Prinzessinnengarten için söz konusu kira anlaşmasının 5 yıl süre ile uzatılması*
- *Semt sakinlerinin farklı ihtiyaçlarını ve çeşitliliğini göz önünde bulunduran ileri görüşlü bir sivil katılım*
- *Şehir bahçesi projeleri ve kente değer kazandıran diğer sosyal katılım uygulamaları (Senato tarafından tanınmıştır) için güvenilir planlama beklentileri*

Bu süreçte dilerseniz “Let it Grow” referansı ile başışta bulunabilirsiniz:

Nomadisch Grün / Hesap Numarası: 1110853500 / Banka Kodu: 430 609 67 / GLS Bank

www.prinzessinnengarten.net

kontakt@prinzessinnengarten.net

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad:	Melike Selin DURMAZ
Doğum Yeri ve Tarihi:	Mersin, 1987
E-Posta:	melikeselindurmaz@gmail.com
Lisans:	Şehir ve Bölge Planlama
Yüksek Lisans:	Kentsel Tasarım
Deneyim:	Yapı-Endüstri Merkezi (Araştırma Uzmanı, 2010-2011), Sokak Bizim Derneği (Kurucu Üye, 2010 - devam)
Ödüller:	“Sokağını Yaşa” Projesi, Sokak Bizim Derneği. Fırsatın Varken Harekete Geç- Sosyal Sorumluluk Proje Yarışması (2011)
Detaylı Özgeçmiş:	tr.linkedin.com/in/melikeselindurmaz/

